

Kartografie
(Eko)systémů

RurArtMap
a Mapa
Perpedian:
Black Edition

AGOSTO
FOUNDATION

* PLZEŇSKÝ KRAJ

Rašelina—kulturní spolek
Úterský spolek Bart
Plovárna Manětín—spolek Baroko
v Čechách
Moving Station Plzeň—ústav Johan
Lesní komplex Ždár—spolek Občanské
sdružení Otisk
galerie sam83
Stará cesta—Plasy
Pomozme si sami

* ÚSTECKÝ KRAJ
Nová Perla
Kuprospečchu
Obnažení
Löblhof & Artgrund
Verejný sál Hraničář
Sousedský dům Libuše—spolek MY Litvínov
Českojirětinský spolek—spolek pro oživení
Krušnohoří
Zahálka Teplice

* KARLOVARSKÝ KRAJ

Bečovská botanická zahrada—ZO ČSOP
Berkut
Vzbudme Vary
KultiVary
Povaleč
Marienbad Film Festival
Švihák
Klub Experiment Ostrov
Minikvartát v Chebu

* KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Petr Bergmann—Institut regionální paměti
Galerie Luxfer—Luxfer Open Space
Horní Mařov—Otevřené muzeum
Soulníkotel
Balbineum
Valdštejnské imaginárium
Sauna a osvěžovna Nuuk
Vzdělávací a kulturní centrum Klášter Broumov

* PARDUBICKÝ KRAJ

Officity
Kulturák Archa—spolek Přespolní
Galerie Kabinet Chaos
Promejto
Les—společenství pro pěstování, teorii a umění—
spolek Are
Pontopolis
Polom—kostel sv. Kunhuty
White Gallery

* OLOMOUCKÝ KRAJ

Festival V centru/Im Zentrum—spolek Světakraj
Festival Jesnění—spolek Sudetikus
Fotofestival Uničov—spolek uff
Karnola—komunitní a kulturní prostor—spolek
Zvěř
Hrob—výstavní síň současného
a funerálního umění
Tančírna v Račím údolí
Šumperský okraslovací spolek
Galerie Jiřího Jílka

* JIHOMORAVSKÝ KRAJ

Barbora Lungová—Boršovské louky—ČSOP
Kyjov
Galerie města Blanska
Galerie a Prostor (GaP)—spolek Umění
do Znojma
Prostor—spolek Unijazz Boskovice
Tomáš Šenkýřík—zvuková mapa Jižní
Moravy
Vašulka Kitchen Brno
ZO ČSOP Veronika—Ekologický Institut
4AM—Forum pro architekturu a média

Kartografie (Eko)systémů

*RurArtMap a Mapa Perpedian:
Black Edition*

Průvodní texty:

Přemysl Mácha, Ondřej Navrátil, Jiří Sádlo

Rozhovory vedli:

Ondřej Navrátil s Tomášem Šenkyříkem, Barborou Lungovou, Kristýnou Znamenáčkovou, Jolanou Chalupovou, Janou Písaříkovou a Andreou Krejčí.

Dagmar Šubrtová s Janem C. Löblem, Jiřím Šindelářem, Karlem Jungwirthem, Romanem Černíkem, Petrem Globočníkem, Zuzanou Stejskalovou, Janou Nuslauerovou, Terou Dvořákovou, Jitkou Doubravovou, Miroslavem Korandou a Petrem Karáskem.

Jan Freiberg s Jiřím Zemánkem, Barborou Koritenskou a Terezou Horváthovou.

Kristýna Pozlerová s Edith Jeřábkovou, Petrem Bergmannem, Jitkou Jakubičkovou, Ondřejem Pleštilem, Šárkou Zahálkovou, Luďkem Rathouským, Romanem Rejholdem a Kateřinou Štroblovou a s Evou Machovou.

Jakub Frank s Vojtěchem Janouškem, Zdeňkou Morávkovou, Magdalenou Petrákovou, Ivem Dokoupilem a Petrem Mihalcem, Honzou Petruželou, Pavlem Kubaníkem, Janem Vařekou a Ilonou Rozehnalovou.

Petr Kovář s Matějem Kolářem, Hankou a Martinem Jelínkovými a Terezou Říčanovou.

Lenka Dolanová s Ivanem Mečlem a Eivindem Slettemeåsem.

Michal Kindernay s Annou Matvijou.

Petr Ferenc s Martinem Klimešem a Jakubem Frankem.

Kartografie (Eko)systémů

RurArtMap a Mapa Perpedian:
Black Edition

*Soubor rozhovorů projektového průzkumu
Kartografie (Eko)systémů / RurArtMap
a Mapa Perpedian 2021—2022*

Soubor rozhovorů s jednotlivci a zástupci více či méně formálních skupin, kteří působí v oblasti kultury v menších městech a na venkově, vznikl v rámci projektu *Kartografie (Eko)systémů* s podtitulem *RurArtMap a Mapa Perpedian / Black Edition*, který probíhal v letech 2021–2022. Projekt iniciovala Nadace Agosto Foundation v grantovém programu Perpedes, který v letech 2017–2020 mapoval a podpořil přes pět desítek projektů menších kulturních iniciativ v regionech. S některými z nich nadace připravila původní profily, pohledy a reportáže v Mapě Perpedian. Pro projekt *Kartografie (Eko)systémů* přizvala ke spolupráci tvůrce mapy periferních a rurálních kulturních aktivit *RurArtMap*, která vznikla v roce 2012. Cílem bylo zmapovat a prozkoumat činnost nestátních a občanských kulturních a uměleckých aktivit s přesahem do mimouměleckých oblastí, především environmentální a sociální. Dále jsme zkoumali vztah mezi danou lokalitou a geografickými, sociálními a environmentálními podmínkami a kulturními aktivitami zde probíhajícími. V každém kraji mimo Prahu jsme vybrali pět iniciativ, s jejichž zástupci spolupracující kurátoři a manažeři se zkušenostmi v kultuře pořídili rozhovory v období od jara do zimy roku 2021. Pro knihu jsme vybrali třicet osm z nich. Některými rozhovory výrazně probleskují i osobnosti tazatelů. Soubor doplňuje rozhovor s Eivindem Slettemeåsem, zástupcem partnera z *Harpefoss Hotell Kunstarena* v Sør-Fronu v Norsku.

Vybrali jsme aktivity, které zasahují kromě té umělecké i do dalších oblastí, nejčastěji se jedná o kultivaci veřejného prostranství, využití opuštěných budov, edukačních aktivit a práci s místní historií. Kromě umění zapojují řemesla, pořádají komunitní akce s ekologickým obsahem, konfrontují akademické znalosti s neakademickými, vnášejí umění do neuměleckých kontextů venkovských usedlostí, industriálních objektů, přírodního prostředí. Většina programů kombinuje různé umělecké formáty. Zastoupení jsou jednotlivci, spolky, ústavy, fond, společnost s ručením omezeným, i jedna městská příspěvková organizace.

Na úvod jsme zařadili poněkud se vymykající rozhovor vzniklý za chůze, který spojuje mapování terénu s představováním vlastních aktivit organizace, konkrétně spolku *KUŠ pro multikulturní a environmentální výchovu*, a v němž si povídali nadšení chodci, umělci a pedagogové se vztahem k Vysočině: Matěj Kolář a Petr Kovář. Naopak poslední rozhovor je bilanční, mapuje pětadvacet

let fungování kolektivu *Bludný kámen*, má tedy také trochu jiný charakter a vznikl o něco dříve pro *Mapu Perpedian* v roce 2020. Z rozhovorů vyplynula řada charakteristik, které dané aktivity navzdory všem odlišnostem spojují.

Jistě nejsme první, kdo se zaměřuje na kulturu v regionech. Systematickému mapování komunit, tvůrců a umělců v regionech se dlouhodobě věnují kupříkladu Nová síť, Nadace Via, Nadace rozvoje občanské společnosti, Národní informační centrum pro kulturu, Český rozhlas a Česká televize a řada výzkumníků z různých disciplín. Mimo cílená zjištění mapování—se zaměřením zejména na způsob práce s místním publikem, mimoumělecké přesahy, spolupráci v rámci regionů i nadregionálních sítí, zásadní problémy daného regionu, formy podpory či otázky dlouhodobé udržitelnosti—se nám s odstupem času zdá, že specifickým přínosem projektu, který nebyl zamýšlen v době jeho koncepce, je momentální časová sonda do stavu iniciativ, tedy obraz kulturní krajiny napříč celou zemí v době pandemie.

Publikace je ke stažení na webové stránce projektu blackedition.cz, kde jsou rovněž dostupné rozšířené profily většiny iniciativ v česko-anglické mutaci spolu s rozhovory, které jsme sem s ohledem na omezený rozsah tištěného souboru nezařadili. Webová stránka obsahuje i původní odborné tematické příspěvky z různých oblastí přírodních věd, architektury, sociologie, literatury, umění a dalších oborů.

Tým Kartografie (Eko)systémů

RurArtMap a Mapa Perpedian / Black Edition

Obytná krajina
Přemysl Mácha

Jak uspořádat naše prostředí tak, aby se v něm dobře žilo, je otázka, která potrápila již mnoho myslitelů a praktiků. Esej *Obytná krajina*¹, kterou na toto téma krátce po válce napsal architekt a teoretik architektury Ladislav Žák, patří bezesporu mezi klenoty českého krajinářského urbanismu. Podobně ve svých knihách o veřejných prostranstvích uvažuje také známý dánský architekt a urbanista Jan Gehl.² Navrhuje přestavět naše města tak, aby podporovala sociální aktivity a přispívala k utváření sousedských a komunitních vazeb. Jeho realizace najdeme po celém světě, patří mezi ně i newyorský Times Square. Gehlovy myšlenky inspirovaly celou generaci architektů, urbanistů i sociologů a našly uplatnění v mnoha českých obcích a městech. Nadace Partnerství dokonce na podporu kvalitního veřejného prostoru vytvořila zvláštní grantový program Veřejná prostranství, který vede k revitalizaci parků, náměstí a ulic napříč republikou.

O významu fyzického prostředí pro sociální aktivity a vazby určitě nelze pochybovat. Nejednou však vidíme místa přetvořená dle Gehlova návodu, jak zejí prázdnotou a pomalu zarůstají a chátrají. A naopak pravidelně vidáme záběry z přeplněných ulic v konžské Kinshase, indickém Dillí, v brazilských favelách či romských osadách na Slovensku, kypících životem. Je z nich zřejmé, že to, co místa oživuje, není jejich urbanistické a architektonické řešení, ale jsou to lidé, kteří se zde scházejí, architektuře často navzdory. *Obytná krajina* tedy není pouze ta, která má teoretické

předpoklady k dobrému životu. Je to především krajina, v níž spolu lidé chtějí žít.

Současné sociální vědy pohlíží na krajinu jako na událost. Krajina v tomto pohledu není věc či stav, ani to, „kvůli čemu lezeme na rozhlednu“ (jak dle českého krajinářského folklóru prý jednou trefně vystihl kolega Jiří Sádlo). Je to časově a místně podmíněný tělesný, intelektuální i citový prožitek světa, který je do značné míry sdílený a spoluutvářený. Nebo, jinak a méně vědecky—je to trvale emergentní zázrak. Stejným způsobem bychom pak měli vnímat i obytnost krajiny—jako vzácné chvění, přátelské pozvání ke společné práci či křehký moment spojení, který je třeba hýčkat, kultivovat a neustále obnovovat.

Hlavním zdrojem tohoto zázraku jsou lidé, kteří se rozhodli nečekat, až to někdo udělá za ně. Nesnesli pohled na zarostlý sad, opuštěnou kavárnu, rezavějící kříž u cesty či chátrající fabriku a nechtěli dále dojíždět do sousedních měst, aby si poslechli kvalitní hudbu, naučili se novým věcem, vypili dobrou kávu nad pěknou knížkou či poklábosili s přáteli, sousedy i náhodnými příchozími o věcech, které je zajímají. Jsou to lidé, kteří své myšlenky věřili natolik, že byli ochotni jí obětovat svůj čas i peníze, aniž očekávali veřejné ocenění či vlastní prospěch.

Sociální energie, kterou tito nadšenci svou činností generují, podporuje vznik dalších aktivit a dodává sebedůvěru a naději všem, kteří nad místem, kde žijí, již možná lámali hůl. Z lokálních ohnisek činorodosti se rodí krajina,

která je přívětivější. Udržitelnější. Pestřejší. Otevřenější. Laskavější. Obytná.

Jakkoliv mám občas pocit, že to s českou společností i krajinou jde od desíti k pěti, pestrá paleta aktivit a nápadů prezentovaných v této publikaci mě naplňuje obrovskou nadějí i motivací k tomuto kolektivnímu dílu aktivněji přispívat. Krajina je naše společné dílo—nebo spíš dělání. A obytná krajina je chvíle radosti ze společné práce a společného výsledku.

1 Ladislav Žák, *Obytná krajina*. S.V.U. Mánes, nakladatelství Svoboda, Praha 1947.

2 V češtině vyšly publikace *Život mezi budovami—Užívání veřejných prostor* (Nadace Partnerství, 2000), *Nové městské prostory* (Era, 2002) a *Města pro lidi* (Nadace Partnerství, 2012).

Umělci v časech
Změny
Ondřej Navrátil

Pokud bychom vytvářeli seznam důležitých témat současného českého umění, environmentální diskurz by v něm nepochybně patřil mezi nejprominentnější. Stačí si projít pár výstav mamutího i skromného formátu, teoretickou produkci poslední doby nebo věnovat trochu pozornosti nejrozličnějším občanským iniciativám, aby bylo zřejmé, že do tohoto široce rozlitého jezera vstupují mnozí a že zaplavuje a promáčí kdeco. Nebylo tomu tak ale vždy a proto, chceme-li pochopit současnost, nebude na škodu začít v dávnější minulosti. Zaměříme se přitom na kolektivní iniciativy a strategie, což je vzhledem k orientaci projektu *Kartografie (Eko)systémů* samozřejmě záměrná volba.

Zájem umělců, umělkyň, kurátorů, kurátorek a dalších nositelů kulturního kolárku o environmentální problematiku má dlouhou tradici. Důležitým milníkem tohoto příběhu se stala 60. a 70. léta minulého století, která přinesla novou vlnu sociální a politické aktivace umění. Ta reagovala na rodící či transformující se emancipační hnutí, vnášející do veřejné arény témata genderu, sexuální orientace, rasismu, občanských práv i ekologie. Můžeme zde sledovat počátky kritičtějších diskurzů umění, včetně toho environmentálního. V následujícím půlstoletí prošly poměrně dramatickým vývojem, který odrážel měnící se souřadnice společenského, uměleckého i planetárního prostředí.

V environmentálním uměleckém proudu hrálo v prvních dvou desetiletích důležitou

úlohu úsilí nalézt ztracenou jednotu s přírodou či univerzem, sycené například myšlenkami hlubinné ekologie. Jiný přístup chápal environmentální snahy jako údržbu a opravování a zdůrazňoval praktické příspěvky, často v podobě rekultivačních zásahů. V 90. a raných nultých letech se v rámci tohoto přístupu prosazovala systémovější hlediska nebo participativní a komunitní strategie. Jejich uplatnění souviselo s dobovým sociálním obratem v umění, jehož protagonisté se orientovali na podporu fungování lokálních společenství. Vedle toho environmentálně zaměření umělci často vystupovali jako designéři a inovátoři, v čemž můžeme hledat odraz tehdejších idejí zelené modernizace či udržitelného rozvoje. V pokročilejších nultých letech a později, v době, kdy se stával zcela zřejmým jak globální rozměr environmentálních krizí—a zvláště té klimatické—, tak rozpačitost výsledků dosavadních zelených politik, se objevila kritika tohoto greenwashingu a požadavek političtějšího vnímání a přístupu. Především z levicových pozic či z prostoru emancipačních hnutí je napadán kapitalismus, korporátní moc, ideologie nekonečného růstu a akumulace, strukturální nerovnosti, nespravedlnosti a vykořisťování jako příčiny současných problémů a zároveň překážky v cestě nutných změn. Aktéři jsou vyzýváni k jejich překonávání a nalézání alternativních přítomností a budoucností. Terčem kritiky se stal také antropocentrismus, ideologické východisko lidské arogance a extraktivismu. Tento směr

je spojen s různými filozofiemi—nověji se spekulativním a posthumanistickým myšlením, ale také s feminismem a postkolonialismem—, které obecně odmítají tradiční dichotomie a hierarchie a rozmlžují arbitrární a často i patriarchální či rasistické hranice mezi lidským a nelidským. Změna myšlení by ovšem měla najít výraz i v každodenní osobní a institucionální praxi a v přijetí odpovědných forem jednání. Environmentální perspektiva poprvé významně konfrontovala i samotný umělecký provoz. Počínaje autorskými volbami umělců a umělkýň, přes fungování galerií, zpochybnění modelu mamutích elitních přehlídek umění, revize finančních toků až po požadavek „zpomalení“ a „nesoutěžení“. Ten souvisí s obecnějším imperativem nalézat empatičtější a více pečující přístupy.

Během popisovaného období zájem umělců a umělkýň o tato témata sílil, což s sebou přinášelo vzestup angažovaných a aktivistických strategií. Z environmentálně orientovaného umění, dříve relativně marginální niky rozplývající se mezi pojmy jako land art, akční umění či institucionální kritika a později nesoucí vlastní názvy ekologické či udržitelné umění, se v průběhu poslední dekády stal populární trend. Bylo na čase, chtělo by se dodat, aniž se však dostavuje pocit ulehčení, protože nakukující za neúprosné kyvadlo velkých změn, které nás čekají, vidíme, že jsme na ně připraveni jen minimálně. Situaci ztěžuje fakt, že na otázku Co dělat? neexistuje jedna jednoduchá odpověď, ale spíše množství komplikovaných, nezřídka více či

méně spekulativních doporučení. Tomu odpovídá i načrtnutý obraz, který, byť letmý, ukazuje, že oblast protínání umění a environmentální problematiky je velmi bohatá a komplexní. Objevily se různé ideje a strategie a další budou přicházet. I když jsou historicky podmíněné a v jiných dobách mohou ustupovat do pozadí, neztrácejí většinou svou základní platnost a jsou spíše aktualizovány a transformovány v rámci nových potřeb a perspektiv. Můžeme si také povšimnout, že zatímco v počátcích byly environmentální a různé emancipační diskurzy často vnímány separátně, dnes je zdůrazňována jejich provázanost a synergické působení. Je již proto téměř klišé opakovat, že environmentální, sociální, ekonomické či osobní sféry jsou spojenými nádobami. A to je nepochybně důvod, proč i projekt *Kartografie (Eko)systémů* sleduje v širším horizontu různé strategie, jejichž cílem však zůstává „udržitelnost světa“, jeho skutečná obyvatelnost pro všechny a vše.

Tato anotace globálního uměleckého dění nás přivádí k českým poměrům. Ty nejsou ostrovem, proto v obecné rovině sledují stejný směr, zároveň však vykazují i některá specifika. Počátky zájmu o environmentální problematiku spadají i u nás do horkých 60. let, v následujícím období však měl spíše privátní charakter a mnoho se nezměnilo ani v 90. letech vzhledem k „postkomunistickému“ nezájmu o ideologie a angažovanost. Přesto zde můžeme jmenovat několik relevantních projektů. Z domácí tradice hledání vnitřní cesty k tomu, co nás obklopuje, vycházejí edukačně orientované projekty

Bohemiae Rosa Miloše Šejna nebo *E-area* stejnojmenného týmu s Federicem Díazem v čele. Zatímco první rozvíjí a předává metody akčního umění, druhý kloubil duchovno s tehdy moderními digitálními technologiemi a sítěmi. Ostře angažované „humanitární“ projekty u nás připravovali jen příchozí ze zahraničí, například legendy žánru manželé Helen Mayer a Newton Harrisonovi.¹ Politika se v našem prostředí stala solidním partnerem umění až po roce 2000 (mj. v díle skupiny Rafani) a poté byly vzaty na milost i participativní a aktivistické metody. Komunitních strategií se v občas kritizované formě chopila Kateřina Šedá, intervenující do vesnic, čtvrtí, měst či tržnic s cílem aktivizovat jejich obyvatele. Skupina Ládví zas guerillově pečovala o veřejný prostor pražského sídliště Ďáblice v naději, že se podaří odkrýt jeho polozapomenuté kvality a snad pro ně podprahově nadchnout i místní.

Environmentální problematika se však ani v první dekádě nového století velké pozornosti netěšila a situace se začala pomalu měnit až na jejím konci. I vzhledem k perspektivě projektu *Kartografie* zde můžeme navázat několika venkovskými projekty. První iniciovalo sdružení Jinákrajina v čele s Janem Ambrúzem a zaměřil se na sochařsko-ekologickou obnovu krajiny v okolí východomoravských Šarov. Anticipoval mnohé z toho, co se dnes řeší oficiálně—eroze, rozčlenění průmyslových lánů—, zároveň se však zaklesl do táhlého místního sporu. Jestliže tento podnik vycházel z intuitivnějšího sochařského a „selského“

myšlení, další zřetelněji reagovaly na dobový umělecký diskurz. Čechoameričanka Barbara Benish umístila do kulis jihočeského mlýna ekoumělecké centrum,² sázející například na ideje zelených modernizací či podporu kreativity, rozvíjející umělecko-environmentální vzdělávací programy i ekologické charakteristiky místa. Nedlouho poté vzniklo také centrum KRA—*Krajin Rural Arts* v bývalém statku pod oponou Železných hor. Sdružení yo-yo zde ve spolupráci s belgickým umělcem Guyem Van Belle spřáhlo umění s novými technologiemi, environmentální problematikou a periferní lokalitou, inspirované Félixem Guattarim a jeho důrazem na transverzální pohyb mezi různými ekologiemi, myšlenkami mediální ekologie nebo uměleckými centry v zahraničí. Cílem bylo vnášet tato dosud opomíjená témata do světa umění, alternativnějšímí metodami se podílet na rozvoji místního života a iniciovat vzájemně obohacující setkání. V tomto kolektivu vznikla také každoročně vydávaná *RurArtMap*, zviditelňující venkovské dění, na kterou aktuální projekt *Kartografie* v jistém smyslu navazuje.

V městských centrech se protějškem těchto průkopnických počínů staly další iniciativy. Zmínit můžeme Ústí nad Labem, stojící uprostřed fyzicky, historicky i sociálně vyrabované krajiny, kde se již v devadesátých letech zformovala silná místní scéna, kladoucí důraz na menší „sociální distanci“, tedy usilující o dotýkání se problémů veřejného

prostoru a bezprostřednější intervence do něj. Duší řady projektů, které v následujících letech proběhly v ústeckých ulicích a ghettech, byl kurátor Michal Koleček. Ty pod vlivem dobových vizí public artu konfrontovaly sociální i environmentální jizvy, například kauzu místní chemičky. Na tuto tradici angažovaného vidění a jednání pak navázali jiní, především *Veřejný sál Hraničář*, jehož výstavní, ale i další program se dlouhodobě zaměřuje na otázky široce pojímané environmentální oblasti. V Praze se významnou platformou, v níž se sbíhaly cesty těch, kteří tíhli k environmentalismu, postupně stal *Komunikační prostor Školská 28*.³ Tento zájem, stejně jako snahu o rozvoj mezioborové a zahraniční spolupráce či síťování, ukazuje projekt *Frontiers of Solitude 4*, iniciovaný *Komunikačním prostorem Školská 28*, a probíhající v době bojů o těžební limity severočeských dolů a pařížské klimatické konference. Snažil se otevírat tuto tematiku v českém uměleckém prostoru a zprostředkovat jeho obyvatelům informace a hlubší zkušenost.

Právě tehdy, s nástupem druhé poloviny desátých let, začíná významně narůstat zájem českých umělců o environmentální agendu. Mezi příčiny můžeme vedle samotných bobtnajících problémů zařadit posun dosud ukolébávajícího domácího diskurzu. Právě tehdy se u nás začíná rodit radikální klimatické hnutí (*Limity jsme my*). Vliv zelenajících se globálních uměleckých trendů k nám připlouval řekami digitálních sítí. Pozornost se nejprve obrací k neantropocentrickým terénům filosofie,

kteřé převrstvují vzpomínku na postinternet. Z objektově orientované ontologie a dalších pojmů se na čas stávají buzzwords. Na přelomu let 2018 a 2019 přišla další aktivističtější vlna, přímo spojená s klimatickou agendou, atak kritiky, sebekritiky, bojů a experimentů. Mezi důležité signály patřilo *Prohlášení pražských kulturních institucí k vyhlášení stavu klimatické nouze*, které vzešlo z prostředí *Feministické (umělecké) instituce*.⁵ Výsledkem jsou další formální i neformálnější uskupení, ve studentském prostředí vznikla Ekobuňka AVU, cítící se být součástí širšího klimatického hnutí, další platformou je web *Artbiom* (artbiom.cz), mapující environmentální iniciativy v českém umění. Jestliže podobné portály v anglickém jazyce vznikaly již o dvě desetiletí dříve, u nás je to novum, stejně jako (zelený) boj proti artwashingu skupin, přicházející od skupin, jako jsou studentská iniciativa Ateliér bez vedoucího, aktivita mystifikační umělecké skupiny Global Genocide Inc. a další. Z ostatních zmiňme alespoň provozní a strukturální experimenty Ceny Jindřicha Chalupceckého, hledání infrastrukturních řešení v síti pražských galerií, o jaké se pokouší iniciativa ART RE USE, anebo aktivitu *LES—společenství pro pěstování, teorii a umění*, iniciovanou spolky Are a Institut úzkosti a vycházející z kritiky nejrůznějších forem útlatu, ať už ve školních lavicích, klecových chovech nebo v lesním hospodářství. S ní se také dostáváme opět na venkov, zde konkrétně na luční a lesní pozemek v Orlických horách.

V současnosti existuje či vzniká řada skupin a aliancí. Některé krátkodeché, jiné zakládající dlouhodobější úsilí. Tato kolektivita, svázaná obvykle s angažovanými postoji, odpovídá vývojovým souřadnicím umění minimálně posledních dvaceti let, především však současným potřebám environmentální sféry. Jen v úzké součinnosti nejrozličnějších činitelů, energií a tváří můžeme dosáhnout skutečných změn a reorientovat naše chování k více solidárním a pečovatelským vztahům. Nejde přitom o budování jedolitě autoritářské masy, ale spíše rhizomatických struktur či smeček spolupracujících individualit, které nemají problém zpochybňovat a překračovat dosavadní konceptuální i fyzické hranice a nalézat nové významy, spojenectví a cesty. Jak již bylo řečeno, tato potřeba se netýká jen ekologie, ale všech ekologií, neřešených problémů provázaného světa, mezi něž patří migrační krize, rasismus, opět se probouzející autoritářství, pandemie, nerovnost, narušené duševní zdraví... Přičemž, jak koneckonců naznačuje i tento text, právě umění a kultura nebo umělecké myšlení mohou být oblastmi, které sehraji nezanedbatelnou roli při formování, jak říkají Deleuze a Guattari, kolektivního těla bez orgánů.

V tomto příspěvku jsme se dotkli jen nejviditelnějších vrstev a pohybovali jsme se mezi elitními umělci a kurátory, kteří působí v centrech či z nich vycházejí. Mnoho dalšího se však děje i mimo ně. V posledních letech zde můžeme sledovat rozvoj umělecké i neumělecké

občanské iniciativy. Ta často vychází z jiných podmínek, možností, zkušeností a diskurzivních rámců, může mít rozličné motivace, cíle jsou však podobné. Alespoň částečný vhled do této proměnlivé oblasti přináší výzkumný projekt *Kartografie*, což je záslužný počín. Ještě důležitější však bude, pokud přispěje k dalšímu rozvoji této životodárné sféry. Je to potřeba, protože se nacházíme v kritické době, která si žádá plné nasazení. Jen opakuji slova klimatologů a dalších vědců, když zmiňuji, že se dnes rozhoduje o zásadních věcech s dopadem na desítky a stovky let dopředu. Umění není zázračný spasitel, ale musí usilovat o platné příspěvky, chce-li dostát svému tak často zdůrazňovanému morálnímu étosu, svým nemalým společenským ambicím a koneckonců má-li samo přežít.

1 Manželé Harrisonovi přijeli poprvé do Prahy v roce 1990 na pozvání Akademie výtvarných umění v Praze, nedokončený revitalizační projekt Vltava-Labe vznikl především ve spolupráci s ateliérem Miloše Šejna.

2 *Art Mill* s podtitulem Center for Creative Sustainability je kulturní centrum sídlící v jihočeských Horažďovicích.

3 *Komunikační prostor Školská 28* fungoval v centru Prahy od roku 1999 pod záštitou Linhartovy nadace. V roce 2017 se jeho funkce změnila z otevřeného kulturního prostoru v Tibet Open House.

4 Na pomezí samoty, *Frontiers of Solitude*, projekt vzniklý ve spolupráci s partnery z Norska (Atelier Nord) a Islandu (Skaftfell Center for Visual Art), probíhající v letech 2015—2016. V současnosti funguje ve formě internetového portálu frontiers-of-solitude.org.

5 Publikované na portálu Artalk: artalk.cz/2019/02/28/prohlaseni-prazskych-kulturnich-instituci-k-vyhlaseni-stavu-klimaticke-nouze-na-uzemi-mesta-prahy.

Spolek KUŠ pro environmentální a multikulturní výchovu je nezisková organizace zaštitěná střediskem volného času TEMPO (bývalý Dům dětí a mládeže v Polné). Jeho členové již téměř třicet let vytvářejí vzdělávací aktivity mimoškolního charakteru v rámci oblíbených až legendárních táborů v Rohozné Na Kuši. Vedle klasické táborové činnosti organizují rozličné výtvarné, divadelní a hudební dílny, přednášky a besedy, které obvykle tematicky propojují s táborovou hrou, nebo je realizují i zcela mimo táborový rámec. Jednou z těch samostojných je také Maraton pro krajinu, kterým účastníci fyzicky velmi aktivně a přitom gándhíovsky nenásilně vyjadřují odpor k záměru vybudovat v přírodně cenné lokalitě masivu Čerínek hlubinné úložiště jaderného odpadu. Strůjcem aktivistických snah, stejně jako oblíbeným táborovým vedoucím a předsedou spolku KUŠ, je performer, umělec, hudebník a pedagog Matěj Kolář.

Být sám se sebou v souladu

Rozhovor s Matějem Kolářem

* *Spolek KUŠ pro environmentální
a multikulturní výchovu*

Petr Kovář

Matěj Kolář absolvoval brněnskou Fakultu výtvarných umění v ateliéru Performance Tomáše Rullera, působí v několika hudebních uskupeních či projektech, jako jsou třeba Draga Banda nebo Durkheim Dolls, a kromě rodiny, vlastní umělecké činnosti a organizace Prázdnin v Telči ho zaměstnává DDM Polná a Střední uměleckoprůmyslová škola v Jihlavě-Heleníně. V letech 2014—2018 byl zastupitelem města Jihlavy za Stranu Zelených. Umělecky se věnuje převážně práci s videem, zvukem a výtvarnou akcí, zdrojem inspirace je mu krajina a příběhy lidí a míst, způsoby jejich čtení, uchovávání a promlouvání.

Po vzoru Maratonu pro krajinu, jehož trasa obkružuje Čerínek a obřadně tak vytváří ochranný prstenec kolem krásného ohroženého místa, jsem Matěje pozval k „maratonskému“ rozhovoru. Povídali jsme si při chůzi z Dolní Cerekve do táborové základny Na Kuši v Rohozné a dále ke sjezdovce, na chatu na vrcholu Čerínek a opět jiným úbočím kopce dolů do Cerekve. Záznam rozhovoru je místy nerozluitelně harmonicky rušen právě tak těžební technikou bojující s kůrovcem a budující překvapivé průzory a výhledy v krajině, jako neustálým rytmickým chroustáním kamínků a větviček. Matěj se koupal v každém rybníku, který jsme potkali, po tu dobu jsem vypínal nahrávání, a čtenář se tak nikdy nedozví zásadní sdělení, která se nad zčeřenou hladinou podčeřínkovských zrcadel zableskla.

Ááá, tak tady už jsem značky sundal...

Jaké značky?

Značil jsem tudy cestu pro výpravu. Ale spustilo to lavinu nevole. Tady pán z rohového domu na sociálních sítích sdílel, že jsem bojovník za krajinu, který věší po lese značky a nesundává je. Má pravdu, bylo to tu přes týden, psal ve smyslu, „když už jste si to tu rozvěsili, tak si to taky sundejte“.

Měl bys vymyslet značku, kterou bys nemusel věšet, kterou bys do prostředí nemusel přidávat, ale měla by být objevena v tom, co už okolo je. Počkej, to je vlastně normální, ne?

Jasně, to je princip, který běžně používáme u táborových her.

Anebo značku, která po krátkém čase sama zanikne.

To by bylo ideální, aby expirovala, rozplynula se. Tempo je takhle dobrý? Vidím, že máš barefooty.

Jasně, jestli myslíš, můžeme jít rychleji, to není problém. Ty barefooty nemáš...

Já si hrozně nerad kupuju věci, neumím to. Tyhle boty jsem si koupil těsně před táborem, a to jen díky tomu, že jsme něco už museli nakupovat pro děti, tak jsem si teda řekl, že vlastně potřebuju boty i já. Pak jsem je na táboře těžce prošlapával.

Já jsem takhle kdysi těžce prošlapával kanady—dvacet puchýřů na dvanáct kilometrů. Ale nedávno jsem se k nim ještě zkusil vrátit.

Taky nerad nakupuju, nechce se mi, a když jsem loni v zimě neměl boty, do kterých by neteklo, začal jsem nosit ty staré kanady. Ale nebylo to ono. Navíc jsem si začal představovat, co si o mně asi myslí lidi...

...jaká proměna! Kam se to dostal z toho pacifisty!

Ale to se mi zase líbí a v nějakých mezích to dělám rád; užívám si, že to, jak tě lidi nejdříve čtou skrze symboly, třeba oblečení, že si tě zkrátka někam zařadí, propojí si tě s příběhy, do nichž třeba vůbec nepatříš.

To je vlastně princip performance. Taková maska. Mě vždycky hrozně bavilo se všelijak hastrošit, ale čím jsem starší, tím se více snažím obnažovat, odmaskovat a poznat, co je ta pravá tvář. Ale je to hrozně těžký, protože, jak říkáš, když si tě už někdo zaškatulkuje, tak i ty se v nějakém smyslu podle toho chováš. Tohleto je úděl performerera, měnit nastavené mustry.

Tady se nabízí otázka, jestli z hlediska proměny zažitých přístupů a stereotypního vnímání nejsi úspěšnější jako pedagog než performer.

Ne. Já myslím, že ne.

Nemyslím teď jenom pedagogickou činnost na různých uměleckých školách, ale i všechny tábory a akce, které jako spolek KUŠ pořádáte, tam přeci vychováváš novou ohleduplnou a environmentálně citlivou generaci. Ale líbí se mi tvoje pohotová reakce, jak hned řekneš „ne!“. Takže máš větší vliv jako performer? To zní blbě, že? Ale coby performer-aktivista se přeci snažíš něco změnit, ovlivnit...

To jo. Ale často si kladu otázku, jestli to není přílišné tlačení na pilu. A proč by vlastně člověk měl za každou cenu vytrubovat svoje názory? Ale nejspíš to bude nějaká podstata žití—komunikovat svůj pohled s ostatními.

Řekl bych, že je přirozené, že se snažíme koexistovat s prostředím okolo. Ono se promítá do nás, my do něj. Naopak by bylo zvláštní se uzavřít. Ale pak jsou samozřejmě typy, o nichž se dá říct, že vytrubují. Můžeme najít rozdíl mezi přirozeným ovlivňováním a vytrubováním?

Jako pedagog cítím, že bych to neměl dělat. Že bych neměl hlásat svoje názory.

A co bys jako pedagog dělat měl?

Měl bych vést děti, aby si našly ty své. Podněcovat jejich touhu po sebepoznání a sebeurčení. Aby si našly svůj pohled na svět. V tom mi připadá performance svobodnější, že tam mohu být sám za sebe. Jasně, že i v pedagogice do toho dáš půlku srdce, a může se stát, že děti tě začnou kopírovat. Ale pokud jako učitel vytváříš jen svoje kopie, tak nejsi dobrý učitel.

Naprostý souhlas. Zvlášť pěkně to bývá vidět právě na uměleckých školách, jak se pedagog propisuje do rukopisu nebo přístupu svých žáků.

Pokud to neporazíš nějak programově, žáci se mohou vymezovat, dělat ti zrcadlo, a to je taky dobře. Jsou na protipólu. Tady jsem tě chtěl upozornit na takovou kresbu harvestorem, ale už to zmizelo. Takový dekor na cestě. Třeba se ještě objeví.

Hezká kresba v krajině?

No, nikdo si toho neváží. Mě teď překvapilo, když jsme na táboře měli s dětmi jednu malířskou a kreslířskou aktivitu, že když to udělali, mně se to moc líbilo, vydařilo se to, ale oni si toho vůbec nevážili.

Co znamená, že si toho nevážili?

Sami sebe, nebo toho procesu. Že to brali tak, že se zkrátka pobavili a teď už je to pryč, může se to klidně spálit nebo roztrhat. A tady ten, co jel pro dřevo, udělal stopu, ani o tom možná neví, to je hezký, ne? Já jsem byl samozřejmě zděšen, že tady některá místa naprosto nepoznávám. Ale zároveň se začaly objevovat překvapivé průhledy, nahlady, a já jsem to začal vnímat a prohlížet jako novou krajinu a je vlastně krásná.

K té těžbě lesa mě napadlo, že jsem nedávno zažil romantický večer, ležíš na paloučku v trávě, ptáček zpívá, teď ta noc a v šest ráno už začnou řezat pily a harvestory a zvuk se neustále blíží. Mám představu takového labyrintu a šílené pustiny kolem něj, která se stále zvětšuje, postupuje...

V procesu změny je to možná blízké i plánované výstavbě hlubinného úložiště jaderného odpadu. Protože jedna věc je, že má být cosi uloženo hluboko pod zemí, uvnitř skály, a nahoře by se mělo žít jakoby nic, a druhá věc je proces vybudování takového monumentu a všechno, co ho bude provázet. Stejně jako říkáš, že se těží dřevo a od šesti řvou v lese motorovky, zvěř ve stresu prchá, tak

nějak podobně by mohlo fungovat dolování a betonování během avizovaných dvaceti nebo třiceti let.

Když vidíš třeba zatopený lom v Boršově, kde skončili těžbu před dvěma roky a předtím tam těžili dvacet nebo i víc let, tam je té oddolované skály tak málo! A hned tam nastupuje spodní voda a musí se to stále odčerpávat... Ještě jsem chtěl přidat doušku zoufalství příběhem z našeho tábora, kde nás inspekce životního prostředí donutila postavit čističku. Majitel, město Polná, vybralo tu, která je nejvíc eko, ale není úplně kořenová, je to rakouská technologie, dva obrovské filtry plné speciálního štěrku, správné bakterie, takže zkrátka čtyři miliony jsou pod zemí. Dva roky to bylo rozkopané, jak mluvíš o tom procesu a stresu, děcka tam běhala v blátě, stany se postavit nedaly, jak tam jezdily bagry. Pak to slavně dokončili a musel se nakoupit další štěrk z Rácova, aby se to po strojích dalo vůbec nějak vyrovnat. Pointa vyprávění je v tom, že ta čistička nefunguje. Na jaře řekli, že to opraví a nakoupí nové bakterie. Tak to zase rozhrabali, všechny ty sračky zevnitř se musely někam vyvézt, odjinud se přivezly jiné sračky, aby to ty bakterie mohly začít žrát, a minulý týden zjistili, že je to ve stejném stavu jako před opravou. Takže si představuju, že obdobně to může vypadat s tím úložištěm, spolkne to miliardy, rozhrabe se skála, bude to trvat dvacet let, a potom řeknou, ono to nefunguje.

Ale poučíme se z toho a pojďme dál!

Tady je to nově nějaké neprůchodné...

...ale lidi už vychodili cestu okolo. Četl jsem, že tě k aktivismu přivedlo právě plánované hlubinné úložiště. Je to tak?

Asi jo.

Takže nejdřív jsi dělal normální sebestředné performance, a teprve přes tábory, které jsi organizoval tady pod Čerínkem, jsi poznal tenhle krásný kraj a jeho ohrožení tě našťvalo!

My jsme měli od malička ty ideály ochrany přírody. A já jsem měl velký vzor v tátově bratránkovi... jdeme správně?

Super, záznamník zaznamenává! Jo, jdeme správně.

Ty myslíš, že tam bude to, co si tu říkáme? Tam budou spíš všechny ty praskající větve, chrastící kameny, funění...

Na to se těším.

Na to jsi měl mít jinou techniku. Mohl jsi mě táhnout na provázku... Tátův bratranec byl učitel na škole v Německu a tam je tradice zeleného přístupu delší, takže i environmentální výchova, a my jsme to i díky němu tak brali, že ekologický přístup je směr, kterým bychom se jako společnost měli ubírat. Základy už člověk dostal na skautských táborech, kde jsi furt v přírodě a veden k její ochraně. Proto jsme si i při zakládání spolku dali pod název označení „environmentální výchova“, protože chceme táborníky vést k odpovědnosti za chování k planetě.

Takže spolek KUŠ předcházela aktivitám kolem úložiště? Můžeš prosím říct, co je spolek KUŠ zač, kdo ho zakládal a s jakými ambicemi?

Spolek KUŠ byl založen v roce 1993, tehdy to bylo občanské sdružení. Založila ho parta nadšených kamarádů, odrostlíků z tábora, který tehdy vedl můj táta. Já jsem tam tehdy ještě nebyl, mně bylo čtrnáct nebo patnáct. Měl podporovat sebevzdělávání, vytvářet aktivity pro děti a mládež tady v Rohozné a na Kuši, pořádat kulturní a osvětové akce. Ale deset let to bylo více méně u ledu. Uspořádalo se pár akcí, spíše bály nebo zábavy. Já jsem tehdy studoval v Brně, pak jsme měli malé děti, ale když jsem se sem vrátil, tak jsme se chtěli potkávat častěji než jednou za rok v létě, a rozhodli jsme se využít tu původní platformu. Takže jsme uspořádali novou ustavující schůzi, trochu jsme upravili stanovy a předsedu Mílu Krátkého jsem vystřídal já. Další výraznější proměna přišla někdy kolem roku 2006, kdy se do vedení organizace, která vlastní a spravuje objekt na Kuši—my jsme jenom software, který naplňuje program—, dostal náš kamarád, jeden z generace zakladatelů spolku. Jeho přičiněním je vše, co se na Kuši děje, součástí spolkových aktivit. Teď jsou ve spolku zástupci všech táborů, které se tu konají, a činnost nabobtnala tak, že mám občas pocit, že i jako předseda ztrácím přehled. Ale podepisuji všechny odpovědnosti, a to jsou ostatní rádi, že je na koho to hodit. Tak co, je to na koupání?

Vy se sem chodíte koupat, z tábora?

Jo. Vy z Cerekve ne? Pro vás je to asi daleko, co?

Nikdy jsem se tu nekoupal. Jsou bližší rybníky. Vlezeš tam?

My s dětma hrajeme takovou hru, že sbíráme body; za každé vykoupání je jeden.

(Hladina Klechtavce je bronzová, je pod mrakem, vítr honí hladinu, Matěj se noří pod ni a pak ven.)

A co tedy, Matěji, máme dělat s jaderným odpadem, když ho nechceš tady na Čeřítku?

Já osobně si myslím, že už by se především neměl dál vyrábět. Ale to je právě ta zelená politika Německa, že jo. Ale když už ho máme a budeme ho mít dalších asi sto tisíc nebo tři sta tisíc let, jak říkají, tak by měl zůstat tam, kde je teď. Samozřejmě, že to nejsou ideální podmínky, ale přijde mi naprosto magorské vynakládat takové prostředky, aby se kopala díra do země. Souvisí to i s odpovědností; odpad je problém lidstva, tak ať ho lidi řeší a nevystřelují ho někam na jinou planetu nebo neschovávají pod zem. Jestli máme dělat stavbu, tak ji můžeme udělat i na povrchu.

Proti tomu se argumentuje otázkou nebezpečnosti, například při teroristickém útoku. Že jsou povrchové sklady snáze přístupné. Ale souhlasím s tebou, protože dokud tady máme jaderné elektrárny, tak větším bezpečnostním rizikem budou právě ty, a ne vyhořelý odpad. Navíc jsou lokální aktivisté často osočováni, že jsou jim celá energetika, ekonomika a bezpečnost lhostejné, že je jim jedno, kam se to složí, hlavně když to nebude za jejich zahrádkou.

To bylo pěkně vidět, když jsem byl teď na setkání Platformy proti úložišti v Temelíně, že i zástupci obcí, které byly z výběru už vyřazeny, se setkání stále účastní, stále chtějí být informováni a přispívat do diskuse. V poslední době proběhla asi největší protestní akce v Pačejově, kde „proti úložišti“ hrála kapela Zrní. Tam bývají protestní pochody obrovské, chodí tisíce lidí. Také jsem si tam uvědomil, že mnozí starostové obcí jsou bezradní, neřeknou, pojďte, uděláme protestní festival za obecní peníze, jsou jen volení zástupci a tenhle aktivizační moment očekávají od občanských iniciativ.

Jako je třeba váš KUŠ tady v lokalitě Hrádek. Ačkoliv tady jsou aktivní i starostky a starostové.

Zrovna náš Maraton je druhá největší protestní akce v republice. Letos byl sedmnáctý ročník.

Páni, čili nemluvně, které se účastnilo prvního ročníku, je už dospělec s vlastními názory.

Ale náš Maraton není žádná profi sportovní akce, přestože se na něm občas i sportovci vyskytnou. Začínali jsme v deseti, partička

kamarádů, chtěli jsme si zkusit, jaké to je běžet maraton. Teď se registruje okolo sto šedesáti účastníků. A konečně se zapojují i lidé z místních obcí, potkáš je tam a říkají, jak jsou rádi, že trasa vede přes jejich obec.

Říkáš, že jste si chtěli zkusit maraton, takže to v samotném začátku nebyl protest?

Ale jo. Jen jsme si řekli, že nechceme dělat demonstraci, ani se někde přivazovat ke stromu, ale že budeme dělat to, co umíme, volný čas pro děti, mládež a rodiny, a že to jenom nazveme tím problémem. A třeba jen v článku pro regionální tisk zmíníme, že rodiny šly proti úložišti. Postupem času se akce rozrostla. Ale docházejí nám náklady. Teď nám třeba pan starosta z Milíčova vyšel vstříc a otevřeli v obci pro účastníky občerstvovnu, to bylo výtečné, protože tam dochází k dalšímu propojování—v občerstvovně sedí místní štamgasti a vidí, jak tam přibíháme v maratonských dresech, popovídáme a padne i to „díky, že nám pomáháte“.

Mně se na tom líbí právě ta otevřenost a z ní vycházející potenciál—že třeba ani každý účastník nemusí na Maraton zámířit, protože chce protestovat, třeba ho problém úložiště ani nezajímá, účastní se společenské nebo třeba právě sportovní akce, ale vy mu tu krajinu otevíráte, zvete ho do ní a on si jí projde. Vytváří si k ní vztah, něco zažije. A přidanou hodnotou může, ale nemusí být, že se přitom potká s inspirativními lidmi a o problému se dozví. Já tam ještě čtu tvoje indiánské ochranné prstence, jimiž Čeřínek obkružuješ, jako rituální a akčně uměleckou záležitost. Zároveň je to forma umění otevřená lidem, což je diskuse stále aktuální, a sice že laik současnému umění nerozumí a část umělecké obce tedy logicky volá po jakési inkluzi v umění, hledání způsobů, jak instituci otevřít, aby nepůsobila cize, zbytně a elitářsky.

To je sice pravda a já jsem v tom smyslu už publikoval i nějaký ten článek ve zpravodaji *Bezjaderná Vysočina*, že umělecká aktivita k tomu boji patří, ale že bych pozoroval, že to má nějaký dopad, tak to ne. Za součást svého života a uměleckého působení—tak jak mluvil Joseph Beuys o sociální soše—to považuji, protože jde o nějaký vliv na společnost. Ale že by si ti účastníci byli vědomi toho, že jsou součástí umění, tak to nevím.

To je právě otázka, jestli je vůbec potřeba, aby si byl účastník vědom toho, že je součástí umění. Jestli prostě jenom nestačí, co

se děje. Možná, že nějaký zážitek, který budu mít a nezařadím si ho jako umění, pro mě může být lepší, protože kdybych si ho jako umění zařadil, tak se proti tomu vnitřně vymezím právě tím předpojatým elitářstvím a nesrozumitelností.

To mě napadá, že občas natočím nějaké video a říkám si, že ho někdy vystavím, z podobné akce jako rodina, škola, je to pohled na realitu třeba nějak esteticky přehnaný, ale do toho je tam zvuk koupajících se dětí, ale říkám si, máme tu GDPR a oni mi nedali žádný souhlas. Že vlastně tak nějak kradu to prostředí. Jinak mě ta inkluze v umění, jak o tom mluvíš, velmi zajímá.

Myslím, že to dobře ukazuje i současná klimatická krize, díky níž má teď „zelené umění“ zelenou, tak zelenou, že bychom se možná už pomalu mohli bát, jestli se do galerií dostane i jiné umění než to, které bude pojednávat o ekologii...

Spíš si myslím, že ekologické zaměření v umění tu bylo už dřív a teď se potvrdilo, že právě umělci to dokázali číst a reflektovat s předstihem. Třeba, že Franta Skála dělal už před třiceti lety něco, co se vlastně ke klimatické krizi vztahuje.

Ale nyní se na to téma nabalilo mnohem více umělců, víc diskusí, více se to propírá, je to zkrátka společenské téma, řeší se uhlíková stopa...,

...stav provozu galerií...,

...dochází ke kritickému přehodnocování umělecké prezentace. Čili něco na způsob, já se vyjadřuji ke klimatické krizi, kterou považuji za závažnou hrozbu, svým uměním chci přispět k zachráně planety, ovlivnit „popírače“, ale zároveň své záchranné umění prezentuji na nějaké opulentní přehlídce, která jako celek svým provozem planetu zatěžuje. A nutně tak dochází k porovnávání významů—je to, co dělám, skutečně tak důležité, že to tu stopu vyváží? A když se to propojí s tím, že do galerií za uměním přijde kromě insiderů jen málo lidí z těch, které, takhle hnusně řečeno, bychom mohli chtít ovlivnit, narážíme na to, jestli nejde v mnoha případech pouze o sebeukájení. Takže proto tyto aktivity, které nemusí mít nutně pro všechny zřetelný rámec umění, a tedy propojí pestřejší vzorek společnosti, považuju za nosné. Kudy teď dál?

Tudy, nebo můžeme jít i po louce. Už je slyšet repro z tábora.

Tak po louce?

Jo, ona je to sice asi nuda... S místem, kudy procházíme, je hodně spojeno dolování stříbra. Je to první velký zásah do krajiny, do útrob země, čímž vlastně začíná civilizace! Nebo možná lépe řečeno technický pokrok od způsobu života, který byl asi trvale udržitelný; na všechno hlína, dřevo, sláma... Samozřejmě, že jiné kovy se vytahovaly ze země ještě před tím, ale stříbro myslím představuje start toho mamonu... zkázy! A teď by bylo potřeba ten úsek dějin vrátit. Udělat záslepku, protože ten směr byla asi chyba.

Ale jak bys šel jinudy? Vrátit se jednoznačně nejde...

(Při okraji lesa pláče káně.)

Mluvil jsi o udržitelnosti, obnovitelných materiálech a mamonu. Jednou z cest, které se po různu prosazují, jsou daně uvalené na zdroje, které produkují prokazatelná negativa. Například kdyby se zdanil uhlík už při těžbě, při rabování útrob země, jak říkáš, narostla by automaticky cena produktů, které jej využívají a díky tomu by nepochybně řada lidí dala přednost ekologičtějším produktům, které by najednou byly konkurenceschopnější, čímž by se nikoli ideovým osvícením, ale zkrátka běžnou snahou kupovat to levnější všichni zasloužili o snížení CO₂ v atmosféře. V německém *Die Tageszeitung*, z něhož přebíráme některé články pro *Kulturní noviny*, se nedávno psalo, že vědci mají za to, že uhlíková daň je sociálně nejspravedlivější řešení, ale jen za předpokladu, že vybrané finance se pak rovnoměrně přerozdělí. Ten, kdo má nižší ekologickou stopu, na tom vlastně vydělá. To je totiž klíčový problém—ekologické smýšlení včetně souhlasu s ekodaněmi si zpravidla může dovolit ten, kdo má zajištěný relativně dobrý životní standard. Pak se ti snáze myslí zeleně. Jenže čím vyšší životní standard, tím vyšší ekologická stopa, takže ve finále ti chudí s nízkou ekologickou stopou na daních doplácejí na zeleně myslící „horní vrstvy“. A tím tuhle počtem mnohem větší skupinu pro zelené cíle nezískáš. Ostatně to bylo vidět i ve Francii na hnutí žlutých vest.

To je náročné přemítání... a obracení mince. Já třeba neřídím auto, mám to postavené takto demonstrativně, ale stejně auto máme, a když na to přijde, tak se nechám vozit mojí ženou. Čili někdy uhlíkovou stopu šetřím, jezdím vlakem, ale jindy ne. Třeba teď byla tady na táboře zajímavá situace. Já mám zarputilý názor, že veškerý plast

by se měl vytrít a donést do vesnice, a tak to i předávám dětem v týpíčkách. A je tam se mnou kamarád, a on plasty pálí na ohni. Mně to srdce nedovolí. Navíc je z toho smrad, zatěžuje to ovzduší a je to takové nechutné. Vlastně jde o estetickou záležitost! Když mi totiž řekne, kolik energie se musí vynaložit už tím, že to někam nesu, pak musí přijet dieselové auto, které to převáží, a pak to ve spalovně stejně spálí, tak jeho argumenty беру. Možná je to prkotina, ale sejdem se dva lidé se stejnými názory na přírodu a výchovu dětí k udržitelnosti, a máme úplně protichůdná řešení situace.

Když budu volně interpretovat článek kurátorky a teoretičky Kariny Kottové na téma odpovědnost umělce, tak jsme už natolik zatíženi pocitem odpovědnosti a viny, že se nám špatně dýchá už jen z toho tlaku, jestli se nám podaří nepsaná pravidla dodržet, a když ne, tak, probůh, co to způsobí, jestli se to na mě někdo dozví. Mluví o nutnosti proměny sebemrskáčství do stavu, který označuje jako „radostnou odpovědnost“. Takže vědět a snažit se, ale nezalknout se a nezadávat druhé.

Když o tom mluvíš, tak musím říct, jak mě překvapilo, že obsah toho termínu, který se nám už dostal běžně do slovníků: envirožal, už neprožívá jen moje generace, ale i moje děti! Ve svých sedmnácti a třinácti letech řeší otázky, které já řešil ve třiceti. Někdy si z toho třeba dělají srandu, ale vědí o tom a snaží se s tím nějak popasovat. Musí. To je pro mě zajímavý moment.

Cítíte, jak se rány na vašich bolavých nohách hojí? Ztrácíte dlahy, chodíte normálně! (Čtu na cedulce nad potokem.) To je nějaké značení, co máš ještě sebrat?

To asi máme jít teď potokem, ne?

Super! A úplně to pasuje do rozhovoru...

A jsme Na Kuši! Čas dobrý. Hodina a tři čtvrtě. Když do toho šlápnem a jdeme zkratkama, tak to máme za hodinu, ale my si povídáme a ještě jsem se koupal!

(Dostaneme kávu a čaj a povídáme si u vstupu do tábora s dalšími milými lidmi, pak se ještě v lese připleteme ke střetu dvou skupin táborové hry a prcháme kolem Čerínku dál.)

Prosím tě, Matěji, já jsem tady v táboře načerpal podněty pro další otázky—co je to Pokušení?

Pokušení je oslava, taková odměna pro dobrovolníky, co tu na

táborech s dětmi pracují. Říkali jsme si, že si to léto společně užijeme. Aby uklizení stanů na zimu nebylo jen o práci, ale třeba i o kulturním programu. Že to musíme povznést. Tak jsme to loni poprvé zkusili. Dali jsme dohromady kapely z vedoucích, tatínků a přátel těch, co mají děti na táboře. Na prvním běhu tábora ještě působila kapela Proletáři všech zemí, ale to už jsou teď taky tatíci a nehrajou. Letošní line up ještě nemám, ale už se ví, že to bude čtvrtého září.

Hele, babka! Takže Pokušení je otevřené jenom pro vás, pro dobrovolníky z tábora?

Ne, ne, je to pro veřejnost, loni to už taky bylo, ale externích diváků přijelo asi jen deset, nás dohromady bylo kolem šedesáti. I když jsem se to snažil na našem facebooku propagovat, zval jsem i tady lidi z okolí. Je to taková sousedská slavnost.

Mně se líbí, jak jsi říkal, že Pokušení pořádáte, aby to nebylo jen o práci. Že se v aktivitách jako dobrovolníci vlastně rozdáváte, je to směřováno ven; provází to samozřejmě nezbytné nadšení, ale stejně to vyčerpává a uvědomění, že je potřeba se taky odměnit, je hezké, důležité. U nás ve spolku právě tohle v jeden moment zaskřípalo, když někteří začali mít pocit, že festival, který pořádáme, je už moc o práci a sami si ho ani neužijeme. Že zkrátka nestačí, že děláme něco pro druhé a mohli bychom být šťastní, že oni jsou šťastní.

S tím se tady pereme dlouhodobě i v práci, myslím volný čas dětí a mládeže a nějaké pedagogické ambice. Ne každý z našich dobrovolníků je učitel, každý nemá v sobě to poslání. Ale chce jet na tábor a podle Setona je jedním z pravidel „rekreace pro všechny“. Takže to je přesně to, o čem mluvíš, že nemohu vyhodit někoho, kdo celý den nic nedělá a večer vezme kytaru a tři hodiny hraje u táboráku. Protože on se tam rekreuje a zároveň má svoji roli, i když třeba neškrabal brambory. Nějakou dobu mi trvalo, než jsem se srovnal s tím, že každý není moje krevní skupina, že si osobně třeba tolik nerozumíme. Někdo je tam víc sporták, já to zase tlačím do kultury a umění. Mám vlastně právo to těm ostatním nějak rvát? A jsme zase u toho, do jaké míry svět umělce potřebuje. Jestli to není jenom naše utkvělá představa, protože možná mají stejnou představu stavaři nebo myslivci.

Já myslím, že je to hodně o společenském naslouchání, nakonec si někdo vždycky získá větší pozornost ostatních a na tom je pak i větší odpovědnost. Je to péče o prostředí, které bys chtěl, ve

kterém chceš žít, ne?

Je to tak. Ale když mluvíš o opečovávání prostředí, tak mi připadá v rámci spolku mnohem funkčnější, když si to uvědomí více lidí—že tohle je naše a můžeme si to změnit. Je to model občanské společnosti. Když budu jenom sedět a nadávat, že jsou tady stará okna, tak k čemu?

Kolik vás ve spolku je? Říkal jsi, že jako předseda pomalu ztrácíš přehled o aktivitách, ale samotný spolek nemá zase tolik členů, ne?

Poslední dva roky se nám dařilo, abychom se každé dva měsíce potkali, a to se nás potkává dvacet. Ale mění se to, občas je někdo aktivní a jindy jsou tam zase úplně jiní lidé. Minimum, co vždycky bývá na poradě—takové jádro—, je pět lidí.

A to je těch pět lidí, se kterými se shodneš? To je ještě věc, co mě zajímá, a už jsi na to vlastně trochu odpovídal; co je tam za lidi, kdo má jaký hlas a jak to ovlivňuje směřování spolku? Ve vašem případě jde hlavně o volný čas a vzdělávání dětí, takže spolek asi natáhl lidi, kteří se chtějí realizovat právě v tom. Ty do toho vkládáš určitý výtvarný nebo umělecký pohled. Jsi v tom sám, nebo je vás tam víc?

V zásadě je v dynamice skupiny vždycky nějaký kreativec, ať už si říká umělec, anebo ne. Ale že bychom z kreativců utvořili nějakou užší pracovní skupinu, to se nám nepovedlo. Vždycky je tu ale někdo, s kým příležitostně spolupracujeme, a vznikají tak další aktivity. Aktuálně třeba Tereza Brusmannová, sochařka, absolventka pražské Akademie výtvarných umění. S ní jsme zapojeni do projektu Jihlava s odvahou (jihlavasodvahou.cz). Má pro děti atraktivnější slogan: Jihlava mi není fu(c)k!, a zaměřuje se na zážitkové vzdělávání. S Terezou budeme realizovat každý měsíc jeden projektový den s jednou třídou základní školy Havlíčkova. Budeme je brát do terénu, mimo Jihlavu, a v té krásné suburbii budeme oživovat příběhy historie. Mě na tom samozřejmě lákají rodinné příběhy, odsunutí Němci, pohádky... S Terezou jsme se nádherně shodli, že oběma nám babičky vyprávěly, že na Zaječáku se tančilo, tak tam chceme jít tančit! V plánu máme vytvořit mapu míst, kde třída zažije vždy prostřednictvím nějaké akce určitý příběh spjatý s Jihlavou. Žáci si navrhnou místa, která by do mapy měla patřit, i médium, v němž budeme tvořit. Je jedno, jestli to bude kresba, socha z hlíny, fotka nebo video, vidím to jako zážitky jedince, které ho mohou posunout ve vztahu k místu.

To je výborná forma a je skvělé, že do toho školy jdou! Že tam už není klasický strach z „opuštění lavic“.

Myslím, že se na to těší i pan učitel. Ale my se známe. A co vím od ostatních, tak mnoho učitelů, co na základkách učí výtvarku, tápe, neví jak to předat. Třeba i dojdou někam k Warholovi nebo Pollockovi. Ale jak předat Pollocka? Tak děti, dnes budeme cákat barvama...

Je to, jak říkáš; bylo by pěkné neopakovat jenom formu, ale dostat se k myšlení. Nepředávat názor, ale podnítit zážitek, skrze který lze názor hledat. Mohli bychom si vzít Igora Zhoře a další podobné, kteří už před padesáti lety ukazovali, že výtvarná výchova má odrážet to, co se děje v současném umění, protože tím se napojíš na současná témata, na to, co se žije a řeší dnes. Myslím, že díky nim je teď třeba land art už do výuky zařazený, ale je otázka, jestli také chápaný, možná jde právě spíš o formální nápodobu, dekorativní řešení.

Já jsem byl uchvácený dokumentem o Andym Goldsworthym, o kterém by sis řekl, to je ten landartový pop, nebo ten nejdekoratивnější—vyhledávač na tebe po rozkliknutí jeho jména vysype mraky líbivých estetik, a ty si řekneš, aha, tak tohle je landart—, ale když posloucháš, jak rozkrývá svůj přístup, tak to uvidíš najednou jinak. Najednou se dozvídáš, že ten krásný objekt je pro něj třeba o smrti! Sám pak uvažuju, jak to těm dětem předat, copak děti přemýšlí o smrti...?

Přemýšlí.

Ale jo, přemýšlí o smrti. Zrovna nedávno jsem byl přítomen tomu, jak se holčičky u ohýnku zcela otevřeně bavily o tom, že maminka té jedné potratila, že měla mít bratříčka... Tak tady jsem, Petře, ještě nebyl!

Úžas z nové krajiny?! Nebyl jsi tady od té doby, co je takhle vykácená?

Zvláštní, jak má člověk uložené vzpomínky, jako něco, co se přeci nemění, a takhle najednou razantním způsobem je to minulost, která se...

...za života už nezopakuje.

Nebo možná v paralelní realitě. Možná v té smrti, tam to třeba všechno je.

Jednoznačně, existuje přeci to jedno Teď a tam je to všechno navrstvené... Ale zase teď vzniká vzpomínková mapa u něko-ho jiného, a ten bude mít právě tento obraz jako základ a ničil bys mu ho, kdybys tam stromy ze své mapy vrátil. Napadá mě příměr se Zelenou horou u Žďáru nad Sázavou—co pamatuju, tak byl kopec zarostlý, kostel byl skryt v lese. Nedávno všechno vykáceli, obnažili kopec i poutní místo, a ty najednou vidíš, že to má svoji logiku, Santini to tak navrhoval, funguje to, ale je ti líto těch stromů. To je vlastně podobné, jako jsi předtím říkal o pálení petlahví.

Najednou mi to tu přijde víc rozlehlé a monumentálnější. Dřív jsem si vždycky říkal, že je ta naše Vysočina taková zašupšená, ten pocit, že to tu máme maličké, schované, a teď se obzory obnažily, a celá krajina má ráz...

(Matějův hlas zaniká v motoru nakladače, k němuž jsme se mezitím přiblížili, „tak, pojdte chlapi,“ volá chlap z kabiny a zastaví na chvíli rameno s chňapákem plným kulatiny.)

Hele, sjezdovka. Tak se stavíme na chatu na oběd?

Můžem. Nebo můžeme vyzkoušet i tu spodní. Nevím, jak to teď funguje.

Nahoře na Čerínku to teď vede Milan. Když jsem tam byl posledně, tak mě vytáhl před vchod, ukázal nad dveře a říká, co vidíš? A nad dveřma visela krajina, plát uříznutého pařezu, tak pěkně organic-ky zvlněný. No, medvěda, říkám. Že jo! on na to, to je medvěd! A já bych chtěl, aby mi na toho medvěda někdo namaloval medvěda. To se mi moc líbilo, ten posun, že to tam je už vystavené, protože v tom toho medvěda vidí, ale stejně to chce uhrát doslovně. Zvažoval jsem, jestli mu to mám vymlouvat, ale pak jsem si řekl, že ne, že to ponese příběh medvěda na medvědovi.

To je jasný, to se nedá odmítnout! Vždycky to můžeš vyložit jako koncept, že jsi to chtěl přehnat.

A zas je potřeba ten příběh!

Jo, jo, jinak by to byl kýč. Já si často kladu otázku, co jsem to za umělce. Ty tady hezky básníš, jak jsou intervence otevřené do společnosti, a já mám furt pocit, že nedělám nic, že nejsem nijak produktivní, že bych chrlil jako Reynek nebo Vincent. Pořád si nesu v sobě touhu po čase vyhrazeném pro sebe, ale zároveň nevím, jestli bych z toho vytěžil něco víc, než co žiju. A tak si říkám, je upřímnější udělat za

rok jednu akci a být sám se sebou v souladu, anebo se nějak zavírat a tlačit se?

Což je přirozená skromnost. Ale rozumím tomu, co říkáš. Jsou lidi, co do toho tepou, a nemůžeme říct, že to je špatně. Výtvarnému umění se daří. Ale o čem mluvíme, když říkáme, že se umění daří? Je tady nějaký systém, jsou tu umělci, je jich dost, instituce, granty, sběratelé, trh, který je otevřený i ven, takže je to dobře namazané soukolí, které funguje. Samozřejmě je poptávka zřejmě vyšší a chceme se srovnávat s podmínkami na Západě, takže, jak jsem teď kdesi četl, většina umělců musí kromě svého umění ještě někde prodávat zmrzlinu. Ale tenhle „mechanismus“ nepředstavuje umění jako takové, ale podmínky a provoz. Mně se líbí poloha, na kterou jsme už tady také několikrát narazili, a sice že se v tom šuplíku umění nemusíš zas tak moc snažit, tlačit na pilu, a přesto, nebo právě proto něco vzniká. A to, že jsi s tím v souladu, jak pěkně říkáš, tím je to cenné.

(Fotí si na zemi ležící kůru, která připomíná indiánskou masku.)

Jak jsme před chvílí slyšeli káně, tak jsem si vzpomněl na něco, co je pro mě důležité, a musím to tátovi říct. Protože on mě učil, že když se ztratíme v lese, tak na sebe zapískáme jako káně, že to bude naše znamení. Tak jsem přemýšlel, že teď už nadosmrti, když někde zapíská káně, si vzpomenu, budu vědět, že táta někde je, i když je třeba ztracený.

Že vzájemně o sobě víte...

To Toník v Minecraftu žádné káně nemá.

Já Minecraftu nerozumím. Koukal jsem sice chvíli Hynkovi přes rameno, ale vůbec nechápu to posláním, čeho tam má hráč dosáhnout. Ty jo?

Kamarád Míla říkal, že tihle lidé narození po roce dva tisíce, to je jiný typ člověka, a my je prostě nemůžeme pochopit.

Tak dobře.

Já učím video, ale jsem z toho zničený, jak můj vlastní syn sedí a chrlí, to je nekonečný vodopád hesel a triků, co se v Minecraftu dá dělat, a teď to komentuje, teď když s tebou mluvíme, tak se nadechuju, ale ten kluk se umí tak přestříhat, že je tam pořád nějaká atrakce, blikají zepředu, vzadu, a teď dovnitř, a teď si zmáčknete... Jó, wau, wtf, a teď říká všechny ty anglické výrazy, fajn, a tohle se mi líbí, ó

maj gad! A je tím úplně prorostlý, posedlý. A myslíš, že jim můžeš pustit Jiřího Trnku, pohádku? Že si říkáš, něco krásného? Vůbec. S tím je samozřejmě spojená celá ta estetika.

Základ je myslím akce, atrakce, akceleraace, to, že se to děje tady a teď a ty do toho vstupuješ. Starší sestra mi kdysi říkala, že její synové mají problém se čtením a číst nechtějí. Ale že tomu rozumí, protože ještě dřív, než se naučí číst, už hrajou akční hry, kde není třeba investovat takovou námahu, a když, tak ta námaha je rychlejší, přístupnějším adrenalinem. Pak se špatně usedá k nesnesitelně pomalé knize. Ale samozřejmě tě to ochudí o nějaký rozměr. Já jsem třeba ochuzený o rozměr minecraftový...

Je to tak.

Ale třeba i v umění—asi je to špatný průměr—i tam je toho akčního a performativního hodně. Vlastně to současné scéně zcela dominuje. Když vidíš výstavu výlučně obrazů, tak to je něco z minulého století. Aktuální poloha je v performativitě a aktivismu. Takže i když, jak říkáš, tvoříš málo, tak jsou tvoje věci vlastně in! A když se podíváme ke kořenům akčního umění, tam hrál významnou roli odpor proti komodifikaci, proti dobře namazanému stroji, co prodává, a pokus o nový živý jazyk a znovunabytí duchovní podstaty umění.

Pro mě to bylo vždycky důležité. Do ateliéru performance jsem šel právě proto, že mě dimenze posvátna, obřadnosti a rituálu lákala. Bavilo mě studovat tradiční rituály z různých konců světa, různé kultury. To si říkáš, že je tam takové množství nápadů, taková hloubka. Tak nevím, jestli se zase neponořit. Víš co, já sbírám body! *(Svléká se.)*

Body of body!

Pro mě je to svátek, jsem moc rád, já totiž, když už takhle jdu, tak sám, anebo se za mnou táhne třicet dětí...

(Rozhovor v pohybu trval šest hodin, Milan medvěda svěsil a uschoval, abych si ho mohl odvézt, ale nade dveřmi zůstal vyšisovaný tvar, z Čerínku se šlo dobře, cestou, kterou Matěj neznal. Už jsem nenahrával.)

I.
ZAPADLÍ
VLASTENCI,
PODHOUBÍ
A SÍTĚ

Název kapitoly s nadsázkou odkazuje k románu *Zapadlí vlastenci* Karla Václava Raise (1893), který líčí život učitelského pomocníka v Podkrkonoší. Zapadlý vlastenec se pokouší o jistou osvětu v místě svého působení, kam se snaží přinášet postupy získané někde jinde. Vybrané jednotlivce spojuje značné osobní nasazení. Fungování na rozhraní disciplín, oborů, na geografických okrajích. Koncentrace takových lidí je větší ve venkovských oblastech, dále od hlavních center kultury, na horách, v pohraničí. Fungují ve svých odlehlých lokalitách, přitom jsou napojeni na sítě jdoucí mimo ně. Jejich aktivity probíhají s minimem veřejných prostředků, nebo záměrně zcela bez nich. Jedná se o projekty, pro něž je zásadní úsilí jednotlivců a jejich nejbližšího okolí. Vycházejí z vlastního zaměření, kterým je akustická ekologie, poutnictví, permakultura, fotografie, místní historie, mlékařství, divadlo či výtvarné umění. Obecně tyto iniciativy fungují jako korektiv, ukazují směr, jakým lze uvažovat a jednat i v širším měřítku.

Součástí širších sítí jsou aktéři prvních třech rozhovorů. **Tomáš Šenkyřík** je jako umělec součástí lokálních i mezinárodních sítí tvůrců z oblasti akustické ekologie, zároveň je politicky aktivní v Židlochovicích u Brna, kde prosazuje praktická zlepšující řešení místních ekologií. **Jiří Zemánek** sice usiluje o konkrétní zlepšení v místě svého působení na Šumavě, ale primární je pro něj budování širšího společenství a povědomí o environmentálních tématech,

a to prostřednictvím procházek, seminářů a publikační činnosti, vytvářených ve spolupráci se spolkem Pilgrim. **Edith Jeřábková** je součástí širšího, volného společenství **Les** a zároveň pečuje o reálný lesní pozemek v Orlických horách, kam se také nedávno odstěhovala. Na svých statcích kombinují kulturní aktivity s formami zemědělské činnosti **Jan C. Löbl** na Ústecku i **Tereza Říčanová**, spojující vlastní ilustrátorskou činnost s péčí o krávu a celý rodinný statek a se vzdělávacími výtvarnými aktivitami. Nejvíce se představě o zapadlých vlastencích blíží **Hana** a **Martin Jelínkovi**, kteří žijí na faře v malé vesnici na Vysočině, věnují se vlastním výtvarným aktivitám a restaurátorství a pořádají kulturní aktivity záměrně pro omezený okruh návštěvníků.

Ze sledovaného okruhu se vymykají dva solitéři, **Petr Bergmann**, dlouhodobě aktivní na Broumovsku v osvětové publikační a výstavní činnosti, věnované především potlačeným oblastem místní historie, a **Ivan Mechl**, který po dlouhé historii ožívování nejrůznějších opuštěných prostor zakotvil v ambiciózně pojatém prostoru bývalé továrny na nitě ve Šluknovském výběžku.

Tomáš Šenkyřík vyšel z oblasti hudby, dnes se však často pohybuje na mezioborových rozhraních. Platí to zvláště pro jeho terénní nahrávky zvuků přírodních a krajinných prostředí, které prezentuje na hudebních nosičích, přednáškách, internetu nebo prostřednictvím galerijních instalací. Primárně je pořizuje v okolí domovských Židlochovic a v rámci Jihomoravského kraje s ambicí zachytit zvukovou identitu těchto míst a její proměny. Vedle hudební perspektivy se tak zabývá také přírodovědnou či environmentální rovinou poznání místa, když například slábnoucí žabí chór signalizuje a ilustruje destruktivní vysychání nebo sílící intenzita zpěvu ptáka představuje reakci na vysokou úroveň hluku antropogenního původu. Nahrávky umísťuje například na web Soundscape nebo je využívá při vzdělávacích přednáškách, besedách a drobných ochrannářských akcích. Tyto zájmy se promítají také do jeho činnosti židlochovického místostarosty, v níž zdůrazňuje ekologické a environmentální akcenty, například zadržování vody v krajině.

Tomáš je členem více sdružení. První pod lapidárním názvem Skupina natáčí a vydává své i cizí terénní nahrávky a obecněji se zaměřuje na zvukové fenomény propojené kulturní a přírodní sféry. Mezinárodní rozměr pak má organizace CENSE, která síťuje tvůrce pohybující se v tomto a příbuzných žánrech. V úhrnu jeho mezioborověji laděná činnost specificky přispívá k poznávání regionu, jeho ekologických kvalit a problémů, osvětě i péči o místo.

Od zvuků přírody po vazebnou strukturu města

Rozhovor s Tomášem Šenkyříkem

Ondřej Navrátil

Tomáš Šenkyřík vystudoval muzikologii a estetiku, v letech 1999 až 2008 pracoval jako etnomuzikolog v Muzeu romské kultury v Brně a dnes je místostarostou v nedalekých Židlochovicích, kde se usadil s rodinou.

Kdy ses začal zabývat terénními nahrávkami?

Na přelomu století, když jsem dokončil vysokou školu a poté povinnou civilní službu, byla velmi zajímavá doba. Prodávaly se minidisky a první digitální rekordéry, které byly finančně dosažitelné. Tehdy ještě žili romští muzikanti, kteří si například pamatovali druhou světovou válku, a já jsem měl jako etnomuzikolog společně s romistkou Evou Davidovou možnost jezdit po romských osadách a relativně dobře a autenticky nahrávat romský folklór přímo v terénu. Od té doby jsem cítil, jak je mi terén blízký a jak zvláště u romských muzikantů je důležitá autenticita jejich prostředí. Měl jsem proto potřebu se v terénu pohybovat a nahrávat. Po roce 2008 jsem začal zaznamenávat přírodní zvuky a prostředí, spíše však do šuplíku. Teprve přibližně od roku 2015 pravidelně nahrávám a komparuji různé zvuky, prostředí a tak.

Je tvé nahrávání přírody ovlivněno tvým hudebním vzděláním a praxí?

Myslím, že to souvisí. Když jsem v přírodě, naslouchám jí jako hudební struktuře. Někdy mě to tak vtáhne, že ji vnímám jako hudebně motivickou věc. Můj někdejší pan profesor Jiří Fukač v knize *Mýtus a skutečnost hudby* píše, že počátky hudby jsou spojeny s vnímáním znějících krajin. Jejich obyvatelé, tíhnoucí k nápodobě, tyto struktury transformovali a stylizovali, a takto pravděpodobně vznikla hudba. K materii znějícího prostředí můžeš ovšem přistupovat z mnoha úhlů a toto je jen jedna z možností.

Ornitolog se může soustředit na hlas jednoho ptáka, jiní natáčejí celé zvukové prostředí a interpretují to například z environmentálních hledisek. U tebe do toho vstupuje popsaná hudební perspektiva a vnímáš svou práci i jako určité komponování. Dříve ses soustředil jen na přírodní zvuky, dnes ale vnímáš prostředí širěji. Můžeš přiblížit vývoj svého uvažování o terénních nahrávkách prostředí?

Když jsem se začal v přírodě věnovat bedlivému naslouchání, zjistil jsem, že mě víc baví poslouchat než nahrávat. Peter Cusack na jednom našem setkání s nadsázkou řekl, že nejlepší nahrávky jsou ty, které nebyly natočeny. Tehdy jsem antropofonii cítil vyloženě rušivě. Ono to souvisí i s léčivými účinky prostředí, například probouzejícího se lesa. V tom daném velmi silném a magickém okamžiku slyšíš zvuky a cítíš vůně. Podle mě je to něco, co máme archetypálně v sobě. Zvuky motorů jsou tady z hlediska historie

strašně krátce ve srovnání se znějícími strukturami, které tvoří příroda. Jsem hluboce přesvědčený, že biofonie a geofonie jsou něčím, co je součástí naší identity a bytosti. A to je důvod, proč jsem antropofonní vjemy vnímal rušivě. Ve studiu jsem je nepotlačoval, ale přímo vystříhoval a vytvářel sám pro sebe zvukový svět, jaký tu dříve pravděpodobně byl, svět bez letadel, motorů, hlukového znečištění člověkem. Cítil jsem se v tom světě dobře a přišlo mi fascinující studovat, jak zněl svět, tento nekonečný jukebox—planeta, před zásahem člověka. Zároveň můžeš i vědecky sledovat fungování struktur přírody. Když nahrávku převedeš do spektrogramu, který graficky znázorňuje zvuk, vidíš, jak jsou jednotlivé zvuky krásně rozvrstveny. V určitém spektru se nachází strakapoud, kousek nad ním kos a ještě vyšší frekvence obsazuje budníček menší. Je to jako partitura, řád, v němž se vzájemně jednotlivé druhy ptactva doplňují a nelezou si příliš výrazně do svých frekvenčních pásem. Ale jak jsem se v prostředí pohyboval více a pozorně naslouchal, tak mě začalo fascinovat i to, jak se tato relativně nedotčená struktura proměňuje zásahem antropofonních intervencí. Ty třeba rozhodí chorus skokanů zelených nebo pták v reakci na ně zesílí a začne zpívat trochu výš. To jsou takové mikroprojevy změn struktury a je ohromně dobrodružné je sledovat a studovat. To už ale zase mluvím o jiných přístupech—celé je to velmi interdisciplinární. Například ornitologa může zajímat, když sýkorka ve městě začne zpívat o půl tónu výš, protože musí překřičet provoz, aby se rozmnožila. Anebo se na to můžeš dívat muzikantsky, bioakusticky, ekoakusticky.

Pohled na vnímání lidského zvuku v souvislosti s biofonií jsem změnil díky jednomu zážitku, a to, když jsem nahrával kuňku v jednom zdejší mokřadu. Vzápětí přiletělo letadlo vytvářející dronový, mírně se po čtvrttónech, půltónech měnící spodní nízkofrekvenční tón. Kdybych tuto událost převedl do partitury, tak zvuk letadla by mohlo hrát violoncello, volání kuňky by mohly imitovat flétny s fagotem a nahore by zněly pikoly, které by zastoupily hlas budníčka menšího. Když do spektrogramu převedeš orchestr, tak vidíš, jak je to podobné rozložení u hudebních nástrojů a jak je podobná organizace spektra. Ukazuje to, jak přenášíme tyto struktury—znějící prostředí—do našeho uměleckého vyjadřování.

Jak se vyvíjel tvůj vztah ke krajině a přírodě?

Ten byl daný tím, že jsem vyrůstal na Rusavě v Hostýnských vrších, kde do dneška nahrávám. Rád jezdím tam, kde to znám. Už jako dítě mě strašně fascinoval zpěv kosa, ty melodie a skřípavé tóny,

vždycky jsem se těšil na jaro, až ho uslyším, a ten poslech mi dělal fyzicky dobře. Například jsme chodili na tenis alejí, kde zpíval jeden kos, a ten jeho motiv, který mám do dneška v paměti, mě dokáže zcela přenést do dětství.

Inspirovala tě oblast hudby nebo akustické ekologie?

Určitě. V oblasti hudby Leoš Janáček a Olivier Messiaen. Hlavně Janáček, který „sampleroval“, pomocí tužky a notového papíru, když zaznamenával v Brně na Zelném trhu výkřiky lidí. Pak také první nahrávání folklóru a lidové muziky v jejím prostředí. To pro mě byla veliká inspirace. Co se týče přímo terénního záznamu, tak v roce 2000 jsem připravoval CD Gíla Ďíla Gílor, na němž jsou nejstarší nahrávky olašských Romů, které byly v 50. letech pořízeny významnou romistkou a kamarádkou Evou Davidovou. Ta originály uložila do Phonogrammarchivu ve Vídni. Zde jsem se seznámil s Christiane Fennesz Juhasz, s níž jsme procházeli audiosbírku Evy Davidové. U této příležitosti jsem se potkal také s manželem Christiane, Christianem Fenneszem. Ten svou hudbu vydával u labelu Touch, který obrátil moji pozornost ke Chrise Watsonovi nebo Janě Winderen, která se zabývá akustickou ekologií a nahrává, co se děje pod hladinou moří. To pro mě byly první dvě naprosto stěžejní osobnosti, které se zabývají tím, co se dnes snažím dělat i já. Seznámení s nimi se stalo jakýmsi bodem zlomu a zpočátku i zdrojem frustrace, když jsem viděl ceny zařízení, která používají. Četl jsem jejich weby a rozhovory, každé zamyšlení pro mě bylo velmi důležité.

Hraje u tebe nějakou roli technologický experiment?

Nejsem tak šikovný na technologické záležitosti jako třeba Michal Kindernay nebo Jonáš Gruska, kterého velmi obdivuji za to, co pro celou komunitu terénního nahrávání dělá. Mám na mysli jeho workshopy, přednášky, budování LOM knihovny, půjčování záznamové techniky atd. Můj experiment nejčastěji spočívá v různých přístupech k záznamu, tedy využití určitých mikrofonů, práci s tím, co umožňují jejich parametry.

Jakými způsoby své nahrávky prezentuješ? V jihlavské Oblastní galerii Vysočiny jsi měl výstavu Příběh Plačkova lesa.

Ano, v Jihlavě jsem vytvořil v loňském roce čtyřkanálovou zvukovou instalaci, která se jmenuje Příběh Plačkova lesa. Do něj chodím pravidelně sedm let nahrávat a chci přenést emocionální stránku, kouzlo toho místa, jeho zvukovou identitu. Myslím, že prostorová

instalace je ideální, protože i naše vnímání je prostorové. Jak tu sedíme, tak mě posloucháš, ale vnímáš i to, že ti někdo prošel za zády a zavržaly parkety a že za oknem vede paní učitelka třídu a slyšíš tlumené dětské hlasy, i když to třeba do určité míry celé filtruješ. A podobně se snažím přiblížit i Plačkův les. Třeba tak, že v nahrávce zní obrovsky silný chorus žab, do něhož postupně proniká zvuk příjíždějícího vlaku, který se po chvíli zase vytrácí. V instalaci se vše odehrává tak, jak to zní ve skutečnosti. Jedna návštěvnice mé zvukové instalace mi říkala, že měla pocit, že stojí uvnitř zvukové sochy. To je pro mě největší úspěch—když instalace navodí schopnost fyzického zážitku, ze zvuku se stává jakási fyzická materie.

Další instalaci jsem uvedl během loňského léta v galerii Médium v Bratislavě v rámci výstavy Quaestio de Aqua et Terra umělkyně Kristiny a Barbory Jamrichových. Jednalo se opět o vícekanálový zvuk. Během 12 měsíců jsem mapoval zvukové krajiny slovenského Záhoří. Objevil jsem tam krásná místa, jak z hlediska čisté biofonie, tak jejího dialogu s antropofonií.

Dále jsi hovořil o besedách, vydáváš nahrávky...

To se jedná o různé druhy komunikace s posluchačem. Když dělám nahrávku na internet nebo natáčím album pro label Skupina, tak je to něco jiného, než když připravuji zvukovou instalaci. A něco jiného je beseda s dětmi nebo dospělými, tam pouštím kratší zvukové ukázky, a důležitý je slovní komentář doprovázený fotkou místa a podobně. Necítím se úplně silný v kramflecích, co se týče určování ptactva, proto pracuji s místními ornitology.

Říkáš, že tvé nahrávky jsou důležité pro tebe, co však mají dávat dalším posluchačům?

Začnu od dětí, s nimiž jsem zažil několik zajímavých besed. Fascinující zážitky nejen ve vizuální, ale také sonické říši začínají za prahem našich domovů. Není vždy potřeba jezdit někam do Afriky, děti mohou zjistit, že stačí vyjít na zahradu nebo na zdejší kopec Výhon a člověk tam může prožít strašně moc zajímavých věcí. Stačí otevřít oči a uši. A když jsem s dětmi mluvil o ekologických problémech, tak jsem si všiml, že zvuk na mladou generaci působí obrovsky emocionálně. Pokud je nahrávka doprovázena slovním komentářem, velice napomáhá tomu, aby si i dítě uvědomilo souvislosti. Myslím si, že je důležité předávat tyto věci tak, aby se propojila racionální rovina s tou emocionální. A to samé platí i u dospělých. Když jedu na nějakou debatu a pouštím nahrávku, tak skrze ně

mohou informace o biodiverzitě, o tom, co se s planetou děje, lidem k srdci lépe proniknout.

Na přednáškách mám například ukázkou z mokřadu v Knížecím lese, chóry skokana ostronosého, který potřebuje pro svůj život vodu a další podmínky, aby se rozmnožil. A ukazují, jaká byla síla a bohatost jeho vokalizace, když byl v mokřadu dostatek vody, a jak naopak zněl poté, co spodní voda začala výrazně klesat. Jak byl najednou chorus skokana slabý.

Pohybuješ se mezi různými obory, zařazuješ se někam?

Jsem nadšený z lidí, kteří se pohybují ve výtvarném prostředí, kolem galerií. Pro mě je největší odměna, když má někdo o témata, o kterých se spolu tady bavíme, zájem. A zdá se mi, že lidé z oblasti výtvarných a interaktivních umění jsou velice otevření. Cítím, jak jsou osvobození od hudebních schémat, kliše a nějakých apriorních žánrových škatulí. Jejich pohled je pro mě extrémně inspirativní, je to pro mě obrovský osobní objev. Cítím se tu jako ryba ve vodě.

Vytvořil jsi portál Soundscape. Co to je, jak funguje a jaké má cíle?

Říkal jsem si, že bych chtěl zkoumat, jak zní určité geograficky ohraničené místo. Rozhodl jsem se vzít si relativně zvládnutelnou plochu Jihomoravského kraje, který je samozřejmě také velký, kdybych ho chtěl pojmut naprosto dokonale. Je ale zajímavý tím, že je zde začátek Vysočiny, jsou zde Bílé Karpaty, je tu nejnižší položené místo, a to v oblasti soutoku Moravy a Dyje. A chtěl jsem, aby měl člověk, když si klikne myší, okamžité porovnání, jak ta místa zní. Zvukové krajiny takových míst ovlivňuje spousta faktorů. Portál je zaměřen na faunu, ale v budoucnu bych jej rád rozšířil na oblasti, které právě souvisí s antropofonií. Je to postavené tak, že komukoliv, kdo mi pošle nahrávku, ji tam rád dám. Zatím mám jen dva přispěvatele. Nejedná se teda zatím o větší síť spolupracovníků, ale na webu mám nabídku pro další, aby se do projektu zapojili. Chtěl bych se také zaměřit na zvukovou dokumentaci našich parků.

Je zvuk jižní Moravy něčím specifický?

Každé místo zní jinak, a i to jedno odlišně v různém čase. Ale když se mě ptáš, čím je typická jižní Morava, tak tím, že jsou tu nízko položená prosluněná místa, často se rozlévající řeky, zatím vyšší hladina spodní vody. To generuje skladbu obojživelníků nebo výběr ptáků, kteří sem přilétají. Historicky mezi zajímavé lokality v Židlochovicích patří na Výhoně hnízdiště vlhy pestré. Židlochováci

vzpomínají, jak se vždy těšili, až přiletí vlha, která má specifický druh štěbetání. Byla a je to jakási zvuková značka tohoto místa. Mnou již zmíněný soutok má také svou významnou specifičnost, a to i pod vodou. Podvodní zvuky jsou další velké téma. Před čtrnácti dny jsem zde natáčel a podařilo se mi zachytit zvukový svět pod hladinou rozlité Kyjovky. To jsou nádherné zvukové struktury, kterým můžu naslouchat třeba čtyři hodiny v kuse, aniž bych stiskl tlačítko record. V tomto případě jsem nahrávání spustil a udělal tak první podvodní nahrávku, která byla pořízena na tomto cenném území. Měl jsem štěstí, že tam byla v tu chvíli vysoká aktivita vodního hmyzu. Zajímavý je také hmyz, který je zvukově aktivní v noci—typické jsou zde obrovské chóry cvrčivce révového. Ten se dnes, jak se otepluje, dostává i severněji, zaslechl jsem ho třeba v Praze na Žižkově. Objevování těchto skrytých světů, jemných organismů, které nám také něco sdělují, je velice přitažlivé.

Zmiňoval jsi Skupinu. Co to je a co dělá?

Skupinu založili Ján Solčáni s Filipem Johánkem, pak jsme se někde potkali a oni mě přizvali, abych se stal členem, což mě potěšilo. Skupina pořádala několik setkání a pořadů v klubu Praha v Brně, kde se střetli lidé, kteří jsou nadšení do terénního nahrávání. Byla to komunita asi padesáti osob, z nichž někteří o tom přemýšlejí, jiní nahrávají. V rámci Skupiny se vydalo několik desek, z toho dvě moje. Loni v srpnu Ján vydal portugalské trio Sublunia, které se také zabývá zvukovými texturami vody. Filip Johánek dělá zajímavé zvukové projekty se svými studenty. V současné době plánujeme společný večer Skupiny. Chceme také udělat happening v divadle Husa na provázku, čemuž dosud bránil covid.

Cílem Skupiny je upozornit na téma akustiky, práci s terénními nahrávkami, rozvíjet pozornost ke zvukovým krajinám, představovat práce v této oblasti, a to nejen vlastních členů. Je to platforma pro setkávání lidí stejného zájmu, spíš umělecká aktivita, ne aktivistická, ale aktivní v rámci upozorňování na zmíněné fenomény.

Máš také kontakty s evropskou sítí CENSE (Cross European Network for Sonic Ecologies)...

Ta vznikla na konferenci v Budapešti v roce 2018. Volal mi Miloš Vojtěchovský, abych tam také jel a měl příspěvek. Pořádal ji Csaba Hajnóczy. Cílem konference bylo založit síť, která shromažďuje lidi, kteří se zabývají podobnými tématy napříč Evropou, a vytvořit spojnicí na mezinárodní organizaci, která je v Kanadě. Tato skupina

se pak prezentuje především prostřednictvím aktivit členů, kteří tíhnou každý k něčemu trochu jinému. Někteří spíše píší, další se pohybují v oblasti sound artu, jiní se věnují podobným věcem jako já. Mně to přijde dobré v tom, že se tvoří společné aktivity, projekty, lidé jsou vzájemně v kontaktu a vzájemně se obohacují. Jedna ze zatím posledních společných akcí byla účast na globálním projektu Reveil anglického kolektivu SoundCamp, který osmým rokem pořádá celosvětové poslouchání svítání. Začíná se v Londýně, a jak se postupně probouzí planeta, tak se vysílá z jednotlivých zvukových stanů, což přebírají britská a světová rádia. Každý jsme vysílali z místa, které jsme si předem určili. Teď na to navázala další aktivita. Jedna z rumunských členek CENSE, zvuková umělkyně a kamarádka, Anamaria Pravicencu, dala nahrávky všech členů dohromady a seřadila je do alba. Z něj byl sestaven hodinový pořad, který odvysílalo internetové rádio Framework, což je jedna z nejlepších světových platforem, která se věnuje terénním nahrávkám.

Působíš v Židlochovicích jako místostarosta. Promítá se tvůrčí zkušenost nějak do tvé práce?

Určitě promítá. Jsem rád, že jsme se starostou Janem Vitulou podobně naladění, co se týče životního prostředí, zeleně nebo práce s vodou v krajině. Teď tu běháme kolem nákupů, směn a pronájmů pozemků, abychom mohli rozšířit vodní plochy, které se nachází na okraji města. Byla tam mrtvá půda, pesticidy, chemie, poléťavý prach a všechno možné. Dnes je tam krásný mokřad. Další věc, kterou chceme udělat, je slepé rameno u Svatky. Řeka se tam bude rozlévat, což může přilákat ptáky, zvýší se biodiverzita a celkově se celý prostor zkvalitní. Židlochovice jsou jedno z nejslunečnejších měst v ČR a hlavně, třeba v lokalitě Líchy, zde byl problém s poléťavým prachem. Uvědomuju si, že v takových případech neměníme ta místa jen vizuálně, ale vytváříme také nové sonické krajiny, do nichž mohou lidé chodit relaxovat. Obecně je také problém s hlukovým znečištěním. Tím, že se zabývám akustickou ekologií, tak mohu občas některé z poznatků využít v rámci jednání zastupitelstva. Mám štěstí, že máme zastupitele, kteří dokáží o všech těchto věcech vést konstruktivní dialog. Toho si vážím.

Co se děje v Židlochovicích na poli kultury?

Židlochovice tak jako jiné obce během pandemie kulturní akce nepořádaly, protože nemohly. Snažíme se ale kulturu rozvíjet v kontextu místní historie. Dlouhodobě se zde pořádají nejrůznější slavnosti,

jako je meruňkobraní a podobně. Židlochovice jsou krajem meruněk a chceme je také takto propagovat. Pak jsou tu samozřejmě akce nejružnějšího ražení, jako v jiných městech. Snažíme se lidem představovat i alternativnější kulturu. Vystupovala tu třeba Lenka Dusilová, několikrát Eva Turnová, nebo při připomínce sametové revoluce Vláďa Merta.

Drobní pěstitelé mohou prodávat na farmářských trzích, které organizujeme pravidelně. Dáváme prostor i nejružnějším menším akcím, které mají spíš komunitní charakter. Poslouchání probouzející se přírody s komentářem ornitologa nebo příprava hnízdišť pro vlhu pestrá. Takové malé, rodinné a komunitní akce mají pro město velkou cenu. Důležitou roli zde hrají spolky, které pořádají vlastní akce, které se snažíme maximálně podporovat.

Může kultura hrát významnou úlohu v komunitním životě nebo při řešení sociálních a ekologických problémů?

Určitě. Právě jsem o tom mluvil. Tady se všichni známe a je otázka, zda to využiješ jako výhodu. Například moje manželka tady založila mateřské centrum Robátko a kolem něj se nabalila velká komunita lidí. Ty učíš angličtinu a jsi doma na mateřské, tak můžeš učit další děti v centru. Ty se zabýváš třeba logopedií a tak dál... Tak se vytvoří přirozená struktura vazeb, kdy se lidi vzájemně inspirují a vzájemně si pomáhají. Moje žena například před deseti lety vymyslela sázení a adopci stromů v areálu zahrady Robertovy vily, kamarád a ornitolog Pavel Forejtek udělal několik krásných přednášek o ptácích u našich zahrádkářů. Naší prací, ale i radostnou povinností, je vytvářet podmínky pro takové události, kde se lidé mohou setkávat, inspirovat se a mít pak z toho všeho radost.

Spolek Pilgrim—Potulná univerzita přírody vznikl v roce 2009. Zaměřuje se na celostní přístupy k osobnímu rozvoji, vztahu ke krajině i k vytváření lidské kultury. Spojuje v sobě hlubinnou ekologii s uměním, spiritualitou a kosmologií. Jeho založení souvisí s praxí poutnictví, kterému se po roce 2000 věnoval iniciátor spolku Jiří Zemánek. Souvisejícím tématům se věnoval i jako kurátor, především na výstavách *Divočina—příroda, duše, jazyk* (2002) a *Od země, přes kopec do nebe... / o chůzi, poutnictví a posvátné krajině* (2005), věnované Karlu Hynku Máchovi a Casparu Davidu Friedrichovi. Mezi aktivity spolku patří každoroční vícedenní putování po české krajině, spojené s básníky a dalšími osobnostmi kultury. Jednou z klíčových inspirací je Karel Hynek Mácha, v jehož stopách se konaly poutě do Kokořínska, Českého krasu a Krkonoš. První veřejné „Malé máchovské putování“ se uskutečnilo v květnu 2003 z Mělníka přes Kokořín a Housku na Bezděz. Tato trasa se postupně jemně proměnila a stala se z ní každoroční tradice. „Velké máchovské putování“ ve stopách Máchovy poutě z Prahy na Sněžku se koná od roku 2005. Spolek pořádá také tematické Letní semináře Potulné univerzity přírody, které se zabývají různými aspekty trvale udržitelného přístupu a konají se v létě na různých, především odlehlých pohraničních místech.

Spojit náš život s mimolidskou přírodou

Rozhovor s Jiřím Zemánkem
* *Spolek Pilgrim—Potulná
univerzita přírody*

Jan Freiberg

Jiří Zemánek je historik umění a kurátor, publicista, kulturní aktivista a poutník. Vystudoval dějiny umění a etnografii na Masarykově univerzitě v Brně. V 70. a 80. letech pracoval jako odborný pracovník v několika státních galeriích, mimo jiné v Národní galerii v Praze (1991—2000), od roku 2000 je kurátorem na volné noze. V posledních letech působí především jako publicista, věnuje se otázce evoluce nové kultury a vzniku nového paradigmatu. Je editorem knih, spolupracuje s řadou časopisů, pořádá semináře. Založil spolek Pilgrim, v rámci kterého navrhuje nové poutnické cesty.

Jak vznikl Pilgrim?

Spolek Pilgrim jsme založili s Tomášem Hrůzou nějaký rok po výstavě *Od země přes kopec do nebe...* / o chůzi, poutnictví a posvátné krajině, kterou jsem uspořádal v Severočeské galerii v Litoměřicích (2005); respektive v návaznosti na ni a na předešlou výstavu *Divočina—příroda, duše, jazyk* (Galerie u Bílého jednorožce, Klatovy a Klenová, 2003). Tyto výstavy se vztahovaly k určitým historickým příběhům Českého středohoří, mimo jiné k německým a českým romantikům Karlu Hynku Máchovi a Casparu Davidu Friedrichovi, a Šumavy, kde byl klíčovou osobností Josef Váchal. Především jsem ale jimi chtěl přitáhnout pozornost k některým žhavým a aktuálním ekologickým problémům těchto krajin. V případě výstavy o poutnictví a chůzi šlo o ničení severočeské krajiny neuváženou těžbou kamene a stavbou necitlivě vedené trasy dálnice D8 Českým středohořím; v případě výstavy *Divočina* o diskuzi ohledně ochrany divočiny v Národním parku Šumava a snahu artikulovat téma divočiny, respektive divokosti, ze širších filosofických a kulturních souvislostí, jako metajazyk kulturní transformace. Chtěl jsem těmi výstavami naznačit hledání nové kultury, která by dokázala žít v partnerství s přírodou; probudit to „divoké“ v nás. Když totiž nejsme v kontaktu s vnitřní divokostí, spontaneitou, nedokážeme divokou mimolidskou přírodu chránit ani si uvědomit její hodnotu a význam. K tomuto tématu jsme tehdy uspořádali na Klenové mezinárodní konferenci.

Výstava *Od země přes kopec do nebe...* vyústila v aktivity následně založeného Pilgrimu. Její součástí byla putování po stopách K. H. Máchy a C. D. Friedricha, včetně trasy Máchovy legendární krkonošské pouti, na niž jsme se vydali z Mělníka.

Jak ses původně k tématům těchto výstav, k putování krajinou a poutnictví dostal?

Když jsem přišel po roce 1990 do Prahy, tak jsem jako venkovan, vyrostlý v horách, přirozeně hledal cesty ven z města. Nebyl jsem zvyklý žít ve velkém městě—jakkoli jsem měl Prahu rád—a měl jsem proto potřebu propojit se s okolní krajinou; objevit si ji a nacházet v ní svou identitu. Zajímal jsem se o ekologii a východní a domorodou spiritualitu a zajímalo mě, jak bych mohl propojit svůj vnitřní život s okolní krajinou v místě, kde žiju. Hodně mě inspirovali Navahové a Aboriginci svou pozemskou kosmologií a chtěl jsem si sám něco podobného v okolní české krajině najít. A samozřejmě mě inspirovali taky romantici, básníci a malíři, a zejména K. H. Mácha

svým putováním. A tak jsem si postupně začal vytvářet každoroční pravidelné rituály putování na určitá místa v okolí Prahy—do Českého krasu, přes Kulivou horu a Karlštejn, do horních Brd přes Kuchyňku až na Plešivec. Ale zejména do Kokořínska: z Mělníka na Housku a na Bezděz. Později jsme také začali chodit z Liběchova do západní části Kokořínska až na Vlhošť. Zpočátku jsem připravoval během roku pět takových vícedenních putování, ale když jsem se pak přestěhoval na Šumavu, zůstala z nich jenom dvě: takzvaná „malá máchovka“, což je květnové putování Kokořínskem, a srpnová „velká máchovka“, na níž se vydáváme po stopách Máchy z Prahy či z Mělníka. Tato putování se stala základem každoročních aktivit Pilgrimu. Díky nim jsem poznal řadu zajímavých lidí, kteří se stali mými přáteli. Poté, co jsme se přestěhovali na Šumavu, jsem pak ve spolupráci s kamarádkou Alenou Malíkovou vymyslel Potulnou univerzitu přírody a začali jsme pořádat její každoroční semináře.

Jde ti tedy o spojení vzdělávání s prožitkovou zkušeností?

Smyslem putování, toho, čemu říkám poutnictví, je znovu začít spojovat náš vlastní život, vnější i vnitřní, s mimolidskou přírodou. Začít naši kulturu integrovat do bioregionů. Současné oddělení lidské kultury od přírody je absurdní koncept, který nám umožnil přírodu bezbřehým způsobem využívat, ale zároveň vyvolal všechny ty těžké ekologické a s nimi spojené etické problémy. Příroda je primárně náš domov, není to pouze zásobárna surovin či pouhá dočasná rekreační zóna. Jde o to znovu lidskou kulturu začlenit zpět do přírodního světa. Jak říká Thomas Berry: potřebujeme znovu objevit, jaká je naše lidská role, naše funkce v rámci širšího pozemského společenství. Z tohoto pohledu se ukazuje jako nezbytné zpochybnit základní mýty, na nichž stojí naše současná civilizace a které britský ekolog Paul Kingsnorth nazval jedovatými mýty, jež nás „ženou proti zdi“.

Kdy se uskutečnil první seminář Potulné univerzity přírody?

První seminář, Rostliny jako naši učitelé, se uskutečnil v roce 2013 u nás v Kváskovicích v Pošumaví. Další semináře pak následovaly v následujících letech: druhý o půdě a vodě na Šumavě, třetí o lese a čtvrtý o nové kosmologii v Beskydech, pátý o živosti světa a znovuoživení lidské kultury v Rychlebských horách a poslední šestý o hledání domova letos v Krušných horách. Smyslem seminářů je učit se od přírody. Chápeme přírodní svět nejen jako fyzický objekt, ale jako psychofyzickou realitu, jako subjekt, s nímž jsme schopni

navázat komunikaci a učit se od něj. Jako potulná univerzita tedy putujeme různými krajinami naší republiky a v každé z nich realizujeme seminář na určité téma, spjaté s danou krajinou. Respektive vyprávíme některé z příběhů těchto krajin a zároveň se přitom snažíme artikulovat obecnější aktuální poselství, které souvisí s celkovou proměnou naší civilizace.

Jsi autorem programu Potulných univerzit?

Vymyslel jsem si tenhle koncept seminářů, které připravuji tak, jako jsem dříve vytvářel výstavy. V obsahové koncepci jsou semináře analogické výstavám, které jsem v úvodu zmínil. Už ve výstavě Divočina—příroda, duše, jazyk jsem vystupoval z té tradiční role kurátora. Přišlo mi, že jazyk výtvarného umění může vyprávět širší příběh, reflektovat širší ekologická, spirituální i světonázorová témata. Chystat takový seminář je pro mě dobrodružstvím a dělám to moc rád. Je to spojeno s poznáváním konkrétní krajiny. Je pro mě vždy náročné dobrat se nosného příběhu, konceptu semináře. Seminář má vždy jedno hlavní téma, které je rozvíjeno dalšími tématy. Do celkového vyprávění zapojuji ve výsledku značný počet aktérů—jednak z daného místa, odborníků na specifická témata, svých kolegů i zahraničních lektorů. Kombinujeme přednášky, rozhovory, výlety, putování, ale i různé zážitkové praxe, jako je tanec, meditace, poezie či naslouchání krajině. Od čtvrtého semináře v Beskydech jsme začali systematicky spolupracovat i se zahraničními lektory. Z každého semináře se snažíme také v posledních letech vydávat samostatné publikace.

Jaký je charakter vašeho spolku a do jakých sfér zasahuje?

Náš spolek je volné sdružení. Jak z výše uvedeného vyplývá, snažíme se lidem nabídnout možnost prožitkového spojení s přírodou v rámci několikadenních putování a výletů a určitý typ holistického vzdělávání v ekologicko-filosoficko-etických otázkách, spojených s dnešní transformací. Zabýváme se otázkami proměny paradigmatu. V našich stanovách je uvedeno, že se staráme o ochranu přírody, ale samozřejmě to není tak, že bychom zajišťovali její fyzickou ochranu. Zajímáme se o všechno, co se s přírodou děje, a angažujeme se v rámci různých ekologických aktivit, ale meritem našeho působení je hlubinně ekologické vzdělávání. Na naše putování a semináře jezdí i někteří naši přední ekologové jako Jaromír Bláha z Hnutí DUHA, Edvard Sequens z ekologického sdružení Calla nebo Jan Piños, dřívější mluvčí Greenpeace.

Spolupracujete také s místní komunitou?

Charakter našeho spolku je spíše rozptýlený. Naše aktivity se tolik nevztahují k místu, kde je oficiální sídlo našeho spolku. Já na Šumavě spolupracuji se spolkem Šumava domovem a založili jsme zde také vlastní KPZtku. Osobně spolupracuji s časopisem *Sedmá generace*, kde publikuji své texty a překlady. Ostatní členové Pilgrimu působí v dalších neziskovkách, organizacích či nakladatelstvích. Jsme díky tomu propojení s Hnutím DUHA, nakladatelstvím Alferia, Artmapou, Nadací pro půdu, s Mezinárodní konfederací pastevců, ale i s americkou platformou nové kosmologie Deep Time Network.

A co mezioborový přístup?

Mezioborový přístup mě vždycky zajímal. Skvěle o něm píše například biolog, antropolog a ekolog Gregory Bateson. My mezioborový přístup artikuluje zvláště v rámci seminářů naší Potulné univerzity přírody, v tom, jak navzájem spolupracujeme coby lidé různých profesí a zájmů.

Jak je váš spolek udržitelný, co se týče například peněžních nebo lidských zdrojů?

Přiznám se, že o tom nijak zvlášť neuvažujeme. Jako Pilgrim nemáme žádný speciální fond ani žádný příjem. Texty, které visí na stránkách Pilgrimu, píšeme zadarmo, putování dělám také zadarmo, ceny za semináře jsou v porovnání s jinými semináři relativně nízké. Máme z loňska nějaký menší fond, z něhož vydáme publikace a můžeme uhradit honoráře zahraničních lektorů. Každý z nás se snaží žít ekologicky bez zbytečné spotřeby a plýtvání.

Jaké jsou problémy vašeho regionu a města?

Jak už jsem řekl, jako spolek nepůsobíme v jednom určitém místě, každý z členů spolku žije a působí někde jinde. Mě, který žiju v Pošumaví, přirozeně zajímá, co se zde děje, a také se k tomu vyjadřuji. Musel jsem se například zabývat kácením remízků a stromů v naší vesnici, upozorňovat na tento problém. Nicméně naše dnešní občanská identita už není omezená jen na místo, kde přímo žijeme. V dnešním propojeném světě by nás mělo zajímat nejen to, co se děje v našem bezprostředním okolí, tedy v Česku, ale i to, co se děje v kontextu Evropy, do níž patříme, včetně toho, co se děje s celou planetou, které jsme nedílnou součástí.

Měli bychom rozumět místu, v němž žijeme, ale zároveň se učit porozumět tomu, jak funguje celá naše planeta. To je výzva, kterou

nám připomínají například Teilhard de Chardin, James Lovelock a Thomas Berry. V našem vzdělávání existuje v tomto směru obecně obrovský deficit. Schází nám představa, co je Země, jaká je povaha našeho pozemského prostředí, v němž žijeme, jak vlastně Země funguje a jaká je v ní naše lidská role.

Jak vnímáš jiné kulturní organizace? Jak by měly změnit svoje fungování v době environmentální krize?

Myslím si, že jsem to právě naznačil. Spolu s Berryem se domnívám, že chceme-li naši civilizaci zachovat a zajistit jí rozkvět i v dalších staletích, pak zásadní podmínkou bude reformulovat chápání našich institucí, včetně vzdělávání, ekonomiky i náboženství. Naše instituce jsou založeny na myšlence, že prvotní jsme my lidé a Země a veškerá příroda je druhotná. Že celá Země je tu pro nás, že je to supermarket pro naše neomezené potřeby. Ale je to přesně obráceně: prvotní byla, je a vždy bude Země, z jejíž obrovské kreativity jsme se všichni zrodili. Dnes tento příběh našeho původu začínáme znovu objevovat. Dosud bylo účelem našeho vzdělávání, včetně ekonomiky, lékařství či práva, naučit se fungovat v rámci průmyslově-obchodní společnosti. Chceme-li ale dospět k životaschopné budoucnosti, musíme se naučit znovu si uvědomit prvotnost přírodního světa ve spojitosti se všemi našimi aktivitami.

Máte zformulovaný nějaký etický kodex fungování vaší organizace s ohledem na otázky genderu nebo klimatické krize?

Ne, nemáme.

Jak se u vás projevilo období probíhající koronakrize?

V Pilgrimu se to nijak neprojevilo. Mně osobně se líbilo, když počátku přestala létat letadla a nebe se vyčistilo a svět se krásně zklidnil. My u nás na vesnici žijeme vlastně v dobrovolném trvalém lockdownu, takže žádný řízený lockdown navíc nepotřebujeme. Čím dál víc teď vnímám jako vážné až tragické to rozdělení společnosti, k němuž během koronakrize došlo. Z toho vznikne nepochybně velký problém do budoucna pro nás pro všechny.

Les—společenství pro pěstování, teorii a umění v sobě spojuje tvorbu, výzkum, zemědělskou práci, aktivismus a odpočinek. Společenství vzniklo v souvislosti se získáním konkrétního lesního a lučního pozemku v obci Hnátnice v Orlických horách, který v roce 2019 zakoupila skupina lidí. Od té doby se zde snaží vytvořit biodiverzní les a vybudovat permakulturní hospodářství a zahradu se zázemím pro život a kulturní aktivity pro omezené množství účastníků. Širším cílem společenství je přispět k proměně způsobů využívání krajiny a vztahu člověka k ní. Permakulturní principy uplatňují zároveň v umělecké a kulturní oblasti i celkovém životním stylu. Pravidelné kulturní programy propojují praktické lesnictví a zahradničení s akademickým výzkumem a kulturními a komunitními aktivitami v daném prostoru i online. Dosud se zde uskutečnily sympozia a kurzy, týkající se například jedlého lesa, hospodaření s vodou, rostlinné rezistence nebo mezidruhové komunikace. V plánu je rozšíření aktivit o rezidence a další formáty společné práce a sdílení. Projekt je aktivitou spolku Are a jeho iniciativy Institut úzkosti, realizační tým tvoří sedm lidí, užší základnu tři a širší společenství Les má členů desítky a je otevřené dalším.

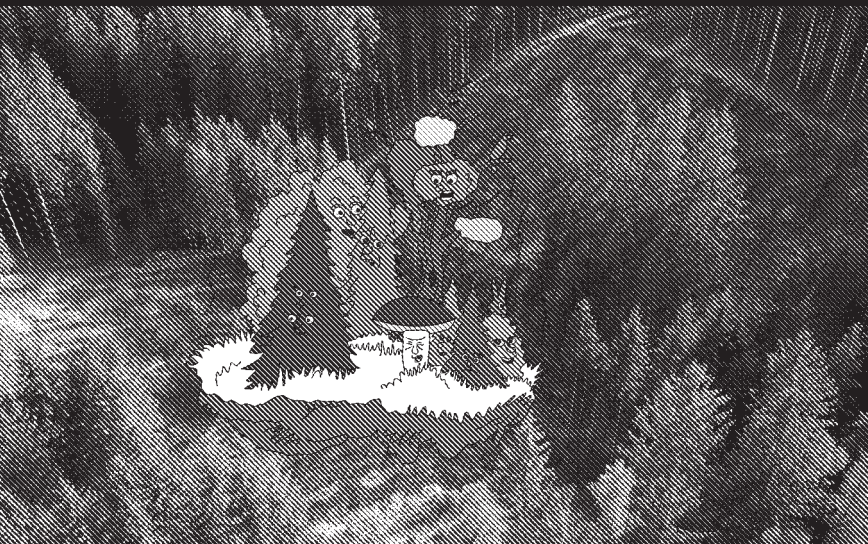

Ten les by zde mohl žít sám

Rozhovor s Edith Jeřábkovou

* *Les—společenství pro pěstování,
teorii a umění—spolek Are*

Kristýna Pozlerová

Edith Jeřábková je kurátorka, vystudovala Teorii a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, následně žila v zahraničí. Od roku 2005 působí jako nezávislá recenzentka. Působila v Galerii Klatovy/Klenová, v Muzeu umění Olomouc, jako hlavní kurátorka Fotograf Gallery. Spolupracovala s Vědecko-výzkumným pracovištěm Akademie výtvarných umění v Praze. Kurátorsky připravila řadu výstav u nás i v zahraničí. V letech 2011–2020 vedla společně s Dominikem Langem ateliér sochařství na UMPRUM v Praze. Je spoluzakladatelkou kurátorského spolku Are a jednou z klíčových členek společenství Les. V současnosti působí v ostravské galerii PLATO.

Jaký je charakter společenství Les, do jaké oblasti kromě kulturní a umělecké jeho aktivity zasahují, například environmentální, sociální, politické? Věnujete se občanskému aktivismu, správě veřejného prostoru a podobně?

Na začátek je třeba říci, že společenství Les vzniklo pod dvěma organizacemi. Jednou z nich je původně kurátorská iniciativa Are, pro kterou bylo hlavním bodem programu organizování pobytů pro kurátory a umělce společně s dalším programem a také správa pozůstalosti Ester Krumbachové. Následně jsme se čím dál tím více začali zabývat tématy spojenými s ekologií a zjistili jsme, že je pro nás vlastně jednou z priorit působení v krajině. Druhou institucí, ze které společenství Les vyvstalo, je Institut úzkosti, který vznikl jako platforma pro naše angažovanější projekty a spolupracuje s dalšími organizacemi, které se zabývají úzkostí a dalšími sociologickými tématy. Nyní Les krystalizuje do samostatného společenství. V současnosti čítá přibližně šedesát členů. Snažíme se o něm přemýšlet jinak nežli o komunitě, i když mnoho parametrů je podobných. Ladíme variabilní nastavení využití energií členů tak, aby ten, kdo jí má v určitou chvíli přebytek, ji mohl věnovat právě zde. Tedy spíše bych to nazvala otevřenou strukturou spojující kulturní i permakulturní tematiku, aktivismus a péči o lidi, zvířata a krajinu.

Součástí vašich aktivit je péče o konkrétní lesní a luční pozemky v Orlických horách. Spolupracujete nějakým způsobem s místní komunitou? Daří se vám místní zapojovat, například jako účastníky nebo spolutvůrce vašich akcí?

Spolupracujeme s jednotlivci na sousedské bázi, nemáme za cíl nijak systémově pronikat do místních kulturních a nekulturních organizací či politiky. I když samozřejmě existují iniciativy, které nám jsou svým programem blízké a spolupráce je nasnadě. Například sdružení Žijeme spolu v Orlických horách, které založilo síť pro sdílení doma vypěstovaných a vyrobených produktů. Chvíli fungovali báječně, měli dokonce i kamenný obchod v Žamberku, ale nakonec zjistili, že to vyžaduje šílené množství energie, kterou na polodobrovolnické bázi nejsou schopni nabídnout. Spolupráce však nezanikla a Les i Institut úzkosti jsou s nimi nadále ve spojení například v projektu pro Fotograf Festival II.

Jsou v místě vašeho působení, případně v širším regionu nějaké organizace, se kterými byste se chtěli v budoucnu více propojit? Vlastně asi ne. Zatím jsme nad tím ani neuvažovali. Možná to

v budoucnosti přijde, ale důležitou otázkou by bylo, s kým, protože já sama o ničem moc nevím a zmapované to zde prozatím nemám. Zajímá nás spolupráce se studenty v okolí, a to základních a středních škol. Například se Střední školou uměleckoprůmyslovou v Ústí nad Orlicí, ale to je vše taky v začátcích. Jediný příklad spolupráce se vzdělávacím systémem se prozatím uskutečnil při tvorbě svejlu a vrstevnicové mapy. Měli jsme v plánu spolupracovat s oborem Geodézie na Střední průmyslové škole v Letohradě, covid však tuto plánovanou společnou akci zastavil a potřebné věci nám přijel vytyčit sám pan ředitel.

Jaký je dosah vašich aktivit? Je pro vás dostatečný nebo usilujete o širší záběr?

Je toho mnoho, co je možné vybudovat, a mnoho možností, s kým spolupracovat, ale pro nás je stále jednou z priorit, aby krajina měla čas sama pro sebe. Není plánem z toho zde udělat komunitní zahradu, ke které má kdokoli v kdykoliv přístup, chceme, aby i krajina měla svůj klid. Vždy nás v tomto přesvědčení utvrdí i nárazová vlna sto padesáti účastníků sympozia. Přestože se k tomuto místu všichni chovají velice citlivě a šetrně, jejich přítomnost zde zanechává určité stopy, ač jsme vždy překvapeni, v jak malé míře při tom množství lidí. Ale přesto chceme krajině dopřát klidový režim, proto neorganizujeme více akcí, nechceme se stát ekocentrem, které je v permanenci.

Je pro vás důležitý mezioborový přístup? Snažíte se skrze své aktivity propojovat různé obory a přístupy k tématu?

To je pro nás to úplně nejdůležitější. Biologie, sociologie, ekologie, etologie, hydrogeologie, do jisté míry i třeba astrologie, různorodé exaktní obory je pro nás důležité propojovat mezi sebou, ale dále i s vědomostmi z oblasti alternativního vědění jako je právě permakultura, biodynamické zemědělství a také různé formy péče o zdraví fyzické i psychické a navázání toho všeho na takzvané neexaktní obory a praxi. Stavíme poznávání formou pozorování přírody jako způsob vzdělávání se paralelně či spíše provázaně s akademickým. Chceme, aby naše setkání byla stejně tak sousedská jako profesní, a ideálně, aby se vždy snažila řešit danou problematiku napříč. Někteří okolní obyvatelé sledují přírodní systémy dlouhodobě a pečlivě, a proto je skvělé tyto zkušenosti sdílet a doplnit například nějakým akademičtějším pohledem. A samozřejmě neméně důležité je v dnešní době propojování práce fyzické s tou mentální.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost svých aktivit?

To je oblast, kterou se snažíme neustále rozvíjet. Z mého pohledu je to nejvíce o energiích a jejich nastavení. Jedná se o některé, které tu jsou, slunce, voda, jejich využití velmi záleží na nastavených strukturách daného místa. My nyní přemýšlíme, jak je udělat co nejvíce bezobslužné a trvalé. Zadržování dešťové vody, samozavlažovací systém, ale to jsou bohužel investice, na které jen tak nedosáhneme. Samozřejmě se o to snažíme nějakým low budget způsobem, ale například technologie jako solární panely je již nedosažitelná. Druhou, neméně důležitou stránkou, je nastavení energií lidských. Stále se snažíme zjistit, jak to tady má fungovat. Vstoupili jsme sem s něčím a nyní je fáze reflexe. Co tady můžeme mít, co tady chceme mít a jak lze nastavit společenství pro dlouhodobé fungování. Ve vzduchu visí i otázka dalších generací, řešíme ji, prozatím nijak programově, ale přirozenou cestou. Kdo ví, jakou politiku budeme muset nastavit v budoucnu. Nyní je současná samoorganizace příjemnější a přirozenější, ale zároveň si také uvědomujeme i možnou konečnost společenství. Uklidňující představou však je, že by zde ten les mohl žít sám.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte, o kterou usilujete, například od místní samosprávy, lokální granty, podporu jednotlivců, nějaké formy sponzorství a podobně? Pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Nezískáváme žádné zdejší finance, a to z toho důvodu, že jsme to ani nezkoušeli. Pouze se nám daří, díky dobrým vztahům, získat brigádníky z okolí, zadarmo dřevo nebo bagr na víkend za lepší cenu. Jsme primárně z kulturní oblasti a většina uživatelů tohoto místa je z kultury, proto se nabízí žádat na Ministerstvu kultury. Letos poprvé jsme sympozium pořádali jako lesní festival Potomci hub a pak nějaké menší formáty v Praze, například přednášky a workshopy. Zažádali jsme o Norské fondy a také chceme zjišťovat možnosti environmentální dotace z Ministerstva životního prostředí, ekologické, klimatické a jim podobné podpory. O to vše bychom v budoucnu měli zájem, ale prozatím jsme to nezkusili. Další vizí je uspořádat sbírku na zázemí pro ty, kteří tady chtějí častěji a aktivně pobývat, ať už lidí či nelidí. Ale také intenzivně zvažujeme aktivity, které by nebyly závislé na penězích.

Zmínili jste, že na pozemku se pravidelně konají sympozia pro více účastníků, jak ale prostor funguje většinu roku, kolik lidí zde pobývá a pravidelně se účastní fyzické práce? Jak často se zde konají aktivity přímo v prostoru? Kolik času trávíte prací na pozemku vy sama a jak tuto práci kombinujete s kurátorskou činností?

Kromě sympozií organizujeme několik brigád a vzdělávacích kurzů. To jsou hlavní aktivity, co se fyzické práce týče. Členové Lesa mohou pozemek využívat k relaxaci a práci dle svých potřeb. Já s přítelem máme vlastní navazující pozemek, takže většinu fyzické práce soustřeďuji tam, ale nějaký záhon jsem zvládla udržet i na pozemku Lesa, kde nepravidelně něco vysazují a kde se také staráme o louku. Společně máme zvířata, o která se ale staráme my, Les jim poskytuje zázemí, které jim vybudoval v rámci programu sympozií. Tři ovce a dvě kozy i v takto malém počtu významně zlepšují kvalitu půdy a současně mají obrovskou rozlohu pastviny, takže se myslím mají hodně dobře. Časem, až si budeme jistí, že jim můžeme trvale poskytnout dobrý život, bychom chtěli mít víc zvířat. Také máme zachráněné slepice. Pomáháme je aktivistům umísťovat v okolních vesnicích. Ještě mám dvě útlukové feny a kocoura. Takže za mě je to každodenní starost. S kurátorstvím se tato práce propojuje tematicky—zajímají mě témata klimatu, zlepšování půdy, adaptace, permakultury, péče o zvířata, budoucnost zvířat, pastevectví a podobně, která jsou součástí současného umění, a která se i přímo na místě řeší v programu Lesa.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy v místě vašeho působení, co by bylo potřeba změnit?

Nás samozřejmě zajímají problémy daného místa. Je to například otázka vodního koridoru D–O–L Dunaj–Odra–Labe, kdy je jedním z řešení zaplavení celé oblasti údolí pod námi okolo rybníka Šušek. V tomto případě je náš zájem přispět k debatě a podpořit místní, aby k tomu nedošlo. Vůbec otázka hospodaření s vodou v místě je pro nás důležitá a kromě svejlu na pozemku plánujeme další zadržovací svejly, jezírka a lesní tůň. Zatím ale nejsme nastaveni na řešení nějakých systémových problémů celé oblasti, ale kdo ví, co bude do budoucna.

Jaký je poměr dobrovolnické práce a placené práce ve vašem projektu?

Většinový poměr má dobrovolnická práce. Snažíme se dát honorářům, kteří mají zodpovědnost, vedou pracovní skupiny a podobně.

Samozřejmě, když je tu brigáda, lidé dostanou najíst. Rádi bychom do budoucna kombinovali brigády a workshopy, to se nám osvědčilo jako spravedlivé. Člověk kromě investice v podobě odvedené práce může získat na oplátku nějaké vědomosti. Za příspěvky na sympoziích a pořádání sympozia samozřejmě nějaké honoráře jsou, jejich výše je však stále legrační. Dali jsme si za cíl pečlivě rozlišovat práci dobrovolnickou a tu, která je prací a měla by být honorovaná. Tento přístup zohledňujeme v grantech, ale mám za to, že na to náš grantový systém stále není nastavený, a tím komplikuje i naši snahu změnit etiku práce.

Jaký je vývoj vaší organizace od jejího založení do dnešních dnů a jaký je ideální vývoj do budoucna?

Rádi bychom zde zkoumali, co je možné na tomto místě dělat, co je pro to prostředí spřízněné. Hledání formátů je nejpodstatnější další krok. Dále potřebujeme dobudovat základní trvalé struktury, jako je stín, pitná voda, a to vše v neinvazivní formě, která dovolí častější fungování místa pro více lidí. Opakované jednorázové budování zbytečně vysiluje společenství. Na seznamu je také vytvoření možnosti trvalejšího pobývání na pozemku. Chtěli bychom vymyslet program a formáty, které by umožnily propojování městských, venkovských a zahraničních aktivit a rozmazaly tato měřítka.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Já si dokonce myslím, že se proměnit musí. To je přesně ten důvod, proč to celé děláme, něco jako hlavní bod programu. Je to pro nás důležitá otázka, která je mnohdy u velkých organizací zcela nezohledněná. Například pro nás v galerii PLATO v Ostravě, kde působím jako kurátorka, je to důležité, ale nevím, jak jsou na tom další instituce, které se třeba nepřihlásily ke kodexu feministické umělecké instituce. Co třeba Národní galerie, řeší tuto otázku? Může si to vůbec dovolit? Třeba na personální úrovni? Mají nějaký kodex fungování v tomto ohledu? Ano, i u nás v Lese přicházejí s naším programem kontroverzní otázky. Chceme pořádat akce na mezinárodní úrovni, proto je nutné uvažovat o formách cestování. Vždy jde o stanovení toho, co je v danou chvíli prioritou a co přináší větší užitek. Je to otázka, kterou si můžu klást každý den znovu a znovu, jen je potřeba hledat míru a věci vyvažovat.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) neverbalizovaný, zejména s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování, spravedlivých odměn za práci a podobně?

Ano, určitě máme, dá se říci, že ho přejímáme z Institutu úzkosti. Je to Kodex feministické umělecké instituce, který ovšem nepřináší pouze striktní pravidla, ale i to, že je nutné řešit věci na základě intuice. Myslím, že to již nějak máme v sobě, že to funguje. Horší to je s odměnami za práci, nemáme potřebné zdroje. I proto jsme se rozhodli naši činnost na rok umenšit a hledat způsoby, jak dále fungovat.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet své aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

Bylo to zajímavé, lidi potřebovali být spolu a o to více spolu v krajině, což je pro tento projekt zcela ideální. V mezidobích, která to umožňovala, mohlo toto místo poskytnout širší možnosti spolupráce než město a samozřejmě restrikce generovaly více času. Další pro mě i pro společenství důležitá změna byla, že jsme se sem nastěhovali a díky mé trvalé přítomnosti jsme si konečně mohli pořídit zvířata, která jsou pro nás a místo důležitá, jednak pro půdu a jednak pro uzavřený systém společenství lidí, rostlin, zvířat domestikovaných i nedomestikovaných. Takže nyní k péči o pozemek přibyla i každodenní péče o zvířata. Já sama tu nyní zůstávám, myslím, že to můžu říct, natrvalo. Jsem příkladem toho, že karanténa v lidech jen prohloubila touhu být venku, být mimo galerie, mimo město, ale spolu.

Umělecké studio Löblhof & Artgrund ve Staňkovicích na Litoměřicku je místem pro krátkodobé rezidence, symposia, workshopy, nově se zde nachází také výstavní prostor Masthall. Projekt symposií V zahradách se zabývá otázkou zásahů specifických pro danou lokalitu ve formě krajinných instalací a problematikou vztahu mezi člověkem a zahradou z několika perspektiv. Téma daného roku nabízí různé pohledy na fenomén zahrady. Löblhof & Artgrund poskytuje prostor pro zastavení, pro znovunalezení citu pro tradici a vesnický život. Je kreativním místem pro bezčasí, bez kterého se neobejdeme.

Dohledávat střípky minulosti

Rozhovor s Janem C. Löblem

* *Studio Löblhof & Artgrund*

Dagmar Šubrtová

Zakladatel projektu Jan C. Löbl je textilní designér a pedagog, vedoucí ateliéru Oděvní a textilní design na Fakultě umění a designu UJEP v Ústí nad Labem. Zabývá se textilní a oděvní historií Krušnohoří, působí také jako kostýmní návrhář a scénograf.

Jsou Staňkovice významné historické místo, navazuješ na nějakou tradici, nebo to byl tvůj nápad už od počátku, udělat zde letní umělecké sídlo Löblhof & Artgrund?

Staňkovice nejsou nijak významné místo. Jestli bylo významné v minulosti, nevím. Dům, který koupil můj otec, byl původně zájezdní hostinec, který v padesátých letech přestal existovat a plnit svou funkci. Před lety jsem otevřel dům umělcům a začal jsem realizovat letní sympozium V zahradách. Postupně se dům a okolí měnily a začalo se zde uskutečňovat více projektů. Toto místo se pro nás stalo inspirací. Je důležité, aby bylo inspirací a skicákem pro umělce, kteří se zde budou moci zastavit, rozjímat a tvořit.

Jak vznikla spolupráce s Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem? Je program nějak touto spoluprací formován, nebo si většinu aktivit vymýšlíš sám a vznikají z tvé spolupráce s umělci a divadelníky?

Spolupráce s Fakultou umění a designu UJEP vznikla přirozeně i díky tomu, že tam učím, a také proto, že je tento dům tak blízko školy. Ateliéry tady pořádají plenéry, připravují výstavy, hledají inspiraci v krajině. S divadlem je to obdobné. V produkci Kult zde vznikl projekt Kredenc a Bermudský trojúhelník a bylo tady nazkoušeno i mnoho her. Divadlo se tady nehraje, ale prostor se využívá jako externí zkušebna. Löblhof & Artgrund není financován z veřejných zdrojů, protože si myslíme, že tyto zdroje mají sloužit záchraně a rozvoji zapomenutých míst. Navíc celý administrativní proces v Čechách zatěžuje a omezuje směr uměleckého rozhodování.

Máš tu zajímavou galerii Masthall, jak vznikla a jaký je její výstavní program?

Nápad vytvořit stálou galerii vznikl tak, že jsme tyto prostory postupně rekonstruovali a hledali jsme jejich využití. Napadlo nás, že by tu byla, vedle prostoru pro vernisáže již tradičních sympozií, taková rodinná galerie, kde by se mohly postupně představovat práce rezidenčních umělců. Galerie tak bude svou náplní vždycky reflektovat aktuální témata.

Jaký máte postup při výběru rezidentů, jste navázáni na již zmiňovanou univerzitu?

Těsně před lockdowny jsme oslovili fotografa Jiřího Dvořáka, jehož autorská tvorba se zaměřuje na vnímání krajiny, kterou světem nebo kompozicí stylizuje. Jiří Dvořák je absolventem ateliéru

Aplikované a reklamní fotografie na FUD UJEP a pracuje tam jako asistent. Nápad se získáváním rezidentů je takový, že rezident je námi vyzván a následně pozve dalšího autora a ten dalšího. Umělec se stává zároveň impulsem v pokračování zažité atmosféry.

Jaká témata nejčastěji rezidenti objevují?

Toto místo je pro ně nějakým způsobem panenské. Mohou dohlédávat buď střípky minulosti, které lze spojit, nebo pracovat ve vztahu ke krajině. V nezávislém prostoru, v lese a v krajině, ale hlavně mimo veřejný prostor, můžou vznikat dočasné objekty nebo sochy. Je to silné ovlivnění místem v prostoru Českého středohoří, jež vzniklo vulkanickou činností. Také historie a atmosféra domu samotného je spojená s obdobím před a po válce. Zde vznikaly nové hranice, nové vztahy mezi Čechy a Němci. Jsou tu stále živá témata příhraniční oblasti, válečné téma, protože kousek odtud jsou Litoměřice a Terezín. Odsun německého obyvatelstva se hodně řeší, ale daleko aktuálnější tematikou pro mě osobně je, co se děje těch sedmdesát let od odsunu, kdy se snažíme nějakým způsobem místo pochopit a zkoumat jiné sociální vazby. Pro mě je aktuální otázka těch, kteří sem přišli po válce a začali svůj životní prostor nějakým způsobem měnit k obrazu svému. Téma zanikání celých oblastí, vzniku zemědělských družstev, rozšíření průmyslu. Druhá věc, která je zajímavá, je porevoluční vlna, která fungovala jinak díky novému přístupu ke krajině, a s tím související hledání a vytváření nového příběhu. Severní Čechy na mě působí čím dál tím víc tak, že každá generace se tady snaží nějakým způsobem zakořenit, ale nevytváří kořeny pro další generaci. Je málo rodin, které by tu byly po dvě tři generace. Já mám ten příběh jiný, protože část mé rodiny pochází z Mostu, před válkou byla rodina po Mnichovské dohodě rozdělena, po válce zase Benešovými dekrety a v šedesátých letech rodný dům zmizel pod těžebním lomem. Je zajímavé, že se teď nemám kam vracet. Můžu to brát jako určitou výhodu. Tento dům zakoupil můj otec v sedmdesátém prvním roce, já jsem druhá generace, která zde začala budovat, tvořit, a už to považuji za svůj rodný kraj nebo rodné místo.

Je to tu rok od roku útulnější. Opravuješ vše na své vlastní náklady, abys byl vyvázán ze závazků například grantů a dotací. Jak se ti to daří?

Na opravu domu nebo pro věci spojené s fungováním místa bych nerad žádal o finanční podporu, protože si myslím, že tyto věci by

měly patřit do sféry spolků nebo sdružení, které chtějí určitou oblast zachránit nebo chtějí vytvářet prostor v komunitním režimu. Tady se jedná o soukromý objekt. Společně s Terezou Novákovou, se kterou akce zajišťujeme po stránce kurátorské, a vzhledem k tomu, že prostory jsou již opravené a hotové, můžeme uvažovat spíše o finanční podpoře uměleckých projektů a rezidencí. Chceme se zaměřovat na rezidenční formát, přijde mi to důležité. Není to výstavní síň, ale prostor nebo galerie, kde díla vznikají. Mají svůj potenciál v tom, že mohou být pro autora skicákem nebo inspiračním bodem. Mohou zde pracovat i spisovatelé, básníci, hudebníci. Tento přístup může rezonovat i v divadelní linii. Toto místo má velký potenciál v příběhu vazeb a vztahů, takže si myslím, že spojení s literární rovinou by bylo skvělé. Být v místě a dohledávat souvislosti je dobrý moment. Hledáme rezidenční model a nechceme kopírovat, co už běží jinde, spíš poskytovat prostor pro nový pohled autora. Díky letním sympoziím sem přijedou lidé, kteří většinou vůbec nic nevědí o historii lokality, a začnou vyhledávat místní souvislosti. Často se stává, že objevují podobné momenty, stejný vstupní bod, kdy se snaží o propojení se svým tématem, ale je potřeba hledat dál, více do hloubky. Neraď bych na lidi tlačil, že musí za každou cenu vytvořit veřejnou prezentaci, protože si myslím, že to je stresující. Nepřipadá mi zbytečné jen relaxovat a nabírat sílu na další věci. Je to příjemný moment. Mám to také asi spojené s něčím, co bylo dřív, a to jsou letní byty. Umělci jezdili na letní byt na venkov, kde pracovali, tvořili nebo se inspirovali. A druhá věc, která mi přijde zajímavá, je moment, kdy jsou umělci zvaní do rodiny. Není to pozvání do galerie, která má vybudované renomé, program a dlouhodobě nějaký plán, ale pozvání do nesvazujícího svobodného prostředí.

Můžu se zeptat, jestli není to takzvané starání se o umělce vyčerpávající?

Ne, není to vyčerpávající, stala se i zajímavá věc, že do tohoto stavu najela i má rodina, je skvělé vidět, že si Eva za tu dobu zvykla na jiný model vztahu mezi soukromým a veřejným.

Jaké jsou reakce lidí z obce, chodí k vám? Jak vás vnímají?

Tato obec má v současnosti většinově chalupářský charakter. Obec je malá, jen necelých dvacet domů. V letní sezóně lidé na vernisáže chodí běžně. Je fakt, že tady zmizela hospodářství, zmizela setkávací místa, není tu hospoda. Naše sympozia už běží deset let, po deseti letech se už vlastně lidé na akce těší. Náš dům je bývalý zájezdní

hostinec, tak jej znovu ožívujeme. Myslím si, že tento dům potřebuje mít k sobě lidi, veřejnost, být nějakým způsobem otevřený.

Uvědomuješ si některá úskalí, která jsou pro vaši lokalitu charakteristická a jsou pojmenovatelná?

My jsme tady začínali jako chalupáři. Myslím, že je velký rozdíl mezi lidmi, kteří jezdí na venkov jako na chalupu a mezi těmi, kteří tam trvale žijí. Vzniká zde velký sociální rozdíl. A já jsem nikdy nevěděl, v čem ten problém spočívá, protože jsem to vnímal jako nepochopení mezi chalupářem a místní komunitou. Nyní, když tady trávím víc času, dochází mi, že to je možná tím, že usedlíci jsou trvale na jednom místě, nemají možnost jezdit často někam relaxovat nebo někam jinam. Jsou stále spojení se svým domem a hospodářstvím. Je rozdíl jezdit sem jenom na víkend, bavit se, užívat si prostor a místním lidem dávat najevo, že se nestarají o svůj majetek, nevnímají své okolí a co všechno dělají špatně. To způsobuje hlubokou propast. Uvědomil jsem si, že mi nepřísluší jakkoliv hodnotit situaci, protože je hodně komplikovaná, náročná. Žiji tu sezónně—od listopadu do března tady nejsem—, tak mi nepřísluší vnucovat svůj názor. Pro nás je skvělé někam takzvaně vyjet na chalupu z města, ale starousedlíci z malých obcí nebo vesnic tyto možnosti moc nemají. Myslím si, že je zapotřebí mít pokoru a neporušovat sociální vazby. Teď je tady opět spousta domů na prodej, protože starí chalupáři zemřeli nebo odešli a nastupující generace a jejich rodiny už nemají vazbu. Pouto k místu tu nevzniklo.

Ivan Mečl je umělec, kritik a organizátor. V devadesátých letech založil nakladatelství Divus, které vydává časopis *Umělec*, má za sebou řadu vlastních knižních titulů a spolupracuje i na vydávání dalších publikací, z velké části takových, které pro své okrajové zaměření a jistou provokativnost nemohou vyjít nikde jinde. Působí jako organizátor, má za sebou oživení řady zchátralých budov. Pokoušel se o vytvoření kulturního centra v nádraží Praha-Vyšehrad, ale České dráhy od podepsané smlouvy ustoupily. V roce 2011 založil společenské centrum Divus Pragerkabarett v budově Dopravních podniků v pražských Holešovicích. V letech 2014—2018 provozoval v opuštěné papírně ve Vraném nad Vltavou centrum Nová Perla. V roce 2018 si s pomocí přátel koupil bývalou továrnu na nitě postavenou kolem roku 1910 na okraji Kyjova u Krásné Lípy ve Šluknovském výběžku, kde v současnosti buduje kulturní centrum s kavárnou Perla, nakladatelstvím Divus, knihkupectvím, rezidenčními ateliéry a galerií. Neformální kolektiv spolupracovníků se podílí na rekultivaci okolí Nové Perly, kde vznikla užitková zahrada a v plánu je vytvoření okrasného parku s místními odrůdami stromů. Nová Perla spolupracuje s okolními iniciativami na principu partnerské výměny. Usiluje o soběstačnost a šetrné fungování.

Jako výprava přes Antarktidu

Rozhovor s Ivanem Mečlem

* *Nová Perla—spolek Perla*

Lenka Dolanová

Máš za sebou dlouhou historii ožívání míst kulturou, zmínit můžeme nádraží Praha-Vyšehrad nebo působení v bývalé papírně ve Vraném nad Vltavou, kde vznikla první Nová Perla. Předpokládám, že na základě špatných zkušeností se státními institucemi a soukromými majiteli, které a kteří ti prostory pronajímali, jsi se rozhodl, že další prostor, tedy tuto továrnu v Kyjově, raději koupíš.

To byla jediná možnost. Uvědomil jsem si, že se nechci znova stěhovat. Člověk, který dělá třeba jenom akce, to má jednodušší, ale stěhovat se s nakladatelstvím je otravné, několik tun všech těch knížek, které jsme vydali, jsem zvedal už tolikrát, k tomu stroje a další věci. To už nejde, za pět let bych to už třeba ani nezvedl. Následovníků moc nevidím, tak by to za mě asi nikdo neudělal.

Jak jsi to tady našel, jak jsi vybral tuhle konkrétní továrnu v Kyjově, chtěl jsi záměrně něco tak odlehlého?

Rok jsem jezdil po pohraničí, v té době to byla jediná dostupná zóna, všude jinde blíž k Praze to stálo čtyřnásobek. Propočet byl jednoduchý, místo peněz, které jsme dříve měsíčně platili ve zřízeníích, které jsme si pronajímali, což se vždy blížilo několika desítkám tisíc, je jednodušší si nějaké peníze půjčit a pak je splácet. Aspoň je člověk ve svém. V cizím prostoru to nemá budoucnost. Gentrifikace probíhá tak, že s přechodným pronajímatelem se nepočítá, ten jenom prostor zlepší, přitáhne k němu pozornost, ale po renovaci už se počítá s někým bohatším.

Je tam vždycky určitá nejistota.

Ne, to je úplná jistota. Že tam nezůstaneš.

Prostor jsi pořídil sám, nebo v nějakém širším týmu?

Pořídil jsem ho pro nakladatelství Divus.

Jak velký máš tedy okolo sebe v nakladatelství Divus tým?

To se mění, podle toho, jak jsou lidi při síle. Někdo vydrží déle, někdo ne. Někteří se tomu věnují neustále nebo se zjevují s přestávkami. Samozřejmě redakci děláme na dálku, ale tam jsou také lidé, kteří se mnou dělají desítky let, jako Blanka Brixová, která se mnou připravuje obrázky pro tisk, Magda Pěničková, která dělá na překladech a jazykových korekturách. Gabriela Náhlíková mi pomáhá hlavně s architekturou, společně vymýšlíme řešení renovace továrny. Pak jsou další lidi, kteří se s přestávkami zjevují.

Jsi tady tři roky. Sídliš tady nakladatelství, máš tady v plánu pořádat výstavy a vznikají zde rezidenční prostory. Kavárna tady v budově vedle samotné továrny financuje provoz?

Z velké části. Částečně pořád děláme knihy a nakladatelské služby. Občas chodím učit.

Ty nežádáš o granty, jaký je důvod odmítání grantové podpory?

Byla doba, kdy jsme z veřejných zdrojů financovali hodně věcí, ale je to hodně vyčerpávající a zavazující, poslední dobou, když se podíváš na texty grantových žádostí, tak i trošku politizující. A hlavně, dostaneš pár korun a nějaká organizace po tobě chce, aby tam měla logo, a přitom devadesát procent práce udělal někdo jiný, devadesát procent financí sehnal někdo jiný a někdo jiný se tady chce za pár tisíc, nebo i desítek nebo set tisíc fotit, jako by to skoro postavil sám.

Rekonstrukce prostoru tedy probíhá jak? Máš tady předpokládám dobrovolníky?

I dobrovolníky, ale většinu lidí už platím.

Co se týče navázanosti na místní komunitu, to funguje dobře?

No jasně, místní to baví, chodí sem na pivo, nosí mi jídlo. Funguje to tak elementárně. Není to nějaký velký sociální projekt, je to družba místních, která ale pomáhá daleko víc. Třeba ti chlapi, kteří tu teď byli, pomáhali s kotlem, ti se postupně navázali, jeden je majitelem stavebnin, druhý má stavební firmu, ale baví je to tady a ve volném čase nebo i v tom pracovním přijdou a s něčím pomůžou.

Když máš výstavy nebo akce, chodí sem také místní publikum? Chceš s místními nějak dále pracovat?

Tady to ani jinak dopadnout nemůže, než že budou chodit místní. Hodně rychle se to rozkřikne a bylo by zbytečné ještě kolem toho něco dělat. Ve všech městech tady okolo vědí, že tady jsme. Ti, které to zajímá, sem chodí. Všech věkových kategorií.

Tady jsme v Kyjově, což je asi celkem malá komunita.

To jsou všechno trosky vesnic. Tady zbyla asi čtvrtinová zástavba, zbytek zbořili po válce, asi osmdesát procent lidí vyhnali, takže podle toho to tady vypadá. Chodí sem lidé z Krásné Lípy, z Rumburka, z okolních větších vesnic. V Kyjově nás je tak dvacet.

A co nějaká přeshraniční spolupráce?

Vždycky sem přijedou nějací frajeři z Prahy a říkají, proč jste se odstěhovali do takové prdele? A já vždycky říkám, do jaké prdele, vždyť odsud je to blíž do Drážďan a do Berlína, než do Prahy. Takže samozřejmě sem jezdí Němci z Drážďan i z Berlína.

Fungují ještě pobočky Divusu v Berlíně a Londýně?

V Berlíně to udržujeme přes kamaráda, který se mi tam stará o distribuci, ale spíš je živý britský Divus, máme malý kanclík u moře a sklad v Londýně, galerii jsme zatím zavřeli a uvidíme, jak to bude, až opadnou současné problémy.

Tematicky chceš výstavy a další akce nějak zaměřovat, máte to nějak definované?

Téma je dané tím, co se nám líbí.

Kolik rezidenčních prostor tady je, kolik je možné ubytovat lidí?

Když sem přijedou studenti, tak se jich tam nacpe klidně čtyřicet.

Prostor je otevřený? Vyhlašujete nějaké výzvy, nebo je to spíš neformální?

Pro propagaci jsme neudělali vůbec nic, lidi si to našli sami. Asi není moc zajímavých míst, jinak si to nedokážu vysvětlit. Už tady byly celé ateliéry z pražské Akademie, z Brna, z Ústí, teď chtějí přijet ze Štětína z Polska. Vždycky, když sem přijedou učitelé z nějaké vysoké školy, tak se ptají, jestli můžou přijet. Takhle to také bylo miněné.

Takže je to otevřené, kdo chce, může přijet, něco zaplatí...

Samozřejmě bychom dokázali říct někomu ne...

Z nějakých etických důvodů, že se vám ten člověk nelíbí?

Důvody nemusejí být etické, může to být tak, že si ti lidi nebudou rozumět s týmem, na něco nemáme nervy. Vždycky se o tom bavíme, samozřejmě nás není moc, odhadujeme, co by tým mohl zvládnout a co ne, na co máme náladu. Protože o každého se musíme starat.

Takže když někdo řekne, potřebuji prostor na měsíc, tak je to v zásadě možné?

Když je volno. Poplatek s každým dohodneme, studentům dáváme daleko výhodnější podmínky, když přijedou už zavedení umělci, tak platí normálně.

Máte okolo nějaké pozemky? Na stránkách uvádíte, že se chcete věnovat zahradničení a sadařství.

Směřem k vodě, tam je místo, zahradu už máme, už pěstujeme, zasadili jsme stromy.

Jaký je tým lidí, který se stará o každodenní provoz, bydlí tu kromě tebe i další lidé, nebo pracuje tu někdo z okolí?

Střídá se to, málokdo to tady vydrží, málokdo to třeba i se mnou vydrží. Lidi to vydrží třeba rok nebo dva intenzivní práce, pak si dají chvilku pauzu, pak se třeba vrátí. Pak máme samozřejmě lidi, kteří dojíždějí, z Krásné Lípy, spolupracují s námi místní studenti.

Protože kavárna má dlouhou otvírací dobu, každý den od 10 do 22 hodin, a je tu docela plno, to asi nezvládáš sám...

Dneska je to dost neobvyklé, že je tady takový provoz, to je tím, že jsou svátky, jinak je to velmi nárazové, třeba do tří hodin tady nebyl skoro nikdo.

Kolik akcí tady pořádáš, jak často se děje něco pro veřejnost? Plánuješ kromě rezidencí a výstav i další akce, festivaly nebo něco širšího?

Nerad si dávám předsevzetí, nikdy se to nepovede tak, jak chceš. Nechávám tomu volný průběh, jak to přichází. Je šance udělat výstavu, zavolám někomu, uděláme výstavu. Nyní děláme na vytápění, zima je těžká. Už si na sebe nechci uvalit nějakou periodicitu, do které tě právě nutí různé veřejné podpory... Festivaly jsou všude možně. Tohle bude určitě klidové místo, na soustředění. Hlavní je provoz nakladatelství, dole bude tiskárna. I ve Vraném nad Vltavou to bylo tiché místo, kde bylo občas divadlo, ale nebylo to takové to nabušené místo, které jede nonstop. Tohle by mělo být místo, kam si můžeš přijet odpočinout.

V jakém stavu továrna byla, když jsi sem přišel?

Úplná ruina, na stránkách novaperla.cz je galerie, kde je vše od úplných začátků, včetně toho, co jsme našli v archivech.

Tahle budova s kavárnou, kde nyní sedíme, k továrně původně patřila?

Kdysi ne, byl to malinkatý domeček, pak z toho udělali prodejnu, Jednotu. Když jsme začínali, nebylo tady nic. Vařit jsme museli venku, nahoře jsme měli jenom lampičku, leželi jsme na zemi, myli

jsme se tady v říčce, v továrně rostly houby, všechno bylo propadané, okna byla zazděná. Byla to krásná světlá továrna, ale za komunismu zazdili okna, když jsem tam přišel, byla tam tma. Člověk se zde musí naučit řešit spoustu praktických věcí.

Za tři roky je znát velký pokrok, prostor pro výstavy a rezidenční byty jsou hotové, kavárna funguje.

To se dá zvládnout jedine, když všeho necháš a pustíš se do toho. Já to mám podobně jako ti lehkovážní lidé, kteří chtěli přejet Jižní pól. Něco takhle dementního. Nesmíš za tím vidět vznešené projekty nebo velký humanismus, je to velmi bezohledné dobrodružství. Také je důležité, že to leží na jednom člověku, protože je hrozně riskantní, když je to na dvou, když je to pár, oni se rozejdou a všechno jde do prdele. Lidi, který do toho vloží energii, jsou pak zklamaní. I kdyby se stalo cokoli, tak já musím pokračovat dál. Je to stejné jako s tou výpravou přes Antarktidu, musím zase dojít domů. A vrátit peníze.

Jak se ti tady žije?

Tady se žije skvěle. Každý přijde a říká: jak se ti tady žije, v takový prdeli. Já jsem úplně spokojený, vždycky si vezmu knížku, a hlavně si můžu dělat, co chci, to je základ. V desetiletích, kdy jsme v Divusu měli hodně vlastních peněz a ještě hodně veřejných peněz, to bylo strašně vysilující. Chceš všechno dodržet, co se naslibovalo, a pak to nejde, protože do toho vstoupí třeba hospodářské krize. Finanční krizi v roce 2008 spousta lidí nepocítila, ale my strašně, protože se přestaly prodávat knihy. Přestaly se dělat materiály k výstavám, rozpočty na výstavy byly osekány, a to v soukromém sektoru, pro který jsme také pracovali a díky kterému jsme získávali peníze pro naše ztrátové projekty, jako je třeba časopis *Umělec*.

Mimochodem Umělec ještě vychází?

Mám rozdělané číslo, jen ho vytisknout, ale je to 200 tisíc, což teď do tisku nemůžu dát. Až postavíme vlastní tiskárnu, tak možná to číslo předělám pro naše mašiny a vytiskneme si to sami.

Takže tu chystáte i celou vlastní tiskárnu?

Nebude to velká tiskárna, budeme mít menší stroje, na menší knížky. Když si vezmeš, že vydáš malou knížku, která má náklad třeba 1000 kusů, tak z toho půlka jde na tisk, padesát procent si vezme distributor, tak co má potom zbýt na nakladatele a autora, to je v podstatě almužna.

Kolik vydáváte vlastních knížek za rok?

Teď jsme schopni vydat tak dvě knížky ročně. Protože se musí postavit barák, od toho se nesmí utéct, jinak bych to nikdy nedodělal.

Co ještě chybí?

Vytápění, nějaká vnitřní okna. Nahrubo to je, ale já bych chtěl, aby to bylo i hezké, aby se tam lidi cítili dobře. Ne aby přijeli do dalšího industriálního vybydleného projektu.

Měl jsi nějaké vzory, viděl jsi, že někde funguje něco podobného?

Viděl jsem toho hodně, viděl jsem hlavně, jak to nechci. Tady to má být ale hodně jiné, nechci něco napodobovat. Je to vždycky taková zkouška, jestli to dokážu, jestli to zvládnu. Je za tím ale hodně zničených lidí. Nikdo nechce v těch podmínkách žít tak dlouho. Odměnou je, že je to fakt dobré, ale nic moc jiného. Budu to splácet, naštěstí jsem si nepůjčil od žádné banky, ale od známých, kterým všechno hodlám vrátit, a vložil jsem do toho všechny svoje peníze. Teď jenom o to nepřijít. A najít někoho, kdo by v tom chtěl pokračovat. Protože úplně hotové to bude těsně před mou smrtí.

Petr Bergmann je kulturní manažer a producent, od roku 2000 působí na Broumovsku. Zde pořádá festivaly, dílny či literární akce. Podílel se například na akci Týden pro broumovské kostely, jejímž cílem bylo přispět k záchraně unikátního souboru barokních kostelů na Broumovsku, a Broumovské kulturní léto v bývalém pivovare. V současnosti se zabývá především regionální historií. Je sběratelem místopisné grafiky, starých map, pohlednic, regionální literatury a fotografií z oblasti Krkonoš a Broumovska, a nejen z těchto svých sbírek sestavuje publikace a tematické výstavy. Vydal mimo jiné knihy *Broumovsko na historických zobrazeních* (2013), *Bezděkovský kostelíček* (2017) či *Krkonoše. Karkonosze. Riesengebirge* (2017). Pro své aktivity založil ústav Institut regionální paměti. Zaujímá se také o organické zemědělství a komunitní aktivity jako je například výměnný obchod.

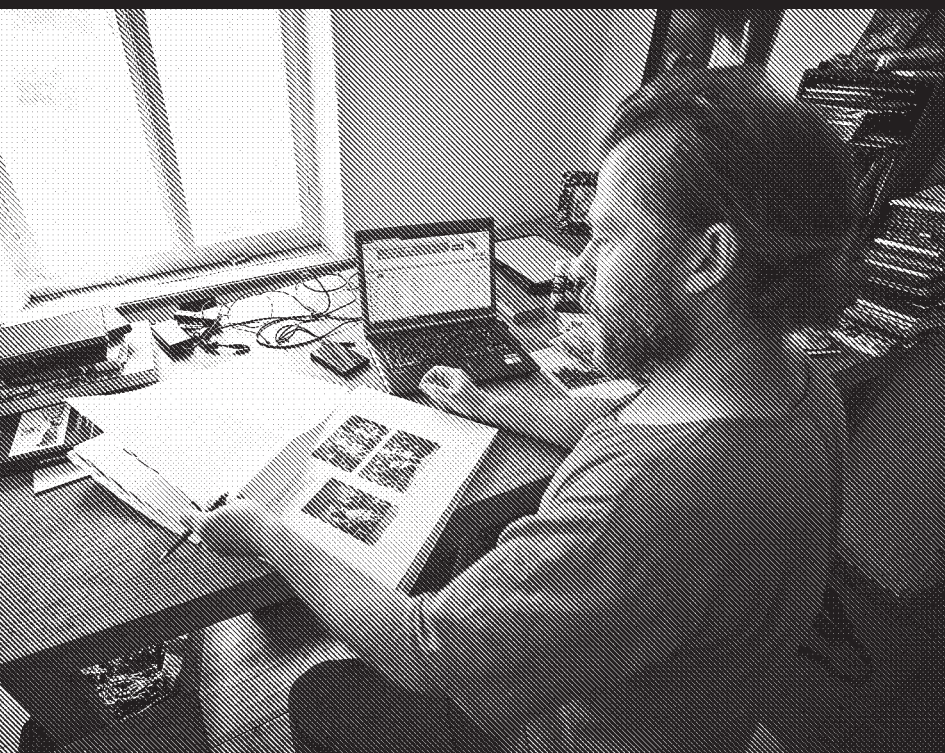

Nikdo jiný by to neudělal

Rozhovor s Petrem Bergmannem
* *Ústav Institut regionální paměti*

Kristýna Pozlerová

* KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Jste původem z Prahy, proč jste si vybral pro přestěhování právě Broumov?

Je to jednoduché, já jsem tady v roce 2000 koupil dům. Už delší dobu jsem chtěl odejít z Prahy. Před Broumovem jsem dva roky pobýval jinde, v Českém ráji, ale dojezdová vzdálenost do Prahy byla malá, takže jsem měl pocit, že jsem Prahu ani neopustil.

Jaká tady v Broumově byla situace, když jste se sem nastěhoval? A už tehdy Vás zde zajímala nějaká kulturní aktivita?

Měl jsem zde nějaké známé a již rok před tím, než jsem zde zůstal natrvalo, jsem Broumov navštěvoval kvůli začínajícím kulturním aktivitám: otevřela se Rožmitálská cesta a cyklostezka Stolové hory. Ten samý rok, jestli si pamatuji správně, započala i iniciativa pro broumovské kostely, avšak prozatím bez mé pomoci. Sám sebe jsem zpočátku v Broumově viděl úplně jinak, neměl jsem v plánu se zde podílet na kulturním dění, já vlastně před kulturou utíkal. Tehdy jsem měl představu takovou, že se budu více věnovat ekologii a ekologickému pěstování, to se mi vlastně moc nepovedlo, stejně jako odejít z kultury. Dopadlo to opačně, lidé, se kterými jsem se zde znal, mě vtáhli zpět do dění a já se začal na všem tady velice aktivně podílet.

Jaké iniciativy jsou zde nyní? A jaký byl vývoj akce Týden pro broumovské kostely?

Nyní zde probíhá festival Za poklady Broumovska, to je festival, který plynule navázal na Týden pro broumovské kostely. Bylo to logické, protože téměř všichni z hlavních organizátorů tohle místo zase opustili, kromě mě. Mezitím zde vznikla Agentura pro rozvoj Broumovska, ta tyto aktivity převzala, modifikovala, ale dá se říci, že hlavní myšlenka zůstala víceméně stejná. Je tady skupina barokních kostelů, ty se každoročně otevírají, aby je veřejnost mohla navštívit z jiného důvodu, než je bohoslužba, za kulturním programem. Jen je nutno říci, že když jsme tento program dělali my, byl poněkud více alternativního rázu, což samozřejmě ovlivnila skladba organizátorů. Nyní to celé zajišťuje pražská agentura, která v balíčku dodává kvalitní vážnou hudbu nebo třeba jazz.

Jak tuto akci a snahu vnímají místní obyvatelé Broumovska, berou ji za svou, nebo je to spíše způsob, jak přilákat návštěvníky z okolí? Já to asi nedokážu úplně posoudit. Osobně si myslím, že je to zaměřeno více turisticky, ale určitě je zde nějaká skupina místních,

řekněme intelektuálně založených lidí, kteří na kostely každoročně zajdou. Myslím, že poskytující agentura si nijak zvlášť nepotrpí na aktivní zapojení místních a proto taky jejich návštěvnost nebude majoritní.

Jaké jsou další kulturní akce či iniciativy v okolí?

Je to například Varhanní léto, iniciativa místního učitele ze základní umělecké školy, který je taky původem z Prahy. On sám jakožto varhaník připravuje varhanní program pro několik dalších místních kostelů. Zde si myslím, že je to více provázané s lokální komunitou a na programu se podílejí zdejší hudebníci. Ale ani zde se programově neangažují. Kromě hudby zde hrají významnou roli městské instituce, městská galerie, která má dle mého názoru neuchopitelnou dramaturgii bez kurátora. Samozřejmě Galerie Dům se svou zahradou, jejíž aktivity spadají pod Agenturu pro rozvoj Broumovska, včetně aktivit v celém Broumovském klášteře, který mají v pronájmu od benediktinů. Místní fotokroužek, dvě skupiny lidí, kteří pořádají hudební festivaly. Jedna si říká Kluci z rakety, to je skupina lidí kolem Petra Osoby, ti dříve své koncerty dělali v Jetřichově, nyní jsou především v Soulkostele ve Verněřovicích. Dále pak třeba kulturní společnost Zákus.

Dříve jste se podílel na mnoha zdejších aktivitách, nyní již většinou zmiňujete, že už jejich součástí nejste. Co je tedy hlavní činností Petra Bergmanna?

Začínal jsem zde s již zmíněným místním sdružením Tuž se, Broumovsko!, které pořádalo Týden pro broumovské kostely. Kromě toho jsme se zajímali o renovaci poutních cest, opravovali jsme drobné sakrální památky. V rámci spolupráce s tímto uskupením a na základě mé historie v čele kulturní agentury v Praze nám byl nabídnut prostor místního pivovaru, což byl obrovský prostor a nepředstavitelný závazek, přesto jsme se do toho pustili. V roce 2001 jsme zahájili provoz čtyřměsíčním festivalem Broumovské kulturní léto, součástí byla velká mezinárodní výstava, celé to znamenalo třeba dvě stě účinkujících. Proběhly tři ročníky, nikdy však v takovém rozsahu jako ten první. Následně občanské sdružení zaniklo a část aktivit byla přenesena na Agenturu pro rozvoj Broumovska. Já sám jsem si také pronajal prostor od benediktinů, mé zázemí a depozitář se nachází v Polici nad Metují v prostorách kláštera. Jednou z podmínek bylo, že se budu věnovat pouze historickým výstavám. Zaměřuji se na velké sbírky věnující se místní

historii, bádám a v neposlední řadě publikuji. Nedílnou součástí mých aktivit je prezentace mé sbírky, případně někým jiným doplněné sbírky, vždy zaštitěné daným tématem. S nimi cestuji po celém Broumovsku. Musím přiznat, že jsem také začínal s uměním, i s experimentálním uměním, ale došel jsem k tomu, že lidé se ho spíše báli. Nyní už ani mě současné umění nezajímá, radši pracuji s tím starým, co už prověřil čas.

Jak s vámi spolupracuje město Broumov a další organizace v okolí?

Musím říct, že je to velmi složité. Prakticky je to tak, že jsem zde zažil čtyři starosty, kdy vždy musím každého nového přesvědčovat o kvalitě své práce a se změnou vedení vždy začínám od začátku, tudíž i od nižších částek. Například za loňský rok jsem vyúčtoval sedmáct grantů, což znamená pro člověka, který má psát knihy a dělat výstavy, čtvrt roku práce stráveného pouze administrativou. Ale nyní je to moje zaměstnání a bohužel to jinak nejde. Publikace, které vydávám, nejsou komerční, a proto bez tohoto procesu nemají šanci vzniknout. To vše byl jeden z důvodů, proč jsem založil *Institut regionální paměti*, nyní mám za sebou neziskovou organizaci, která zajišťuje výstavní, kurátorskou a sbírkotvornou činnost. Tato činnost je vygrantována a díky ní si můžu vyplatit nějaké peníze. Cyklicky žádám kraj, město, Ministerstvo kultury, další okolní města a okolní soukromé dárce, kteří mi jednou za čas něco dají.

Broumovsko jsou bývalé Sudety, probíhá tedy i nějaká přeshraniční spolupráce?

Ano, spolupracuji s Polskem, příhraničními oblastmi proběhlo mnoho výstav a spolupráce se dále vyvíjí. Propojuji se s dalšími, ať už s institucemi, či jednotlivci, byť situace u nich je ještě více podfinancovaná než u nás. Na německé straně je populace broumovských Němců velmi neaktivní, nedá se vzhledem k jejich věku divit, a mladší to nezajímá. Instituce se k mé snaze staví laxně, a to nejen ty, zabývající se sudetskou tematikou, ale i ty velké krajské.

Co považujete za hlavními problémy vašeho regionu?

Podfinancování, to je určitě ten hlavní problém. Což jsem samozřejmě ještě více pocítil v době pandemie, kvůli omezenému turistickému ruchu neměl kdo kupovat moje knihy. Samozřejmě dříve, a to myslím dávno, dávno, tomu bylo jinak, místní fabrikanti vraceli peníze zpět do místní kultury, fabriky měly například vlastní knihovny, což je dneska nepředstavitelné.

Nějakou dobu jste se věnoval organickému zemědělství, měl jste v plánu rozjet projekt lokálního komunitního obchodu, zajímáte se stále o environmentální tematiku?

Ano, ekologie je mé velké téma. Ale když vidím, kolik je přede mnou témat z historie, které je nutné zpracovat, tak se musím věnovat tomu. Chtěl bych dělat věci mnohem více a ono by to snad i šlo. Vždy jsem v to doufal, ale potřeboval bych kolem sebe tým lidí, a to je ta potíže. Starší lidé do toho nepůjdou, ti mají své starosti, a mladé to vůbec nezajímá, což mě jako vyhlídka do budoucnosti upřímně trochu děsí. Když jsem začínal v Dejvicích s kulturním centrem, stále jsme kolem sebe měli mnoho dobrovolníků, ale to byla devadesátá léta, na kterých jsem vyrostl, dobrovolnictví bylo normální.

Máte nějaký vnitřní kodex, kterým se řídíte, byl by rozhodující v rámci nějaké spolupráce či pro přijetí finanční podpory?

To jsem ve svém životě řešil mnohokrát. Ale postupem času jsem se naučil přivírat oči, protože kdybych měl lidi posuzovat, zda se odchyľují od mých názorů na svět, o to více v malých regionech, tak bych se daleko nedostal. Může jít o program dané firmy nebo názory jednotlivce, například ohledně rasismu, a pokud by bylo překážkou toto vše, tak brzy zjistím, že z různých důvodů bych se zde časem nemohl bavit s nikým. Prostě tady člověk musí žít s tím, co je, změnit názory lidí není v mých silách.

Věříte přes všechny tyto nesnáze, že je potřeba dělat to, co děláte, a že to zlepšuje kvalitu života ve vašem okolí?

To jsem nyní pojal jako takový svůj úkol, proto jsem zřejmě i tady. Jsem opravdu rád, že jsem se tady k tomu dostal, a ono to vlastně nějakým způsobem jde. Vždycky nakonec seženu peníze na vydání knihy, vydám každý rok alespoň jednu, a každý rok udělám několik výstav. On by to nikdo jiný neudělal, nikdo nemá kapacitu na to podat tolik grantů a strávit nad tím ty večery. Současné řešení je oddřít to všechno sám v nastavení, jaké je možné, i přestože vím, že by bylo potřeba udělat mnohem, mnohem víc.

Hanka a Martin Jelínkovi žijí v malé vesničce Krásné u Sněžného. Seznámili se na katedře výtvarné výchovy olomoucké Pedagogické fakulty UP. Martin poté absolvoval brněnskou Fakultu výtvarných umění, ateliér Environment pod vedením Vladimíra Mertý a Mariana Pally. Po usídlení na barokní faře v Krásném začali navzdory odlehlosti lokality přirozeně zvát své přátele z jiných regionů a propojovat je v atmosféře sousedských slavností, v níž se sousedem stává i přespolní. V místním kulturním domě pro tyto účely zvaném Galerie na kraji Kraje pořádali výstavy, pro něž Martin oslovoval vždy jednoho autora z blízkého a jednoho ze „vzdálenějšího okolí“. Organizují symposium, jehož účelem je osadit jednu z cest z údolí alejí totemů, od letošního roku navazují na předešlé aktivity výstavami, nebo snad opět spíše slavnostmi v místním kostele a jeho okolí, neboť jde až hmatatelně především o setkání a rozpravy, uměním spíše jaksi rámované nebo zcitlivěné. Oba dva se vystřídali v pozici pedagogů ZUŠ v Novém Městě na Moravě, Hanka tam učí dosud, Martin se věnuje restaurování dřevěného nábytku či obecněji památek—často jde o zakázky v interiéru kostelů. Hanka se příležitostně věnuje keramice, Martin maluje obrazy prodchnuté univerzální symboličností i osobní mytologií. Umění obecně pojímají v tom nejširším a nejvolnějším záběru nacházení smysluplného života.

Hlavně se o nic nesnažit

* KRAJ VYSOČINA

Rozhovor s Martinem Jelínkem

Petr Kovář

Jak vás napadlo nastěhovat se sem, do Krásného?

To bylo v době, kdy jsme měli chaloupku v horách na Slovensku, a zjistili jsme, že tam to nebude k životu, že je to tam příliš drsné, velká divočina. Pak mi jednou zavolal kamarád, katolický kněz, že je tu k mání fara. Protože z této oblasti pocházím, tak do mě táta, který má domek nedaleko odsud, hučel, ať se přijedeme podívat. Jenže to bylo v hrozném stavu, všechno propadlé, pobožené, stropy pryč. Až půl roku na to, když jsme tak seděli a pořád nic neměli, jsme se rozhodli, že to zkusíme, že to vezmeme na pronájem a uvidí se. Jenže v Brně na biskupství mi pan vikář řekl, že to musíme buď rovnou koupit, nebo nic. Navíc jsme museli před komisi, která vyzvídala, proč faru chceme koupit, jestli si uvědomujeme, že je to v chráněné oblasti, frekventované místo, historický barokní objekt a tak. Já jsem si večer před tím sedl a vymyslel jsem správné odpovědi: že chceme vychovávat děti ve víře, že tu budeme mít uměleckořemeslnou dílnu a zvát sem lidi... V podstatě jsem si tehdy vymýšlel a v plánu bylo, že tu pobudeme takové dva roky a najdeme si něco jinde, ale už jsme tady třináct let a všechno, co jsem si vymyslel, se stalo. Asi to za nás vybíral Pán Bůh, protože my jsme tak vybírali, až jsme nevybrali. Nastěhovali jsme se sem na podzim s malou Anežkou, půlka střeš chyběla, všude plíseň, neměli jsme moc čím topit. Takže jsme obýdleli jednu místnost, kde byly malé Petry, kamínka, díky kterým jsme přečkali dvě zimy, spali jsme všichni spolu pod jednou velkou peřinou, budili jsme se do pěti stupňů. Když se dívám na fotografie z té doby, tak mě jímá deprese a říkám si, že jsme úplně blázni.

Jak vás tu lidi přijali? Cizince, náplavu...

Lidi nás přijali velmi dobře. Ale ať už jsme se nastěhovali předtím kamkoli, tak nás lidi přijali dobře. Takže já mám lidi obecně hodně rád, i když je teda nemusím nutně často vidět.

To je dobrý! Jak se teda stalo, že jste se tu rozhodli něco organizovat, že vám přestalo stačit organizovat vlastní rodinu a opravy domu a zatoužili jste pořádat něco pro širší okruh lidí?

Napadlo mě, že by bylo dobré místním zprostředkovat současné umění. Rozhodli jsme se to provést v kulturním domě. Zjistil jsem, že je úplně špatné někoho organizovat a přesvědčovat o umění, protože to vlastně není zapotřebí. Nedá se to jednoduše zodpovědět, ale zkusil bych to vyjádřit takhle: každý jsme jiný, každý dostal od Pána Boha do vínku něco jiného, a tedy to, co jeden člověk považuje

za úplně normální, třeba v oblasti umění, protože dostal do vínku nějakou možnost náhledu na věci, tak jiný ne, protože tudy vůbec nevede jeho horizont, jeho mentální rovina. A pak takového člověka přesvědčovat o tom, že to tak je, když to sám „neuvidí“, je nesmysl. Takže nějaké výstavy jsme tu udělali, ale já jsem se na tom přesvědčil, že není mojí úlohou někoho o něčem přesvědčovat. Mnohem lépe se to děje tak, že k nám lidi chodí, koukají se na to, co dělám, jakým způsobem vyplňujeme čas a prostor tady na faře.

Takže původní impuls byl pedagogický, ba osvětový?

Samozřejmě důvodem bylo především to, abychom se tu potkali s kamarády. Aby sem za námi přijeli. Ale myslel jsem na to, že se přijdou podívat místní, že se to promísí a vzájemně nějak potká. Tady na vsi se pod pojmem kultura myslí uspořádání dětského dne, mysliveckého bálu, že se pozve kapela, udělá zábava. Důležitá věc, na kterou jsem přišel, a je hodně osvobozující: když jsme tady byli těch prvních šest let, tak jsem se snažil hodně přizpůsobit místním chlapům. Ale zjistil jsem, že se chlapi v hospodě smějou něčemu, co mi nepřijde vůbec směšný, a zase to, co přijde směšný mně, tomu se nikdo nesměje. Čili jsem zjistil, že to vůbec nemá cenu, úplně jsem se přestal snažit a od té doby je to výborné! Nejdůležitější je v ničem nelhat. Nevytváret kulisy, nehrát si na nic, mluvit s každým upřímně s důrazem na jeho osobnost, nikoho neponižovat, bojovat s démony, které čas od času každému kalí jeho čisté nitro, a být tak nějak v klidu.

Můžeš ještě říct, jak jste ty výstavy dělali, co na tom pro tebe bylo důležité?

Důležité pro mě bylo spojovat vystavující do dvojic, aby mezi nimi došlo k rozhovoru. A taky proto, že ten sál je obrovský, tak aby na to byli dva. Konceptně jsme se to snažili držet bez velikých složitostí. Žádné komplikované instalace. Pokud jsou to obrazy, tak je vystavit na zdi, když šlo o sochy, tak jsme je co nejjednodušším způsobem umístili do prostoru sálu.

Pak sis teda řekl, že to není úplně ono, a vymyslel Cestu totemů.

Když mi tady na zastupitelstvu do mojí koncepce výstav začala mluvit prodavačka a nedoučený truhlář, že jejich představa výstav je jiná, že by se měly použít paravány a na ně zavěsit obrázky, tak jsem jim řekl, že o tom možná přeci jenom něco trochu vím, a zkrátka jsem se zařek, že už do toho tímto způsobem nepůjdu. A tak jsem

vymyslel „totemy“, pomyslnou cestu lukama. Ohlásili jsme na obci akci, kam jsme pozvali místní a jejich děti, a bylo skvělé, že přišli a že se místní propojili s umělci pozvanými odjinud. Pomalovali jsme dubové sloupy a společnými silami je vytahali a dali podél cesty. Nicméně musím říct, že jsem si na začátku tohotohle projektu myslel, že to dotáhnu dál, že každý rok budu dělat totemy, ale nestalo se tak. Je pravda, že do toho vpadl covid, který všechno setkávání narušil. V tuhle chvíli je to otevřená věc, totemy tam stojí, barvy na nich pořád krásně drží, dokonce vznikla místní navazující iniciativa, díky níž se na totemové cestě teď vysadily dvě lípy, takže cesta svým způsobem žije. Možná by to někdo dotáhl dál, víc z toho vytěžil, ale nechci dělat věci samoučelně, ze setrvačnosti. Rozhodně se nemíním o něco snažit.

S Hankou vymýšlíte další akci, tentokrát v místním kostele.

Protože bydlíme na faře a naproti nám je krásný barokní kostel. To, co člověk nejvíc hledá a nemůže najít, mívá zpravidla hrozně blízko. Kostel se nám tu nabízí už celých těch čtrnáct let svojí nevyužívaností, protože už nefunguje jako kdysi, mše jsou jen jednou za měsíc. Navíc mi do něj nikdo z obce nemůže mluvit, protože je to objekt patřící církvi a s jejími představiteli se domluvím dobře. Mám představu, že v prostoru před oltářem bude vždycky jeden objekt, který bude s tím sakrálním prostorem hovořit, a s objektem bude souznít hudba z místních varhan.

Takže by tam byl vždycky ještě někdo, kdo by hrál?

Asi moje Hana. Už mám vymyšlený objekt pro první výstavu. Sice jsem oslovil jednoho známého, sochaře, ale přemýšlím, že bych to odstartoval já. Už vím, jak to má vypadat, jen nevím, jak to dopadne, ale to tak vždycky je. Už k tomu mám vymyšlenou i skladbu.

Ale hudba by tam mimo vernisáž už asi nebyla, ne? Hanka asi s každým návštěvníkem nepoběží preludovat.

To se mi právě líbí a rád bych to udržel, že půjde o akci na jediný večer! Třeba od pátečního večera do sobotního rána. A kdo přijde, ten přijde. Nebudu to nikde moc inzerovat. Rozešlu pár esemesek, pár mailů a nechám tomu čas, ať se to uchytlí. O Vánocích jsme začali v kostelíčku pořádat zpívání koled, kam nás prvně chodilo jen pět, a teď už se tam schází půlka vesnice, byť ti lidi normálně do kostela nechodí. Ale vánoční čas člověka zjemní, do kostela přijdou i lidi, co se tam jinak vstoupit bojí. Výtěžek z těch akcí půjde na opravu

kostela. Kostel má za tím účelem už zřízené svoje konto. Celek té události vidím ve své hlavě tak, že mezi kostelem a farou, tam, kde teď parkují auta, budou stoly s ubrusy, a znovu se, i když takto viditelně jen na jednu noc, prostor komunikačně propojí. Dlouhý stůl uprostřed, kde se budou bavit lidi, zároveň otevřený kostel a otevřená naše fara, a vystavený objekt bude levitovat v prostoru kostela a ve tmě svítit!

A kostel je evangelický?

Ne, katolický je.

Já měl pocit, že jsi opakovaně mluvil o tom, že jste tu skupina evangelíků.

Kostel je katolický a my jsme pokřtění evangelíci. Když jsme se sem nastěhovali, tak jsme nějakou dobu měli od kostela klíče, protože tu byl pan farář, který nás měl rád. Jenže důvěra opadla, když se měnili faráři, o klíče jsme přišli i z toho důvodu, že jsme úředně protestanti. Ale dopadlo to stejně tak, že Hana hraje v kostele na varhany na katolické mši, protože není nikdo jiný, kdo by to dělal, a stará se o kostel jako kostelnice. Ekumenie je stejně jediná rozumná cesta, aby se lidi vyprdli na tyhle ty nesmysly.

Každopádně to působí tak, že jste vlastně zahnaní z oficiálních stanovišť i v rámci tak malé obce, jako je Krásné, do undergroundových pozic v krajině, stodole či nefungujícím kostele. Kdyby tě na obci plně respektovali a dávali ti volnost v „kulturní činnosti“, zajímala by tě ještě ta oficiálnější forma v kulturáku?

Asi ano, ale není to možné v krátkém čase. Někteří lidé jsou jako brambory, nejprve je nutné je uvařit, aby změkli, a čas je tak relativní.

Jak důležitá je tu pro tebe krajina? Podle předešlých stěhování a hledání místa bydliště to vypadá, že byla důležitější než právě třeba lidé. Vybavuji si, že kdysi ses chtěl stěhovat z Krásného ještě hlouběji do lesů, do nějaké hájenky. A také, jak jsi říkal, že teď chodíš s fenkou na dlouhé procházky, že už máš stezky, které jsi v krajině vyšlapal právě ty.

Krajina zaujímá stejně jako lidé nedílnou součást života, spoluutváří harmonii. Jako nějaká středozem malých cest klikaticích se prostorem, a oko se má o co opřít.

Jaký vztah ke krajině, přírodě a jejich ochraně mají místní, tví sousedé? Je na tom poli snazší se shodnout než v oblasti kultury?
Ke krajině mají vztah spíše dědický, a tedy využívající, ale i opatrovnícký a ještě je tam skrytá malá krása. Kulturou je zábava v různých podobách, ale je taková přízemnější. Kde začíná vesmír jedněch, tam druhí nedosáhnou.

Co děti, měly tady odmala kamarády, není to přeci jenom trochu izolace?

S dětma úplně skvělý. Tady bylo v té době asi pětadvacet podobně starých dětí, litaly po lesích, chodily se koupat, hrály fotbálek, jezdily spolu autobusem do školky a do školy. V zimě, když se stalo, že se sem autobus nedostal, tak jsme je tam svázeli hromadně my rodiče, většinou jsem to byl já, protože jsem měl terénní auto.

A co třeba zájmové kroužky? To bývá obvyklý problém míst mimo centra.

Jasně, jsme tady otroci aut. Ale Anežce je teď sedmnáct let, a myslím, že to tu má ráda, že si konečně uvědomuje, na jakém žije místě a že to není ledajaké místo. Tak doufám, že to celé k něčemu bylo.

Jak to bylo a je s tvojí a Hančinou prací, říkal jsi, že jste sem šli sentimentálně nadšení a bez plánování, ale museli jste mít představu, co tu budete dělat, ne? Čím se budete živit?

Ne. Já jsem vůbec nevěděl, co budu dělat.

Ale předtím sis vydělával prořezáváním stromů ve výškách, ne? Jezdil jsi po celé republice, takže v tom se dalo pokračovat i odsud.

Já jsem lezl po stromech, ale když se narodila Anežka, tak jsem začal mít strach. To jsem ještě studoval na FaVU, dělali jsme tehdy v Chebu, visel jsem v prosincových mrazech na třicetimetrovém dubu, dost vysoko, zima, strom celej namrzlejš. Slezl jsem z toho dubu a večer, když jsme šli s klukama na pivo, tak jsem jim řekl, že končím. Pak jsme se ze Slovenska přesunuli sem na faru. Když jsme se sem nastěhovali, nastoupil jsem ke stavební firmě a rok jsem byl u míchačky. Byl tam zedník Toník, laický kněz, a já jsem při tom míchání od něj vyslechl celý Starý zákon. Potom jsem byl s tesařema, tak jsem dělal tesařinu. Potom přišla sousedka a zeptala se mě, jestli bych jí opravil malbu na staré skříni. Já jsem jí řekl, že to není žádný problém, a přitom jsem to nikdy předtím nedělal.

Ale samozřejmě jsem si už trochu osahal, že mě moje ruce docela poslouchají, takže jsem se necítil úplně jako nešika, a hlavně tahle fara mě naučila přemýšlet o práci. Uvědomil jsem si, že mě opravování starých věcí hrozně baví, a tak jsem si dodělal vzdělání a začal svojí práci říkat restaurování.

A jak sis doplnil vzdělání? Co jsi musel pro restaurátorování udělat?

Národní památkový ústav pořádal rekvalifikační kurz pro uplatnění při řemeslné obnově kulturních památek. Patřili tam zedníci, štukatéri, truhláři, malíři a tak dále. Já jsem se přihlásil jakožto truhlář, přičemž žádný truhlář nejsem. Ale kurz jsem absolvoval, rok a půl to trvalo. Takže teď jezdím hlavně po kostelích. Dělá práci, která mě hrozně baví, pracuju rukama, potkávám se se zajímavými lidmi, mám za to, že to, co dělám, má význam, protože díky tomu ty věci žijou dál. K tomu si ve volném čase maluju obrazy. Na obrazech zachycuju příběhy, co jsem prožil, vzpomínky. Malování je pro mě osobní věc. Nevím, jestli to k něčemu bude dobré, jsem takový zimní malíř.

V poslední době jsi měl několik výstav. Podle toho, co říkáš, bude zájem asi vedlejší, ale zároveň to asi i pro tebe musí působit jako určitá satisfakce.

Jestli satisfakce, to nevím. Ale jinak je samozřejmě pěkné, když někdo přijde, zajímá se a něco k tomu řekne. To máš pak pocit, že nemlátíš slámu naprázdno. Člověk je rád, ale rozhodně to není to prvotní, to nejpodstatnější. Kdybych chtěl dělat kariéru uměním, tak asi nežiju na faře a nejezdím restaurovat po opuštěných kostelech. Myslím, že umění člověk musí mít v sobě, a potom nemusíš vůbec malovat, nepotřebuješ něco vytvářet, stačí, že vidíš a slyšíš.

Tereza Říčanová je ilustrátorka, mlékařka, malířka a grafička, vytváří divadelní představení pro děti, vede četné workshopy, učí na střední umělecké škole v Jihlavě-Heleníně a relativně nově svá díla také tančí v rámci představení Kozí kraviny pod záštitou divadla Ponec a festivalu Tanec Praha. Před více než dvaceti lety se s manželem Pavlem přistěhovala z Prahy do Mezné u Pelhřimova, kde vychovávali a vychovávají pět dětí a starají se o hospodářství včetně lesa. Tereziny autorské knížky, které vydává zejména v nakladatelství Baobab, získaly ocenění Nejkrásnější kniha ČR, Zlatá stuha či byly nominovány na Magnesii Literu. Za všechny jmenujme alespoň: *Kráva* (2021), *To je Istanbul* (2018), *Obrazy světa* (2016), *Noemova archa* (2010), *Kozí knížka* (2005). Vystudovala na pražské UMPRUM u profesora Jiřího Šalamouna a na téže škole v Ateliéru ilustrace a grafiky později absolvovala i doktorský stupeň. Desátého března pravidelně putuje s tibetskou vlajkou a s místními i přespolními přes blízké obce, v létě pořádá u sebe na statku v Mezné týdenní výtvarný tábor LinoLágro, který bývá zakončený družnou vernisáží na návsi. Terezina sršatá energie je strhující, málokdo však stržen dokáže držet krok.

Kráva do každého tábora!

Rozhovor s Terezou Říčanovou

Petr Kovář

45 minut. Ale
 kafe, musím vstát
 dříve v 6,30, abych
 dle v 6,50 z Pe. Takže
 jsem musel vstát
 je musím vyhledat,
 že mám miláka a
 je kolečka. Takový

Takto bylo dojení
 před odjezdem do
 Práche. Po vel. byl
 domů, měl Jakuba.
 Je státa dojení
 za pomoci flachty.

Plasty v uších mají povinně, do
 7 dnů po narození. U koní Cg s
 lom nikdy neuvádějí, že to nasimul

FAČKA
 OCASEM
 - lepší než
 posrané
 kopyto
 komple

Podle čeho jste si vybrali Meznou jako místo, kde budete žít? Znali jste v kraji někoho?

Ne, to vůbec. Chtěli jsme bydlet na vsi, a protože tehdy ještě nebyl dostupný internet, tak jsme chodili po kraji a hledali dům, který na nás čeká. Protože bylo jasné, že už někde existuje, jen zjistit kde. Často jsme takhle našli domy, které byly prázdné, což nám hned i místní v hospodě odkývali, ale samotný prodej, to už nebylo tak jednoduché. Zkoušeli jsme to prvně v Novohradských horách, ale nic. K Mezné jsme se dostali přes inzerát. Šli jsme se sem podívat, bylo to v zimě. A klaplo to.

Takže klíče pro výběr spočívaly spíše v tom, jak dům vypadá sám o sobě a v krajině, nebo jste zvažovali i informace týkající se dostupnosti a dalších praktických souvislostí?

Jó, dostupnost, infrastruktura a tak, to vůbec! Nám šlo o to, aby byl starý, aby měl ducha a hlavně aby nebyl zničený nějakými rekonstrukcemi. Tenkrát jsme samozřejmě nevěděli nic o tom, jak je potřeba o domy pečovat, takže čím starší, tím pro nás lepší, mohla to být klidně úplná zřícenina. To už bychom dneska asi nezvládli.

A jak se ti tu žije společensky? Víš, že občas se sousedy sušíš seno, chodíš třeba do chalupy vedle na pokec? Jak vás vůbec místní v tak relativně malé obci přijali?

To já můžu těžko posoudit. S některými se bavíme víc, snažím se konverzovat o takových těch praktických věcech, co a jak, ale o obecném dění v obci toho zase tolik nevím, a nové lidi, kteří se přistěhovali, neznám. Na druhou stranu vedu kroniku obce a už jsme tady vlastně starousedlíci, takže pamatuju třeba dědu Hunalovýho a Mácu, což většina lidí ne, protože tu tehdy nebyli. Psala jsem o Mezné brožurku a teď bych měla napsat novou; pro lidi, kteří tu koupí a opravují dům, aby věděli, co je zač, jakou má historii, aspoň v kostce, co se dá napsat, aniž by to příliš uráželo. A nějak celkově uchopit vesnici, ukázat, proč jsou některé věci zkrátka takhle, kudy teče voda, čili to, co my, kteří jsme tu už déle, chápeme, ale nově přichozí neví.

Zapojuješ místní do svých výtvarných aktivit? Lidé na venkově bývají obecně konzervativnější, takže výtvarné umění bývá ztělesněno především závěsným obrazem, nejlépe krajinomalbou. Nechají se vtáhnout, nebo spíš utíkají?

Jednu dobu jsme se snažili měnit obrazy v hospodě, ale tam právě byly vždycky oblíbenější klasické krajinky, než to, co jsem tam já

tahala. Ale některé moje věci tam myslím ještě visí—dlouho jsem v hospodě nebyla. Pak bývá dobrou příležitostí vernisáž výtvarného tábora LinoLágro. To je veřejná událost na návsí a někdo z místních se toho vždycky zúčastní. Dřív třeba ještě děti roznesly do všech domů pozvánky, které samy namalovaly. Anebo nám sousedky chodí stát modelem.

Jak dlouho už LinoLágro pořádáš?

Letos je to pátý ročník.

A odkud jsou účastníci? Šíří se to asi především po známých, ne?

Jsou tak odevšad. To byl záměr, aby se tu mohli potkat lidi z různých míst a s místními. Jsou tu děti z Prahy, od Litomyšle, z jižních Čech, ještě by to chtělo někoho třeba od Brna. Já vlastně ani nevím, jak si to řeknou. Letos jich máme osmnáct. Většinou si hned zamlouvají místo na příští rok, ale přicházejí i noví. Jak stárnou, tak už můžou zase pomáhat mladším, nebo těm, co jsou tu poprvé. Nechtěla bych, aby tu byli všichni stejně staří—takhle se výborně doplňují, vytváří grafický tým.

Prakticky celý statek, všechny místnosti, bývalé chlěvy, prostor dvora se změnil na ateliér, všude někdo ryje, tiskne nebo maluje, vrší se tu věci, nářadí, tisky, makulatura. Spí se venku?

Ve stanech nebo na seně.

Pro osmnáct lidí musí někdo taky uvařit. To přeci nemůžeš stíhat.

Tady je úplně hvězdná kuchyně, bez nich by to vůbec nešlo! Klára je moje spolužačka ze střední školy, výtvarnice, grafička, a ta vždycky, když k nám přijela na návštěvu, tak vařila, ale vařila tolik a tak, že jsem si říkala, že to chce nějaký větší formát, než je moje rodina. Takže až na základě té kuchyně vzniklo LinoLágro. V hvězdném týmu je ještě moje kamarádka Olinka, učitelka, ta je zase skvělá přes veškerou další péči o děti, utírání blitek a tak, a dokonce máme jednu mladou medičku, která dobrovolně umývá ve škopku nádobí, jen aby mohla poslouchat v kuchyni ty frky. A my ostatní si tady jen v klídku s dětmi ryjem lina a tiskneme.

Tak to je vlastně taková dočasná, týdenní komunita.

Vždycky se na to těšíme jak děcka! Akorát letos moje děcka, Johanna

s Matoušem, přijely z tábora a tady už to začalo, tak to už moc nemusely. Ale zvládli jsme to taky.

Když inscenuješ taková setkání, propojuješ různé lidi, máš představu, že se tím výtvarným tvořením, tím uměním dá v lidech a ve společnosti něco změnit?

O tom jsem přesvědčená. Čím jiným?!

Ptám se i proto, že je vcelku běžné, že do galerií za uměním chodí ti, kteří už většinou nějak „proměnění“ jsou. Větší potenciál v tomto směru pak právě vidím v takových přesahových aktivitách, kde se potkají různé skupiny.

Když se podíváš třeba tady, co dělají Emilka s Aničkou, tak ty nikdy nebudou chtít být výtvarnice, ale rozumějí tomu skvěle. A to je ono. Je to jako s četbou, zkušenost s textem člověka posunuje. Co vytvořily třeba tady, to je naprosto brilantní využití techniky postupně odrývaného linorytu ve vztahu k příběhu a vyprávění.

Když jsme u toho růstu, v současném umění jsou silným tématem environmentální nebo ekologické otázky, prosakují i do tvých realizací a aktivit?

Do výtvarných asi tolik ne. Ale určitě to prosakuje do hospodářství, do toho, že mám krávu, a do byznysu s mléčninama. Krávu každému táborovému vedoucímu! To je přeci skvělé, kravka ti nadojí litry mléka, a ty máš konečně potřebný počet krků, který všechny ty jogurty a smetanový omáčky zkonzumuje! Mít tábor a krávu, to jde dohromady.

O tobě je známo, že toho děláš za padesát tisíc životů. Je něco takového, co zrálo nebo zraje, co bys dělat chtěla a nemáš na to teď kapacitu?

Chtěla bych si urovnat život tak, abych se dostala k malbě a k ilustrování, které mě baví. To znamená tak tři dny volna v týdnu. K tomu statkaření, které bych zvládala tak, že otočím seno, zase chvilku kreslím. V tom byla hrozná doba koronaviru, protože to bylo samé vaření, a na to, co bych chtěla dělat svého, vůbec nebyl čas. Kromě malování a ilustrování bych chtěla ještě trochu chodit mezi lidi. Což splňuje střední umělecká škola, kde učím, protože tam přicházejí lidi z různých chalup.

Zajímavé, jak jsi mluvila o tom covidu, myslím, že řada lidí si v té době právě našla víc času na sebe, ale odpadaly společenské akce, které zase naopak tvoří nemalou část tvých osobních aktivit. Tak jsem si říkal, že ta největší proměna mohla být u tebe právě v tom omezení spolčení.

Společenské akce jsou teď pro mě už spíš něco navíc. Když to po mně někdo hodně chce, tak tam jedu. Ale teď v červnu jsem se uvázala s Tancem Praha, jezdili jsme tančit kravské představení a to bylo moc—vždycky dva dny někde pryč, pak na den sem, honem zpracovat mlíko, a zase dva dny jinde. Tohleto popojíždění po různých destinacích, ještě s nějakou skupinou, už asi nedávám.

Vzpomínám, že jsi na jaře říkala, že jestli přestanou platit ta covidová omezení, že se z toho, co jsi naslibovala, zblázníš.

Ale to je vždycky tak. Kdybych si mohla udělat na tři dny výlet třeba na Vimpersko, a přitom tam sem tam odehrát představení, tak by to bylo super, ale tohle ježdění je vždycky v kvalu, vždycky spousta zařizování a řízení, a to dobře nefunguje. Mně nijak nevadí být víc tady. Ještě tu mám les, který mě taky hodně baví, a třeba bych se mohla dostat i k tomu knihtisku!

Nedávno jsi taky přestala učit na základní škole ve Vlásenici. Přesto se na vlásenickou školu chci zeptat, strávila jsi tam relativně dlouhou dobu, je to malá škola postavená na principech Montessori. Co to tam pro tebe jako učitelku výtvarky znamenalo, ve vztahu k práci s dětmi?

Myslím, že ve Vlásenici by to byla skvělá práce pro nějakého preventistu. Tam se nestaví výtvarná laťka, jak mají děti kreslit. Ale jde o to, že je člověk při práci pozoruje pod záminkou hodiny kreslení, a sleduje, jak fungují. A to se dá potom nějak vyhodnotit, zobecnit a něco s tím dělat. V hodinách „výchov“, jako je výtvarka anebo i tělocvik, se tohle dělá strašně dobře, protože vidíš, jak někdo maká, i když mu to nejde, a jinej zlobí, i když by prostě mohl. A to je vlastně problém, který mají i v těch jiných předmětech.

Je něco, co by se mělo v regionu zlepšit? Myslím v oblasti kultury a vzdělávání, kde se pohybuješ. Něco, co cítíš, že potřebuje změnu, nebo co by třeba pomohlo i tobě, aby se ti tu lépe fungovalo?

Prála bych si, aby se obecně výtvarka, a konkrétně řeknu třeba na pelhřimovském gymnáziu, učila nějak vtipněji. Aby žáci byli vedeni

k tomu, něco formulovat, používat kritické myšlení. Aby jim nebyly věci jen předkládány, ale aby si odpovídali na otázky, co to znamená nebo co by to mohlo znamenat. Nebo kdyby mohli navštěvovat třeba hodiny v Heleníně, kdy naši studenti obhájí své práce, aby slyšeli, jak o tom přemýšlí a mluví člověk, který se pokouší uměním prosadit a zařadit to svoje do nějakého širšího kontextu. Mohla by to být spolupráce, i pro helenínské žáky by to bylo zajímavé mít porotu z vrstevníků, kteří se snaží do těch šíleností proniknout.

Takže myslíš především propojovat instituce.

Propojovat instituce, školy, lidi a cvičit si kritické myšlení vůči tomu vizuálnímu. Protože všichni jedou na instagramech, a málokdo to rozebírá. Přitom by na to měli, ale nejsou zvyklí. Nikdo to po nich nechce, ani výtvarka je k tomu nenutí.

Výtvarka se bere jako oddych. A pro neodbornou většinu společnosti je výtvarné umění zkrátka vizuální záležitost, obraz má působit sám o sobě, a slovo do něj vlastně nepatří. Když se pak někdo pokouší slovem ozřejmit obraz, třeba k překvapivému výsledku, tak se o tom hovoří jako o okecávání.

Ale já jsem ilustrátorka, což je práce spojující slovo s obrazem, a myslím si, že je to právě něco, co by se mělo pěstovat. Není tak těžké naučit se převádět slovo sem a tam; do obrazu a zase zpátky. Já jsem si to ještě rozšířila o položku tance, takže cestování mezi slovem, obrazem a tancem.

Předpokládám, že výrazněji nepostrádáš ani nějakou družbu s jinými podobně smýšlejícími lidmi, ty sis je dokázala natáhnout... až do pokoje! Mně to říkala i jedna paní, a to mi přišlo vtipné, jestli mi prý na vesnici nechybí ta kultura? A pak povídá, vy to vlastně máte dobrý, vy jste sama sobě kulturou!

Ty jsi aktivní, ale jsi taky aktivistka. Pořádáš každoroční pochod s tibetskou vlajkou.

To je jediný můj aktivismus. Ale pochod s tibetskou vlajkou bych chtěla udržet. Já to ale nezvládám organizačně. Potřebovala bych někoho, kdo trasu naplánuje, udělá pozvánku aspoň třeba na facebook a v cíli domluví sprátenou hospodu nebo obecní úřad, kde se vlajka vyvěsí. Jeden ročník byl opravdu ve velkém, kdy jsme udělali i přednášku v knihovně, ale organizace je těžká.

Chtěla jsi někdy žít v komunitě?

Dřív jsme si říkali, že je ten dům pro nás moc dobrý, že jsme si ho ani nezasloužili a měli bychom se o něj se všemi podělit. Ale pak to bylo hrozné. Jednou jsme si řekli—to jsme ještě neměli mobily, v obci byla telefonní budka—že budeme ležet v posteli tak dlouho, dokud nepřijde další návštěva. Ale leželi jsme asi dvě minuty. To se vůbec nedalo. Taky s dětmi to už nejde. Dokážu si ještě představit další podobnou akci, jako je to LinoLágro, jen třeba pro dospělé, ale to je maximum.

Co tě žene do dalších aktivit?

Třeba to, že tu mám knihtiskařský stroj a chtěla bych ho rozjet! Teď taky píšu básničky. To mě hodně baví. A jde to tak snadno, až mě to překvapilo. Takže jsem trochu vyměnila malování obrazů za psaní. Ale malování mě taky baví, vzdát bych se toho ani nemohla. Hlavně ty hintrglasy—když mám půdu plnou nasbíraných skel a ráků, tak to už musím. A ilustrace. Je toho hodně.

Nedávno ti vyšla knížka *Kráva*, která, ačkoli vypadá zase jinak, rámcově navazuje na předcházející úspěšné *Kozí* a *Psí knížky*. Chystáš už nějakou další?

Teď dělám knížku o lese a pak bych chtěla o ptácích, protože tím jsem se hodně zabírala v poslední době. Učila jsem se ptačí hlasy. Dokonce jsem kvůli tomu absolvovala kurz. Samozřejmě jsem v tom špatná, musím to furt pilovat. Ale šíleně mě to baví!

Takže teď chodíš venku a říkáš si, ha, strnad volá a támhle řehtá straka. Nebo koho poznáš?

Tak poznám, ale každý pták má několik hlasů.

Jasně, takže potom dokonce víš, co ten pták právě dělá!

Přesně tak.

Tak to se hezky všechno propojuje i s lesem, o který se staráš.

Jo. V lese chceme s Pavlem postavit rozhlednu. Je to v místě triangulačního bodu a pořád se tam říká U rozhledny. Krajina se tu teď hrozně změnila, lesy mizí, najednou vidíš tam, kam nikdy vidět nebylo, je potřeba se ji naučit znovu s těmi všemi průhledy a novým uspořádáním, a na to je nejlepší mít rozhlednu. I když je to do určité výšky spíš posed. Je to obývání krajiny, příležitost, díky níž se tam třeba lidi naučí chodit. Navíc je teď spousta dřeva.

Bude to vypadat jako posed, nebo to získá nějaký speciální architektonický tvar?

Návrh už je nakreslený, máme ho od architekta Arnošta Káby. Už i domlouváme, že by záměr mohly převzít i další vesnice, triangulačních bodů byla spousta.

Chtěli jsme dělat poutní křížovou cestu. Jednotlivá zastavení by stála na soukromých pozemcích, abychom se nemuseli s nikým dohadovat. U nás v lese je třeba pramínek, tak tam by mohlo být jedno. A říkali jsme si, že každé zastavení by si mohl ten člověk řešit sám, takže by se do toho promítl i svéráz tvůrce. Mám obecně ráda chození krajinou. Když vidím, jak tudy nějací lidi jdou, tak na ně halekám, jestli nechtějí mlíko. A to se mi líbí, když lidi táhnou krajinou a když je to na vesnicích vstřícné a otevřené a lidi se pak nebojí zajít.

Tak každopádně do Mezné zajít mohou—počkej, až to zveřejníme.
V podstatě tady u nás kdykoli přespát na seně není problém.

II. OCHRANNÍ DUCHOVÉ

Ochranní duchové jsou více či méně formálně strukturovaná společenství lidí, kteří spojili svoji aktivitu s konkrétním místem. Vybrali jsme osm iniciativ, z toho dvě jsou zahrady, botanická v Karlovarském a arboretum v Plzeňském kraji, jedna zauhlovací věž v Libereckém kraji, dvě vily, kino, předměstské nádraží, venkovský kostel a jihomoravské louky.

Cílem kulturních aktivit, které v těchto místech probíhají a které vycházejí z jejich možností a historie, ale také ze zájmů organizátorů, je jejich (dočasně) oživení, případně záchrana před zbouráním, zničením nebo zapomenutím. Společným prvkem většiny představovaných iniciativ je nejistota. Ve většině případů se totiž jedná o lokality pronajaté, ať již od města, nebo soukromého majitele, a podmínky pronájmu limitují možnosti dalšího využívání. Aktivita probíhají z velké části dobrovolnický, někteří ze zpovídaných do oprav a provozu investují vlastní prostředky, všichni velké množství energie, znalostí a času.

Bečovskou botanickou zahradu provozuje základní organizace ČSOP Berkut, která část pozemku odkoupila od města Bečov nad Teplou v Karlovarském kraji. Jedná se o unikátní případ, jiná botanická zahrada spravovaná spolkem u nás není. Podobně jedinečné jsou aktivity spolku Otisk, který se stará o **rozhlednu Bolfánek** a **arboretum Americká zahrada**, pronajaté od města. Obě iniciativy si na provoz vydělávají vlastní činností. Umělkyně Barbora Lungová společně s dalšími pečuje

o louky v Kyjově, guerillovým zahradničením oživuje i okolí svého ateliéru a aktivní je také v městském zastupitelstvu.

Zauhlovačka je zauhlovací a vodárenská věž z počátku dvacátého století ve Vratislavicích nad Nisou, kterou si od soukromého majitele pronajímá malá skupina aktivních lidí, nedávno ke kulturním aktivitám přidali dílnu s řemeslnými workshopy. **Boj za záchranu funkcionalistické Kralovy vily** v jihočeských Prachaticích je dlouhý a úsilí jejích zachránců obdivuhodné, vyhráno stále nemají. **Vilu Libuši** na litvínovském sídlišti proměňuje v komunitní centrum a sousedský dům sám její majitel, který zde s rodinou také bydlí. **Liberecké kino Varšava** prochází citlivou rekonstrukcí, za niž vděčí spolku aktivních Liberečanů. Obdobně zavedeným místem je plzeňské **Moving Station, prostor pro umění a vzdělávání**, sídlící na železniční zastávce, které se díky ústavu Johan proměnilo v respektované a profesionálně fungující kulturní centrum. Ústav Johan nyní oživuje i **kostel sv. Barbory ve Všekarech** třicet kilometrů od Plzně.

Bečovská botanická zahrada vznikla v letech 1918—1935 z popudu Jindřicha Beaufort-Spontina a pod vedením zahradníka Johanna Koditka. Jednalo se o unikátní dílo zahradní a krajinářské architektury. Rozsáhlý areál byl ve své době nazýván „druhé Průhonice“, v odkazu na podobnost s krajinářským parkem nedaleko Prahy. Po roce 1945 se vlastníkem veškerého bečovského beaufortského majetku stal československý stát. Zahradnictví přešlo pod státního správce, později z něj byl vybudován komunální podnik, který postupně upadal, až zanikl. Plochy zahradnictví převzalo výrobní družstvo a zastavělo je dílnami, halami, manipulačními plochami a kotelnou. Již odchod vévodských zahradníků přinesl absenci jakékoliv péče o sbírkové části zahradnictví. Tento stav trval do roku 2004, kdy Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Berkut od města Bečov nad Teplou část zahrady odkoupila, a v roce 2005 připravila záměr na její obnovu. Kromě toho, že nynější majitelé zahradu zpřístupnili a udržují, pořádají zde také akce pro veřejnost: v Ekocentru odborné vzdělávací programy, celoroční aktivity pro školky, školy a zájmové skupiny, turistické pochody z Bečova za minerálními prameny pro děti a pro dospělé, příměstské tábory a další.

Dvanáct hektarů nikomu nechybělo

Rozhovor s Jiřím Šindelářem
* *Bečovská botanická zahrada—
pobočný pozemkový spolek
ZO ČSOP Berkut*

Dagmar Šubrtová

Jiří Šindelář pochází z Bečova nad Teplou, kde je ředitelem Bečovské botanické zahrady. Vystudoval zahradní a krajinářskou architekturu na Mendelově univerzitě v Lednici na Moravě. Byl zastupitelem Bečova nad Teplou, manažerem mikroregionu Svazku obcí Slavkovský les pro obnovu venkova a Místní akční skupiny Náš region (dnes Kraj živých vod). Je předsedou ZO ČSOP Berkut, místopředsedou spolku Cesta z města a členem dalších sdružení.

Jak jiná jste botanická zahrada? Máte to napsáno hned u vstupu do zahrady.

V podstatě neexistuje v Čechách botanická zahrada, která by byla provozována jinak než veřejným zřizovatelem—městem, krajem, výzkumným ústavem, univerzitou. My tu jsme ale sami za sebe. Někdy jsme rádi, že máme peníze vůbec na základní provoz, a není tak prostor pomýšlet na nějaký větší rozvoj. Není snadné to zvládnout a zachovat činnost—lidé, kteří vědí, jak je těžké financovat takovýto neziskový provoz botanické zahrady, s tím nemají problém. Spíše osudem zahrady nepoučení návštěvníci. Musíme se nad to trochu povznést a soustředit se na to, co si myslí mladší generace. Mě potěší, když malé bečovské děti, tříleté nebo čtyřleté, používají slovo „botanka“, „botanická“. Prostě se to tu snažíme dělat tak hezké, aby u nás návštěvníci něco hezkého zažili. Takže ano, jsme jiná botanická zahrada, ale je to i díky tomu, že nejsme nikým stálým finančně podporováni, proto, v podstatě „z donucení“, musíme být kreativní a nabízet i další netradiční a v botanických zahradách nečekané věci. Například u nás vznikla první česká bioferratta, zapůjčíme vám horolezecké vybavení. Něco se dozvíte o vegetaci skalních štěrbin. Pro výstup můžete zvolit různě náročné trasy, je tu vhodná trasa i pro děti. Každopádně je ze skalních výstupů nevšední pohled na botanickou zahradu.

V roce 2005 jste se rozhodli zahradu zachránit, jak to tu dříve vypadalo?

Od roku 1945, opravdu šedesát let, nebyla zahrada jakkoliv opečovávána, využívána a chráněna. Skleníky a všechno ostatní se zbouřalo a na jejich místě byl vybudován současný průmyslový podnik. Z toho důvodu je dnešní vstup do zahrady souběžný se vstupem do areálu průmyslového podniku. Dokonce jeden návštěvník napsal, že neexistuje na světě zahrada, která by měla méně poetický vstup než ta naše. Asi ano, nedá se s tím ale nic dělat. Dříve na místě průmyslového areálu byly expoziční skleníky, u vstupu byla ukázková skalková zahrada, následovala zahradnická produkční část, odkud přešli návštěvníci do exteriérové části—dnešní venkovní botanické zahrady—, a když se v zahradě pokochali krásou, rozmanitostí a vzácností rostlin a vraceli se zpět, tak mohli rostliny nakupovat. Zahrada se tím částečně financovala, optikou třicátých čtyřicátých let to měli k rozvoji i údržbě zahrady vymyšlené dobře.

Kolik rostlin a stromů se tu zachovalo, když to tu po roce 1945 nikdo nehlídal? Často se stávalo, že si lidé rostliny ze zahrady odnášeli...

V prvních letech po válce rostliny asi nikoho nezajímaly, pouze hynuly absencí péče, ta divoká léta, kdy se to tu nejvíc rozkradlo a zničilo, to byla asi léta šedesátá, kdy se z bohatství rostlinného fondu stále odebíralo. Do roku 2005 zbylo z původních sbírkových stromů 50 %, z keřových porostů 5 %, a z trvalek a bylin 5 %, což je tragédie. V roce 2005 chtěl sousední průmyslový areál pozemky zahrady odkoupit, chtěli svůj areál rozšířit a pozůstatky spodní zahrady zničit. Řekli jsme si, že ji musíme zachránit, a změnili zaměření naší neziskovky. Pak jsme začínali dělat brigády, což bylo krásné období. Práce byla hned vidět. Vyřezávali jsme nálety, objevovali kompozici zahrady, jak spolu části vzájemně souvisí. Seděli jsme na dně budoucího původního rybníka. Přemýšleli jsme, jak udělat akci pro děti, pro veřejnost. Do zahrady nebyla žádná přístupová cesta, chodilo se úzkým chodníčkem mezi kopřivami. V listopadu 2005 jsme udělali lampionovou slavnost, zahrada svítila, znovu to bylo neuvěřitelné místo, které šedesát let nikomu nechybělo. Neuvěřitelných dvanáct hektarů v intravilánu města. Rozvoj a vybavení zahrady se měnilo a mění potřebami, zjištěnými v souvislosti s našimi záměry a provozem. Časem jsme se domluvili, že zkusíme vybudovat příjezdovou cestu, abychom se sem dostali s technikou. Ta cesta nás stála skoro tři čtvrtě milionu, museli jsme udělat přeložky inženýrských sítí a podobně. Na akce jsme sem vozili centrálu, aby bylo možné rozsvítit si, uvařit kávu. Postupně sem začalo chodit více lidí, začali jsme řešit kapacitu toalet. Nejdříve jsme měli dvě chemické toalety, nyní již máme kontejnerové záchody, čističku odpadních vod, samostatný vrt s pitnou vodou. Vše realizujeme pod dohledem CHKO. Děláme, na co je zrovna dotace, není to tradiční obnova botanické zahrady. Děláme ty věci tak, aby měly pro nás a pro život zahrady smysl.

Daří se vám získávat nějaké dotace, spolupracujete s městem Bečov nad Teplou?

Spolupráce s městem je taková neutrální. Finanční podpora ze strany města je objektivně obtížná. Je to dáno i tím, že Bečov má pouze 900 obyvatel. Má základní devítiletou školu, základní uměleckou školu, podporuje policejní službu, platí poštu, doktora. Nám

se moc nedaří získávat granty, také kvůli tomu, že jsme byli nuceni zahradu v letech 2005–2012 odkoupit, takže jsme si museli vzít téměř čtyřmiliónovou půjčku a úvěr, a tak nám na spolufinancování grantových programů banka nepůjčí.

Děláme tu proto tábory, koncerty a jiné akce, abychom byli schopní generovat příjmy. Veškeré finance používáme na úhradu provozních nákladů a úvěru. Do větších projektů se nemůžeme pustit. Podpoření býváme jednorázově drobnými granty z Karlovarského kraje.

Programy pro děti jsou tu velmi oblíbené, máte je dobře propracované. Seznamují se nejen s přírodou botanické zahrady, ale zaměřujete se i na problémy v současné krajině. To je myslím hodně výjimečné.

Snažíme se, aby se v našich zážitkově vzdělávacích programech nejednalo jen o poučení ve smyslu, tohle je javor a tohle lípa, ale byly zajištěny provázanosti. U stromů určujeme výšku, objem kmene, jak dlouho strom rostl, bavíme se o fyzice, matematice, chemii, zapojujeme cizí jazyky. Snažíme se zahrnovat regionální historii, etnografii, na co se třeba používalo toto dřevo, tato rostlina, tento nástroj. Máme tu indiánské stromy, děti si sice asi nezapamatují názvy stromů, ale snažíme se o zapamatování jinými způsoby. Jak se používaly, jak byly provázané, co udělat z větví. Do programů zapojujeme i pohyb.

Spolupracujete s místní Základní uměleckou školou?

S naší uměleckou i základní školou tady v Bečově samozřejmě spolupracujeme. Navíc je skvělé, že Karlovarský kraj financuje dopravu pro děti i z jiných škol v kraji, školy si mohou naplánovat část výuky u nás, třeba čtyřhodinový blok. Z hlediska Bečova je tu však jeden velký problém, hrozí tu odliv starších dětí. Někteří rodiče si myslí, že školy ve velkých městech jsou kvalitnější než ty ve venkovském prostoru. Chtěli bychom se více profilovat a být atraktivní i pro tyto starší děti, aby zůstávaly tady. Je tu velké vysávání stávající inteligence. Lidi, co odejdou studovat někam jinam, už se nevrací. Když děti chodí do školy ve Varech, odjíždějí v půl sedmé ráno a vrací se v půl sedmé večer, v podstatě od října do dubna odcházejí a přicházejí za tmy. Místní vazby se tedy rozbíjí. Dochází pak k vyliďňování a ke ztrátě pocitu místní identity.

Možná, že když se vám podaří v dětech vybudovat citový vztah k této krajině, po studiích se sem vrátí. Co by vám v tuto chvíli pomohlo? S jakými problémy se potýkáte?

Potřebovali bychom trochu jistoty, například ze strany Karlovarského kraje, aby se k našim aktivitám postavil systematicky. Třeba aby nám nezbytné náklady na provoz dokázal garantovat v rámci rozpočtu kraje. Už fungujeme patnáct let, za tu dobu se toho hodně udělalo, nabízíme turistům krásné prostředí, v roce 2019 jsme byli 19. nejnavštěvovanější turistický cíl v Karlovenském kraji. Odučíme víc hodin v rámci programů než třeba krajské ekocentrum, dotované z kraje. To jsou jasné argumenty. Pomohlo by nám, kdybychom věděli, že máme každý rok určitou finanční podporu, pak můžeme plánovat a neomlouvat se návštěvníkům, že ne všechny záhony jsou skvěle vyplety.

Co například spolupráce s Lesy České republiky?

Jsme rádi, když si nás vyžádají, děláme pro ně některé údržby a managementová opatření. Nebo nás osloví okolní obce, když chtějí něco sázet. Máme dobré jméno a doufáme, že to tak zůstane.

Spolek Občanské sdružení Otisk realizuje své projekty na území mikroregionu Běleč a Chudenicka, převážně v lesním komplexu Žďár nad Chudenicemi. Lokalita je národní přírodní památkou. Spolek provozuje zdejší známou rozhlednu Bolfánek, spravuje přílehlou Šlépějovou kapli, obnovuje v areálu historické stavby—kamenné opěrné zdi a přístupové schody bývalého kostela sv. Wolfganga. Rozhledna Bolfánek se nachází přibližně 1,5 km od Chudenic. Vznikla z věže již neexistujícího kostela a poskytuje nádherný výhled do okolí, například na Šumavu, Český les, nebo třeba Plzeň. Název rozhledny Bolfánek vznikl počestvím zdrobnělina německého jména Wolfgang, podle řezenského biskupa, který se zde podle legendy v roce 973 zastavil a požehnal místní krajině a lidu. V září roku 2012 dokončil spolek rekonstrukci bývalé poustevny, později hájovny, pod rozhlednou. Stará se také o údržbu zdejšího arboreta Americká zahrada, které bylo založené hrabětem Eugenem Černínem v polovině 19. století.

Myslím, že nás přijali

Rozhovor s Karlem Jungwirthem

* *Rozhledna Bolfánek a arboretum*

*Americká zahrada—Spolek Občanské
sdružení Otisk*

Dagmar Šubrtová

Karel Jungwirth vede občanské sdružení Otisk, které své aktivity soustřeďuje na oživování zachráněného poutního místa Bolfánek na Chudenicku. S dobrovolníky zvelebují areál lesního komplexu Žďár včetně Americké zahrady. Z bývalé poustevny vytvořil turistické a naučné centrum s názvem Vítejte na Bolfánku. Navazuje na své zkušenosti kulturního dění v nedalekých Klatovech, kde založil v historickém opevnění města výjimečnou čajovnu U naší milé paní. Je spoluzakladatelem tiskárny Dragon press v Klatovech.

Kdy vznikla myšlenka, že se tady na Bolfánku, uprostřed lesa, začne něco kulturně aktivovat?

Naše sdružení Otisk vzniklo v roce 2006, tedy před patnácti lety. Vzniklo díky tomu, že se hledal někdo, kdo se bude starat o arborétum Americká zahrada, což je tady kilometr za námi, je to velmi krásná záležitost. Po roce se obec rozhodla pronajmout tady tu bývalou poustevnu, později hájovnu. Bylo tu všechno v ruinách, prostě katastrofa. Naše sdružení si objekt pronajalo a zřídili jsme uvnitř expozici Přírodní krásy mikroregionu Běleč. Dnes bych řekl taková punková výstava, ale docela dobrá. Věděli jsme, že to dál nepůjde, tak vznikla myšlenka pojmut to komplexně. Měli jsme štěstí, že jsme potkali šikovného fundraisera, kluka stejně starého jako my a hlavně podobně laděného. Takže jsme ho sem na Bolfánek vzali, řekli jsme, co tady máme za úmysly, a on nám napsal pět grantů během pěti let. Od roku 2009 do roku 2013 jsme tohle místo jenom opravovali, postupně se to tady proměňovalo. O původní myšlívě jsme si mysleli, že by mohla fungovat jako ubytovna s turistickým centrem, ale zjistili jsme, že poptávka je úplně jiná. Tady jsme udělali přírodní amfiteátr, tady bylo křoví. Opravili jsme zříceně opěrné zdi, prořezali stromy a tady ty schody, to byl náš objev, ty jsme vyhrabali ze země. Bylo to všechno v ruinách. Několik let jsme v podstatě fungovali spíš jenom jako administrativní pracovníci.

Tuhle budovu jsme začali používat k tomu, aby byla zajištěna infrastruktura pro akce, případně pro turisty. Záhy jsme dostali skvělou smlouvu od obce, takže jsme tady dlouhodobě v nájmu. Za rozhlednu platíme, vnímáme to jako jedno místo, aby to fungovalo dohromady. V roce 2013 jsme otevřeli hostinec a v roce 2014 jsme vytvořili prostor pro společenské akce. Naší první kulturní akcí bylo divadelní představení Chudenická Rusalka bledá. Petr Oukropec, náš kamarád ze společnosti Negativ Film Production, vytvořil s přáteli kulisy, kreslili je lidé z Divadla bratří Formanů. Tím jsme se docela uvedli a od té doby se sem lidé naučili chodit.

Už tu připravujete akce sedmým rokem, obměňujete nějak program?

Program obměňujeme hodně, myslím, že na to, že nemáme dramaturgický tým, děláme program žánrově pestrý. Nevadí nám udělat ples, setkání řezbářů, máme keramický víkend, v dubnu děláme Den Země, což poslední dva roky nebylo kvůli covidové situaci možné. Baví nás dělat akce pro děti.

Naučné stezky v lesním areálu Žďár, které tady kolem vedou, jsou velmi pěkné. Jak jste je realizovali?

Působíme zde na vrcholu kopce. Celý kopec je Lesů České republiky. Když viděli, jak tu začínáme fungovat, jak to tady vzkvétá, jak to tu dáváme dohromady, tak sami přišli, že by zafinancovali naučnou stezku, s tím, že ji vymyslíme. Je to koprodukcí Lesů ČR a našeho sdružení Otisk. Díky tomu jsme zde udělali historická a krajinná zastavení.

Organizujete i hromadné komentované procházky po stezce?

Většinou jsou to školní výlety. Pak autobusové zájezdy. K zastavení patří i arboretum Americká zahrada, což je národní přírodní památka. U Kvapilových jezírek je domeček, Kuchyňka se mu říká, takový altán. Opravily jej Lesy ČR s tím, že mají nějaké peníze, jestli máme nápad, jak tento objekt využít. Můžou se tam zastavit návštěvníci, cyklisti, půjčíme jim klíče. Bohužel je to zamčené, což mě mrzí, ale nelze to tam nechat odemčené samozřejmě z důvodu vandalismu.

Spolupracujete kromě Lesů České republiky s místním obecním úřadem nebo s někým dalším, s komunitou nebo spolkem?

Je to spíš na bázi poradenství nebo takové psychické podpory. Jsme v kontaktu s Plovárnou Manětín, se spolkem Kulturní Rašelina, dělali jsme spolu Tanec Praha.

Byli byste otevření tomu, kdyby si zde nějaký spolek chtěl udělat nějakou akci, divadlo v lese nebo nějakou krajinářskou procházku, která by byla například zvukově nebo jinak odborně zaměřená?

To bylo skvělé, určitě nejsme uzavření, nehrajeme si na svém písečku. Myslím, že kdyby kdokoli přišel s nějakou pěknou věcí, my bychom to jenom uvítali. Ale z mé zkušenosti živých aktivních spolků moc není. Samozřejmě dostáváme nabídky, třeba že si tady chce zahrát třeba místní kapela, ale ve velkém rozsahu to zatím není.

Mám zkušenost, že některé aktivní spolky nechtějí mít nic fyzického. Využívají genius loci místa a stěhují se se svým programem, který místu přizpůsobují a následně místo ožíví pro místní obyvatele a dají jim impuls k znovuoobjevení lokality.

Tak to je úplně jiné, než jak k tomu přistupujeme my. Naše prvotní myšlenka byla, abychom byli částečně finančně nezávislí, měli svoji výdělečnou činnost, byť malou. Program je sezónní, začneme v dubnu a v říjnu končíme, v letních měsících připravujeme hlavní program. Ale děláme setkání i na Nový rok, to už je vyhlášené.

Uvědomuji si, že kvůli našim aktivitám se bohužel někdy stává, že místo je takzvaně přehřáté, že návštěvnost na některou konkrétní akci je velká, ale jak říkám, je potřeba si uvědomit potřebu určité nezávislosti na dotacích a žádostech.

Tento pátek máte letní lesní ples, nultý ročník, je to ta aktivita, která počítá s větší návštěvností?

Ano. Stále přemýšlíme, co udělat nového, co by se sem hodilo, i mezi přáteli a rodinou. Taky máme kousek v příbuzenstvu herce Romana Zacha, tancoval také ve Star Dance. Bude celý taneční večer moderovat a přiveze tanečníky. Samozřejmě bude hrát Big Band Klatovy, jsou to spřízněné duše, známe se dlouho, bude to dobrá hudba.

To aby si sem do lesa vzali lidé pohorky?

Ne, společenský oděv a boty. Ve čtvrtek přijede firma a udělá zde v amfiteátru taneční podium.

Bolfánek je dnes rozhlednou, ale dříve to byla věž dnes již neexistujícího, zbořeného kostela. Uvažovali jste o tom nějak navázat na jeho historickou i duchovní hodnotu poutního místa?

Samozřejmě, máme v hlavě stále Svatowolfgangskou poutní cestu, která je v podstatě hned za hranicemi, stačilo by 35 km a napojit ji k hranicím. My jsme udělali v roce 2009 desetidenní pouť, asi dvánáct nás šlo do Řezna. Někdo to vzal jako opravdovou pouť, někdo jako vandr a bylo to opravdu skvělé. Došli jsme k hrobu svatého Wolfganga. Jen to nyní chce více soustředění nebo času, nebo více důvodů, duševního úsilí. Není to jako někomu zavolat, jestli by nepřijel s kapelou nebo postavit pódium. Obnáší to něco většího. Chtěli bychom, aby tu restaurátoři udělali archeologický průzkum a také vymezili, kde ten kostel přesně byl. Nám by se líbilo kostel v nějaké formě zvýraznit, což je asi projekt pro výtvarníka. Málokomu nyní dojde, že to byl kostel. Při akci Noc kostelů svíčkami vyznačíme půdorys kostela. Je to působivé, když člověk vyleze na věž a koukne na to.

Letos jste měli Víkend otevřených zahrad, kam jste pozvali několik umělců, například Šárku Basjuk Koudelovou, máte v plánu takto pokračovat?

Víkend otevřených zahrad byl letos náš první. To vzniklo tak, že jsme pozvali našeho kamaráda Šišu Šislera, ten měl výstavu v galerii SÍRKUS v Sušici, která byla v době covidu zavřená, ale udělali jsme si

tam malé soukromé setkání. Napadlo nás, že na Víkend otevřených zahrad by mohla být galerie v lese. Mohli jsme využít Kuchyňku v lese a celý prostor mezi Kvapilovými jezírky. Pozvali jsme asi pět výtvarníků a chystáme se v tom v příštím roce pokračovat.

Tohle je možná cesta, jak navázat spolupráci s umělci, kteří by mohli citlivě navrhnout vyznačení půdorysu kostela.

Určitě se ten správný člověk najde. Víkend otevřených zahrad jsme pojali jako nultý ročník. Hlavně jsme si chtěli vyzkoušet, co to obnáší organizačně, jaký je zájem. A zájem byl kupodivu veliký. Já se snažím dělat akce, které jsou kvalitní, ale jsem si vědom, že jsou na hraně. Můžeme udělat nějakou super věc, ale přijdou na ni tři lidi. Snažíme se dělat akce, které by lidi bavily. Byli bychom rádi, kdyby se objevil někdo z místních, koho by bavilo připravovat třeba věci pro pár zasvěcených, které jdou průkopnickou cestou. Místo je krásné, ale nějak nejsme pro místní lidi zajímaví, aby se aktivně podíleli. Já jsem se přestěhoval před patnácti lety vedle do vsi, ale vlastně na nás pohlíželi jako na cizí. Trvalo to, myslím si, že už nás přijali. Byli rádi, že se to tady uklidí. Dříve sem chodili a nevadilo jim, že to tu chátrá. Nic pro to padesát let neudělali.

Můžete říct po patnácti letech, že to je pro vás stále místo, které vám dává energii zpátky? Máte nějakou dlouhodobou vizi?

Několik let to zde běží v zaběhaných kolejích. Vymýšlíme, jestli vystoupíme s nějakou jinou akcí, ale stále děláme to samé, kulturní akce, akce v krajině. Vymýšlet jenom nové věci, aby to byla nová věc, mi přijde zbytečné. Mám dobrý pocit, že to funguje, že lidi chodí, že to je udělané kvalitně. Možná nastoupí nová generace, která půjde jinou cestou.

Mladá generace to tu vnímá podobně? Nejsou tu snahy trochu to tu programově pozměnit?

Z lokálních zdrojů určitě ne. Mám radost z toho, že mladí chodí na brigády, to už je hodně.

Nehraje tady také trochu roli závist, že jste takzvaně cizí a děláte zde jinou kulturu, než tu obecní? Je možné předjímat, že to tu padesát let chátralo, vy jste to zachránili, opravili, a může se stát, že za dalších x let to bude opět chátrat?

Může, ano. Říkal jsem jim, proč jste to tu nechali padesát let zbořené a rozpadající se, ale oni to nevidí. Je to smutné, musí přijít člověk

zvenku, aby zjistil, že s tím lze něco udělat. Teď sem na akce chodí téměř všichni. Studenti chodí pomáhat samozřejmě za peníze. Dneska už to nejde jako dobrovolná činnost. Je jen pár osvěcených, kteří jsou schopni to udělat.

Když si bude tento rozhovor číst někdo ze začínajících spolků, můžete jim poradit, na co se při dlouhodobé činnosti připravit a čeho se při záchraně nemovitosti nebo přírodní lokality vyvarovat?

Na začátku jsme měli Americkou zahradu, to bylo časově nenáročné, prostě jsme tam šli tak třikrát za sezónu. Posekali jsme ji, hrabali, také jsme se zabavili s dětmi, jezdilo se na traktoru. Pak jsme si pronajali tady ten dům a věděli jsme, že se musíme stabilizovat, takže jsme tady strávili jednou celé léto, a to jsme všichni měli rodiny. Všichni jsme v té době opravovali své domy. Najednou jsme zjistili, že jsme přecenili síly. Vzniklo napětí, kdo chodí víc, kdo míň. Někdo se tomu věnuje, někdo ne. Vykrytalizovalo to tak, že lidé odpadli. Je potřeba vyhodnotit, na co mám. Prvotní fáze, kdy se sedí u piva a plánuje se, je fajn. Realita je těžká. Měli jsme vizi, že se rozrosteme ve velké sdružení. Dva roky fungovala výstavní expozice, mezitím se psaly granty a pak se stalo to, že jsme nedělali nic a jen jsme opravovali a řídili stavbu.

Největší štěstí bylo, že jsme našli někoho, kdo nám napsal granty. A že jsme to dokázali ukočirovat administrativně. To byly bezesné noci před kontrolami. Šli jsme do toho s naivitou a jediňě díky tomu jsme to mohli udělat. Kdybych věděl dopředu, co všechno mě čeká, v životě bych do toho nešel.

Zauhlovačka, zauhlovací a vodárenská věž, navržená architektem Leopoldem Bauerem na začátku 20. století, je stavba s dlouhou historií a nepochybnou kulturní hodnotou. Nepřehlédnutelná dominanta libereckého městského obvodu Vratislavice nad Nisou již dávno neplní svou funkci, která byla spojená s někdejší textilní továrnou Bytex, z její působivosti a krásy však nic nebylo. Hnacím motorem celého projektu je Jitka Jakubičková, která v roce 2015 založila spolek AvantgArt. Společně s dalšími jeho členy a řadou dobrovolníků se od té doby snaží o záchranu věže a její proměnu v kulturní centrum. Věž má spolek pronajatou od soukromého majitele. Jedinečná budova opět ožívá, několikrát do roka se zde pořádají akce pro místní, ale i přespolní. V posledních letech zde funguje také Dílna Zauhlovačky, kde se konají řemeslné workshopy. Zauhlovačka je místem pro lidi, kteří se do kultivace svého okolí chtějí aktivně zapojit.

Bojujeme všichni společně

Rozhovor s Jitkou Jakubičkovou
* *Zauhlovačka—spolek AvantgArt*

Kristýna Pozlerová

*Jitka Jakubičková je předsedkyně spolku AvantgArt.
Vystudovala pedagogiku a umění.*

Můžete popsat charakter aktivit spolku AvantgArt v Zauhlovačce? Zasahují kromě kulturní a umělecké i do jiných oblastí?

Myslím, že je tam všechno. Snažíme se, aby se tady vytvořila komunita, aby se spolu lidé bavili, navštěvovali se, něco budovali ve svém nejbližším okolí. Takže tmelit lidi a rozhýbat je k tomu, že musí být aktivní oni sami. Zároveň máme environmentální přesah díky tomu, že zachraňujeme i nábytek, pojí to stejná myšlenka, všimat si toho, kde žiješ, a pomoci. I při akcích se snažíme dělat osvětu, tím, že kulturní akce mají nějaké téma.

Je možná dobré, že prostor ještě není zrekonstruovaný, takže to lidé nemají tak jednoduché, vidí, že je za tím hrozně moc práce.

Můžou se zapojit. Já to říkám vždycky, že je hezké, když se sežene obří dotace a nějaký prostor se zrenovuje, a ty si řekneš, tak tady budu mít galerii. Jenže když si předtím neuděláš průzkum, jestli ti lidé galerii vůbec chtějí, a už do samotné přípravy je alespoň nějak nezapojíš, tak k tomu takový vztah nemají. Tady se budou cítit souvčetně, že pomohli. Chci, aby cítili, že to nebudujeme jen my, že si to budujeme všichni. Že to není o nás, my to chceme jenom nějak nakopnout. Když by se podařilo, že za deset let to bude zrekonstruované, tak do té doby máme šanci udělat akce, referenda, performance, vtáhneš lidi do toho. Budou vědět, že za tím byla ta cesta.

Spolupracujete s místní komunitou? Jakým způsobem se vám daří místní zapojovat?

Myslím, že to říká každý při setkání kulturních aktérů, že nejtěžší je získat místní komunitu. Víím, že jsme inspirací pro hodně lidí z České republiky, ozývají se nám, sdílejí naše obsahy a fandí nám, ale dostat sem místní, kteří přijdou a přijmou tu myšlenku, neřeknou si, proč to tihle blázní dělají, proč to neudělá město, je nejtěžší. Jde to, ale musí to jít postupnou systematickou prací, kdy se nesmíš nechat odradit.

Dokázala byste charakterizovat aktéry kulturního života ve Vratislavicích, případně v širším regionu, se kterými Zauhlovačka spolupracuje, nebo s kým byste spolupracovat chtěli?

Když vznikne nějaký kulturní prostor, nebo kde je nějaká iniciativa, jako jsme my, tak se tam snažím jít alespoň jednou pomoci. Byla jsem v Kině Varšava oťukávat omítky, v Jablečných Lázních. Minimálně jednou pomoci, víc většinou nestíhám, a nabídnout, že můžeme spolupracovat. Být ve spojení, když něco potřebuješ, myslím, že je

to důležité. Byly tady Tiskárny, ale to netrvalo ani dva roky, je tu KultiVar, PLAC. Známe se a jsme na sebe navázaní.

Jaký dosah vašich aktivit je pro vás dostatečný? Usilujete o to, aby měly širší záběr?

Ptáte se, jestli bych toho chtěla dělat ještě víc? No samozřejmě! Nevím ale, kde na to vzít capacity. Vždycky jsem toužila, aby mě tohle živilo, abych měla čas to posouvat dál. Je strašně náročné to posouvat ve chvíli, kdy máš rodinu a zaměstnání. Hůře to jde už od doby, kdy byla Karlička malá, té je osm, Toníkovi bude deset. Lidé si myslí, že věž spí, ale já mám denně telefonáty, řeším emaily, odpovědi na grantové výzvy.

Je pro vás důležitý mezioborový přístup? Snažíte se skrze své aktivity propojovat různé obory a přístupy k tématu?

Určitě, jinak to nedává smysl. Jsem ráda, když se propojí úplně všechno, nikdo není dobrý ve všem, každý něco umíme a je dobré, když se to spojí.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost aktivit okolo Zauhlovačky?

Je strašně důležité, když už něco začalo, dokázat tu myšlenku v lidech udržet. Teď při covidu je to náročnější. Když děláš aspoň dvakrát třikrát ročně nějakou akci, lidé vědí, že žiješ. Přijdou na ni. I dílčí rekonstrukce probíhají. Zrekonstruovali jsme vstupní dveře. Samozřejmě musíme na sociálních sítích pořád psát, že se něco děje, a ono se děje. Dílna a věž, ty dvě věci si teď pomáhají navzájem. Díky věži nás hodně lidí zná. Tím, že píšeme o tom, co se děje v dílně, že je to Dílna Zauhlovačky, tak si pomáhají navzájem. Je dobré, když o tobě vyjde článek, rozhovor, nebráníme se ničemu, snažíme se pořád ve *Vratislavickém zpravodaji* a různě jinde psát o tom, co děláme.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte, případně o kterou usilujete?

Povětšinou žádáme o malé granty, takže nám nejčastěji pomáhají obec, město nebo kraj. Je dobré, že se zapojují všechny ty tři instituce. Loni jsme nedostali žádný grant kromě Ministerstva životního prostředí na dílnu, schváleného ještě než začal covid. Na kulturu ve věži jsme zatím žádat nezkoušeli, protože se tady děje jenom pár akcí do roka, nic není úplně stálé, tak se na to strašně těžko žádá. Samozřejmě bych si přála, aby to fungovalo jinak. Snažší teď bylo

získat peníze na dílnu a doufáme, že dílnou bychom mohli v budoucnu sponzorovat dění kolem věže, protože věž žádný zisk negeneruje.

Jaká forma podpory by vám pomohla?

Už jsem komunikovala se starostou obce, kdyby aspoň od města byla každý rok podpora jistá. Ne tak, že každý rok musíš žádat, vyplňovat papíry a mít nejistotu, že to třeba nevyjde nebo že ti dají méně. Každý rok děláme otvíračku, Den architektury, na pravidelnou činnost bychom mohli dostat třeba třicet tisíc. To by nám dalo sílu v tom pokračovat. Ale my za celou tu dobu šesti let nemáme nic, s čím bychom pravidelně mohli počítat. A když nemáš jistotu ani od vlastníka, s nímž je komunikace náročná, není práce na věži vůbec jednoduchá. Měli jsme věž nejdřív pronajatou na dva roky, na tři, teď ji máme jen na rok.

Nemůžu si dovolit akci udělat, když nedostanu ani kačku. Všichni to dělají dobrovolně, ale něco zaplatit musíš. V roce 2020 nebyly žádné dotace, všechno se zrušilo, takže čas, který se tomu věnoval, padl vniveč. Rozhodli jsme se tedy vybudovat dílnu, kde platíme komerční nájem osm tisíc a na něj musím někde vydělat. A kvůli covidovým restrikcím nebylo čím, ani grantem, ani tím, že by přišli lidi. Letos mi pomáhala kamarádka a můj muž a podali jsme osm grantů. Ne-dělali jsme nic jiného. Víme, že na půl roku má dílna šanci přežít. Ale už jsme do toho investovali 300 tisíc, 170 jsme získali z HitHitu a zbytek jsme doplatili sami. Aby to všechno mohlo fungovat dál, tak to bez peněz nejde.

Získáváte podporu též mimo region? Získáváte mezinárodní podporu, případně chystáte se o ni zažádat?

Zkoušíme žádat různé nadace, Nadaci VIA, nadaci Agosto Foundation, teď jsme zkusili i ČEZ Pomáhej pohybem, nadaci T-Mobile. Otevíraly se žádosti na Norský fond, byli jsme vybraní, že jsme se mohli jet podívat na dva dny do Norska, kde nás provedli po prostorech podobného ražení a měli nám pomoci v tom, najít norského partnera na velkou dotaci, na rekonstrukci prostoru. Vypadalo to nadějně, všichni byli nadšení, že to splňujeme, protože nešlo jenom o to, získat peníze na rekonstrukci, ale bylo důležité, že je tam komunita. Ale zjistili jsme, že musíš mít hotový nejen projekt, ale i stavební povolení. Takže to padlo. Teď jednáme s vlastníkem. Udělali jsme maximum, co nám dovolují. Pokud chceme získat velkou dotaci, musí nechat vyhotovit velký projekt. Máme na sebe napojené lidi, ale pokud to neudělají, tak se nehneme dál. Je to

enormní úsilí. Není to ani moje zaměstnání a nemůžu tomu věnovat všechnen čas.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy vašeho regionu a města, co by bylo podle vás potřeba změnit?

Město, obec, nebo jedno kdo, by si měli hýčkat lidi zespoda, kteří se, aniž by museli, snaží něco vybudovat. A stačí jim málo. To, že tyhle organizace trochu podpoříš, udělá velkou věc. Na to by mělo být pamatováno, protože jinak kultura zespodu, to podhoubí, nebude. Pořád něco vzniká, ale hrozně rychle to skončí, protože podpora tu není. Proto tady není moc institucí, které by přežily. Jsme jedni z těch, co to táhnou dlouho.

Dílnu jsem chtěla postavit tak, že nebude závislá na grantech, že nám pomůžou to odstartovat a my si zkusíme svou činností co nejvíc na sebe vydělat. Protože být závislí, to je hrozný stres. Bohužel tahle doba plná restrikcí tomu nepomohla. Snažíme se, máme dva drobné dárce, kteří nám každý rok pošlou pět deset tisíc. Nebo sem někdo doveze buchtu, rukavice, to je skvělé. Chtěla bych víc makat na fundraisingu, ale už nevím, kdy to dělat, zároveň vím, že bez peněz to nemůžeme moc posouvat dál.

Jaký je poměr dobrovolnické práce a placené práce ve vašem projektu?

Placená není žádná. Snažím se alespoň pro dobrovolníky udělat nějaký benefit, většinou je to jenom, že mají jídlo na akci zdarma, buď já navařím nebo zařídím, že jim stánkaři něco dají. Nebo že mohou jít na kurz do dílny, když je tam volno, využít dílnu, udělat si tady akci. Bez dobrovolníků bychom otvíračku nemohli dělat, protože je potřeba minimálně patnáct lidí, kteří provádí, jsou u vstupu, u stánků a na dílničkách. Říkala jsem si, musíme začít vybírat vstupné, abychom jim mohli dát alespoň pětistovku, ať vidí, že si toho vážíme.

Máte stálou skupinu dobrovolníků?

Na začátku, když jsme věž vyklízeli, když se věž poprvé otevřela, to byla skupina nadšenců, poprvé se sem mohli dostat. To bylo v nejhorších podmínkách, kdy jsme byli všichni od nohou po vlasy špinaví a zaprášení. Dost jich šlo na další projekty, není to, že by podpořili jenom nás, většinou jsou to skvělí lidé, kteří pomáhají všude možně a přišli zrovna i sem. Jednu dobu jsme měli štěstí, že sem přicházela jedna třída z libereckého gymnázia, dva roky chodilo asi dvanáct žáků. Mění se to. V Zauhlovačce se vystříдалo asi 90 dobrovolníků.

Mohla bys zhodnotit vývoj spolku a aktivit kolem Zauhlovačky od počátku a zamyslet se nad tím, jaký je ideální vývoj do budoucna? Spolek AvantgArt jsme založili já, můj bratr a můj muž, kteří to táhneme doteď. Před rokem dvěma se k nám přidala jedna z dobrovolnic, kamarádka. Takže jsme čtyři, kteří na tom pravidelně makáme, pak je občas někdo, kdo pomůže s grafikou a tak. Ale kdyby nebylo na začátku zdravé jádro, tak to asi už nefunguje. Nešli do toho s tím, že to chtějí dělat, nežijí tím, ale věděli, že když mi nepomůžou, tak to krachne. Každý si v tom našel něco, brácha dělá sociální sítě, můj muž všechno, co ostatní nezvládnou, tabulky a účetnictví. Do budoucna bych si přála, kdybych mohla méně využívat svého muže a bratra, protože cítím, že už je to náročné, mají své zájmy a nechci je tímto zatěžovat. Chtěla bych, aby to byl můj job, nebo někoho z nás, aby se energie nemusela štěpit. Teď se snažíme, abychom zaměstnali někoho do dílny, kdo by opravoval nábytek. Vyplatí se mi zkoušet shánět peníze na někoho jiného než na sebe, protože administrativní věci nikdo nezaplatí.

Jak vnímáš způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se podle tebe nějakým způsobem proměnit a usiluješ o to ve své vlastní práci?

Minimálně by se na festivalech měly používat ekologické věci a tak dále, jenomže v našem měřítku je to těžko realizovatelné. Snažíme se jet co nejvíc ekologicky. Podávali jsme teď grant na město, máme záhony, chceme kompostovat bioodpad a ukazovat dětem, jak to funguje. Když vedeš k něčemu děti, tak o tom říkají doma a vedeš k tomu i ty rodiče. Často když nadchneš dítě, nadchneš i rodiče. Snažíme se také účastnit různých seminářů a posouvat to dál. Dílna Zauhlovačky je i reuse centrem, a tak máme péči o životní prostředí stále na mysli.

Pracujete v Zauhlovačce se všemi věkovými skupinami?

Snažili jsme se pracovat s místními důchodci, když jsme dělali Sousedské slavnosti, které by měly být především pro místní. Také jsme oslovovali babičky, chtěli jsme, aby tady při akcích třeba pletly a děti to viděly. Takovými akcemi můžeš do lidí něco nenásilně zasít.

Máte jako spolek nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) neverbalizovaný (s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky

financování, spravedlivých odměn za práci a podobně)?

Řešili jsme to, když nás chtěli podpořit Piráti, před šesti lety to nebyla ještě tak známá strana, byli jedni z prvních, kteří nám přišli pomoci do věže—to jsem se dozvěděla až potom, že jsou to členové politické strany. Stále nám ti lidé fandí a podporují nás. Rozhodli se, že nám dají deset tisíc, a já jsem řekla, že mohou přispět na transparentní účet. V té době jsme neřešili, že je to politická strana. Asi před rokem dvěma nás oslovili s tím, že chtějí dělat politickou kampaň a jestli bychom nemohli být ti, na které by vybírali, a to už jsem s tím nechtěla být spojovaná. Beru to tak, že politické strany ne. Ale spolupráce s organizacemi, jako je třeba Food Not Bombs, to je možné, pokud cítím, že si můžeme navzájem pomoci nebo se propojit. Ale když přijde někdo, že by si chtěl pronajmout věž a udělat politický sjezd, tak po tom netoužím. K těm účelům tento prostor sloužit nemá, má to primárně pomoci věži.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet své aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

Člověk se nechce zastavit, protože jak zastavíte, tak se lidé těžko nahazují zpátky. Když lidé vidí, že žijeme, tak si říkají, není to nejhorší, musím ještě taky bojovat. Tak bojujeme všichni společně. Způsob naší práce se nezměnil, ale v době nejtvrďších covidových restrikcí jsme místo pořádání kulturních akcí budovali Dílnu Zauhlovačky. A nyní doufáme, že věž i dílna budou žít svým společným kulturním životem bez restrikcí a omezování.

Kralova vila je funkcionalistická stavba v Prachaticích, kterou si ve 30. letech minulého století nechal postavit místní podnikatel Johann Nepomuk Kral podle návrhu vídeňského architekta Fritze Reichla v blízkosti nádraží. Architekt se při zpracování návrhu vily inspiroval dílem Adolfa Loose. Původní majitel byl nucen vilu opustit v rámci německého odsunu, po roce 1945 zde sídlily jesle, mateřská škola a družina. Demolice objektu začala být zvažována již od 60. let kvůli plánované stavbě silničního obchvatu. Spolek Živá vila vznikl s cílem demolici vily zabránit, v současnosti má deset členů. Barbora Koritenská je jednou ze tří zakládajících členek spolku Živá vila, který měl v letech 2014—2016 objekt v pronájmu. Spolek zde uspořádal řadu kulturních a společenských aktivit a vilu postupně opravuje. Další osud vily je stále nejistý, spolek ji získal opětovně do pronájmu v srpnu 2020, také díky nátlaku veřejnosti. V mezidobí se členové spolku věnovali pořádání akcí ve veřejném prostoru Prachatic.

Úředník je mocnější než angažovaný občan

Rozhovor s Barborou Koritenskou

* *Kralova vila—spolek Živá vila*

Jan Freiberg

Barbora Koritenská (1991 v Prachaticích) vystudovala bakalářský obor Dějiny umění na FF JU v roce 2014, magisterský titul z oboru Literárně-historická studia získala tamtéž v roce 2016. V následujícím roce absolvovala na FF JU magisterský obor Dějiny a filozofie umění. Během studia stála u založení spolku Živá vila, jenž si klade za cíl záchranu funkcionalistické Kralovy vily v Prachaticích. Pořádáním kulturních, společenských a vzdělávacích akcí ve svém rodném městě tak přispívá k rozvoji občanské a komunitní společnosti. Tyto aktivity se odrazily během komunálních voleb v roce 2018 v jejím zvolení do městského zastupitelstva za hnutí nezávislých kandidátů Živé Prachatice. V současnosti pracuje v oddělení evidence movitých památek Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích.*

Můžete popsat, jaké byly začátky vašich aktivit okolo vily v Prachaticích?

V roce 2014 si o pronájem vily zažádala u města Pavla Zelenková se záměrem vybudovat zde komunitní zahradu a místo setkávání. Já se k ní přidala s cílem uspořádat jeden koncert. Až uvnitř mi došlo, jak cenná je to stavba a že by byla škoda se jen scházet a pěstovat na zahradě dýně. Později jsme podali návrh na prohlášení za památku, aktivističtější jsme byli my spolu s bratrem, zatímco Pavla Zelenková se angažovat nechtěla a vedli jsme o tom spory. V roce 2015 odjela do Bulharska a dění dál se neúčastnila. Kvůli návrhu na prohlášení památkou s námi město neprodloužilo smlouvu a o vilu jsme přišli. Argumentovali nedodržením smlouvy, ale hlavně se cítili podvedeni.

Seznámili jste zástupce města se záměrem prohlásit vilu památkou?

Ne. My jsme to podali, protože to bylo naše právo jako občana.

Jaké důvody vedly město už dříve k rozhodnutí o demolici vily?

Existuje projekt z osmdesátých let minulého století na vybudování silniční přeložky, která by vedla v oblasti dnešní Kralovy vily. Město s ním stále operuje, ale kraj jako hlavní investor už méně—přeložka je v rámci priorit Jihočeského kraje umístěna ve střední prioritě. To znamená realizaci za pět až deset let, nicméně každý rok se priority přehodnocují a projekt zůstává ve stejném pořadí, tudíž se jeho realizace stále oddaluje. Ve vile byly po válce sklady amerických vojáků, po roce 1948 tu fungovala mateřská škola, až do roku 2008. Původní majitelé se o vilu nemohou přihlásit kvůli Benešovým dekretům. Po roce 2008 byl dům opuštěný a stal se z něj díky umístění mezi vlakovým a autobusovým nádražím na okraji města squat. Městu to vyhovovalo, byl určený díky přeložce k demolici, nemuseli se o něj starat.

Proč myslíte, že jste se dostali s městem do sporu a nekomunikujete?

Domnívám se, že jde o střet generací. Nechápu, o co nám jde. Já jsem už vyrostla dalo by se říct ve svobodě, jsem narozená v roce 1991, zatímco třeba současný pan místostarosta je bývalý komunista, za minulého režimu ředitel gymnázia. Nechtěli se o vile bavit, přeložka byla pro ně silnější argument než architektonická hodnota stavby, kterou si nechtěli ani nechat vysvětlit.

V čem jsou hodnoty vaší generace a „jejich“ jiné?

Vnímám to například u svého tatínka. Sice si spolu hodně rozumíme, ale třeba v oblasti architektury máme odlišné názory. Já se hodně zastávám i objektů, které vznikly za normalizace, zatímco pro něj je to jen nějaký odkaz komunismu. A s vilou je to u veřejnosti možná stejné—přestože je vila prvorepubliková, hodně lidí ji vnímá jen jako hranatou krychli bez charakteru, nemá pro ně hodnotu stáří. Jednu radní jsem před lety velice rozčílila, když jsem poukázala na to, že kdyby zbourali vilu, bylo by to stejné barbarství jako zbourat prachatický kostel. Ten argument nedokázala pochopit. Pomohly až naše časté komentované prohlídky, kdy lidé více pochopili hodnotu v interiéru domu, především díky skvěle dochovaným původním prvkům.

Můžou být i jiné důvody?

Domnívám se, že nemusí jít jen o vilu jako takovou, ale o pozemky, které jsou v místě plánované přeložky. Především ty dále od města. Pozemky má skoupené podle katastru realitní kancelář, ale je veřejným tajemstvím, že je napojená na místní politiku. Už tu byla předešlá kauza s prachatickými lázněmi, které se měly opravovat, ale v okolí vznikla průmyslová zóna, a tím se znemožnila možnost renovace cenných lázní.

Jakou to má konkrétně souvislost s přeložkou?

Radní města tvrdí, že s přeložkou se zlepší dopravní napojení města a přinese to rozvoj turistického ruchu. To je podle mě nesmysl, obchvat by naopak případné turisty odradil. Postoupili jsme městu řadu argumentů proti přeložce. Zároveň i argumenty pro památkovou ochranu vily. Město žádnými argumenty nedisponuje. Žádali jsme studii přínosu přeložky pro město, bylo nám řečeno, že na její vypracování nejsou peníze. Přitom půl miliardy na přeložku by město sehnalo. Nedává to smysl.

Jak to dopadlo s prohlášením za památku?

Vila se stala v roce 2016 památkou. To bylo pro nás zadostiučinění. Ale město podalo proti rozhodnutí rozklad, úřednice, která věc na Ministerstvu kultury dozorovala, byla vyměněna za jiného úředníka a na základě vyjádření dopravní policie o údajném hrozícím kolapsu prachatické dopravy, pokud nebude přeložka realizována, zrušilo ministerstvo památkovou ochranu. Nový úředník bez ohledu na fakta rozhodl, že veřejný zájem výstavby silnice je víc než ochrana

kulturního dědictví. Navíc už s námi nejednal jako s účastníkem řízení, a tak jsme propásli třicetidenní lhůtu, ve které bylo možné podat další odvolání. Tohle pro nás bylo naopak velké zklamání. Zjistili jsme, že úředník je mocnější než angažovaný občan a z téhle pozice nemáme šanci. Rozhodli jsme se proto angažovat v komunální politice.

Byly i jiné důvody pro vaše zapojení do místní politiky, vnímáte další místní problémy, které jste z těchto pozic chtěli řešit?

Asi bychom k tomu dospěli i bez téhle kauzy. Prachatice se stále víc vylidňují, mladé lidi tu nic nedrží. Kandidujeme s Jakubem Nepustilem v hnutí nezávislých kandidátů Živé Prachatice, které jsme spolu s ním a s Kateřinou Wagnerovou zakládali. Přidal se k nám Michal Piloušek, ten se orientuje více na sportovní oblast. To bylo v roce 2016. Vila nefungovala a my jsme se začali věnovat veřejnému prostoru a pořádat sousedské slavnosti, sdílené snídaně, divadla ve veřejném prostoru, přidali jsme se k Zažít město jinak. Měli jsme takové motto „Vzali jste nám vilu—Bereme si město!“.

Jak to vypadalo další roky s vilou?

Já jsem jako občan nepolevovala a na zastupitelstvu jsem upozorňovala na její špatný stav či stav jejího okolí i na to, že by město jako majitel o vilu mělo pečovat a nenechávat ji prázdnou. Proto v ní město zřídilo sklad technických služeb, aby ode mě měli pokoj. Bylo to však jen naoko, v celém domě bylo uskladněných pár desítek igelitek. Nic jsme nemohli dělat, město přeci začalo vilu využívat, jak jsem žádala.

Co se změnilo, že jste začali opět fungovat?

Na jaře 2020 jsme zjistili, že ačkoli má být dům využíván jako sklad, stalo se z něj znovu takové doupě. Dům byl v hrozném stavu. Opět sloužil jako squat, byly tu stopy po požáru, všude bylo spousta odpadků, injekční stříkačky, výkaly. Zmedializovali jsme tu situaci a město nedokázalo vysvětlit, proč je v jejich péči vila v tak hrozném stavu. Navíc už jsme od roku 2018 figurovali v rámci sdružení Živé Prachatice v zastupitelstvu. Také zde jsem prezentovala stav, ve kterém byla vila v době našeho užívání, v porovnání se současnou situací. To pomohlo přesvědčit také řadu voličů pana starosty. Najednou pochopili, že v porovnání s vybydleným domem byly naše kulturní akce fajn. Mrzí mě, že lidé musí vidět negativní stranu věci, aby dokázali rozeznat pozitivní.

Opět jste vilu tedy získali?

Bylo vypsáno výběrové řízení, které jsme vyhráli, a máme ji v pronájmu vždy na rok s automatickým prodloužením. To nás ale poměrně omezuje. Očekávali bychom třeba pronájem na dvacet let za symbolickou korunu. My ale platíme tisíc korun měsíčně a navíc tu děláme řadu provozních oprav.

Radní města nechtějí, abyste dům pomocí dotačních programů opravovali?

Kdyby to chtěli, dali by nám ho alespoň na pět let. S jednoročním pronájmem se nemůžeme ani přihlásit do žádného dotačního programu, protože nemůžeme zaručit dlouhodobý výhled. Jsme trochu v patové situaci.

Jak byste popsali zaměření vaší organizace, máte nějak rozdělené role?

Jsme lidi, kteří se starají o veřejný prostor a dění ve městě, snažíme se nabízet jinou kulturu než tu oficiální, městskou. Ve spolku *Živá vila* je nás asi deset, nejaktivnější jsou členové mojí rodiny, můj bratr, můj manžel a moje maminka.

Já se zaměřuji především na urbanismus a architekturu, bratr studuje literaturu a zajišťuje literární program, druhá místopředsedkyně Kateřina Wagnerová má ještě spolek Pelyněk a věnuje se veřejné zeleni, řeší ekologickou tematiku. V návrhu o prohlášení památkou jsme zmiňovali například buk červenolistý, rostoucí v zahradě, jediný v Prachaticích, a současně lípu. Oba stromy mají také symbolickou hodnotu, sázel je majitel vily pan Kral v roce narození svých dětí. V rozporech vůči přeložce jsme poukazovali na kolizi stavby s biokoridorem kolem potoka. Rovněž i v zastupitelstvu v rámci spolku Živé Prachatice navrhujeme například vypracovat generel zeleně. Pro mě osobně je to velmi důležité, ale občané Prachatic řeší, zda je dostupné parkování. Je těžké je vůbec přesvědčit o tom, že ekologická témata jsou podstatná.

Co širší základna? Dobrovolníci nebo sympatizanti přesvědčení o vaší vizi?

Fanoušky a skalní návštěvníky máme. Víme, že dvacet nebo třicet jich na akci vždy přijde. Děláme také brigády, občas se někdo hlásí sám na malé, spíše údržbové práce. Chtěla jsem si vychovat další generaci, která by po nás nastoupila, především z gymnázia, kde jsme s bratrem studovali. Ale lidé odcházejí do větších měst a teprve

teď se trochu vracejí zpátky do Prachatic. Nechtějí ale dělat akce založené na společné práci. Neupečou koláč na vernisáž, ale raději si koupí občerstvení, a tím nás podpoří. Letos se nám třeba podařilo na radnici prosadit na víkendy uzávěrku jedné ulice pro automobily v centru, vytvořit zde dočasně pěší zónu pro nejrůznější pouliční akce. Jenže všichni očekávali, že budeme ty akce opět zařizovat pro všechny podniky v ulici. Naštěstí se tu skuteční alespoň Floutek, loutkový festival. Lidé ještě plně nechápou, že ulice a prostor města jsou tu pro ně a mohou tu něco vytvářet sami.

Co myslíte, že se za těch sedm let vašeho působení v Prachaticích změnilo, třeba vaším přičiněním?

Lidé začali o veřejném prostoru uvažovat jinak. Uvádíme jako dobrý příklad Litomyšl, a zdejší lidé začali vnímat, v čem je Litomyšl lepší, co jim v Prachaticích chybí, a tím zesiluje tlak na prachatické radní. Více lidí navštěvuje zasedání zastupitelstva. Více s lidmi komunikujeme—odpovídáme na dotazy, diskutujeme online a reagujeme. Co se týká veřejného prostoru, spolupracujeme se spolkem Prostor Prachatic, s Matějem Nepustilem. Ten se snaží ožивovat témata veřejného prostoru města. Od roku 2014 máme větší podporu lidí ohledně vily. Začali nás podporovat i tehdejší oponenti, kteří v minulosti chtěli naše aktivity zastavit a dům nechat zbourat. Nejvíce mě těší, že už není vila považována za jesle. Když jsme dostávali v roce 2020 od městské správy domů a bytů klíče od vily, na štítku bylo napsáno „Kralova vila“. Ještě v roce 2014 tam měli napsáno „jesle—Nádražní“. Jsem ráda, že se nám podařilo znovuoživit identitu domu a jeho původního majitele, který byl neskutečně zajímavou osobností.

Chtěli byste rozsah vašich aktivit ještě rozšířit? Za příznivějších podmínek?

Samozřejmě, kdybychom měli finance. Chtěla bych, aby byla vila otevřená kontinuálně, nikoliv jen v rámci akcí. Na prohlídky vily se domlouváme se zájemci individuálně, já si na ně musím brát často volno ze svého zaměstnání, pracuji na Národním památkovém ústavu v Budějovicích. Jako nejlepší řešení mi připadá, aby se vlastníkem stal Jihočeský kraj nebo aby vilu provozovala příspěvková organizace zřízená městem Prachatice. Aby vila fungovala s obsahovou náplní jako třeba Winternitzova vila v Praze na Smíchově. Mají muzeum, galerii, kulturní akce, zároveň ale pořádají i komerční akce, vilu pronajímají pro různé komerční účely nebo třeba svatby, takže si dům na provoz umí i vydělat.

Dovedete si představit, že by funkce domu byla nastavena nejenom na kulturu, ale i na služby? Třeba ubytovací nebo jiné?

Hotel si představit nedovedu, ale dovedu si představit kavárnu s galerií a dalším programem, který děláme například nyní. Možná by dům mohl plnit svou původní funkci pro bydlení. Dokonce je ve městě dlouhodobý zájemce, který by si dům rád koupil, opravil a bydlel v něm. Na druhou stranu je ten dům tak unikátní, že by byla velká škoda jej uzavřít pro veřejnost. Ať tak či tak, stěžejním je pro mě to, aby vila prohlášena památkou—pak by jakákoli oprava musela podléhat přísnému doзору památkářů a zachovaly by se všechny dochované prvky.

A dovedete si představit, že by vila fungovala s vydatným finančním příspěvkem města a vy byste ji jako spolek Živá vila provozovali a dávali jí obsah a cíl?

To je právě ten problém. Představitelé města se bojí dávat spolkům kompetence nebo s nimi spolupracovat. Nemají rádi, když nemají věci pod kontrolou. Ale byl by to ideální stav.

Jak fungujete finančně?

Elektřinu a nájem platíme z mého honoráře zastupitelky města. O městské dotace jsme si nikdy nežádali. Přišlo by nám směšné, žádat o peníze někoho, kdo tu myšlenku vůbec nechápe. Navíc je městských peněz k přerozdělení tak málo, že to za to ani nestojí. O státní dotace taky nežádáme a snažíme se vše dělat nízkonákladově. Zisk ze vstupného a občerstvení na akcích využijeme na opravy nebo další akce. Účinkující jsou předem seznámeni s naší situací a vystoupením chtějí naši myšlenku podpořit—často jezdí třeba jen za cesták nebo symbolický honorář. Na základě článků v médiích se nám ale ozval Nadační fond Zeměkvět a nabídl nám finanční podporu. Dostali jsme od něj 200 000 korun, ty používáme na větší opravy. Dále nás drží prachatičtí řemeslníci, kteří práci mnohdy udělají za materiál nebo úplně zadarmo. Jsou to totiž třeba lidé, kteří sem chodili do jeslí a mají k vile citový vztah. V roce 2020 jsme získali od Nadace Via 62 000 korun. Kdybychom měli člověka na finance, nebránila bych se tomu a o dotace usilovala častěji. Takhle ale vyřizují veškerá vyúčtování sama a je to pro mě peklo, v papírování se dvakrát nevyžívám. Na druhou stranu se nám možná právě díky té nízkonákladovosti daří, je vidět, že do toho dáváme srdce.

Jak zde funguje kultura v regionu? Máte nějaké představy, jak by kulturní politika města fungovala jinak?

Určitě. Veškerou kulturu vytváří Kulturní a informační služby města Prachatic. Případá mi, že tam lidé nepracují tak, jak by měli a mohli. Kulturní nabídka je tu velmi omezená, ovlivněná vkusem současné paní ředitelky, která miluje divadlo. To je skvělé, ale ostatní pokulhává. Například je tam zaměstnaný člověk na pořádání koncertů a přitom se odehraje jeden měsíčně. Třeba přes léto, kdy by měla kulturní nabídka eskalovat, se toho moc neděje, neboť si úředníci berou dovolenou. Do Prachatic se často zvou rádoby hvězdy, mainstream, aby se prodalo co nejvíc lístků, ale ani tak nejsou schopni náklady zaplatit. Chybí zde klub na menší akce, to suplujeme my. Ve veřejném prostoru se neangažují vůbec. Bude se tu rekonstruovat letní kino za šedesát milionů a bojím se, co tam budou vytvářet za akce. Přitom se to všechno dá dělat jinak. Pořádali jsme třeba akci Hudba v ulicích, kdy stačilo jen obejít podniky v centru a sehnat pro ně muzikanty, kteří hráli na zahrádkách. Udělali jsme facebookovou událost a mapku pro plakátovací plochy. Akcí jsme podpořili nejen místní kavárny a hospody, ale taky lokální kapely, které nemají moc prostoru si ve městě zahrát. Tenhle místní potenciál vůbec KIS plně nevyužívá.

Jaký je u vás podíl dobrovolnické a placené práce?

Stoprocentně dobrovolnická práce. Můj manžel se stará o zahradu, protože mi chce udělat radost, kamarádi dělají práci zadarmo. Často to funguje třeba tak, že nám přijedou kamarádi z Prahy, kteří tu mají kořeny, zajdou v sobotu odpoledne k babičce na bábovku, večer přijdou k nám na koncert a v neděli nám tu ještě brigádně pomáhají. Nikdo nečeká, že dostane zapláceno.

Jak se promítlo do vaší práce koronavirové období a jak by mohla kultura fungovat jinak?

Dostali jsme novou nájemní smlouvu od 1. 8. 2020, udělali jeden větší hudební festival a jedno čtení a pak následovalo uzavření. Nejsem zrovna fanoušek online akcí, takže touhle cestou jsme nešli. Jen jsme začali na plot vily věšet básně, které si mohl člověk přečíst třeba na cestě z procházky. Pak jsme dělali menší brigády. Já osobně jsem paradoxně lockdown přivítala, mohla jsem si od všeho odpočinout a nabrat síly. Vzhledem k tomu, že děláme vše zadarmo a při zaměstnání a je nás málo, bylo to pro mě svým způsobem vysvobození.

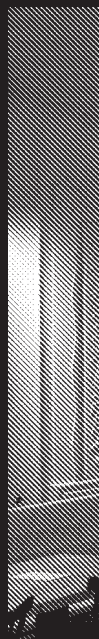
Jak je věkově rozvrstvené vaše publikum, připravujete speciálně program s ohledem na jejich věk nebo uvažujete o programu z hlediska genderu?

Zaměřovali jsme se hlavně na naši generaci a nevěnovali se jiným věkovým kategoriím, v tom vidím naše rezervy, do budoucna bych ráda pořádala víc akcí pro seniory. Vnímám ale, že tato generace očekává od akcí jinou formální kvalitu, než kterou my nabízíme. Rádi ale děláme akce pro děti, ty jsou provozně náročnější, ale zpětná vazba je o to silnější. Zajímavé bylo třeba setkání pamětníků vily u kulatého stolu. Zároveň jsme naprosto otevřený prostor, pokud tu někdo chce pořádát akci, rádi vilu poskytneme, ale nevyhledáváme takové příležitosti cíleně.

Máte vnitřní kodex například co se týče environmentální problematiky, genderu, spolupráce s problematickými subjekty?

Vyloženě vnitřní kodex nemáme, jsme spíš parta kamarádů, kteří si rozumí, než nějaká skupina s jasnými pravidly. Jak už jsem zmiňovala, snažíme se být nízkonákladoví, držíme se schématu DIY. Zároveň se snažíme vytvářet co nejméně odpadu, na akcích používáme zálohované kelímky a striktně třídíme odpad. Zároveň už jen proto, že do domu nemáme zavedenou elektřinu (máme jen stavební přípojku, ke které není nutné svolení majitele objektu), je naše energetická náročnost poměrně nízká. Někdo by si mohl říct, že jsme vlastně feministické hnutí, protože u našeho zrodu stály tři ženy. Nicméně z tohoto pohledu jsem se na náš spolek nikdy nedívala, sama se za feministku nepovažuji, naopak mi trochu vadí ta současná přehnaná korektnost. Genderové problematice se proto nijak zvlášť nevěnujeme.

Kino Varšava je nové a zároveň nejstarší kino v Liberci. Ohromeni budete ještě dříve, než se usadíte v křesílku promítacího sálu a zvedne se pomyslná opona. Budovu navrhli ve stylu Art Deco liberečtí architekti německého původu Josef Effenberger a Fritz Noppes v roce 1922. Dnešní podobu má kino od 60. let, stejně jako své jméno. Budovu s dlouhou historií a značnou kulturní hodnotou, která je od roku 2008 opuštěná, si v roce 2012 vzala pod svá křídla iniciativa, která zabránila jejímu prodání do soukromých rukou. Zakládajícími členy iniciativy Zachraňme kino Varšava, ze které se později stal spolek Kino Varšava, byli Petr Hubáček, Zuzana Koňasová, Ondřej Pleštil, Vlastislav Trubač a Jiří Žid. V současnosti má tým 12 členů. A právě okruh těchto lidí má nyní budovu v pronájmu, zajišťují zde kulturní program a citlivou rekonstrukci celé budovy. Rekonstrukce foyeur získala cenu Grand Prix Obce architektů. Vznikla zde také kavárna. V budoucnu se počítá s rozšířením podzemního podlaží kina, vybudováním zázemí a nového multifunkčního sálu.

Místní komunita je zcela zásadní

Rozhovor s Ondřejem Pleštilem
* *Spolek Kino Varšava*

Kristýna Pozlerová

Ondřej Pleštil (1982) je architekt působící v Liberci, spoluzakladatel spolku na záchranu zdejšího kina Varšava (2012). V roce 2018 založil nezávislé architektonické studio ATELIER ŽELEZNÁ. Od roku 2018 je ředitelem kina Varšava, nejstaršího a zároveň jediného kamenného jednosálového kina v Liberci. Ve volném čase je zpěvákem operního sboru Divadla F. X. Šaldy v Liberci a vojákem Aktivní zálohy Armády ČR.*

Jaký je charakter vaší práce v Kině Varšava, zasahujete kromě kulturní a umělecké oblasti také do jiných, například environmentální, sociální, politické, do sféry občanského aktivismu a podobně?
Jsme především kino. Nedá se říci, že bychom se těmito tématy nezabývali, ale asi ne tak úplně přímo, většinou jsou navázané na daný konkrétní program kina. Rádi také poskytujeme prostor lokálním spolkům, které se zmíněnými tématy zabývají. Máme zde často přednášky alternativních proudů, ať už sociálních nebo sociokulturních. Jako příklad bych uvedl Noc venku, ta se zde koná na podporu lidí bez domova, kteří spí tady u nás v sále kina, nebo také děláme akce na podporu dětí z dětských domovů. Jde tedy i o program pro okrajovější část naší společnosti, která nemá mnoho příležitostí se zapojit do veřejného dění.

Spolupracujete s místní komunitou, jakým způsobem se vám daří zapojit místní aktéry?

Kino Varšava a lidé kolem něj jsou důležitou součástí místního kulturního podhoubí. Jak už jsem zmínil, rádi poskytujeme naše prostory pro další aktivity přesahující rámec kina. Snažíme se vystupovat i navenek, například skrze naši pouliční Galerii Ahoj Nazdar Čau. Ta tedy není naše, ale zadarmo ji poskytujeme, takže ostatním opět dáváme prostor a oni tam organizují své akce. Kultivace veřejného prostoru obecně a o to více v přilehlém okolí je také téma, které je pro nás zajímavé. Například často využíváme ne příliš městem opečovávaný parčík naproti kinu k pořádání venkovních kulturních akcí.

Se kterými dalšími spolky či jednotlivci ve vašem místě působení, případně regionu, spolupracujete?

Těch aktivních lidí či spolků tu není až tak mnoho, možná i proto spolu všichni čile spolupracujeme, rozhodně se jedná o Zauhlovačku, KultiVar nebo třeba o Martina Fryče z místního knihkupectví. A díky tomu, že Kino Varšava je v Liberci, tak jsme samozřejmě aktivní v příhraniční a přeshraniční spolupráci, jako příklad mohu uvést naši navázanou spolupráci se sociokulturním centrem Hillersche Villa v Žitavě či Kulturfabrik MEDA v Mittelherwigsdorfu.

Jaký je dosah vašich aktivit, je pro vás dostatečný, nebo usilujete o širší záběr?

Vzhledem k tomu, že jsme kino, tak to souvisí s plánem dalšího rozvoje, a to především kvalitativním, ale stále na poli aktivit kina. Rádi bychom digitalizovali, zakoupili technologii, aby se naše kino

stalo, nechci říct mainstreamovějším, ale teď jsme zkrátka třeba v návaznosti na pandemickou krizi narazili na problém, že nás vlastně stát jako kino nebere, a tudíž nám nedal při uzavření kin podporu. Zavřel nás na víc než půl roku a nedal nám ani korunu. Je problematické, když vás státní aparát nemá kam zařadit, a tak vás také v podstatě nepovažuje za partnera. Do budoucna se tedy chceme zaměřit na digitalizaci, tím rozšířit svůj repertoár, oslovit širší publikum, ale zároveň nesnížit nároky na kvalitu.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte nebo o kterou usilujete, pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Jednou z páteří našeho fungování je podpora místních lidí. Myslím, že za minulé covidové krize bychom tady bez nich již pravděpodobně nebyli. Poslali nám jako podporu na účet neuvěřitelných čtyři sta tisíc, to je důvod, proč stále zařízení funguje. I mimo dobu pandemie je kino hojně podporováno lokálními patrioty, kteří přispívají na rekonstrukci budovy. Místní komunita je tedy určitě zcela zásadní a právě ta byla od počátku motorem našeho jednání. Časem se nám také podařilo získat podporu města. V posledních dvou letech dostáváme provozní grant, toho si vážíme, je to tady totiž relativně exkluzivní věc. O to více, když víme, že mnoho lidí bylo ze začátku proti tomu podporovat nějaký spolek. Nicméně i tak je ta finanční podpora groteskně malá oproti jiným městům, ale zaplatť pámbůh za ni. Souhrnně tedy žádáme na městě, na kraji máme svoji vlastní grantovou činnost. V poslední době se nám podařilo získat granty z Česko-německého fondu budoucnosti, ten se zaměřuje na podporu přeshraniční spolupráce, a jejich podpora je pro naše fungování taky velmi zásadní. Jednou z dlouho otevřených a palčivých otázek je to, že jsme zde jako spolek v nájmu. Již jsme požádali Město Liberec, aby nám kino darovalo, což je logické, když jsme do něj investovali několik milionů korun, jednak ve spoustě hodin práce a samozřejmě ve zhodnocení budovy, ale definitivní řešení je stále v nedohlednu.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy Liberce, co by bylo potřeba změnit?

Je to určitě zákon o rozpočtovém určení daní, ten by konečně zajistil, že by Liberec měl adekvátní příjmy dle své velikosti. Jinak je město Liberec v poměrně zdevastované finanční situaci, ještě teď po časech pandemie si to vůbec nedovedu představit, občas mě přepadá taková představa, že se určitě musí rozpadnout. Nota bene je zde již dlouholetý problém, že je město zadlužené stavbou

arény, jež se realizovala v devadesátých letech a město nemělo v jedné chvíli ani na úroky ze splátek. Ze svého pohledu bych řekl, že město Liberec na tom není dobře v porovnání s městy jako třeba Plzeň, Hradec Králové či Pardubice, to se asi nedá srovnat. A toto tvrzení se samozřejmě vztahuje i na možnosti podpory kulturních spolků. Ale věřím, že se zde blýská na lepší časy, momentálně město zpracovává strategii na kandidaturu na Evropské hlavní město kultury 2028, tak uvidíme, co tato iniciativa kulturnímu odvětví v Liberci přinese.

Jaká je zdejší kulturní infrastruktura, je dostatečná?

Řekl bych, že za posledních pár let se situace v mnohém zlepšila a úroveň jde nahoru, hlavně díky spontánně vznikajícím aktivitám. Je tu spousta skvělých iniciativ a skvělých lidí, kteří by měli být zapojeni do kulturního dění, protože jejich práce a odhodlání jsou k nezaplacení.

Jaký je u vás poměr dobrovolnické a placené práce?

Prvních sedm let, asi do roku 2019, jsme fungovali čistě na dobrovolnické bázi. To samozřejmě nevyhnutelně směřovalo k našemu personálnímu vyhoření, což se také mnohým z nás stalo. Postupem času nám kino sebralo všechnen náš volný čas, naštěstí nás ve správnou chvíli nakopla provozní dotace od města. Když mluvím o dobrovolnictví, samozřejmě nemyslím zaměstnance kavárny, ti peníze musí dostat. Ale vedení, které se o vše stará a žene celý projekt kupředu, do toho dávalo naopak všechno, i své prostředky. Nyní se to snažíme nastavit tak, aby to bylo udržitelné, člověk prostě musí za svoji práci brát nějaké peníze, už z toho důvodu, aby se nevyčerpal. Všichni tady necháváme svoji duši i ruce a odezva je někdy i rozpačitá. Myslím, že těžko si někdo dovede představit, co to všechno obnáší, je to takový hlavní pracovní poměr, ale vlastně skoro bez peněz.

Jaký je vývoj vaší organizace od jejího založení do dnešních dnů a jaký je ideální vývoj do budoucna?

Jak už jsem zmínil, je tu otázka vlastnictví budovy kina. Ale to by přineslo i spoustu nových starostí, protože mít objekt zchátralého kina na starost není žádný med, ale je to jedna z cest, minimálně z hlediska investic. Prostě když se o něco ze srdce staráte deset let, tak chcete, aby to mělo nějaké pokračování a aby to neuvízlo na nějakém mrtvém bodě. Rád bych se vydal nějakou dlouhodobě

udržitelnější cestou, pomohl by nám nějaký stabilnější tým a stálí zaměstnanci, překážkou je samozřejmě nedostatek financí.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Environmentální krize je pro mě obecné téma, na naši organizaci to moc vliv nemá, až na dramaturgii, kdy se tady objevují přednášky s environmentální tematikou.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Určitě věřím, jinak bych to nedělal. Město nejsou domy a ulice, ale život, který mezi nimi probíhá. Bez těchto spolků a dalších organizací město žít nebude. Bylo by krásné mít pochopení od politické moci, mělo by být nastavené tak, že poskytuje alespoň částečnou podporu kulturním aktivitám, aby je uznalo jako veřejnou službu, tak jako se to dělá s divadlem a s MHD. Není jiná cesta.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) neverbalizovaný, s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování, spravedlivých odměn za práci a podobně?

Máme stanovy, těch se držíme, a pak máme kodex pro zaměstnance, co mají dělat, ale to asi není to, o čem se bavíme. Samozřejmě, občas se objeví nabídky, o kterých je potřeba přemýšlet. Například nedávno se objevila nabídka finančního daru od liberecké teplárny, která mezi Liberečany budí někdy kontroverze. I když se to někomu zdánlivě může jevit jako ožehavé téma, nakonec jsme jejich podporu zhodnotili jako naprosto transparentní dar, se kterým nebyly spojené žádné ústupky. Občas je potřeba se zamyslet, s kým spolupráci navázat nebo nenavázat. Spolek a jeho činnost je apolitického charakteru a toho se snažíme držet.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

Asi bych začal pozitivně, že nám to poskytlo čas. Udrželi jsme se jen díky těm soukromým darům, o kterých jsem mluvil, a grantům, které se nám podařilo získat. Co se týče fungování, nasměrovali jsme se na digitalizaci a širší nabídku veřejných služeb. Není to

jenom o divácké návštěvnosti, ale přece jenom to o něčem vypovídá. Pokud chcete větší podporu, tak musíte zajistit větší záběr a najít rozumnou rovnováhu.

Ústav Johan podporuje nezávislou uměleckou tvorbu především v oblasti divadla, tance, multimediální tvorby a performing arts, a to na amatérské i vysoce profesionální úrovni. Svými projekty se snaží zvyšovat zájem veřejnosti o dění ve světě a o místo, kde žijeme. Od počátku své existence pracuje Johan na propojování umělecké tvorby se vzděláváním, usiluje o výchovu prostřednictvím umění. Od ledna 2014 provozuje v Plzni prostor pro umělecko-vzdělávací aktivity v bývalé nádražní budově Plzeň Jižní předměstí, nazvaný Moving Station, na jehož založení má zásadní podíl. V prostoru se konají akce především z oblasti současného divadla, tance, mezioborové umělecké experimenty a akce z oblasti dramatické výchovy. Součástí prostoru je Dramacentrum, které nabízí prostor projektům z oblasti amatérského divadla, slouží jako divadelní zkušebna i místo pro krátkodobé umělecké projekty. Vznikají zde další divadelní a kreativní uskupení, která mají tendence se následně osamostatnit.

Johan ve spolupráci s Divadelní fakultou Akademie múzických umění v Praze, obcí Všekary a městem Holýšov organizuje také festival divadla v krajině u poutního kostela sv. Barbory u obce Všekary. Cílem je hledat souvislosti místa a člověka prostřednictvím umělecké práce. Akce upozorňují na poškozený barokní kostel svatě Barbory a podporují obec Všekary při záchraně této vzácné památky. Konají se zde divadelní představení, přednášky, vycházky, koncerty či dílny. Umělecká animace kostela propojuje historii a vzpomínky pamětníků s divadelním představením.

Možnosti setkávání

* PLZEŇSKÝ KRAJ

Rozhovor s Romanem Černíkem
* *Moving station, poutní kostel
sv. Barbory—ústav Johan*

Dagmar Šubrtová

Roman Černík pochází z Chebu. Vystudoval dějepis a český jazyk na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích a Katedru výchovné dramatiky a autorské tvorby na DAMU v Praze, kde působí jako pedagog. Po roce 1989 se angažoval v komunální politice. Podílel se na obnovení gymnázia v Aši, kde v té době žil a pracoval. Stal se jedním z iniciátorů vybudování kulturní scény ve zdevastované zastávce Jižní předměstí v Plzni. Je ředitelem zapsaného ústavu Johan. Věnuje se dětskému divadlu jako autor a dramaturg, vedl řadu souborů.

V loňském roce jste oslavili dvacet let svého působení, jak vzpomínáte na začátky organizace Johan?

Vzpomínáme rádi jako všichni „veteráni“. Jdou řeči, jak to bylo a jací jsme byli „kabrňáci“, já třeba vzpomínám rád na lidi, se kterými jsme začínali a kteří se vydali po čase na jinou cestu. Uspořádali jsme výstavu, tak jsme měli v ruce řadu již pozapomenutých fotografií a dokumentů. Je to vlastně fajn, ohlédnout se a porovnat, co bylo jinak.

Měl jsi nějaké vzory třeba ze zahraničí, které tě nasměrovaly, jak by mohla vaše stanice Jižní předměstí v budoucnu vypadat?

Na samém počátku devadesátých let jsem měl možnost být v Dánsku a Finsku, a to byla inspirace, bavilo mě navštěvovat kulturní squaty, mýma tehdejšíma očima „ostrovy svobody“, svobody v mnoha směrech. Inspirovalo mě, že může existovat nezávislá, svobodná tvorba, sídlící na vlastních adresách. Někáký obraz v konkrétních obrysech jsem vlastně nikdy neměl, spíš šlo o možnosti a dílčí inspirace. Budovali jsme a žili místo pro setkávání, pro tvorbu a uvádění toho, co tradiční kamenné instituce nedělaly. Chtěli jsme vždy propojovat prezentovanou tvorbu s vlastním tvořením a se vzděláváním.

Naplnily se tyto vaše představy?

Myslím, že ano. Moving Station je dnes respektovanou scénou, živým prostorem, rezidenční základnou, dokonce produkujeme vlastní věci, setkávají se tu různé aktivity, setkávají se profesionálové se studenty, s laiky a se zájmovými tvůrci. Dokonce tak trochu propojujeme generace, protože zakladatelská generace už zestárla.

Jsou nějaké podobné instituce, které v té době vznikly a vlastně neměly sílu na pokračování a zanikly nebo se přetransformovaly?

Pryč jsou skutečné squaty jako byly Dům U divého muže, Ladronka, Milada, brněnská Šedá litina. Není broumovský Pivovar, budějovická Solnice, žatecký Banán... To jen z toho, co si rychle vybavím. Ale existuje třeba skvěle transformovaný Švestkový dvůr Divadla Continuo.

Hrozil vám za ta léta také zánik, například z důvodu developerských plánů nebo osobního vyhoření?

V roce 2006 šla budova do dražby, tehdejší majitel, státní podnik České dráhy, rozprodával nepotřebný majetek. Ale měli jsme opravdu štěstí, nový majitel s námi pokračuje do dneška. Tak se měnili lidé, ale myslím, že jsme pomalu—a to bylo asi také důležité—rostli

a zpevňovali se. Je potřeba zdůraznit, že pro nás byla důležitá podpora města. Po vzniku čtyřletého grantového systému jsme získali dlouhodobější oporu, a to přineslo základ dalšímu rozvoji.

Jak se změnil váš přístup k programu, k širším souvislostem, k vytváření dialogu prostřednictvím kultury, která se také vyvíjí? Změna je veliká. Na počátku mělo tehdejší občanské sdružení Johan rozpočet kolem padesáti tisíc, teď se pohybujeme kolem šesti až sedmi milionů. Předtím jsme byli partička kámošů, teď má zapsaný ústav Johan zaměstnance. Ale díky tomu, jak jsme se na začátku profilovali, se stále držíme klíčových aktivit. Stále propojujeme umění profesionální a komunitní, stále se orientujeme na hledačství, experiment a okrajové nebo obtížněji zařaditelné projekty, stále kraluje divadlo, tedy spíše performativní tvorba, posledních deset let výrazněji také současný tanec. Podporujeme nově vznikající aktivity a také se různými formami účastníme utváření kulturní politiky města a kraje. Stále si také držíme kontakty s kolegy doma—Asociace nezávislého divadla, Nová síť—i v zahraničí—Trans Europe Halles. Pořád se myslím máme co učit.

Nyní se věnujme vaší letní aktivitě Divadlo v krajině. Stojíme u poutního kostela sv. Barbory, opatrovnice horníků, v pro mě neznámém kraji, u obce Všekary. Jak se zde Moving Station ocitlo? Má to několik důvodů. Měli jsme rozjednaných několik velmi náročných, také mezinárodních projektů. Přišel první covid a vše bylo ukončeno, bez výhledu na realizaci. Byli jsme zavření a říkali jsme si, co máme dělat. V létě se situace trochu otevřela. Na jednu stranu to pokládám za velmi dobrou zkušenost. Po dlouhé době jsme dělali animaci v prázdné budově, videa pro veřejnost, ale za čas jsme toho byli všichni přeplnění. Sledování monitoru už nikoho nebavilo. V běžném provozu fungujeme většinou v prostoru Moving Station, a když jsme se dostali do této nepříjemné situace, rozhodli jsme se, že budeme dělat něco jiného. Také jsme měli domluvený festival, který se kvůli covidu neuskutečnil.

Tady nedaleko u Všekar bydlím už třicet let, znám to tu. A je to vlastně nedaleko Plzně. Společně jsme se domlouvali, že někdy najdeme čas například na uspořádání benefičního večera v tomto místě. Je to skvělá stavba, krásný prostor. Původně to tu bylo hodně zarostlé a zanedbané. Také historie kostela je hodně zajímavá. Původně byl postavený rodinou Trautmannsdorfů z horšovického panství. Za Josefa II. byl zrušený, ale místní tady dělali poutě dál.

V době odtržení sudetoněmeckého území od Československa se kostel stal součástí Velkoněmecké říše, hned tady za hranou kostela byla hranice. Na konci druhé světové války tu pobývaly polské vojenské brigády. Neměly nejlepší pověst, ale v roce 1945 tady osvobodily ženský koncentrační tábor, a za to jsou považované za hrdinské. Němci byli rozhodnutí kostel vyhodit do vzduchu, našly se tam natažené výbušniny. Co vím, poslední bohoslužba se tu konala v roce 1954. Pak kostel sloužil jako cvičiště pro Československou lidovou armádu, měli tu takové velké naváděcí světlo na příletovou dráhu letiště v Líných u Plzně. V roce 1968 obsadila okolní lesy ruská vojska a z kostelní věže vybudovala pozorovatelnu, která poškodila její statiku. Po odchodu vojáků tam začalo zatékat a barokní nástěnné obrazy a fresky vzaly za své. Vojáci také spálili veškeré dřevo, vytrhali zábradlí a podobně. Ještě v roce 1990 byl pro kostel vydán demoliční výměr. V roce 1992 se ale podařilo opravit střechu, a tím stavbu zachránit.

Vidím tu opravená okna, zdá se mi, že se podařilo stavbu nově zabezpečit. Je to také díky vašemu působení?

Myslím si, že ano. Již v loňském roce jsme se domluvili na týdenním pobytu s premiérou představení, a sami jsme byli překvapeni, jak dobře to dopadlo. Přišlo nečekaně mnoho lidí, z obce i z okolí. Obec Všekary si kostel vzala v roce 2020 do vlastnictví, opravila okna; ta malá vytvořila absolventka ateliéru sochařství z Plzně už v roce 2015, jsou tam vsazené acháty. Nyní obec plánuje žádost o dotaci na obnovu kostela. Loňský festival měl název Barokní dech a jeho součástí bylo několik divadelních představení, koncerty, pohádka pro děti, tvůrčí dílna, čtení poezie. Dělali jsme komentované procházky, aby se lidé mohli s místem a jeho příběhem seznámit.

Jedna z nich se jmenovala Půlnoc v pohraničí a pojednávala o padesátých letech, kdy začaly být uzavírány kláštery a kostely, a duchovní byli stíháni. Letos máme vlastivědný program se spřízněným starostou města Holýšov, povídání o krajině s průvodkyní, studentkou environmentální geologie, nebo přednášku architekta o drobných sakrálních stavbách. Chystáme kurátorovanou výstavu. Snažíme se o komplexní přípravu a vznikají možnosti neformálního setkávání.

Chodí na akce místní obyvatelé, nebo jsou spíše pro publikum odjinud z řad odborné veřejnosti?

Místní sem chodí, včera, ve všední den, přišlo na naše první představení asi čtyřicet lidí z vesnice, uvidíme o víkendu. Chodí staré

babičky, rodiny s dětmi. Po programu vzniká diskuse. Nemáme čas některé věci konkrétně měnit, ale víme o sobě. Starosta se do toho pustil, vlastně je to vzájemná inspirace.

Poučili jste se jako tým z covidové situace, budete nyní fungovat jiným způsobem? Máte nějaká další řešení pro další případná omezení provozu?

Ano, máme něco v plánu. Třeba vytváříme rozhlasovou hru. Letos na jaře jsme otevírali pouličním festivalem, vznikají drobné malé věci, různá literární čtení. To fungovalo hodně, protože lidé měli touhu se potkat. Navíc nás tato trochu dovolená, i když pracovní, při přípravě akce Divadlo v krajině, jako tým stmeluje a přicházíme díky tomu na další nápady.

Libuše je ekologické a kulturní centrum v Janově, které zaštiťuje spolek MY Litvínov, starající se o podporu udržitelného rozvoje Litvínova. Sídlí ve vile z roku 1900 uprostřed litvínovského sídliště Janov, které bylo dlouho považované za vyloučenou lokalitu. Slouží pro společné setkávání a bezpečné trávení volného času, za předpokladu respektování práv a odlišností ostatních. Věnuje se rozvíjení osobnostních kapacit lidí z komunity, posilování komunitních vazeb, zlepšování sousedských vztahů, usiluje o zlepšení volnočasové a kulturní nabídky na sídlišti a vyučuje základům ekologie. Hybatelem aktivit je Petr Globočník, který vilu Libuši zakoupil a provádí její postupnou rekonstrukci od roku 2019. Jeho cílem je vybudovat zde ve spolupráci s místními obyvateli sousedský dům s komunitní zahradou a postupně oživit i celé sídliště Janov.

Bořit předsudky a mýty

Rozhovor s Petrem Globočníkem

* *Libuše—sousedský dům—spolek MY
Litvínov*

Dagmar Šubrtová

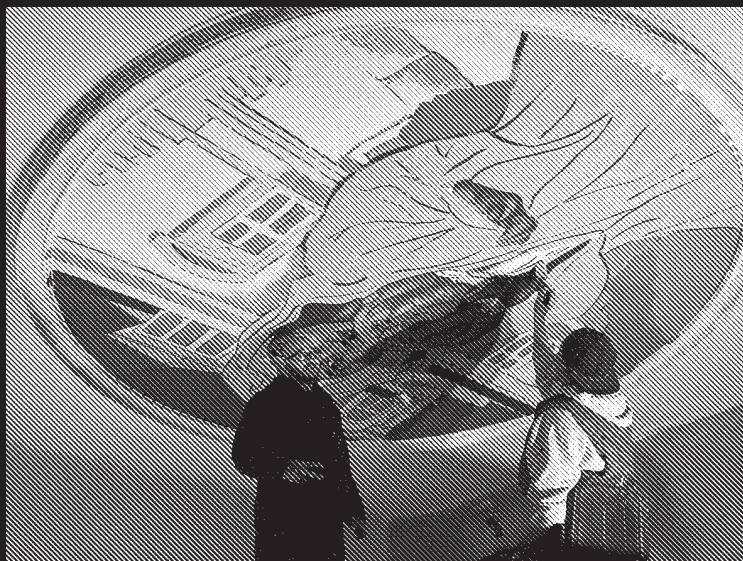

Petr Globočník je sociální pracovník. Vyrůstal v Janově u Litvínova. Vystudoval sociální práci na Střední škole sociální Perspektiva a Vyšší odborné škole v Pozorce, dále pedagogiku volného času na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Pracoval jako sociální pracovník Oblastní charity v Ústí nad Labem, od roku 2013 je vedoucím sociálním pracovníkem ve sdružení Romano Jasnice, působící v oblasti Trmic u Ústí nad Labem. Od roku 2018 je zastupitelem města Litvínov. Od roku 2020 je v předsednictvu Strany zelených.

Můžu se zeptat, jak tě napadlo koupit tuto prvorepublikovou vilu? Obdivoval jsem ji vždycky, když jsem kolem chodil do školky. Představoval jsem si, že je nahoře hvězdárna. Víc nás dětí ze sídliště tam chtělo bydlet. Chodili jsme kolem se soudružkou na vycházky a snili o tom, co se v tom domě děje. Je to velký kontrast, vila postavená na konci 19. století vedle paneláků.

Dočetla jsem se, že vila byla uprostřed ovocného sadu.

Vedlejší ulice se jmenuje Sadová. Sad byl zrušen. Můj odhad—v osmdesátých letech. Vegetace kolem domu zůstala, například i tady ta borovice černá. Patřila k zahradě domu, původně 19. století měl tady zahradu každý dům.

Když jste sem před dvěma lety přišli, tak to tu bylo hodně jiné než dnes. Co všechno jste už udělali?

Zdi domu vypadají skoro stejně, dneska je jen rozdíl, že máme přízemí celé zasklené a máme nová okna. Okolo domu se nedalo projít. Společně jsme tu vykosili trávu a nálety. Nedala se tu nikde skladovat biomasa, takže jsme ji museli postupně odvážet. Průsvih největší, který se nám snad podaří opravit letos, je, že vila měla funkční vodovodní přípojku a asi týden před tím, než jsme to koupili, sem vlezl nějaký zloděj a urval vodoměr. My jsme přišli, ve sklepe plavaly podlahy. Naštěstí vandalové zničili i záchod a tím mohla voda odcházet a nezůstávala v domě. Museli jsme to nejdřív zabezpečit, a než se to povedlo, tak nám správce sítě řekl, že už nám to na starou vodovodní přípojku nepřipojí. Budeme muset letos kopat novou. Ale už jsme se posunuli, máme vystavené stavební povolení. Kopání přípojky bude velké dobrodružství, protože nemáme peníze, abychom si zaplatili firmu, tak to vykopeme s lidmi, kteří to umí, a budeme se modlit, abychom to celé nějak zvládli.

Jak celý počín se zabydlením vily vnímají sousedé?

Myslím si, že veskrze pozitivně. Dokonce jsem byl dneska ve stavebninách, a paní prodavačka mi říkala, že jsme slavní, že o nás někde četla. Za námi teď chodí ze širšího i z toho bližšího okolí. Letos začali chodit už i dospělí, mnohem hojněji než v předchozích letech. Část lidí na nás ze začátku koukala skrz prsty, teď už jsme je přesvědčili o tom, že to tady s tím místem myslíme dobře a s místními lidmi také, a to se všemi.

Pochopila jsem, že je to sousedský dům a všichni, kteří jej chtějí užívat, musejí přispět k tomu, co tady vzniká.

Ano, to je úplně základní podmínka. Týká se to naprosto všech kromě kojenců, i ty malé děti musejí alespoň udělat záhonek nebo vytrhnout plevel, každý může přispět. Na začátku jsme s tím bojovali, že sem lidi chodili čekat, co dostanou. A takhle to tu nefunguje. Kdyby ten člověk měl umřít hladu, tak mu pomůžeš. Nemůžeš mu vyprávět, jak má chytat ryby, ale pomůžeš mu. Ale když někdo takhle funguje celý život, tak tím mu moc nepomůžeš. Tady si lidé tvoří něco sami, pro sebe, jednak k tomu budou mít lepší vztah, také vztah k okolí, a také je to osobně zvedne, sami sobě dokážou, že mají na víc než si jednou za měsíc chodit pro sociální dávky. Naši činností se snažíme bořit předsudky a mýty, které kolem Janova panují.

Nepanuje tu přeci jen stále nedůvěra? Jsi takzvaně bílý, „gadžo“.

No jasně. A to já mám samozřejmě také. Není to jenom o rase, etnicitu bych do toho úplně nemíchal, i když tam samozřejmě je nějaká drobná bariéra, ale už jsem se za ta léta, co pracuji jako sociální pracovník, naučil tento příkop zasypávat. Je normální, že existuje nedůvěra mezi lidmi, které neznáš. Zatím je to tak, že se tu musíme otkat, je to tu křehké, s některými už máme pouto poměrně silné, ale stále jsem na začátku. Jsme tady od roku 2019, ale pořádně jsme začali dělat až v roce 2020. To už bylo trochu veselejší, naběhly i nějaké peníze od dárců, abychom tady mohli trávit více času a nějak to tu dávat dohromady, ale zastavil nás covid.

V mezilidských vztazích to bylo v tomto období hodně těžké, komunitní setkání neuděláš online, když se s těmi lidmi neznáš, tak to moc nefunguje. To nás trochu zbrzdilo. My jsme ale nezažáleli, dělali jsme na vnitřních prostorách, kvůli omezení jsme se tu střídali a udělali jsme alespoň nějaké zázemí. Dneska už je to lepší. Teď už se rozvolnilo, lidé sem opět začínají chodit. Ze svých vzpomínek na dětství si vybavuji, byt si to člověk trochu maluje, že problémy, které vznikají soužitím většího množství lidí, jsme řešili tak, že jsme vždycky měli funkční sousedské vztahy. Proto sousedský dům. Holky to jednou špatně přečetly a řekly přátelský dům.

Když je to na ulici Přátelství, tak možná proto.

Ano, možná proto, máš pravdu.

Co by ti nyní pomohlo? Když by někdo přišel a řekl, že by vám rád pomohl, jakou formu pomoci byste uvítali?

Nyní si myslím, že jsou potřebnější místa, po tornádu ve Stebně a na Moravě, ale až se to tam opraví, tak samozřejmě dobrovolníků tady nebude nikdy dost. V průběhu minimálně dvou tří let budeme lidi potřebovat, samozřejmě budeme potřebovat nějaké peníze na materiál a tak. To se snažíme shánět od velkých dárců. Takže peníze a čas lidí. Ten čas může být buď nějaká fyzická práce, od jednoduchého vyklízení suti, kterou tu ještě máme, nebo kulturní náplň. Někdo, kdo může například trávit čas s dětmi, které sem přijdou, protože když potřebujeme něco vyřešit kolem domu nebo řešit něco s dospělými, je potřeba zabavit děti. Když přijde maminka nebo tatínek s pěti dětmi, tak nemůžeš řešit nic jiného. Jedno usne, druhé jde do školy, třetí přijde ze školy. Máš tu stále takovýto koloběh. Abychom mohli uvolnit dospělé, ukázat jim svět z trochu jiné perspektivy.

Je to tedy sousedský dům a zároveň komunitní centrum?

Komunitní centrum je takový terminus technicus, mně se více líbí sousedský dům. Také to není nikde ukotvené v zákoně, nikdo neví úplně, co to znamená, sousedé si náplň dělají sami. Já jsem vyhořelý sociální pracovník, nebaví mě dávat věci do tabulek, protože tam lidi nepatří. Patří k sobě, ven, do nějakého veřejného prostoru, tak si myslím, že je lepší, když je to sousedský dům. Prostě pro sousedy a sousedi jsou i Němci, Brazilci, kdokoli.

Máš nějaký vzor, jak to jinde funguje, jak by sis přál, aby to vypadalo i tady?

Tuto myšlenku jsem si přivezl a začal o ní přesvědčovat i ostatní lidi ze spolku v roce 2012, možná 2013, kdy jsem jako zaměstnanec charity odjel na projekt Člověka v tísni. V Německu funguje síť několika center, kam jezdím pravidelně, *AJZ—Alternatives Jugendzentrum*. Ale to *Jugend* tam není tak důležité, jezdil jsem tam, když mi bylo přes třicet. Všechno to bylo přirozené, a to mě fascinovalo. Můj vzor je tam, ale každý stát má samozřejmě svá úskalí, jak to pojímá. V Německu by také mohly být některé věci jinak, ale myslím si, že by v Čechách hodně stačilo, kdybychom se tím inspirovali. Trochu si stále hrajeme na čárky. Ty si kdykoliv vymyslíš a o ničem to nevypovídá. Je smutné, že sociální začleňování se řeší nějakým fotbálkem, stolem na stolní tenis, a to jsou ty nízkoprahy, taková ta centra s paternalistickým přístupem, mně to přijde jako hodně dětinská koncepce. Myslím si, že v 21. století už bychom mohli být někde dál.

Asi se tento systém i sám vyčerpá, co myslíš?

Třeba v Trnčích jsme dělali dobrou akci, kterou si mladí zorganizovali převážně sami, tam už jsou na hraně šestadvaceti let a byli to schopní zorganizovat. Udělali si talentovou soutěž, sehnali si na to peníze. Kdyby to byl ale nízkopráh, lidi by tam už dávno přerostli. Oni by měli být ta další generace, která přebere otěže. Takhle bychom to chtěli i tady. Představujeme si, že za čas tu vyroste generace, která to tu převezme. My budeme dělat kulturní dílčí věci a oni se budou více starat o komunitu. To je ta velká vize do budoucna, ke které prostupnými dílčími kroky směřujeme.

Nyní tu v domě máte skupiny lidí, kteří ho využívají ke své zájmové činnosti. Je to tak?

Jsou tady trojí nájemci. Lidé, kteří dělají fantasy. Lidé, kteří dělají graffiti a street art, a jedna holka, která tu má ateliér. Sami si opravují části domu. Já se snažím ve volném čase, který nemám, opravovat svou část domu, kde budu bydlet, která bude bytostně moje, naši rodiny. A část bude veřejná, kde se nyní lidé střídají a různě zapojují, zatím po troškách. Jsou lidé, kteří tu udělali hodně. Nyní sem společně často chodí jedna rodina, spíše klan, je to několik rodin dohromady. Teď tady máme další takový klan, vztahy jsou složitější, můžou být konflikty mezi lidmi ze sídliště a najít harmonii je těžké. Budou se tady střídat. Nějak to budeme muset vymyslet. Lidé se zapojují a každý by si měl vymyslet, co ho na tom bude bavit dělat v rámci celku. Třeba tě baví šít oblečení, tak budeš mít šicí stroj, bude tu parta šít oblečení. Další parta může kreslit.

Je hodně činností, které také organizuješ v okolí vily, třeba graffiti festival na opravené zdi ve vaší ulici. Jaká byla odezva? Plánujete pokračování?

Záleží, na jakou se ptáš. Účastníci byli tuším hodně nadšení. Navíc jsme poslední graffiti jam okořenili vystoupením rapperů z Ústí, takže fakt mazec. Ale třeba jedna skupinka haterů nám pak nadávala, že obrázky jsou podle nich ošklivé. Pravda je ta, že je malovaly děti. Dětem jsme vysvětlovali, kam graffiti patří a kam ne. Naučili je základy. Byla to akce pro děti a ty si ji užily, a to je pro mě rozhodující. Podobné akce budeme určitě opakovat.

Také se snažíte dělat hudební soutěže. Jak probíhají?

O soutěžení to úplně není. Spíš takové jamování, hledání harmonie a krapet hudební teorie. Teda žádné noty, ale vhléd do stylů a taky

ukázat, který nástroj je na co, což je pro mě osobně taky někdy záhada, ale naštěstí na Libuši chodí lidi, kteří vědí, co a jak. V budoucnu bychom rádi postavili nahrávací studio a nahráli pár skladeb. Nejoblíbenější je tu hip hop a rap. Jak jinak, prostě Amerika.

Jaké jsou nyní podmínky návštěvy sousedského domu?

Máme to vymyšlené tak, že první sobotu v měsíci máme setkání, kde se naplánuje celý měsíc. Jak bude zhruba probíhat, kdy budou sousedské brigády, kdy se bude udržovat prostor a kdy tu část můžou mít některé skupiny pro sebe, aby se třeba nepotkali lidé z jiných klanů. Samozřejmě to tu má určitou kapacitu. Někdy se sejde třicet lidí a za chvíli je jich čtyřicet. Někdy tu fungují bez nás, mají to tu sami, někdy byl i nějaký nepořádek a docházelo k obviňování: to byli oni, to byly jejich děti. My nechceme vyvolávat konflikty nebo rozepře, chceme, aby to bylo harmonické. Tak jsme se dohodli, že se budou střídat. Myslíme si, že v rámci společného sobotního setkání se hrany budu postupně obrušovat. Do toho děláme větší kulturní akce, ale to je jednorázová aktivita. V pátek třináctého děláme druhé narozeniny Libuše. Přijed.

Barbora Lungová je umělkyně, představující spíše tradičněji orientovanou malířskou tvorbu s feministickými a environmentálními akcenty. Již dvě desetiletí je výrazně aktivní v kulturním, občanském a politickém prostoru rodného Kyjova. Zvláště silný vztah chová k přírodě a krajině, což motivovalo několik projektů zaměřených na péči o zanedbávaná místa. Z původně ve své podstatě guerillových aktivit vyrůstal zájem o příměstské Boršovské louky nebo o parčík u ateliéru umělkyně v centru města. První projekt zaštilil pro tento účel vzniklý spolek, vystupující dnes pod hlavičkou ČSOP. Ten louky postupně revitalizoval a dále je udržuje, provozuje zde lesní školku a po několik let organizoval řadu akcí pro veřejnost, jako kosení luk, vaření povidel nebo botanické procházky. Barbora zde uplatňuje své estetické cítění, pěstitelské zkušenosti a kritické úvahy a částečně tyto aktivity chápe jako uměleckou činnost. Dramaturgicky se podílela na provozu místní soukromé galerie Doma, spoluorganizovala další výstavy a kulturní události, je členkou „výboru“, který usiluje o zřízení městské galerie, a aktivně vstoupila do místní politiky.

Punkové selské cosi

Rozhovor s Barborou Lungovou
* *Boršovské louky—ČSOP ZO Kyjov*

* JIHO-MORAVSKÝ KRAJ

Ondřej Navrátil

Barbora Lungová se narodila roku 1977 v Kyjově. V letech 1996—2002 studovala na Filozofické fakultě v Brně anglistiku a filmovou vědu, po čase si přibrala studium na Fakultě výtvarných umění, kde prošla několika ateliéry a absolvovala v roce 2006. Dnes tam působí profesně v oblasti rozvoje zahraničních vztahů a společně s Janem Zálešákem připravuje výukový cyklus Příroda po přírodě. První ateliér měla v areálu brněnské Zbrojovky, v roce 2008 se vrátila do Kyjova. Nyní již skoro deset let pracuje v bývalé výměňkové stanici, kterou si pronajala od města.

Centrem tvého nejdlohodobějšího projektu jsou Boršovské louky, ležící na okraji města v nivě říčky Kyjovky. Můžeš představit jeho historii a cíle?

K Boršovským loukám jsem vždycky měla vztah. Jako děcko jsem tam malovala. Pak jsem tam často chodila na vycházky s mým tehdejším přítelem Vojtou. Bylo to naše intimní místo, do kterého jsme vkládali plno lásky. Protože mě Vojta učil dělat calvados, sbírali jsme tam také jablka, bavilo nás chodit na takzvaný „ostrlis“, tedy paběrkovat. Ještě na konci 90. let tam bylo hřiště, které se pravidelně sekalo, místní se tam procházeli a ten prostor byl živý. Zhruba před deseti lety se ale vyprázdnil a čím dál víc zarůstal. Já jsem tehdy měla poměrně náročné období ve škole a potřebovala jsem se nějak ventilovat. Řekla jsem si, že musím s těmi loukami něco dělat, vzala jsem si japonskou pilku a začala jsem v sadu prořezávat nálety a také samotné stromy, protože byly šíleně zanedbané. V roce 2012 vzniklo občanské sdružení Lúky a sady Kyjovska, které se později transformovalo do jedné ze základních organizací Českého svazu ochránců přírody. Po jednání s městem získalo na konci roku 2013 Boršovské louky do výpůjčky.

Mezitím jsem se doslechla od své sestry, že její spolužačka s dalšími hledá místo pro lesní školku. Hned jsme si řekly, že budeme spolupracovat. Na vernisážích v galerii Doma, kterou jsem tehdy dramaturgicky řídila, jsem se seznámila s lepidopterologem Milanem Králíčkem a na Boršovské louky ho zavedla. Ten zhodnotil, že místo degraduje a není „nijak extra“. Vysvětloval, že bude potřeba hodně péče, než se zde například objeví zajímaví motýli, a zároveň nás upozornil i na další zanedbávané lokality v regionu.

Lavinovitě se to začalo rozvíjet. Bioložka a členka spolku Zuzka Veverková je hodně akční, napsala desítky malých grantů na okolní lokality. Pro mě jsou ale největší srdcová věc Boršovské louky, protože je vnímám jako zahradu, kde za ty roky znám skoro každý šutr. Od roku 2015 jsme byli schopni sehnat přes úřad práce i zaměstnance. Každý rok tam byl minimálně na několik měsíců pán, který sekal trávu. V rámci lesní školky je zas vždycky zaměstnaná nějaká paní, která primárně pomáhá s ní, ale například se nám také starala o kozy, které jsme tam jeden čas měli. Oba jsou místní. Loni když nebyly peníze z pracáku, tak jsem toho pána vyplácela ze svých peněz. A protože jsem měla pocit, že se fláká, tak jsem to odpracovala s ním, strávila jsem tam asi měsíc.

Chtěly jsme ukázat místním lidem, že toto území má velkou estetickou hodnotu. Vsadily jsme na mainstream a zkoušeli přilákat lidi,

kterí by nedošli na nějaké „ezo“ nebo ochranné akce. Například na botanické komentovky chodí jen jednotlivci. Větší zájem byl jen o svícení na motýly. Proto jsme připravovaly různorodé akce. Zpočátku jsme spolupracovaly s místními folkloristy a zorganizovaly kosení, dokonce tam dojeli nějací lidé ze Šardic s koňmi a v krojích. Také máme postavenou chlebovou pec a pekli jsme chleba nebo vařili trnky v kotli. Babička mi to stihla ještě ukázat, než dostala mrtvici. Uvařili jsme tehdy padesát až šedesát litrů povidel. To byla velká akce, bylo tam asi šedesát osob a míchali jsme to dvacet čtyři hodin. Poslední velká akce byla před čtyřmi roky, když jsem přemluvila kapelu mého švagra a mého otce a ještě další, aby udělali koncert. Zájem ale opadal. My jsme se snažily, daly jsme do toho hodně energie, ale pak jsme zjistily, že možná stačí, když to budeme dělat po vlastní ose. Teď jedeme spíše v takovém low key režimu, je tam školka, uděláme si nárazové brigády, kdy pálíme seno, a já tam chodím asi jednou za týden s panem Kroupou.

Proměnil se nějak vztah místních obyvatel k Boršovským loukám?

Lidi se tam naučili chodit, chodí jich tam strašně moc za různými účely. Jeden kluk cvičí střelbu do terčů, nějaké paní projíždí koně, prochází se tam maminky s kočárky a venčíci psů, rodinky si jdou posedět k ohništi, děcka hrát... Mám radost, že stále více lidí má to místo v oblíbenosti. Za těmi lukami je podmačené pole, a jak bylo tuto zimu zavřeno kyjovské kluziště, tak tam vždycky asi třicet děcek bruslilo.

Jak funguje váš spolek?

Ve spolku máme rozdělené role, ale občas se to prolíná. Školku reálně vede Martina Stávková, která si dodělává bakaláře na psychologii a má to teď jako hlavní zdroj obživy. Když je potřeba udělat na loukách brigádu, tak také dojdou. Dále probíhá péče o jiná území, to není tak intenzivní. Zuzka Veverková píše granty, které jsou v objemu pár desítek tisíc na rok a lokalitu a pochází ze zdrojů kraje, ČSOP, MŽP. To dělají hlavně zemědělci, u nás byl jeden pán, který se tím zabýval, ale pak to opustil, takže loni jsme toho měli hodně. Když někdo nestíhal, tak jsme tam šli a ve svém volném čase hrabali, často bez honoráře. S poměrem dobrovolnické a placené práce je to podobně jako v umění... Když například píšeš grant na ČSOP, tak se rozhodně nepočítá, že z toho budeš mít jako podavatel nějakou odměnu. A ani za ty peníze se toho moc udělat nedá. Dobrovolnická práce je gró.

Změnil něco koronavirus?

Moc se toho neproměnilo. Školka byla na jaře v době nejprísnejších zákazů zavřená. Víš, co se změnilo? Víc lidí chodí ven. Nejen na těch loukách, ale obecně v krajině je víc lidí.

Máte do budoucna s Boršovskými loukami nějaké další plány?

Já bych tam časem ráda dostala něco umělečtějšího. Dovedu si představit intervence, ne úplně sochařské, ten prostor je dost malý. Jednou jsem tam zatáhla paní, která byla v Brně na výměnném pobytu ze Stuttgartu z uměleckého centra Gedok. Dědala neonové objektiky, bylo to na podobné vlně jako instalace Pavla Korbičky. Navěšela je na stromy a bylo to moc pěkné, krásně to tam zapadlo. Ideální by bylo, kdybychom tam mohli přes léto udělat dvě až tři rezidence, jak to dělala Galerie XY v Laškově. Cítím, že bych to chtěla někdy v budoucnosti zorganizovat, ale zatím jsem na to neměla energii.

Ty se staráš nejen o tyto louky...

Do osobního vlastnictví jsem zakoupila půlhektarové pole ve svahu nad nimi, abych zachránila zde žijící vzácné motýly a rostliny. Později jsem přikoupila i další pruh půdy, abych k prvnímu pozemku získala přístup. Vysadila jsem zde stromy a keřové růže a chci tu realizovat svůj umělecký projekt, který bude součástí mé disertační práce a o němž nechci zatím příliš mluvit. Inspirací je má současná vášeň pro kosatce. Ty mají takřka nespočetné množství kultivarů a variant, které byly kdysi svými pěstiteli obdařeny často bizarními či dnes nový význam evokujícími jmény. Nezřídka se objevuje výraz gay (původně ve smyslu veselý), nebo sexistické názvy (first girlfriend, perfect wife, cheap date). S jejich pomocí by měla vzniknout volně přístupná „queer“ zahrada s názvem Duhová zahrada.

Dostávám se totiž do bodu, kdy přestávám být přesvědčená, že okatá reprezentace nějaké queer identity ještě dává smysl. Současný feminismus je stále více chápán v napojení na nelidské či více-než-lidské agenty, od geologie přes rostliny k živočichům. Tak jsem si říkala, že tohle by byla logická kombinace. Otázka je, nakolik to bude podléhat vandalismu. Musím také vymyslet, jak to udělat, aby mi tamější prasata nesežrala hlízy. Nechci to oplocovat celé, to by popřelo smysl. Zatím tam mám pastevní pletivo, už jsem tam vysadila například pivoňky. Je to na výsluní, je tam hodně sucho, tak budu muset pracovat s těmito limity.

Další pěstitelský projekt jsi rozvinula přímo před svým ateliérem.

Ateliér je stará kotelná v centru města, vedle je pět paneláků, poslední výkřik komunismu. V roce 1989 kvůli nim zboursali celou ulici chaloupek. Když jsem tam přišla, kolem byly parky. Menší prostor jsem si adoptovala, začala jsem z toho dělat klasickou květinovou louku s kopretinami a chrpami. Pak tam ale postavili dvě parkoviště. Nepodařilo se tomu zabránit, i když jsem tam udělala informativní odpoledne pro místní lidi z okolních domů. Město tehdy vůbec nekomunikovalo s veřejností o svých stavebních záměrech. Což je věc, s níž se nám časem podařilo pohnout. Město tyto věci s lidmi více projednává, i když záleží, jak kdy.

Na zbytku plochy jsem alespoň vyháдела proužky hlíny. Tam mám různé kvetoucí záhonky a začala jsem je rozšiřovat i mezi auty, vlamuji se s kosatci a dalšími rostlinami mezi parkoviště. Přijde mi strašně sympatické to, co v amerických městech dělají různí guerillloví zahradníci, hlavně Afroameričané. Teď jsem viděla interview s jedním z nich a ten říkal, že abys změnil komunitu, musíš změnit místní hlínu. To mi přijde krásné. Já jsem byla strašně frustrovaná, jak se proměnilo místo u mého ateliéru. Ze zanedbaného parku v něco naprosto odporného. Tak jsem kolem toho chodila a byla akorát našťvaná a pak jsem si řekla: Proč? Tak vlomím nějakou krásu i do těch zbytků, co tam zůstaly. Teď tam mezi auty začínají ty kosatce krásně nakvítat. A asi mě to teď uspokojuje více, než když stojím před stojanem, dává mi to větší smysl.

Můžeš přiblížit své další aktivity v Kyjově?

Ve městě je malá místní galerie Doma, kterou zřídili před třiceti lety manželé Ježovi. K té jsem měla srdcový vztah a už v dětství jsem tu hrávala na vernisážích. Kolem roku 2006 ji ale chtěli majitelé pozbývající síly zavřít. Přemlouvala jsem je, ať to nedělají, a začala jsem jim pomáhat s výstavami. Přitáhla jsem tam strašně moc lidí z FaVU, z Prahy. Vystavoval tam například Igor Korpaczewski, Jan Merta, Kurt Gebauer, z nejmladší generace Jakub Tajovský, Petr Nápravník, Jiří Staněk, Břetislav Malý, Denisa Krausová.

Už tři desetiletí se ale objevuje snaha o zřízení městské galerie. Ta by ovšem měla být profesionálně zabezpečenou institucí se sbírkou, knihovnou a dalšími funkcemi. Popud vychází od Jiřího Dunděry, lékaře v důchodu a místního publicisty. Letos mě opět oslovil, abychom to nějak popostrčili, takže jsme vytvořili neformální sdružení, říkáme si „přípravná skupina“. Zformulovali jsme vizi, jak by galerie mohla fungovat, tu jsme odprezentovali na zastupitelstvu.

Tak uvidíme, kam se to bude posouvat dál, protože taková městská galerie potřebuje rozpočet dva až tři miliony, aby to mohlo normálně fungovat. Město se zatím tváří, že je o tom ochotno uvažovat.

Účastním se také místní politiky, od roku 2014 sedím v městském zastupitelstvu a v komisích pro životní prostředí a zahraniční vztahy.

Příležitostně také otevírám svůj ateliér. Když byla akce Otevřené ateliéry, tak jsem měla otevřený ten svůj. Organizovala jsem v něm také koncerty, jednou tam bylo divadlo, protože je to fakt velká hala. Bylo to v rámci festivalu ochotnického divadla a já jsem se domluvila s paní organizátorkou, že tam bude hra, která si o to přímo říkala.

Jak hodnotíš širší kulturní dění v Kyjově a okolí?

Mně v Kyjově vlastně nic moc nechybí. Řada lidí, kteří se tam zajímají o kulturu, tvrdí, že se v Kyjově nic neděje, ale spousta lidí tam dělá spoustu věcí. Alena Truschingerová začala před třemi roky s kamarády organizovat filmový festival Kyjograf. Ve městě je totiž úžasné kino s panoramatickým širokoúhlým plátnem. Pak máme legendární klub Jančovka, který byl založen v 60. letech jako Mlaťklub. V Kyjově byl vždy silný místní bigbít. Nedávno byla vydána kniha Matěje Černého s rozhovory se všemi kapelami, které tam působily, a je jich za ta léta kolem stovky. Lidi kolem klubu dělali festivaly kyjovských písničkářů, bývá tam techno, je tam DJ scéna, Jazzklub tam dělá jazzové festivaly a koncerty. Dnes ten klub úplně využívaný není, protože není v adekvátním stavu. Před pár lety se ale podařilo přesvědčit město, aby ho odkoupilo, zatím tam opravili okna a teď se konečně posunula jednání dál a město je ochotné investovat několik miliónů, aby se uvedl do slušného stavu. Kolem Jančovky se tak angažuje několik spolků. Občanská scéna je v Kyjově rozvinutá a kultura dělaná zdola je strašně pestrá.

V našem kroužku lidí, kteří se věnují kultuře, si ale myslíme, že oficiální kultura organizovaná městem nepracuje úplně ideálně. To, co produkuje městské kulturní středisko, jde po mainstreamu. Někteří placení lidi na MKS odvádí práci, která je podle mě amatérská. Například je tam městská galerie, která má pár metrů čtverečních, je architektonicky úplně otřesná, rozpočet mají minimální a dělají tam výstavy škol a „zvláštních umělců“ či jak to nazvat. Jinak pracuje například Městské kulturní středisko ve Veselí nad Moravou, kde mají dobrý program. I tamější galerie je řešena docela slušně. Prostorově je krásná a v rámci možností to nedělají úplně špatně. Tam jsme také dělávali externě výstavy, ale jen tak dvě až tři do roka, takže nebyl prostor pro nastavení koherentní dramaturgie.

Můj výborný kamarád Tomáš Prusenovský, který se už odstěhoval, pracoval pro Vrbasovo muzeum v nedalekých Ždánicích. Začal tam organizovat takzvané Ždánické plenéry. Na začátku tam pozval bývalé i současné studenty ze Zlínské vyšší odborné školy umění, protože tam kdysi jezdili na plenéry a on to chtěl obnovit. Například se tam objevil Petr Dub. Pak Tomáš někde viděl landartovou výstavu a oslovil mě, zda neznám lidi pro něco podobného. Pozvala jsem tam před třemi roky Jakuba Orla Tomáše, některé absolventy od Jana Ambrůze. Bylo to pěkné sympozium. Plenérů proběhlo asi pět či šest a dělali tam i docela pěkné výstavy v průběhu roku. Teď to po něm převzal Ondra Homola, ale musím se přiznat, že to teď nesleduji, a navíc do toho vpadl covid. Jinak moc zajímavého v okolí není. O Galerii výtvarného umění v Hodoníně raději moc mluvit nebudu a o Slováckém muzeu v Hradišti taky ne. Nejbližší kvalitní je Galerie Závodný v Mikulově.

Věříš v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Záleží, jak definuješ kulturu a co od toho očekáváš. Já osobně, po tom všem, co jsem udělala, cítím z klasické vysoké kultury vyčerpání. I k tomu projektu s městskou galerií se stavím s jistou nechutí a zabývám se tím, protože vím, že ti lidé to ode mě očekávají a vložili do mě důvěru. Ale zároveň striktně trvám na tom, že nebudeme nic dělat jako spolek. Chceme to dotáhnout do fáze, kdy to bude dělat město a profesionálové.

Je otázka, zda má umění kultivovat lidi, kteří místo obývají. Zda v nich má pěstovat nějakou vyšší citlivost, širší rozhledy, rozvíjet osvětově-edukativní funkce. Anebo zda ty máš kultivovat lidi, aby oni o to umění pečovali. Protože i to umění potřebuje péči, spousta lidí ho nechápe jako nutnost.

Pak jsou tu laické představy o umění. Například věci, které se dělají v ekocentrech. Pro ně je to hlína, vrbové proutí a možná sochy tesané ze dřeva. Na jedné straně se tomu mohu smát, ale pak si říkám, proč je vlastně tak nutné to kultivovat. Je ale pravda, že když jdeš někam, kde je současné, nápadité, krásné umění, tak ten prostor je strašně silný. To je transformativní magický zážitek. Pro mě teď ale není příliš zajímavý galerijní kontext. Mnohem podnětější mi přijde kultivovat otevřený prostor pod širým nebem, zvláště v souvislosti se zahradničením. Ale samozřejmě si uvědomuji, že i to musím zasadit do nějakého vnějšího zarámování, diskurzu. Když budeme mluvit o mém osobním uměleckém projektu Duhová

zahrada, tam je zarámování jasné. Liší se to od přístupu krajinářského architekta nebo ekologa. U Boršovských luk ale nevím, co to je. Spíš punkové selské cosi.

III. FESTIVAL

Název kapitoly jasně určuje její zaměření, jedná se o aktivity, které fungují primárně festivalovým způsobem a vyvrcholí jednou, případně i vícekrát za rok náročněji připraveným programem festivalu. Po zbytek roku jsou jeho pořadatelé více či méně aktivní v daných komunitách. Festivalové působení umožňuje oživovat lokality i lidem, kteří v daném místě trvale nežijí, často se do místa, odkud pocházejí nebo k němuž mají vztah, vracejí pouze nepravidelně. Vybrané festivaly citlivě reagují na možnosti dané lokality a pokoušejí se o propojení lokálních zdrojů s programem vnášeným odjinud. Jejich program většinou propojuje více žánrů, primární zaměření je jednou na film, jinde na fotografii, hudbu nebo knižní kulturu.

Marienbad Film Festival využívá pro své projekce různé prostory Mariánských Lázní a jeho doprovodné akce se zabývají veřejným prostorem města. Podobně vstupuje do různých městských prostor také primárně fotografický festival **UFF**, dříve známý jako **Fotofestival Uničov**. **Jesenický festival V centru / Im Zentrum** funguje díky propojení místní organizátorky Zdeňky Morávkové a německé kurátorky Serafine Lindemann a prozkoumává a kultivuje mimo jiné česko-německé vazby. **Multižánrový festival Luhovaný Vincent** oživuje lázeňské město Luhačovice. Od roku 2020 zde v těsném propojení s místní komunitou funguje také přidružený Nadační fond Pramen, podporující kulturní a komunitní aktivity ve

městě a okolí. Chomutovští kulturní aktivisté pořádají festival **Obnažení**, také oni stále častěji vstupují do veřejného prostoru města. Organizátoři táborského festivalu malých nakladatelů **Tabook** se po desetiletém fungování rozhodli dát si načas pauzu, historii festivalu i vlastní občanský aktivismus přibližuje v rozhovoru Tereza Horváthová. Festival **Pelhřimovy** vznikl s cílem oživit vesnici na česko-polském pomezí a navrátit do ní život, organizátoři jej nazývají „anti-festivalem“, neusilují o zvyšování počtu návštěvníků a do programu zařazují alternativní hudbu, performanci či architektonické workshopy z obou stran hranic.

Marienbad Film Festival je festival s jasnou dramaturgií. Pořádá projekce filmových klasik v památkové části Mariánských Lázní a poskytuje strukturované zázemí experimentální tvorbě. Navazuje na samotné počátky filmové festivalové kultury u nás, neboť Mariánské Lázně hostily vůbec první filmový festival před jeho přesunem do Karlových Varů. Jedná se o jediný festival přímo zaměřený na experimentální audiovizuální tvorbu, její reflexi a kurátorování. Portrétem tohoto přístupu je i film Alaina Resnais *Loni v Marienbadu*. Festival si udržuje zaměření na českou filmovou tvorbu, kterou však na všech úrovních uvádí do mezinárodního kontextu. Věnuje se také reflexi práce festivalového dramaturga a filmového kurátora v jejich pozicích významného spojence experimentálního filmaře.

Trošičku nakopnout všeobecné blaho

Rozhovor se Zuzanou Stejskalovou
* *Marienbad Film Festival*—
spolek Marienbad Film

Dagmar Šubrtová

Zuzana Stejskalová je architektka a ředitelka festivalu Marienbad Film Festival. Narodila se a vyrostla v Mariánských Lázních. Absolvovala Fakultu architektury na ČVUT v Praze. Od roku 2006 pracuje jako nezávislá architektka. V letech 2014 a 2015 spolupracovala jako projektová manažerka na projektu rekonstrukce Kina Pilotů v pražských Vršovicích. V roce 2015 spoluzaložila Marienbad film z.s. a pod jeho hlavičkou organizuje Marienbad Film Festival. Je zakladatelkou podpůrné platformy Mobilní filmový klub pro podporu filmového publika v Mariánských Lázních a okolí. Od 2021 spolupracuje s GHMP a platformou Neolokator.cz na transdisciplinárním projektu TriangulUM2021.

Letos v roce 2021 jste připravili již šestý ročník festivalu Marienbad Film Festival. Došlo přitom k posunutí jeho termínu, souvisí to nějak se změnou termínu festivalu v Karlových Varech?

Mělo to několik důvodů, jedním z nich bylo posunutí karlovarského festivalu na srpen. Změnu karlovarského termínu zřejmě ovlivnilo posunutí festivalu v Cannes. Obavy z covidu a víra, že bude více proočkovaných lidí, přesunuly většinu festivalů na pozdější termín. My jsme produkčně úplně jinde, tak jsme schopni reagovat rychleji na změny. Už v loňském roce jsme trošku experimentovali s termínem, protože ještě v dubnu se vůbec nevědělo, co bude, čekalo se na vlny otevření provozu kin. Rozhodli jsme, že nebudeme čekat jako ostatní filmové festivaly na září, říjen a listopad. Řekli jsme si, že se naopak předsuneme. Festival jsme rozložili do celého léta s tím, že jsme vůbec netušili, jestli se v srpnu ještě bude promítat a budeme schopni dodržet původní termín. Nakonec jsme uskutečnili celou sezónu včetně původně plánovaného festivalu na konci srpna. Letošní termín byl zvolen na základě zkušenosti z loňska, naší schopností je se rychle adaptovat na vzniklou situaci, protože chceme reagovat aktuálně na vše, co se děje. Vnímali jsme i výhody plynoucí z toho, že jsme se najednou ocitli na začátku léta, těsně po otevření kin, kdy všichni filmoví distributoři tzv. zadržovali filmy z let minulých a ty nyní chtěli do kin, a ne všichni chtěli čekat na premiéru ve Varech nebo v říjnu či v listopadu na Jihlavu a pustili filmy do distribuce. Jen v červenci v Mariánkách v noci nemrzne.

Jaký má festival ohlas mezi místní komunitou? Snažíte se ji zapojit do jeho organizování?

Konečně, po několika letech, mám pocit, že nás organizátory, i ty mimoměstské, místní začali brát za vlastní, že když někoho požádáme o pomoc, tak nám většinou pomůžou. Není to tak, že by nám sypali peníze lopatami, ale když můžou, tak půjčí židle, auto nebo stoly. Myslím si, že se nám daří něco zažehávat i v lidech, kteří si nemyslí, že jsou komunitní, kteří se spíše věnují takzvaně byznysu. Konečně z nich cítím, že začínají věřit, že když si pomůžeme, tak to půjde. Nebylo to tak vždycky. Nevím, jestli je to covidem, nebo jestli lidé vidí, že jsme konzistentní, že jedeme pořád. Pokud má člověk energii, je jedno, jestli dělá kulturu nebo food market, hlavně když se snaží trošičku nakopnout všeobecné blaho. V Mariánkách chybí náměstí, městské fórum, kde se lidi potkají a baví. Do kostela málokdo chodí, školy tam skoro žádné

nejdou, chybí tam role učitele, osobnost, ke které se může nějakým způsobem vzhlížet. Město nemá osobnosti, které by motivovaly. Takže se snažíme lidi namotivovat.

Jak probíhá vaše spolupráce s městem?

Mám pocit, že municipalita je ráda, že existují takové projekty jako Marienbad Film Festival, vzniklé samovolně bez zásahu města. Oni takové akce z různých fondů podporují.

Nemyslím, že je tam nějaký zásadní problém. Nemáme problém se s lidmi ve městě domluvit.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy Mariánských Lázní?

Problémy vidím úplně někde jinde, nesouvisí s naším festivalem. Staly se už před dvaceti lety a teď se ukazují důsledky špatných rozhodnutí. Mluvím o centru města, kde se většina majetku překotně zprivatizovala a dostala se do rukou spekulantů. Lázeňské centrum je teď v covidu městem duchů, veškerý civilní život se odehrává mimo centrum. Centrum se stalo skanzenem, ani ne pěkným, protože hlavní třída v lázeňském centru je nyní úplně mrtvá, je tam jedna restaurace. Genius loci tam samozřejmě je, jsou tam parky, dobová architektura, ale není tam nic, co by návštěvníka udrželo. Ani nějaká pěkná srdcová kavárna.

Nyní se Mariánky dostaly na seznam světového dědictví UNESCO, myslíte si, že se díky tomu trochu změní situace, že se změní i pracovní příležitosti?

Nevím, jestli jsem schopná o tomhle mluvit. Nástroje pro zlepšení situace se probíraly v rozvojových studiích a úvahách, jak posílit lázeňství, aby se dostalo zpátky na dobrou úroveň. Myslím si, že by pomohlo, kdyby zde bylo víc škol. Myslím, že propagace města jako lázní je dobrá, horší je propagace toho ostatního. To, co děláme my tak trochu odspodu, že vozíme zajímavé hosty, kteří si Mariánské Lázně oblíbí a vracejí se, protože tu mají klid na práci. Nový projekt, který nyní rozvíjíme a jednáme o něm s místními, spočívá v tom, že bychom chtěli organizovat rezidenční programy pro kurátory, scenáristy a umělce, kteří by měli možnost využít benefitů města, kterými jsou pěkné ubytování, klid a okolní krajina. Měli by možnost se tři týdny v klidu soustředit na svou práci.

Jakým způsobem do festivalu zapojujete další umělecké obory? Letos v rámci doprovodného programu vznikla například

instalace Závody stromů jako Pocta Janu Steklíkovi.

Máme v plánu rozvíjet galerijní platformu. Zahájili jsme ji projektem, kdy jsme v říjnu v roce 2018 pozvali amerického experimentátora Phila Niblocka. Bylo to v termínu oslav 100 let od založení republiky, v termínu jihlavského festivalu, úplně špatně načasované. Sehnali jsme finance a udělali tří denní akci a navzdory minimální návštěvnosti to byl zásadní počín. Přijela parta jeho a našich přátel a umělců. Akce se konala v nejhorších podmínkách, v zimě, v nevytápěném domě v bývalé výšinné kavárně Panorama, která je od 90. let uzavřená pro veřejnost, což je typická věc pro Mariánské Lázně. Poslední den začalo sněžit, osmdesátipětiletý génius Phil tam chodil zabalený v dekách. Doprovodné výtvarné programy děláme od začátku. Začali jsme v roce 2016 výstavou umělců, které vybrala Milena Dopitová, v roce 2017 jsme představili Steklý humor, část díla Jana Steklíka. Festival je experimentálním festivalem, pohybujeme se na hraně kinematografie, a občas smazáváme hranice mezi tím, co ještě kino je a co není. Letos jsme společně s Michalem Kindernayem vymysleli Rádio Marienbad, umístili jsme mikrofony v sále a ve festivalovém centru a vysílali jsme zvuky festivalu přes internet do celého světa. Původní záměr byl umístit po městě reproduktory a vysílat i do města. Místo vizuální reklamy tu akustickou, aby ten, kdo se přiblíží do vzdálenosti dvou metrů k reproduktoru, věděl, že ve městě probíhá festival. Nakonec se nám to z různých důvodů nepodařilo dotáhnout. V centru Mariánek se v podstatě nedá umístit plakát, tak hledáme způsoby, jak o festivalu informovat jinak. Festivalová kina stavíme v různých užívaných i neužívaných budovách v centru města. Letos se nám podařilo získat bývalý hotel Lesní mlýn, který dlouho chátral. Před několika lety jej koupil nový majitel, který nám tam umožnil festival zorganizovat. Je to nadšenec a při rekonstrukci se snaží otevírat zachovalé prostory mlýna kulturním akcím. Ve stromové aleji vedoucí k Lesnímu mlýnu kolega Jakub Felcman v den zahájení festivalu odstartoval zmíněné Závody stromů. Třicítka soutěžících stromů dostala látkovou cedulku se startovním číslem, přičemž jejich počet odpovídal počtu děl uvedených v nesoutěžní sekci. Akce byla aluzí na stejnojmennou performanci našeho kamaráda výtvarníka Jana Steklíka, někdejšího ředitele neformálního hospodského sdružení Křižovnická škola čistého humoru bez vtipu. V rámci Marienbad Film Festivalu Závody stromů fungovaly v intencích Steklíkova hravě ironického humoru paradoxů jako zamyšlení se nad smyslem soutěží v umění. Kromě festivalových aktivit děláme akce přímo v centru, máme

třeba vyhlídnutý prostor, který byl původně galerií, je nepřístupný, ale pracujeme na tom, aby se znovu otevřel pro kulturní účely. V současné době je komerčně využíváný.

Letos jste pozvali jako hosta Vladimíra Turnera, který se často dotýká širších společenských problémů. Reflektujete v programu festivalu například téma klimatických změn? Mariánské Lázně jsou obklopeny lesy, krajina je tu krásná, prameny a spousta vody. Možná se tato témata zdají místním lidem trochu neadekvátní, protože oni tyto problémy nepocítují nebo spíše mají pocit, že se jich netýkají.

Nelze to nevnímat, konkrétně v Mariánskách řadí kúrovcová kalamita ve velkém měřítku. Pro místní je to šok, myslím si, že místní lidé si až do současné situace globální problémy tolik nepřipouštěli, protože tady je krásně, vlhko, lesy, prameny. Nevnímali tak intenzivně problematiku sucha, které je všude jinde. Ale nelze si nevšimnout, když vykácí půlku lesnatého porostu v bezprostřední blízkosti. Zaznívaly zde nápady jako uspořádat klimatickou konferenci, Mariánky jsou ideálním letoviskem pro podobné akce. Kdo jiný než místní, kteří z těchto přírodních zdrojů těží, by se o ně měli více zajímat. My se v programu festivalu budeme ke klimatu vracet.

Čím to je, že se místní lidé obecně málo zajímají o své bezprostřední okolí?

Myslím si, že je to způsobeno také takzvaným „druhým vysídlením“. Odchází obyvatelstvo, které přišlo do Sudet po vysídlení Němců, nemají v Mariánských Lázních kořeny, nemají se k čemu vztahovat. Já jsem také odešla a nyní se pomalu vracím, táhne mě to zpět. Lidé odcházejí jinam za vzděláním a pak za lepší prací. Poslední generace, která zůstala v Mariánskách, jsou mí rodiče, kteří se tam už narodili a vyrostli tam, jsou to děti rodičů, kteří tam byli takzvaně dosazení. Z mé generace tam skoro nikdo nezůstal. Jen zlomek lidí, kteří se věnují cestovnímu ruchu. Nyní si lidé kupují byt v Mariánskách místo chalupy. Ale to jsou dočasní návštěvníci, nejsou to ti, kteří by tam žili a chtěli něco ve svém okolí zásadně měnit.

Fotofestival Uničov, v roce 2021 přejmenovaný na *UFF*, byl založen místními rodáky v roce 2011. Představuje současné umění a především aktuální podoby fotografie. Hlavními protagonisty jsou v současnosti Petr Willert a Vojtěch Janoušek. Dramaturgie a kurátorský koncept jednotlivých ročníků festivalu vzniká ve spolupráci kmenových a přizvaných kurátorů a soustředí se vždy na jedno téma volně spojené s lokálním kontextem.

Festival se odehrává v galeriích a komorních výstavních prostorách, ale vstupuje i do nevýstavních prostor, jako jsou například kadeřnictví nebo fitness club, do veřejného prostoru nebo do městských zařízení, mimo jiné městského kina nebo Muzea vězeňství. Již od začátku se Fotofestival Uničov zaměřoval i na přesahy současné fotografie a součástí byly performance, site-specific instalace, prezentace autorů nebo projekce autorských filmů a videí. Přejmenováním festivalu se obsah festivalu posunul výrazněji od fotografie k současnému umění v širším kontextu. Podstatným prvkem je také dlouhodobá spolupráce s vysokými školami—s ateliéry fotografie ve Zlíně, Ostravě a v Brně. Zájem místních se organizátoři snaží probouzet spoluprací s místní ZUŠ a gymnáziem, workshopy pro veřejnost, komentovanými procházkami nebo přednáškami o historii Uničova.

Přinést současné umění do regionu

Rozhovor s Vojtěchem Janouškem
* *festival UFF—spolek uff*

Jakub Frank

Vojtěch Janoušek se dlouhodobě snaží rozvíjet kulturu malého města a podporovat mladé tvůrce. V Uničově spoluzaložil Galerii Dobrý den (2011–2014), od roku 2013 spoluorganizuje festival současného umění UFF a od roku 2014 Mladou kameru Uničov—festival krátkých filmů autorů do 30 let. Mimo dramaturgickou a kurátorskou činnost se živí na volné noze vizuální a marketingovou komunikací. Akademické zázemí má v sociálních vědách, Erasmus absolvoval ve Švédsku na Umeå University.

Kdo přišel s nápadem na festival a jak vypadaly první ročníky? Předcházely prvním ročníkům ještě nějaké jiné akce?

S nápadem přišel Petr Willert, tehdy student fotografie ve Zlíně, s Blankou Švédovou, která studovala dějiny umění, a pedagožkou a studentkou fotografie v Opavě Magdou Johnovou. Organizační tým procházel v průběhu let přirozeným vývojem, ze zakladatelů zůstal Petr. Dalo by se říct, že prvním ročníkům předcházela ZUŠ Uničov, odkud se organizátoři znali. Také tam byl v rámci prvního ročníku workshop, kterého jsem se s ostatními zúčastnil. Díky tomu vznikl nápad na Galerii Dobrý den, kterou jsme s Marií Vařekovou a Radimem Lisou založili, a tři roky jsme na uničovském gymnáziu dělali výstavy. Galerie se stala jedním z výstavních prostor festivalu a z účastníků prvního ročníku jsme se postupně stávali organizátory.

Blanka Švédová tehdy pracovala na své magisterské práci *Neoficiální výstavní aktivity v Uničově v 80. letech* a také s Lenkou Vítkovou dříve spolupracovala na činnosti Galerie 36, která fungovala v letech 2006–2010 na olomouckém výstavišti. Blanka dělala i další, řekněme undergroundové, kulturní akce v Uničově. Osobně to vnímám tak, že Fotofestival Uničov, v roce 2021 přejmenovaný na UFF, nějakým způsobem v prvních ročnících navazuje právě na ta 80. léta a já děkuji Blance, že tím vytvořila jakousi kontinuitu.

Jak vybíráte umělce a program pro vaše aktivity?

Oslovujeme umělce, kteří se nám hodí do tématu ročníku. Jako organizátoři/kurátoři se shodneme na tématu a podle toho pak každý přichází se svými návrhy a diskutujeme o nich. 11. ročník měly dramaturgicky na starosti Marie Vařeková a Linda Vondrová. Já s Petrem jsme se zaměřili na spolupráci se školami.

S Ateliérem reklamní fotografie ve Zlíně dlouhodobě spolupracujeme tak, že naše téma festivalu zadají jako klauzurní zadání, v případě 11. ročníku to bylo cvičení. Mají to tedy jako školní úkol, jsme součástí procesu (zadání, konzultace, obhajoby) a poté si vybereme pár děl, která nás zaujmou a hodí se do dramaturgie. Podobně to probíhá i s ostravským ateliérem fotografie, nebýváme tam tak úzce provázání se školním procesem, ale rádi se zúčastníme klauzur a opět, když nás něco zaujme, oslovíme autory. Spolupráce s ateliérem fotky na FaVU v Brně v roce 2021 byla jiná v tom, že jsme pozvali celý ateliér do Uničova a studenti se mohli volně rozhodnout, kdo by chtěl něco pro festival připravit. Byl to experiment, pár studentů v procesu došlo k výstavě v Uničově a výstavou se zapojil i vedoucí ateliéru Ivars Gravlejs.

V dřívějších letech byl výběr autorů velice organický. První ročníky zvali Blanka, Magda a Petr své přátele a známé, které znali ze studií (Petr hodně fotografů, kteří studovali ve Zlíně) nebo z aktivního navštěvování výstav v Praze. Já jsem se později snažil přinést do regionu současné umění z centra, a případně i vytvořit nějaký nový kontext. Docházelo k oslovení studentů z UMPRUM a AVU, také jsme se inspirovali okruhem umělců, kteří se zúčastnili Ceny Jindřicha Chalupského. Snažili jsme se víc propojit Uničov s Olomoucí. Také jsme se v dřívějších ročnících snažili vyvážit přístupnost výstav pro místní publikum. Moje snaha byla festivalem zpřístupňovat umění a ukazovat ho lidem, kteří se o něj dosud nezajímalí.

Jaká je četnost vašich aktivit? A kolik času vám přípravy festivalu zaberou?

Festival je jednou za rok, v posledních letech se termín ustálil na polovině července. Jeho hlavní část trvá pár dní. Některé výstavy ale zůstávají přístupné déle, někdy i přes celé léto. Spolupráce s vysokými školami probíhají během letního semestru. Celkově festivalu za rok věnuji zhruba 150–250 hodin, samozřejmě čím blíže je festival, tím jsou přípravy intenzivnější. Nutno říct, že do 10. ročníku (včetně) byl rozpočet festivalu opravdu malý a byla to pro nás organizátory čistě dobrovolnická aktivita bez finanční odměny.

Odkud získáváte finanční podporu pro vaše aktivity?

Dostáváme každoročně dotaci od města a od 11. ročníku také od kraje a Ministerstva kultury, což nám nově umožňuje alespoň nějakým způsobem odměňovat jak umělce, tak kurátory. Přemýšlel jsem například i o podpoře ambasády zahraniční země, kdybychom dělali výstavu zahraniční umělkyně/umělce, ale to jsme zatím nerealizovali.

Kdo jsou vaši návštěvníci a jak se o vás dozvídají?

Často jsou to lidi navázaní na umělce, jejich přátele a známí. Obvykle jsou to lidi, kteří přijedou do Uničova na výlet z Prahy, Brna, Olomouce. Je to hodně komunitní. A také příležitost potkat se s lidmi, které jsme třeba dlouho neviděli. Je to vlastně prozaické, na jednu stranu děláš akci a máš nějaké ambice a na druhou stranu je to také záminka, aby se jednou za rok ti lidé sešli. Může to pak vypadat jako setkání známých, ale vždycky jsou tam i lidi z Uničova, kteří se o umění a kulturu aktivně zajímají. K oslovení využíváme běžné komunikační kanály: sociální sítě a web, e-mailovou pozvánku, oborové weby (např. ArtMapu), lokální propagaci (plakáty, městský rozhlas,

Uničovský zpravodaj, reklamy v kině před filmovými projekcemi) a podobně. Kdybych tu snahu měl po jedenácti letech zhodnotit, myslím, že v oslovování nejenom lokálních účastníků máme ještě pořád co zlepšovat. Jinak letošní ročník byl trochu jiný, ale v předchozích letech jsme se s Petrem snažili do programu zahrnout vždy jednu „reprezentativní“ výstavu, která měla být otevřenější a přístupnější pro místní, jako takové otevřené dveře pro další program festivalu.

Jak probíhá vaše spolupráce s městem?

Probíhá dobře. Daří se nám spolupracovat s městským odborem kultury a Městským kulturním zařízením, kteří nám dávají k dispozici městské kulturní prostory, vychází nám vstříc s pronájmem. Je to založené na dlouhodobé známosti a podpoře, za kterou děkujeme. Tiskový mluvčí města a jeden z členů odboru kultury mi nedávno s uznáním řekl, že naše aktivity si nachází své počtem omezené publikum, avšak důležité je, že jdou daleko přes hranice Uničova. Samozřejmě se někdy stane i to, že uděláme nějakou výstavu, která má negativní ohlasy. To k tomu asi patří.

Jaká je kulturní nabídka Uničova a s jakými místními aktivitami se cítíte spjatí?

Já organizuji Mladou kameru Uničov, festival krátkých filmů se 47letou historií. Na tom dělám podobně dlouho jako na festivalu UFF. Sten Vlč pořádá takzvané Hospodské sešny v hospodě, které se říká „Čtverka“ (jako 4. hala Uničovských strojíren) a která byla za socialismu centrem uničovského undergroundu. Jinak je tady Městské kulturní zařízení (MKZ), které má svůj program—galerie, kino, divadlo atd.—pořádá i Kulturní léto, což jsou převážně koncerty pro masové publikum. Dále je tady Klub přátel hudby, který pravidelně pořádá koncerty vážné hudby. Městská galerie, spadající pod MKZ, má klasický výstavní program zaměřený na regionální autory, ale občas se objeví větší výstava, například Jindřicha Štreita nebo Kamila Lhotáka. Na hlavním náměstí je také Nová galerie při ZUŠ Uničov, kde vystavují hlavně její žáci. A na místním gymnáziu jsme před lety založili galerii, tam se občas ještě něco děje, ale spíše nepravidelně z iniciativy studentů.

Je váš festival stále ještě zaměřený na fotografii, nebo už se to proměnilo?

To je dobrá otázka. V letošním roce jsme změnili název festivalu a stála za tím snaha se od fotky dostat k širšímu současnému umění.

V minulých ročnících fotka v názvu byla, přesto byl festival dost rozkročený, objevovala se tam malba nebo třeba performance, fotka byla spojnicí. Co bude dál, to ukáže čas. Možnost je, že už festival zůstane jako UFF, ale taky se můžeme vrátit k Fotofestivalu. Impuls ke změně přišel od Marie, která se nám ozvala, jestli by 11. ročník festivalu mohla kurátorsky vést. Pro nás to byla potřebná úleva, zároveň s tím však přišla řada změn. Pojmenování fotofestival má svou výhodu jedinečnosti a rozpoznatelnosti, protože fotofestivalů tolik není—je Blatenský fotofestival, Fotograf festival v Praze a Fotofestival Uničov. Tak uvidíme, co vymyslíme za dramaturgii festivalu do dalších let a jak tomu budeme říkat.

Jaká jsou rozpoznatelná témata pro region nebo pro město Uničov?

V prvních ročnících navazovala Blanka Švédová na uničovský underground a aktivity místních v 80. letech. Práce s místní historií se ukázala i ve zpracování tématu uničovských strojíren. Když zůstalo město po vysídlených Němcích prázdné, postavily se strojírny, které přitáhly velkou spoustu lidí, což nastartovalo novou etapu města. Tématem 9. ročníku byla kostka cukru, která se pojila jak s kovančovským konceptualismem, tak s místní historií cukrovaru, který zanikl na přelomu tisíciletí. S historií pracovalo i téma 11. ročníku, které se zaměřovalo i na mytologii a alternativní historické příběhy. Některá historická a sociální témata se ještě nabízí k prozkoumání, například situace před druhou světovou válkou, kdy Uničov byl převážně německý, a téma Sudet. Pro mě je obecně zajímavé téma periferie a také jakými prostředky se může vybudovat atraktivnost místa/města.

Přestože se Zdeňka Morávková do Rychlebských hor přestěhovala až v roce 2010, nechává za sebou její činnost v regionu nesmazatelnou stopu. Její spojení s mnichovskou kurátorkou Serafine Lindemann, jejíž vztah k regionu pramení z dřívějších rodinných vazeb na Jesenicko, vedlo k založení česko-německého festivalu V centru / Im Zentrum v roce 2016. Festival v současnosti probíhá v kooperaci spolků Světakraj a Pilotraum01, města Jeseník a projektu artcircolo. Kromě iniciátorek festivalu se na dramaturgii podílí také externí spolupracovníci a kurátoři. Festival si klade za cíl podporovat česko-německé vazby mezi současnými umělci, spisovateli nebo hudebníky, zároveň ale upozorňuje na historické vazby mezi Čechy a Němci a reaguje na všudypřítomné pozůstatky po německém obyvatelstvu, kultuře a průmyslu v regionu. V programu se setkávají participativní umělecké projekty a site-specific instalace připravené pro Jeseník a okolí, procházky po krajině, literární čtení českých a německých autorů nebo koncerty. Část programu je zaměřená na společensky orientované projekty a na práci s komunitou. Kromě workshopů, které jsou důležitým prvkem pro spolupráci s místními, zapojují umělci obyvatele například do rozhodovacích procesů o náplni projektu, spolupracují s místními spolky a podobně. Přestože festival pracuje se specifiky lokality a místními, klade si za cíl přivádět na místo návštěvníky z širšího regionu a z celé České republiky, a tím lokalitu kultivovat a obohacovat.

Kulturu nevnímáme jako oddělenou

* OLOMOUCKÝ KRAJ

Rozhovor se Zdeňkou Morávkovou

* *Festival V centru / Im Zentrum—spolek Světakraj*

Jakub Frank

Zdeňka Morávková působila jako lektorka v Národní galerii Praha. Absolvovala doktorské studium na FaVU v Brně, předtím ateliér Environment tamtéž. Od roku 2010 žije v Zálesí v Rychlebských horách na Javornicku. Svými aktivitami se snaží podporovat vztah ke krajině a její minulosti. Provozuje minigalerii současného umění v Kapliče sv. Urbana nad Zálesím, v Javorníku založila mateřský klub Flek, spolu s dalšími rodiči iniciovala otevření Montessori třídy ve venkovské škole ve Vápenné. Spolupracuje se spolky Světakraj a Cestou s Montessori. Věnuje se výtvarnému umění. Se Serafine Lindemann je ředitelkou česko-německého festivalu V centru / Im Zentrum.

Jakou má V centru právní formu?

Festival pořádají tři instituce. Za českou stranu je to od počátku zapsaný spolek Světakraj, který měl v průběhu let další partnery, například Mikroregion Javornicko nebo v posledních třech letech Městská kulturní zařízení Jeseník s podporou města Jeseník. Za německou stranu je to nezisková organizace Pilotraum01.

Kdo přišel s nápadem na festival a jak vypadaly první ročníky? Předcházely festivalu ještě nějaké jiné akce?

S nápadem založit festival přišla německá kurátorka Serafine Lindemann, která žije v Mnichově, ale její rodina pochází z Jesenicka. Konkrétně z vesničky Velké Kunětice. S paní Lindemann mě seznámil spisovatel Jaroslav Rudiš, protože znal mé aktivity v regionu—pořádání kulturních akcí a výstav—a měl dojem, že to do sebe zapadá jako puzzle. A měl pravdu.

Co je hlavním záměrem festivalu?

Asi nejzákladnější východisko je fakt, že žijeme v oblasti Sudet a snažili jsme se navázat na kulturní dědictví, které tady je, ale je zapomenuté. Chtěli jsme se kouknout na to, kde žijeme, co se tu děje a odehrálo v minulosti, a navázat na to nějakým současným způsobem tak, aby to dávalo smysl a zároveň posilovalo česko-německé vztahy.

Co se kromě festivalu v současnosti kolem V centru děje?

V průběhu roku probíhá pouze network a obhlídka míst. Serafine Lindemann jezdí na Jesenicko a do České republiky, společně navštěvujeme výstavy a umělce, na Jesenicku vybíráme vhodná místa pro festival, protože každý ročník se koná na jiném místě—tato kočovnost je samotnou podstatou festivalu. Posvítit si na nějaké zapomenuté, ale dříve něčím významné místo. Já naopak navštěvuji Mnichov a společně vybíráme zase zahraniční hosty a umělce.

Jak vybíráte umělce a program pro vaše aktivity?

Kritériem je, aby daný umělec dokázal citlivě reagovat na místo konání festivalu. Často jsou tedy díla site-specific nebo umělci spolupracují s místní komunitou.

Věnujete se organizaci na denní bázi? Jak často a jaké programy pořádáte pro veřejnost?

Letos poprvé jsme festival rozšířili na celý měsíc. Tedy jeho hlavní obsah byl realizován jeden víkend v červenci, ale po zbytek měsíce

bylo možné navštívit jednu jeho část: Galerii pod širým nebem; užívat po celém městě koloběžky, které vznikly během workshopu; lidé mohli zavítat na Noc literatury a umění, která se z části konala zde, nebo jsme měli připravené průvodce a pracovní listy a tvořivá zastavení pro rodiny s dětmi.

Do jaké oblasti kromě kulturní a umělecké vaše práce zasahuje, například environmentální, sociální, politická, občanský aktivismus, správa veřejného prostoru a podobně?

Kulturu nevnímáme jako oddělenou od svého sociálního ani ekologického prostředí a témat. Festival svým jedinečným způsobem reflektuje historické i současné soužití Čechů a Němců. Zároveň vnímáme okolní prostředí a našimi přednášejícími či průvodci jsou například i archeolog nebo botanik, kteří umožní, aby návštěvníci viděli město a okolní prostředí jinýma očima. Na druhou stranu se držíme mimo politické struktury. Tedy nechceme, aby byl náš festival politizován a v jakémkoliv smyslu politiky zneužíván k propagandě toho či onoho systému. Záleží nám na tom, aby se znovu rozvíjela vzájemně obohacující spolupráce a vznikala nová přátelství i profesní vztahy překračující národnost i konkrétní dobové nálady.

Spolupracujete s místní komunitou. Jakým způsobem se vám daří zapojit místní aktéry, stávají se účastníky nebo spolutvůrci festivalu?

Místní se zapojují buďto na bázi dobrovolnické spolupráce na přípravě festivalu, nebo se stávají spolutvůrci a vystupujícími. V tomto ohledu se na komunitní projekty nejvíce specializuje německý umělec Frank Sauer, který vždy vyhledá konkrétní zapomenutý příběh, který se na Jesenicku či v Rychlebských horách odehrál, a přizve ke spolupráci například dětský sbor, amatérský divadelní soubor, pamětníky a místní odborníky třeba z archivu.

Jaký je váš dosah, je pro vás dostatečný nebo usilujete o širší záběr?

Dokud nepřišel zásah v podobě covidu, tak se nám dařilo každoročně návštěvnost akce zvyšovat a šířit o ní povědomí za hranice regionu. Nyní jsme byli nuceni vše minimalizovat, ale těšíme se na další ročníky, které snad již nezasáhne další omezení. Naším cílem je, aby byl festival V centru / Im Zentrum celorepublikově známou akcí, která si přitáhne svého náročnějšího diváka. Zároveň myslíme

i na místní obyvatele a také třeba na rodiny s dětmi, ale i na vzdělávací akce pro školy.

Spolupracujete s dalšími organizacemi v regionu nebo v blízkém okolí?

Ano, spolupracujeme. Považujeme to za nutné i velmi přínosné. Zmíněna byla Městská kulturní zařízení a město Jeseník, které je nyní nositelem značky za českou stranu. Ale dále můžeme jmenovat Vlastivědné muzeum Jesenicka, Tančírnu v Račím údolí nebo Státní okresní archiv v Jeseníku.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte nebo o kterou usilujete, jedná se o místní samosprávu, lokální granty, podporu jednotlivců, sponzorství a podobně?

Využíváme všechny výše jmenované zdroje. Také nás od počátku podporuje Česko-německý fond budoucnosti, nově české Ministerstvo kultury a zahraniční partneři.

Jaký je při organizaci festivalu poměr dobrovolnické práce a placené práce?

V průběhu šesti let jsme se přelili z toho, že většina práce byla dobrovolnická, do pozice, že většina práce je zaplacená. Na počátku jsme byli asi u čísla dvacet procent placené na osmdesát procent dobrovolnické a nyní je to cca deset procent dobrovolničení na devadesát procent placené práce.

Jaké kanály nejčastěji používáte k propagaci své činnosti na veřejnosti a jak si myslíte, že jsou úspěšné?

Využíváme převážně sociální média a web. Zveme regionální i celorepubliková média. Máme velmi dobrý ohlas i v německých médiích.

Na koho festival cílí a kdo jsou jeho návštěvníci?

Primárně cílí na náročnějšího diváka, který má rád kulturu a nebojí se, že by nad ní musel přemýšlet. Naopak to vítá. Zároveň se to snažíme zprostředkovat co nejširšímu publiku a k tomu využíváme třeba návazné vzdělávací programy pro rodinu a děti.

Co festival přináší do místní komunity Jeseníku?

Myslím, že přináší vzruch v pozitivních i negativních konotacích. Přinášíme kolikrát svěží pohled na místa, která lidé znají, ale běžně je nevnímají. Sklízíme pak od nich reakce, ty pozitivní i negativní, a to už umožňuje dialog.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy Jesenicka a Jeseníku, co by bylo potřeba změnit?

Jesenicko je těžce dopravně dostupné. Na to navazuje nižší mobilita za prací, potažmo za kulturou. Tato odříznutost podporuje velký komunitní a spolkový život. Na druhou stranu ho svým způsobem konzervuje a těžko se otevírá novým vlivům z vnějšku. Po vyhnání německy mluvícího obyvatelstva po druhé světové válce se také už nikdy nepodařilo region plně dosídlit. Tedy na kulturních akcích není tak vysoká návštěvnost, jakou bychom mohli dosáhnout v zalidněnějším a kulturně náročnějším regionu. Kromě toho je pro Jesenicko velké téma i změna klimatu. V minulých letech pocíťována především v nestabilitě některých vodních zdrojů a následně v důsledku sucha a tepla nevídaná kůrovcová kalamita.

Jak a nakolik se v místní komunitě setkáváte s tabuizací vysídlování Sudet? A jak se toto téma prolíná do programu festivalu?

Bohužel je to stále ožehavé téma a některých lidí se dotýká. Proto když připravujeme nějaký grant, hodně se zabýváme tím, jak to vyzní, aby to nevypadalo, že jsme politické hnutí.

Historie se dotýkáme nepřímo, ale je to pro nás cenné a zásadní východisko přemýšlení. Nemůžeme být ignorantí a tvářit se, že tento region žádnou historii nemá. Vyložene téma vysídlení jsme nerefletovali nikdy, vždycky se to týká spíš nějakého místa nebo výrazné osobnosti, jejíž osud zkoumáme. Přijde nám, že ohlížení do minulosti někdy mezi místními vyvolává rozhořčení a na intelektuály zase může působit pateticky. Pro mě bylo překvapivé, jak moc složitý terén to stále je.

Spolupracujete i s Polskem?

Zatím ne. Zatím jsme nenašli klíč, podle kterého spojit místa tady na Jesenicku s Poláky, kteří sem byli po válce dostěhováni stejně jako Češi.

Vztahujete se programově či ideově k ekologii?

Ano, je to oblast mého profesního zájmu. Přesah do ekologie se nabízí z několika důvodů. Jednak zasazení do krajiny Jeseníků, jednak dělat současné umění a nereagovat na současné výzvy a problémy světa je pro mě nepředstavitelné. Umění je vždy součástí své společnosti a může pomoci vidět věci v nové perspektivě. Podle toho vybíráme umělce, kteří se tím už zabývají nebo se toho dotýkají. Jde nám o to, aby lidé vnímali krajinu v kontextu proměn.

Jaký je ideální vývoj do budoucna?

Postupně se snažíme profesionalizovat při přípravě i výstupech.
Přejeme si do budoucna finanční stabilitu.

Město Luhačovice by asi málokdo označil za dějiště současné kultury a umění. Přesto se v moravském centru lázeňství středoproudá a konzervativní kultura setkává s uměním zcela aktuálním. Dochází k tomu prostřednictvím dvou výrazných aktivit, za nimiž stojí kulturní manažerka a organizátorka kulturního dění Magdaléna Petráková. Festival Luhovaný Vincent se od počátků zaměřoval na kvalitní dramaturgii a propojoval současnou hudbu, divadlo a film s místním geniem loci. Důležitým posláním festivalu je hledání rovnováhy mezi organizací programu pro náročné diváky, kteří na festival jezdí z celé republiky, a programu přitažlivého pro místní, respektive náhodné kolemjdoucí z řad turistů a klientů lázní.

Na festivalu a dalších kulturních aktivitách v Luhačovicích se podílí Nadační fond Pramen Luhačovice, založený v roce 2020 z iniciativy kulturně a společensky činných obyvatel města s cílem podporovat kulturu a komunitní aktivitu v lázních a okolí. Mezi podpořené projekty fondu patří výstavy, události místních spolků, stipendia na podporu vzdělávání mládeže, literární pobyty, ale také například nákup a distribuce časopisů pro seniory v době pandemického lockdownu.

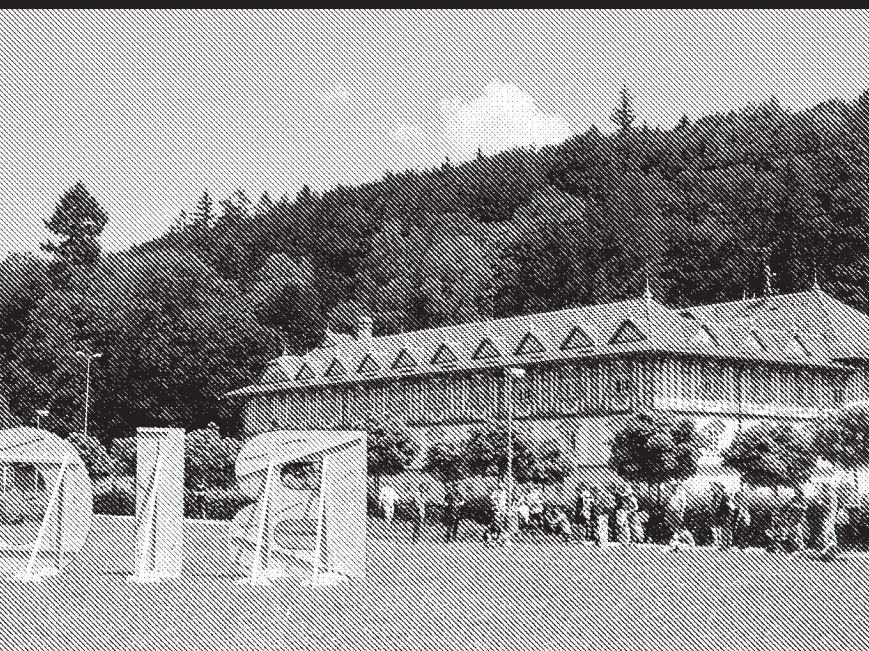

Ukradené město

* ZLÍNSKÝ KRAJ

Rozhovor s Magdalénou Petrákovou
* *Festival Luhovaný Vincent—spolek
Luhovaný Vincent a Nadační fond
Pramen Luhačovice*

Jakub Frank

Magdaléna Petráková je kulturní manažerka, ředitelka Nadačního fondu Pramen Luhačovice a festivalu Luhovaný Vincent. Pochází z Luhačovic, žije v Olomouci. Je koordinátorkou platformy Kreativní Olomouc, produkční festivalu Divadelní Flora Olomouc, produkční spolku Zlínský Zvěřinec. Spolupracuje také s obecně prospěšnou společností Elpida. Vystudovala obor Management v kultuře na Masarykově univerzitě v Brně.

Co je hlavní činností Nadačního fondu Pramen?

Hlavním cílem je povzbudit iniciativitu místních obyvatel. Dát jim prostřednictvím grantu impuls k realizaci vlastních aktivit a taky podporu v průběhu jejich samotné realizace. Nebo také prostřednictvím stipendia možnost rozvíjet se a sebevzdělávat nebo dokončit započatou práci, například publikaci s vazbou na Luhačovice nebo cyklus ilustrací. V centru pozornosti zakladatelů a správní rady fondu stojí kultura, historie, vzdělávání a občanská společnost—komunitnost a sousedství. Samostatným programem fondu jsou literární pobyty na zámku v Luhačovicích—v roce 2020 se konaly čtyři, v roce 2021 jich bylo pět—, určené pro autory/autorky, kteří projdou otevřenou výzvou. Dále vlastní, fondem iniciované projekty typu realizace historických výstav ve veřejném prostoru. Za vlajkovou aktivitu považujeme literární pobyty, v rámci kterých hostující autoři a autorky získají cenný čas a stipendium na vlastní soustředěnou tvorbu. Veřejnost dostává přidanou hodnotu díky vystoupením, jako jsou besedy, autorská čtení a další, nebo díky publikacím, jež obsahují drobný literární výstup, který pro nás a Luhačovice autor/ka připraví v průběhu svého pobytu. Takto autoři Luhačovice umělecky reflektují a zanechávají ve městě svou stopu. V roce 2020 se do otevřené výzvy přihlásilo 43 zájemců, v roce 2021 37, což svědčí o důležitosti programu.

Jaká je četnost vašich aktivit? Mají vaše programy nějaké uzávěrky?

Program podpory fondu je otevřen celoročně, bez uzávěrky. Literární pobyty probíhají od srpna do října, kdy je naše angažmá přirozeně intenzivnější, uzávěrka výzvy je na konci května. Hlavním zájmem fondu není, aby sám pořádal akce. Výjimkou je pořádání setkání s hostujícími literáty/literátkami a také uspořádání benefičního koncertu pro všechny dárce a příznivce fondu jedenkrát do roka.

Věnujete se činnosti organizace na denní bázi?

Správní rada se k projednání své činnosti a hodnocení nových žádostí o podporu schází přibližně jednou za měsíc až dva měsíce. Co se týče managementu fondu, o jeho správu stabilně pečujeme já jako ředitelka a administrátorka Jitka Skovajsová. Obě dostáváme symbolický honorář. Členové správní rady, jeho revizorka i účetní, se ve fondu angažují na dobrovolnické bázi.

Spolupracujete s místní komunitou?

Fond je od samého začátku provázán s šířícím se covidem, který znemožnil jakékoliv setkávání a plánované akce fyzického charakteru. Naplánovaný benefiční koncert jsme museli čtyřikrát zrušit, fondem podpořená Sousedská slavnost byla zrušena dvakrát. Spolupráce s místní komunitou je pro fond klíčová, jde nám především o podněty, které přicházejí právě od ní. Stále se učíme, jak komunikaci s ní efektivně uchopit a jak si získat její pozornost a přízeň. Respektive do místní komunity proniknout. Zatím veškerá komunikace probíhala online.

Už potřebujeme, aby nám příznivější okolnosti konečně dovolily osobní setkání zakladatelů a členů Nadačního fondu Pramen Luhačovice se spoluobčany, milovníky hudby a kultury, dárci, příznivci, podporovateli a širokou luhačovickou veřejností. Za celý rok 2020 téměř nebyla možnost se potkat a naše plány diskutovat a komunikovat normálně, na základě běžného mezilidského kontaktu. Těšíme se, až bude možné ukázat, že za fondem stojí konkrétní lidé, zvědaví a otevření diskuzi. Zakladateli fondu jsou Luhačovjané, členy správní rady jsou čtyři Luhačovjané/Luhačovjanky a jeden Zlíňák. Rádi bychom silně zapůsobili na místní komunitu, aby s námi počítala. Aby kdykoliv kdokoliv, kdo dostane dobrý nápad na projekt, věděl, že se může obrátit na nás a my mu budeme nápomocni v naplnění jeho představ.

Jak kromě nemožnosti se setkávat proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

Připojili jsme se k výzvě „Stojíme při vás“. Znění výzvy Prohlášení a závazek českých nadací a dárců ke svým grantistům nám přišlo velmi vhod, přesně korespondovalo s naší potřebou promýšlet, jakou jako fond v koronakrizi zaujmout pozici. Účelem bylo deklarovat, že jsme připraveni poskytnout maximální podporu stávajícím příjemcům grantů, nabídnout maximální možnou flexibilitu, adaptovat grantové výzvy na aktuální potřeby, naslouchat veřejnosti, ale i donorům. Koronavirová pandemie nám mimo jiné připomněla význam zodpovědného solidárního sousedství. Rozhodli jsme se po dobu jarní karantény zajišťovat nákup a doručování časopisů dle vlastního výběru spoluobčanům ve věku nad 65 let. Fond tak luhačovickým seniorům snad alespoň trošku zpříjemnil dlouhé dny nouzového stavu.

Spolupracujete s dalšími organizacemi v regionu, blízkém okolí?

Ano. Spolupracujeme s akciovou společností Lázně Luhačovice, Muzeem luhačovického Zálesí, zlínským nakladatelstvím Archa, s rodinou Thienen-Adlerflycht, kteří poskytují prostory Zámku Luhačovice, dále se ZŠ Luhačovice, Městskou knihovnou Luhačovice, ZUŠ Luhačovice a s dalšími. Program Dobrodruzi je organizovaný společně s Nadací VIA a zaměřený na žáky druhého stupně základních škol a studenty středních škol.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Rádi z prostředků fondu podpoříme i ekologické projekty, zatím se však žádný žadatel s projektem takového typu nepřihlásil. V etickém kodexu uvádíme: „Nepřijímáme finanční ani věcné dary od firemních nadací zřízených společnostmi ani donorů, kteří se významně podílejí na ekologických škodách, porušování lidských práv nebo na poškozování jiných veřejných zájmů.“

Jaké kanály nejčastěji používáte k propagaci své činnosti na veřejnosti a jak si myslíte, že jsou úspěšné?

Propagujeme se především online a publikujeme články v luhačovických novinách, téměř každý měsíc, ty mají určitě efekt, protože se dostanou všem Luhačovjanům do schránky. Letos jsme také zvolili cestu výlepu plakátů ve městě, abychom upozornili na otevřený grantový program.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost svých aktivit?

Dlouhodobou udržitelnost fondu zajišťuje jeho stabilní personální vedení, díky kterému je možné činnost průběžně rozvíjet. Pro udržitelnost je nicméně klíčové financování. Rozpočet fondu stojí na soukromých financích, především příspěvcích čtyř klíčových dárců, kteří stáli u založení fondu a počítají s jeho podporou do budoucna. Dále rozvíjíme fundraisingové aktivity skrze portál Darujme.cz a chystáme také benefiční koncert, ze kterého budou příjmy určeny na další činnost fondu.

Nyní bych se rád zeptal na festival Luhovaný Vincent, jakým způsobem navazuje spolupráci s místní komunitou?

V roce 2021 měl pořadatelský tým asi třicet členů, z toho osm přímo

z Luhačovic a dalších osm z blízkého okolí. Asi polovina je tedy spřízněná s regionem, zbytek pochází z různých koutů republiky. Všichni však mají, ať již vrozenou či získanou, silnou osobní vazbu k Luhačovicím. Usilujeme o zapojení místních, ale dlouhodobě se nám to příliš nedaří. Je to dáno ale také tím, že většinou obsazujeme speciální pozice, pro které předpokládáme profesionály v oboru. Naposledy bylo například otevřené výběrové řízení na produkční. Klíčové je pro nás místní publikum, které jsme se letos pokusili oslovit pohlednicovou kampaní přes Českou poštu. Dva tisíce obyvatel Luhačovic dostalo do schránek pohlednici s pozvánkou na festival. Efekt se těžko měří, protože jsme měli program volně přístupný ve veřejném prostoru, chybí možnost doptat se na místo bydliště diváků. Na základě pozorování odhadujeme, že místní obyvatelé tvoří tak čtvrtinu publika. V drtivé většině jsou to přespolní návštěvníci, kulturně orientovaná veřejnost, dále pak turisté (pasanti) a lázeňští hosté. Slabší účast místních letos připisujeme zejména bouři, která zastihla celkem dramaticky luhačovickou hlavní třídu a sídliště první festivalový den. Po zvážení situace jsme se rozhodli festival i přes nastalou situaci uskutečnit s odloženým začátkem. Zároveň jsme nabídli všechny volné ruce našeho štábu k pomoci zasaženým Luhačovjanům. A tuto možnost také otevřeli pro naše návštěvníky a hosty.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost festivalu?

Doposud se festivalu podařilo vypracovat spolehlivou funkční platformu, která zahrnuje jak úzkou skupinu organizátorů, kteří se opakovaně spolupodílí na realizaci jednotlivých ročníků festivalu, tak věrnou diváckou základnu a zároveň dlouhodobé podporovatele. Díky této platformě jsme schopni realizovat náš projekt opakovaně a uvažovat o jeho rozvoji v dlouhodobějším horizontu. Dlouhodobým úsilím organizace je rozšiřovat základnu dobrovolníků z řad místních obyvatel. Udržitelnost projektu zabezpečujeme vícezdrojovým financováním. Nicméně pravdou zůstává, že z finančního hlediska festival vzniká de facto každý rok znovu, v podstatě od nuly. Obsahově jsme udržitelní díky skupině patnácti honorovaných profesionálů, kteří na sebe berou zodpovědnost za dílčí pořadatelské funkce, například dramaturgii, koordinaci štábu, produkci, finance, guest service, stavbu, technickou produkci, PR a další. Také díky tomu, že organizace funguje v takovém režimu, je na základě přátelských smluv schopna s relativně minimálním rozpočtem uspořádat řadu velmi kvalitních akcí. Výpočet pro bono by stávající rozpočet znásobil.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte (místní samospráva, lokální granty, podpora jednotlivců, sponzorství a podobně), pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Daří se nám prezentovat se v místních médiích, získáváme úlevy a slevy od místních podnikatelů, zejména co se týče ubytování. Ale pomohla by nám samozřejmě širší podpora. Finanční podporu formou dotací čerpáme od Města Luhačovice a Zlínského kraje a mimo region z Ministerstva kultury a ze Státního fondu kultury. Zvažujeme ucházet se o podporu z mezinárodních zdrojů, například Visegrádského fondu, nicméně zatím nám tyto zdroje postačují, tak uvidíme.

Jaký je na festivalu poměr dobrovolnické práce a placené práce?

Hlavní změnou oproti 10. ročníku festivalu v roce 2019 a 11. ročníku v roce 2021 je to, že práce pořadatelů je již honorovaná. V roce 2021 došlo k profesionalizaci pořadatelského týmu, který dosud, po deset ročníků, na festivalu participoval bez nároku na honorář. Abychom mohli nadále odvádět odbornou, zodpovědnou, kreativní práci a festival dále posouvat, je nezbytné lépe nastavit podmínky pro naši práci.

Jaký je ideální vývoj festivalu do budoucna?

Dosud rosteme ve všech ohledech, ale dosáhli jsme úrovně, kterou bychom rádi udrželi. Chceme zůstat malým rodinným festivalem.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Chceme fungovat udržitelně i v základu, co do energie lidských kapacit a množství výstupů. Dávat přednost kvalitě před kvantitou. Kromě toho máme etický kodex—Luhovaný Vincent v době klimatické změny. Kulturní organizace by se měly proměnit úplně stejně jako celá společnost, jako veškeré jednotky, do kterých je společnost organizovaná. Měli bychom vzít v potaz zdroje a energie, které využíváme, a hledat možnosti, jak je šetřit. Skrze umění dokážeme otevírat, nebo spíš nově artikulovat témata, která nám pomohou nacházet klíč v prohlubování našeho vztahu k přírodě—k čemu máme srdcovou vazbu, to přece nechceme a nebudeme ničit.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy Luhačovic a okolí?

Odliv mladých lidí z Luhačovic, nízká občanská angažovanost a možná také sounáležitost s místem, především ze strany turistů a lázeňských hostů. Je možné mluvit o „ukradeném městě“?

Jaká je v Luhačovicích kulturní infrastruktura?

Kulturní infrastruktura nedostatečně slouží místním obyvatelům. Sice je pozoruhodné, že na pět tisíc obyvatel připadá kino, divadlo, kulturák a tak dále. Místní obyvatelé nejsou kulturně saturovaní, a tak vyjíždí za kulturou a zábavou do jiných měst. Aktivita fondu a Luhovaného Vincenta tak zaplňují mezery v kulturní nabídce města. Například festival představuje Luhačovice v atraktivnějším světle a zároveň poskytuje chybějící prostor pro setkání, diskuzi a zábavu, ale také příležitost pro objevování na poli kultury.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Rozhodně! Nejen z chleba žije člověk živ, jak zní jedno motto fondu. Bez duševní stravy bychom nepřežili. Covid se všemi svými omezeními ukázal, jak lidé strádají, a psychické nemoci se šíří, nemůžeme-li se setkávat a společně prožívat. Umění má schopnost koncentrovat životní témata v tresť a nastavovat nám zrcadlo.

Spolek Obnažení sdružuje profesionální umělce a kulturní aktivisty s osobním vztahem k Chomutovu. Své zkušenosti, často nabyté studiem na uměleckých školách a účastí na prestižních uměleckých projektech po celém světě, přinášejí členky a členové spolku od roku 2003 do Chomutova, formálně spolek vznikl v roce 2007. Vrcholem aktivit je každoročně multižánrový festival Obnažení, který patří přinejmenším v Ústeckém kraji k tomu nejlepšímu na poli performance, tance, alternativní hudby, literárního či výtvarného umění. Vizí spolku je vytvářet v Chomutově prostředí a platformu pro interdisciplinární setkávání a kulturní výměnu regionálního, celorepublikového a mezinárodního významu. Také propojovat Chomutov s většími kulturními scénami v daných oborech. Členové spolku udržují přátelské a inspirativní kontakty s umělci a podobně smýšlejícími kolektivy.

Lhostejnost by byla nejhorší

* ÚSTECKÝ KRAJ

Rozhovor s Janou Nuslauerovou

* *Festival Obnažení—spolek Obnažení*

Dagmar Šubrtová

Jana Nuslauerová je výtvarná pedagožka, lektorka výtvarných dílen, výtvarnice a jedna ze zakladatelek chomutovského festivalu Obnažení. Festival organizuje a řídí spolu se svou přítelkyní Klárou Alexovou. Žije v Praze, ale do města svého dětství a dospívání se intenzivně vrací právě kvůli přípravám festivalu.

Jak vznikl název vašeho spolku Obnaženi a jak dlouho už společně kulturně přetváříte chomutovské prostředí?

Vznik spolku souvisel s nutností se institucionalizovat pro potřeby čerpání podpory ke konání kulturních akcí. Ty jsme s přáteli pořádali od roku 2003, kdy proběhlo první umělecké setkání naší skupiny, tehdy pod názvem Obnaženy. Tento název přinesl náš kamarád, který se na organizaci podílel jen první rok, ale díky němu Obnaženy vznikly. Časem se, i z potřeby poetický název genderově více vyvážit, proměnily na Obnaženi. Z toho plyne i trochu zvláštní skloňování, které v nejužším kruhu používáme: 1. pád kdo, co: Obnaženi. 2. pád koho, čeho: Obnažen. 3. pád komu, čemu: Obnaženám. 4. pád koho, co: Obnaženy. 5. pád voláme: Obnaženi. 6. pád o kom, o čem: Obnaženách. 7. pád s kým, s čím: Obnaženami. Obnaženi tedy v Chomutově existují od roku 2003, kam můžeme datovat první akci, oficiálně ale spolek vznikl v roce 2007.

Jak jste se domluvili na podobě festivalu? Vzniká jeho program postupně, rozšiřujete jej?

Současná podoba festivalu je výsledkem přirozeného vývoje, osobního i profesního zrání, ale i potřeb nás všech, kteří se na organizaci podílíme. První ročníky měly podobu večerního nebo jednodenního uměleckého setkání—setkání několika žánrů a forem umění, v nichž se realizovali organizátoři. Od začátku Obnaženi prezentovali tanec, nonverbální divadlo a výtvarné umění. Z prezentací vlastní tvorby se stala prezentace tvorby přátel a známých tvořících v těchto uměleckých oblastech. Po několika letech jsme pocítili potřebu dát prostor dalším uměleckým formám. Také jsme posledních deset let věrní tradici tématu, které si pro konkrétní ročník vybíráme. I s ohledem na téma přišla potřeba rozšiřovat repertoár prezentovaných forem tak, abychom se do tématu ponořili hlouběji a obsáhli více vrstev. Když ale k výtvarným a tanečním akcím přidáte ještě koncert, literární a filmový večer a workshopy, je z toho týdenní festival. Postupně jsme se rozrostli na třídní, pětidenní, týdenní a letos nově několikaměsíční festival. Během tohoto přirozeného růstu jsme ovšem zažili také „chudší“ roky. Například v roce 2010 jsme se kvůli nedostatku financí opět uchýlili k večerní akci více undergroundového charakteru. Před několika lety (2017) jsme jeden ročník zcela vynechali kvůli potřebě promyslet další kroky, směřování a vývoj festivalu, nadechnout se a nabrat síly. Naopak v letošním roce (2021) realizujeme dosud nejmělejší plán s nejmělejší rozpočtem. Jsme lehce nervózní, ale těšíme se!

Je festival jedinou vaší aktivitou, nebo se během roku scházíte nad jinými akcemi?

Jedinou a vlastně celoroční aktivitou našeho spolku je organizace festivalu Obnažení. V průběhu roku máme několik schůzek a vzhledem k tomu, že ani jedna z hlavních organizátorek a zároveň zakladatelek festivalu a spolku nežijí v Chomutově—Klára Alexová žije už patnáct let v Amsterdamu, Jana Nuslauerová v Praze—je skvělé, že schůzky mohou probíhat převážně online. V létě se pak všichni setkáme v místě svého dětství a mládí a pouštíme se do fyzické realizace festivalu.

Jak se na festival dívají Chomutované? Je za několik let pozorovatelná nějaká změna v jejich zájmu?

Za těch osmnáct let už jsme si vybudovali určitý okruh fanoušků, kteří jsou převážně z Chomutova. Každé léto se na festivalu objeví akce, představení, projekt i osobnost, která bývá oceňovaná na mezinárodní úrovni, a pak nás mrzí, když dorazí jen málo lidí. Stále si klademe otázku, kolik je ještě v Chomutově lidí, které by naše akce mohly zajímat a kteří z nějakého důvodu ještě nedorazili. Akci organizujeme především pro chomutovské diváky. Současně si ale uvědomujeme, že Obnažení nejsou akcí pro masu, protože prezentujeme často projekty alternativní a experimentální povahy. Zároveň se snažíme přilákat nové publikum, třeba i na dílny a workshopy, kde mají lidé šanci dostat se skrze vlastní zkušenost blíže k uměleckým zážitkům. Také jsme v posledních letech vstupovali více a častěji do veřejného prostoru, což s sebou neslo i více reakcí místních. Několikadenní výtvarné instalace například proměnily podobu „jejich“ tradičního náměstí. To mnohdy vyvolává bouřlivé reakce a za to jsme vlastně také rádi. Lhostejnost by byla asi nejhorší. Samozřejmě nás ale těší především ohlasy, které vítají zkulturnění veřejného prostoru.

V současnosti více či méně vnímáme důsledky probíhajících klimatických změn. Řešíte toto téma nějak ve svém programu?

Pro program každého ročníku festivalu je téma stěžejní. Vybíráme je vždy s důrazem na to, aby reflektovalo náš aktuální stav a potřeby, tedy energii, vývoj a potřeby festivalu i členů spolku. Festival i spolek fungují v kontextu stavu, změn a potřeb města Chomutova, ale i regionu a kraje. V našem fungování a přemýšlení o světě se samozřejmě odráží také stav a potřeby naší země i celého světa. Přirozeně se tedy každé téma, které jsme v posledních letech volili

(např. Zrání, Spolu, Restart), nějakou částí dotýkalo ekologie. Konkrétně jsme se dotkli proměn klimatu v rámci výtvarného workshopu, částečně ve výtvarných instalacích. V roce 2020 toto téma asi nejvíce otevřeně komunikoval film *Requiem for the world as we know it* belgického divadelního kolektivu De Nwe Tijd s hudbou Haralda Austbø, který zavedl diváky spolu se čtveřicí divadelníků a muzikantů do Grónska, kde vzdali hold tajícím ledovcům. Klimatické změny tedy nejsou téma, kterým bychom náš festival obecně charakterizovali, ale v posledních letech si nás i přesto vždycky samo našlo.

V letošním roce jste úzce spolupracovali s Ženským spolkem, jaké změny vám tato spolupráce přinesla? Začali jste sázet stromy, našli společně s Terezou Dvořákovou nové místo pro městskou galerii. Jak bude dále vaše spolupráce pokračovat?

S Terezou spolupracujeme už delší dobu, je ale pravda, že naše spolupráce byla v posledním roce intenzivnější. A zdá se, že tomu tak bude i v následujících letech. Myslím, že se nám podařilo hezky propojit plnění cílů a snů Ženského spolku s těmi našimi. Část festivalových akcí se totiž dotýká kultivace veřejného prostoru a tady se právě setkáváme i s prací a vizemi Ženského spolku, který chomutovský městský prostor kultivuje už delší dobu. Také jsme rádi, že jsme našli v Galerii Město prostor k vystavování, který také pěkně ladí s tím, co a jak chceme na festivalu Obnažení prezentovat. V malém rybníčku, jakým je chomutovská kulturní a umělecká scéna, je skvělé a pro všechny strany přínosné spolupracovat. Díky dlouhodobým osobním a přátelským vztahům se to vlastně samo přirozeně nabízí a vyvíjí.

Festival Tabook je mezinárodní festival knižní kultury, specificky zaměřený na obrazovou knihu a ilustraci. Každoroční setkání malých nakladatelů se koná v jihočeském Táboře vždy na podzim. Jedná se o jedno ze zásadních setkání lidí, kteří jsou profesionálně i jinak zapojeni do knižní kultury, se širokou čtenářskou obcí. Součástí festivalu jsou autorská čtení, přednášky, výstavy osobností ilustrátorské scény, odborné semináře, koncerty či divadelní představení, ale také program pro základní a střední školy. K festivalu vychází obsáhlý *Bædekr*, který rozpracovává téma festivalu. Festival založili spisovatelka, redaktorka a překladatelka Tereza Horváthová a ilustrátor a grafický designér Juraj Horváth, kteří působí zároveň v Nakladatelství Baobab, a ke klíčovým spolupracovníkům patří absolventi Ateliéru ilustrace a grafiky na pražské VŠUP, který dlouhodobě vede právě Juraj Horváth. V září na 10. ročníku festivalu Tabook 2021 vystoupila Tereza Horváthová veřejně s prohlášením, že tento ročník je prozatím poslední a další bude možná následovat po dlouhodobější přestávce a konsolidaci sil.

Možná si dáme chvíli pauzu

Rozhovor s Terezou Horváthovou

* *Festival Tabook—společnost
s ručením omezeným Baobab&GplusG*

Jan Freiberg

Tereza Horváthová je nakladatelka, redaktorka, překladatelka, spisovatelka a organizátorka. Vystudovala romanistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V roce 2000 založila společně s manželem Jurajem Horváthem nakladatelství Baobab. V letech 2011—2021 organizovala mezinárodní festival malých nakladatelů Tabook. Je autorkou knih pro děti v próze i poezii, filmových scénářů a překladů. Žije v Táboře, kde je aktivní v politickém sdružení JiNAK!

Jak začaly vaše aktivity směřující k Tabooku?

Jako rodina i jako nakladatelství Baobab jsme se před sedmnácti lety přestěhovali z Prahy do jižních Čech. Od té doby, co Baobab vznikl, jsme organizovali různé malé společenské a kulturní události, které k nám měly přivést čtenáře. První tři roky jsme žili v domě vedle klášterní zahrady v Bechyni. Ve spolupráci s lidmi napojenými na dění v klášteře a místní ZUŠ jsme začali pořádat Baobabí léta. Byly to výroční oslavy nových knih. Naši autoři většinou nejsou jen ilustrátoři nebo spisovatelé, hrají divadlo, mají kapely, učí, vyšívají, angažují se, pracují s dětmi... Program byl tedy už od začátku pestrý a čím dál pestřejší, jak se náš okruh rozšiřoval.

Jak to pokračovalo v Táboře?

Přesunuli jsme se z Bechyně do Tábora po třech letech, chtěli tu místním lidem představit vše, co máme rádi, a spojit dva různé světy lidí.

Které světy jste chtěli spojovat?

Světy lidí, kteří žijí v místech, kde jsme se nenarodili a nemáme pevné vazby, s širokým okruhem Baobabu. V Táboře jsme pokračovali v pořádání Baobabího léta. Brzy se do Tábora přistěhovala má sestra, našla si knihkupectví, u kterého byl malý byt, a udělali jsme z něho knihkupectví a galerii Baobab. To byl další posun. To místo přirozeně přitahovalo lidi z různých stran. Vedle baobabích titulů jsme nabízeli výběr knih našich oblíbených malých kvalitních nakladatelů a grafiky. A každý měsíc byla výstava. Po třech letech, když už se sestřina rodina příliš rozrostla a do bytu za obchodem se nevešla, převzala knihkupectví po sestře Lenka Vocílková.

Jak vznikl festival?

V roce 2005 nebo 2008 dostal Baobab pozvání na festival malých nakladatelů do Parmy. Potkala jsem tam kdekoho, skvělé nakladatele, s mnoha z nich dodnes spolupracuji. Pěkně se o nás starali, hodně jsme společně jedli a debatovali a hodně jsme se naučili. Přemýšlela jsem pak, jak se v Čechách obdobným nakladatelům daří. Tedy těm pro děti, to jsme tenkrát byli tři nebo čtyři. Uvědomila jsem si, že neexistuje událost, která by zviditelnila práci jakéhokoli malého kvalitního nakladatele. Takže jsme založili festival. A jelikož jsme orientovaní na knihu pro děti, obrazovou knihu a ilustraci, rozhodli jsme se téhle součásti festivalu dát mezinárodní rozměr. Tak vznikl Tabook.

Kdo jsou jeho protagonisté a jak funguje?

Program se zaměřuje na lidi mimo popovou scénu, je to festival nakladatelských profesí, lidí schovaných v nakladatelstvích, všech, kdo tu knihu dělají: překladatelé, redaktoři, editoři... Chtěli jsme obor a ty lidi zviditelnit a chtěli jsme se s nimi setkávat a také jsme chtěli, aby se mohli potkávat sami mezi sebou a se svými čtenáři. Velký knižní trh s velkým českým i mezinárodní programem. Netušili jsme, jak nás přeroste. Dnes na něj jezdí tři a půl tisíce lidí.

Jak se Tabook vyvíjí v poslední době?

Před dvěma lety došlo k zásadním změnám. Naše dlouholetá spolupracovnice Lenka Greň, dříve Vocílková, se osamostatnila a založila si své vlastní knihkupectví. V bývalých prostorách Dílny, kde jsme s Lenkou nějaký čas Baobab provozovali, jsme začali pořádat výstavy. Bohužel o krásný prostor Dílny jsme nakonec loni přišli. Paralelně jsme sice se sestrou a dalšími přáteli založili Sousedskou univerzitu a rozvíjíme další aktivity, například ŽAS—Ženský amatérský soubor, ale v tuto chvíli nemáme v Táboře žádné vlastní zázemí. Naše knihkupectví, za kterým stojí Lenka, se jmenuje Jednota: kafe a knihy. Prodávají se v něm naše knihy, ale kromě Tabooku už spolu nijak zvlášť nespolupracujeme, i když Lenka samozřejmě rozvíjí i to, co jsme dělali v Baobabu, víc se zabývá místním aktivismem, ekologií, udržitelným rozvojem a tak dále.

Některé nezávislé kulturní organizace v regionech se snaží prostřednictvím kultury měnit politické prostředí nebo veřejný prostor, vnímám správně, že to není vaše priorita?

Všechno, co tu děláme, nebo jsme dělali, bylo dost propojené s literaturou a nakladatelstvím a celkově kulturou, kterou jsme chtěli šířit. Pro nás ji představuje kvalitní kniha pro děti, fenomén čtenářství, současná literatura a výtvarné umění, intelektuální činnost jako taková. Samozřejmě chceme také měnit věci ve městě, od začátku se alespoň trochu snažíme zapojit. Kandidovala jsem za hnutí Jinak, sedím v kulturní komisi... Nicméně celkově ve mně převládá spíš pocit prohraného boje.

Proč?

Kromě toho, že jsme tady v Táboře přišli o vlastní prostor, jsou tu i věci, které jsme se snažili prosadit. Například změna struktury městských galerií. Jsou v Táboře tři a jsou vedené bez nějaké promyšlené koncepce, nemají žádného kurátora. Ostatně řídí je Odbor

kultury. Rádi bychom, aby se galerie alespoň základně rekonstruovaly a změnila se jejich dramaturgická náplň. Ostatně prostory městských galerií jsme aktivně používali pro taboovkové výstavy. Za třináct let, co jsme tady ve městě, jsme s tím nedokázali hnout.

Teď se ledy začaly hýbat kolem nového kulturního prostoru, který by měl vzniknout v budově bývalé trafostanice. Ale jak bude fungovat a podaří-li se v něm udělat kromě plánované stále expozice Šechtla a Vosečka i nějaký další prostor, který by někdo svižně uchopil, to je ve hvězdách. Trochu se bojíme, že to místo nebude mít autonomii, ale bude řízeno přímo Odborem kultury města, stejně jako galerie.

Jak funguje spolupráce v Táboře? Jste komunitně zaměřeni, ale nejste místní.

Malá města jsou legrační. Každý tu zná každého z gymplu nebo z fotbalu. Důležitá je samozřejmě i ta společná hospoda. Udržuje se tu zvláštní vnitřní solidarita, díky které se pořád cítíte tak trochu cizí. Pro nás lidi z velkých měst je to občas krušné. Na druhou stranu, v Praze by se nám nikdy nepodařilo udělat tak familierní festival jako tady. Tábořské rodiny a zařízení ubytovávají desítky našich účinkujících nebo diváků a pokud vím, vznikají z toho vztahy na celý život, mnoho malých podniků se chce zapojit. Společenství aktivních lidí je tu poměrně velké a se všemi se dá všechno domluvit v našem společném obýváku na Husově náměstí.

Jak spolupracujete s obyvateli Tábora?

Různě. My jsme se nikdy nebáli někoho oslovit, přitáhnout ke společné práci nebo si říct o pomoc. Při vernisážích jsme instalovali, pekli, vařili a pak na vernisáži společně zpívali. Jsou tu přátelé a kamarádi a nadšenci, s těmi jsme v kontaktu pořád, a když se něco děje, třeba přijde čas Tabooku, dvojnásob. Pak jsou tu napojené kavárny, hospody, čajovna, tatérství, antikvariát a tak dále, velká a podstatná síť. Výborně funguje také spolupráce s Divadlem Oskara Nedbala, to je krajská příspěvková organizace. Chápou, co máme na mysli a co potřebujeme, jsou schopni improvizovat a můžeme se na ně spolehnout. Dál, trochu vlažněji, spolupracuje i Husitské muzeum, letos připravilo výstavu muzejních nakladatelství. Dobře spolupracujeme i s církvemi.

A místní donátoři?

To už je slabší, máme pár drobných donátorů, kteří nám vždycky přispějí nějakými pěti tisíci. Firmy a lidé nám pomohou spíš

naturáliemi, vlastními výrobky nebo službami nebo udělají slevy na ubytování. Chlebičky nebo koláči. Zahraniční hosté se stravují u nás doma, máme po celou dobu festivalu otevřený dům a kdo může, vaří pro třicet lidí.

Kdybyste si mohli vybrat, s kým spolupracovat, kdo by to byl? Městské organizace, nebo kdo z okolí by byl ideálním partnerem? Záleží na tom, jakou spolupráci myslíte. Dovedu si představit, že by město zřídilo příspěvkovou organizaci vedenou nějakým profesionálem, která by pod sebou měla galerie nebo právě nový prostor Trafačky. Tak, jak spolupracujeme s městem teď, bychom s ním v rámci příspěvkové organizace spolupracovat nemohli, to je nevhodně nastavené.

Líbí se mi samozřejmě model z Humpolce, kde má galerie 8smička příslibených dvacet let existence od soukromého majitele. Ale to je něco úplně jiného. V Táboře zatím takhle osvětlený podnikatel chybí. Na druhou stranu, kulturní scéna v Táboře je dost rozmanitá a živá.

Z vnějšku Tábor působí jako kulturní město.

Ano, je tu hodně aktivních a zajímavých lidí, ale ti nejsou zas tak viditelní a městská kulturní politika je podle mě spíš průměrná. Týká se to i veřejného prostoru, to je přece svým způsobem také kultura. Za posledních dvacet let tu ve veřejném prostoru nevzniklo nic skutečně kvalitního. Táborští zastupitelé a radní se ale paradoxně vnímají sebevědomě. Tábor je sice bohaté město, ale nemyslím, že by se jejich sebevědomí mohlo opírat o hmatatelné výsledky. Jejich uvažování o kultuře i veřejném prostoru je spíš maloměstské, a přitom by mohlo být světové.

Jinak tady celkově kultuře, nebo tomu, co je pod pojmem kultura vnímáno, vládne gastro. Konkrétně i s nadsázkou. Šéfem tábořské kulturní komise je člověk, který gastro dělá skvěle. O kultuře toho ale moc neví. Je inteligentní a milý, ale jeho představy o kultuře jsou trochu naivní. Nicméně alespoň nějaké má.

Nemyslíte, že třeba nemají jasno, co dělat a co je dobré?

Já myslím, že je to otázka nějakého všeobecného vzdělání a rozhledu lidí ve vedení radnice a samozřejmě také představivosti a schopnosti dokázat prosadit něco skutečně kvalitního, nejen levného. Na to je třeba odvahy i schopnosti navázat na sebe zajímavé lidi. Ale to dnes umí málokdo. Jeden z nejkřiklavějších příkladů, jak s veřejným

prostorem nepracovat, je Křižíkovo náměstí zrekonstruované před přibližně sedmi lety. Je to vlastně nedávno, takže se nemůžeme vymlouvat, že by neexistovaly příklady kvalitních řešení. Křižíkovo náměstí je jeden z nejdůležitějších a nejživějších tábořských prostorů. Přirozené místo setkávání, křižovatka cest, předěl mezi starým a novým městem, místo, kde stojí gymnázium. Náměstí je výsledkem prací projektantů, ne architektů, zvítězil ne nejzajímavější, ale nejlevnější projekt. Ke všemu nabízel v ceně sochařské dílo. Tak máme teď na tábořském náměstí sochu Času, bronzový útvar s barevně osvícenou kulatou dírou uprostřed. V Táboře koluje řada vtipů, nedaleko totiž stojí kamenná socha palcátu, nejspíš z šedesátých let, která je ryze falická. Všichni tedy čekáme, kdy se dají ti dva dohromady a co se poté stane s tábořským časem.

Tady vždycky vyhraje spíš průměr. Když si vzpomenu na divoké debaty, které se strhly kolem dřevěného, jednoduše architektonicky vymyšleného chlastánku na náměstí, uvědomuji si, že to není jen problém zastupitelů.

Jaké jsou formy místní podpory?

Město uděluje kulturní dotace. Už dva roky si organizátoři větších a významějších akcí mohou žádat ve zvláštním dotačním titulu. Podpora ale dosahuje kolem 150000 korun. Jinak téměř každý kulturní aktér může dostat malou podporu v rámci žádosti na činnost nebo menší akce. Sehnat peníze na kulturu, nebo konkrétně na Tabook, se nám ale v téhle době jeví snažší než sehnat místo, kde ji provozovat. Nám by v tuhle chvíli nejvíc pomohlo získat prostor, město ho nemá a nezdá se, že by pro to chtělo něco dělat.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy regionu?

Myslíte Táboř? Není tu žádný kulturní dům, střecha nad hlavou pro ty, kdo něco dělají. Je tu kulturní odbor města, který rozdává peníze, administruje granty, ale hlavně pořádá kulturní akce. Doslova jedenáct úřednic, které organizují oficiální kulturu v Táboře. Tábořské slavnosti, festival Komedianti v ulicích a mnohé další. Pokud by kulturu v Táboře dělali odborníci, bylo by to lepší.

Respondenti při mých rozhovorech odpovídají podobně jako vy, mají jasnou představu, jak jiná by měla být kulturní politika města. Jako spolky vytváříte alternativní koncepty lokálních kulturních politik.

Ale nikdo se nás většinou na nic neptá.

Ideově byste byli asi silnější než zástupci měst, ale materiálně se nemůžete rozpočtu města vyrovnat.

Nemáme moc šanci se dostat do živé politiky a udržet se tam. Mnozí z nás ani nechtějí nebo se jich ani nikdo neptá. Většinou spíš kandidaturou vyjadřujeme podporu nějakým dvěma třem populárnějším tvářím. Nedovedu si představit, že by mě v Táboře někdo volil, když jsem tu ani nechodila na gympl, na fotbal a pořád akorát frflám. Ale jde hodně i o odhodlání. V našem městě chybí v politice akční lidi, kteří by lidi propojovali, vybudili je ke společné práci. Hodně lidí něco dělá, ale každý na svém vlastním písečku. Buď zmizí za prací do Prahy, nebo mají své profesní nebo soukromé aktivity a s maloměstskou politikou se nechtějí zahažovat. Málokdo osvícený, vzdělaný a schopný jde do politiky, to je obecně problém celého českého státu. A ono ani není divu: sám proti mnoha člověk moc nezmůže.

Možná je to častý problém—napětí mezi samosprávami a aktivními spolky.

Naše město se sice k živé kultuře hlásí, ale není schopné skutečně partnerské podpory. Někdy mi připadá, že pokládá akce spolků za narušování vlastní kulturní politiky a dokonce je více nebo méně bojkotuje, nebo jen ignoruje. To je vidět například v rámci propagace. Kulturní program města Tábora je prezentován na plakátech, ale akce, které podpoří v dotačních městských programech, nezveřejňují. Nedává to smysl. A víte kolik Tabooku a jiným velkým akcím dovolí vylepit plakátů na městské výlepové plochy? Šest. Přitom „svou“ kulturu mají úplně všude, nám omezují i velikost plakátu. Museli jsme začít dělat černý výlep.

Jaký je podíl dobrovolnické a placené práce na Tabooku?

Když mluvíme o festivalu, máme celou armádu dobrovolníků, které pro Tabook aktivizujeme. Třídy z různých škol, řada dalších dobrovolníků. Bývá jich kolem šedesáti. Řídí je tři koordinátoři. Pomáhají se stavbami, s prodejem knih, hlídáním výstav, úklidem, u festivalových událostí. Pak máme odborněji vybavenější dobrovolníky, například překladatele, tlumočníky, často z filozofické fakulty, a potom studenty uměleckých škol, kteří se zapojují do instalací výstav. Fungujeme už dlouho, a tak pro nás už pracuje druhá generace dobrovolníků. A mnoho jich přijíždí i ze zahraničí.

To jsou lidé, kteří se s vaším festival osobně identifikují?

Ano. Jsou tam a jsou za to rádi a my stále nemůžeme uvěřit, jak mohou být tak neuvěřitelně nadšení a úžasní.

A co placené práce?

Máme malý tým lidí, který se moc neobměňuje. S mým mužem Jurajem vytváříme dramaturgii festivalu a řídíme ho. S grafikem Janem Čumlivským připravujeme knižní baedekr. Tonda Novotný povětšinou postaví divadlo nebo promění nějaké místo v úžasnou scénu, jako letos Truhlárnu. Markéta Oukropcová má na starosti produkci divadel. Štěpánka Nekorjaková produkuje zahraniční hosty. Velkou část festivalu už produkuje můj syn Josef a moje dcera Lia. A Bára Čermáková z Baobabu nám dělá finanční zázemí. Pak máme pár dalších lidí z Tábora, architekta a tak dále. Nesmím zapomenout na bývalé a aktuální studenty ateliéru ilustrace a vůbec celý spolek Xao. Ti se starají komplexně o výstavy a výtvarné dílny. Ti všichni sice dostávají nějaké spíš symbolické honoráře, ale jejich práce a nasazení se vůbec nedají vyčíslit.

Jak reagujete na environmentální krizi, jaká je věková struktura vašich diváků?

Řešíme to od banálních záležitostí, nechceme, aby naši hosté moc létali letadly, často proto zveme hosty ze středoevropského regionu, jsme rádi, když dají přednost vlaku před letadlem nebo když se naloží po pěti do auta a přivezou s sebou všechno, co je třeba. Třídění samozřejmě děláme dávno, lidé od gastra vědí, že plasty nechceme, recyklujeme naše dočasné festivalové stavby. Stavíme z palet, co použijeme jednou, použijeme vícekrát. Ale tohle praktikujeme i v nakladateství, zvláště můj muž v roli grafika řeší dlouhodobě udržitelnost, například se snaží nepoužívat laky a vybírá i papíry bez příměsí. Recyklujeme i prostory, vměstnáme se do čehokoliv. Stavíme maximálně stan. A co se týká věkové struktury diváků, náš program je pro děti i pro starce.

A genderová vyváženost?

Jednou Honza Čumlivski zjistil, že v jednom čísle baedekru měl samé muže, tak jsme ho napřesrok naplnili ženami. Tohle je ale naší přirozenou součástí uvažování o věcech a o světě. Na tohle myslet naštěstí nemusíme.

Jak jste fungovali během koronavirové krize?

Něco zaniklo. Museli jsme přerušit Sousedskou univerzitu. Museli jsme začít počítat s větší nejistotou než obvykle, až stavem nouze. Dva poslední festivaly jsme udělali částečně pod širým nebem, abychom snížili riziko nákazy a nemuseli nosit všude roušky.

Jaký je dosah vašich aktivit?

Tabook je mezinárodní festival, ale jsme rádi, že sem jezdí lidi ze všech koutů naší malé země. Když je nás víc, nebudeme se bát vlka nic...

Jakým způsobem zajišťujete udržitelnost, svým entuziasmem?

Entuziasmus, ano, vlastně všechno závisí jen na nás. Pak jsou peníze a ty se na takové drobné věci seženou. O to není starost. Problém je, kde brát dostatek energie.

Možná vás koronavirus tolik nezaskočil, když jste celé roky schopni improvizovat?

Improvizace je asi slovo, které dobře vystihuje celou naši aktivitu. Mohli bychom festival zprofesionalizovat, ale pak ztratíme hrozně moc. Nebo v tom můžeme pokračovat takto, ale hrozí obrovská únava a vyčerpání. Jsme v bodě zlomu. Loni jsme slavili také dvacet let nakladatelství. Možná si dáme chvíli pauzu. Musíme se někdy zastavit, vydechnout a podívat se na vše trochu z dálky. Těšíme se, že to budeme mít za sebou.

Pelhřimovy jsou vesnice na polsko-českém pomezí. Do Prudniku nebo Glubczyc mají zhruba stejně daleko jako do Krnova. Po vysídlení Němců a následné devastaci krajiny a zemědělské půdy nejdříve komunistickými družstevníky a následně zemědělskými podnikateli v okolí téměř nikdo nezůstává. Ve vsi stojí zámek a původně gotický kostel, o nějž se od roku 2005 stará místní Hnutí DUHA. Již řadu let kostel opravuje a snaží se z něj vytvořit centrum pro pořádání kulturních a společenských akcí. Ideou, která činnost pohání v dlouhodobém horizontu, je navrácení obyvatel do Pelhřimov a nová—reverzní—kolonizace vesnice.

V roce 2014 se v okolí kostela z popudu kapely Bratři Orffové odehrála hudební událost, která měla k regionu Osoblažska a zanikající vesnici přitáhnout pozornost a pokusit se vytvořit dočasnou autonomní zónu pro milovníky hudby a nezávislé kultury. „Anti-festival“ Pelhřimovy se od té doby odehrává pravidelně na konci léta, a přestože jde o akci bez tradiční formy propagace, získává si stále větší počet zájemců. Nabízí kromě současné nezávislé a alternativní hudby z Česka a Polska také performance nebo slam poetry. Na festival je napojený architektonický workshop. Nedaleko Pelhřimov se koná spolupracující Fajfrštýl festival, napojený na aktivity a prostory komunitního Skateklubu Vrbno v bývalých sklárnách, zaměřený na českou a slovenskou nezávislou hudební scénu.

Tolik kultury, na kolik se složí

Rozhovor s Ivem Dokoupilem
a Petrem Mihalcem
* *Festival Pelhřimovy*

Jakub Frank

Ivo Dokoupil je cestovatel, novinář a fotograf na volné noze, ekolog. Žije v Radimi u Krnova. Je držitelem dvou ocenění v soutěži Czech Press Photo, spolupracuje s Českou televizí a s Člověkem v tísní, kde se věnuje asistenční pomoci Banátu a Podkarpatské Rusi. Život krajanů v rumunském Banátu dokumentuje od roku 2000, provozuje stránky www.banat.cz.

Petr Mihalco je učitel, hudebník a pořadatel a dramaturg festivalu Pelhřimovy. Žije v Brně, kde učí a podílí se na chodu laboratorní školy Labyrinth. Dlouhodobě působil v hudební skupině Noir Voir, se kterou po skupině Bratři Orffové převzal i organizaci festivalu Pelhřimovy odehrávajícího se v česko-polském pohraničí.

Kdo, kdy a za jakých okolností místo objevil a jaký s ním měl záměr? Co aktivitám předcházelo?

ID: Dělalí jsme na Osoblažsku výchovné tábory a při té příležitosti jsme tam objevili zdevastovaný kostel a začali se o něj zajímat. Zjistili jsme, že patří církvi, a začali ho opravovat. Správce nás navedl, abychom si na biskupství požádali o převedení památky na naše hnutí, což jsme udělali, a v roce 2005 nám kostel dali do správy. Od roku 2006 píšu granty na Ministerstvo kultury a na kraj. Celá iniciativa šla na začátku ode mě, protože jsem předsedou pobočky Hnutí DUHA Jeseníky. Pak se ke mně přidali další lidi, kteří se o to starají, ať už v rámci tábora, nebo festivalu. Hnutí DUHA Jeseníky spravuje ještě rychtu v Karlovicích z roku 1645, kterou jsme koupili v dražbě před třemi lety, a hřbitov v České vsi, což je taky zaniklá osada kousek od města Albrechtice. Pak se zabýváme samozřejmě ochranou přírody v Jeseníkách.

Kdo se na práci okolo kostela podílí? Zapojujete do spolupráce i místní?

ID: Ty nezapojujeme, protože tam žádní místní nejsou. Zapojuje se obec Slezské Rudoltice, která má hodně aktivního starostu, který nám pomáhá, co může. Společně s ním máme dlouhodobý cíl vesnici Pelhřimovy obnovit. Pelhřimovy vznikly v rámci německé kolonizace území, kostel je přibližně z roku 1275 a v roce 1949 komunisti rozhodli, že v konečném pásmu nesmí stát žádné baráky, tak zbouřali a rozebrali 66 domů. A my chceme vesnici obnovit a umožnit stavitelům, aby tam ty pozemky obydleli.

Co se na kostele kromě festivalu ještě děje?

ID: Každý rok se tam pořádá týdenní tábor, děcka se učí dělat především omítky, teď děláme i podlahu, takže si sáhnou na práci. Letos tam byl poprvé jógový kurz, pravidelně už třetím rokem bývá workshop studentů architektury z Brna a asi dvakrát tam byl i tačnický workshop. Kromě toho tam už byla i mše a svatba.

Jak pokračuje práce na kostele a jaký je s ním další plán?

ID: Letos chceme dělat kus podlahy z modřínových fošen, aby se tam dalo tancovat, a uděláme i nějaké další omítky. Do příštího roku sháníme peníze, abychom mohli udělat fasádu. Cílem je kostel zprovoznit jako kulturní centrum, kde se bude dát i bydlet. Taky bude sloužit jako místo, kde se můžou v budoucnu scházet dělníci, kteří tam postaví ty první domečky.

Jsou nějaká témata specifická pro region? Čím je místo Pelhřimovy specifické?

ID: Co je společné, to je ten smutný osud. Je to opuštěná země, lidé byli vyhnáni z obou stran a kraj trpí jak z polské, tak z české strany. Dokladem toho jsou památky, které jsou ve špatném stavu. Celá situace vznikla jako důsledek vysídlení a nástupu komunistů. To byly dvě katastrofy a třetí katastrofa, která kraj postihuje, je současná zemědělská politika, která může za to, že kraj se vyliďňuje dál.

Kdo přišel s nápadem na festival a jak vypadaly první ročníky? Předcházely prvním ročníkům ještě nějaké jiné akce?

ID: Vzniklo to tak, že na jaře 2014 za mnou přišel Lelek z kapely Bratři Orffové s tím, že chce někde na Osoblažsku udělat festival. Oni tenkrát tušili, že vyhrají Anděly, a rozhodli se, že peníze za cenu investují zpátky. Pozvali tam své oblíbené kapely a talenty a celé to hradili sami. Podpora po skončení akce byla ale natolik velká, že letos proběhne 8. ročník.

Jak vybíráte vystupující a festivalový program?

PM: Za výběrem účinkujících a programem stojí tým asi dvaceti lidí. Způsob výběru se však každoročně mění. Buď za něj zodpovídá jedna osoba, případně dvojice, ale na některé ročníky byli účinkující vybíráni celým týmem, letos například každý z týmu, kdo chtěl, vybral jednoho až dva interprety a domluvil s nimi hraní sám za sebe. Doprovodné aktivity přichází spíše náhodně podle aktuálních možností, nápadů, objevů nebo vizí.

Co se kromě festivalu v současnosti v Pelhřimovech děje?

PM: Pracovní tábor, proběhla zde také svatba, mše, natáčení videoklipu, filmová noc či taneční workshopy nebo architektonický workshop, který svými dřevěnými stavbami reflektuje již zaniklou obec.

Existuje v okolí nějaká komunita, která by se festivalu účastnila? Jakým způsobem se vám daří místní zapojit?

PM: Obracíme se pravidelně na starostu, který pomáhá nejen s chystáním festivalu, zajistí například prořezávání cesty, kontejner, případně domluvu s policií a hasiči. V rámci komunit žádnou konkrétní spolupráci nemáme, spíše s jednotlivci. Ale v regionu jsme napojeni také na další organizace, které pořádají akce, například Open mic v Bruntále nebo Zažít Bruntál jinak. Také čajovna či gastro stánek je regionální, zatím nedomlouváme nic třeba z Brna, přestože kontakty tam máme.

Jaký je dosah vašich aktivit, je pro vás dostatečný, nebo usilujete o širší záběr?

PM: Záběr je pro nás dostačující, o širší záběr se vyloženě nesnažíme, umožňujeme nám to udržet intimní a bezpečnou atmosféru a prohlubovat vztahy v komunitě. Pokud probíhá snaha o širší záběr, tak se týká pouze aktivit nepřímo navázaných na festival, jako jsou workshopy, další kulturní akce nebo setkání, tábory a tak dále.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost?

PM: Hlavně vlastní proaktivitou. Postupně se formoval tým, který dnes již funguje „samostatně“. Každý z členů zná své kompetence, které buď plní, nebo deleguje. Udržitelnost je nezbytně navázána na komunikaci v týmu, která probíhá na poradách nebo v uzavřené facebookové skupině. Užší tým zhruba šesti lidí pak zajišťuje fungování širšího týmu.

Jak získáváte finanční podporu pro vaše aktivity? Žádáte třeba o nějaké regionální dotace?

PM: Podmínkou čerpání grantů a tak dále je většinou mediální výstup, oficiální organizační tým, právní status. To jde přímo opačným směrem, než se chceme vydávat my. Celá událost je proto financována čistě z příspěvků návštěvníků a přeneseně i umělci, kteří přijíždí za minimální peníze. Návštěvníci tak dostanou přesně tolik kultury, na kolik se složí. Největší podporou z oficiálních míst je vykosení krajnic silnice obcí Slezské Rudoltice, bezplatné zapůjčení kostela Hnutím DUHA a přístup k pitné vodě u sousedů.

Jaký je poměr dobrovolnické práce a placené práce ve vašem projektu?

PM: Pořadatelé pracují stoprocentně zadarmo. Když vyjde pár korun navíc, zaplatí se jim útrata na baru. Zapláceno dostávají pouze ti, kteří se danou činností živí—hlavně zvukaři. Spravedlivé odměny organizátorům bychom dali rádi, ale rozpočet to nedovoluje. Přebytky darujeme na rekonstrukci místa.

Jaké kanály nejčastěji používáte k propagaci festivalu a jak si myslíte, že jsou úspěšné?

PM: Událost ze zásady nepropagujeme veřejně. S novináři máme gentlemanskou dohodu, kterou rádi porušují, že se o akci ani nepíše. Proč? Nechceme stavět ploty, nechceme omezovat počet účastníků a místo má přitom svou kapacitu, kterou nechceme přetěžovat. Za

ty roky se počet návštěvníků ustálil mezi třemi a pěti sty lidmi. Odhady se různí a nemáme to jak spočítat.

Je něco, čeho se vám ve vašem místě působení nedostává, ale nacházíte to např. v jiných regionech?

PM: Setkání je nadregionální, částečně i mezinárodní. Samotnou událost nedostatky regionu, kterých je dost, nijak zvlášť neomezují. Možná naopak místní vyprahlost přidává události na přitažlivosti.

IV.
SPOLKY
SE ŠIRŠÍ
ZÁKLADNOU

Čtvrtá kapitola je zaměřena na spolky s širší členskou základnou a dopadem, které usilují o dlouhodobou udržitelnost a vzniká kolem nich fungující komunita. Většinou mají jejich členové v rámci spolku rozdělené role, kdy se každý stará o některou oblast spolkové činnosti. Přesto je jejich fungování založeno na nadšení několika málo jednotlivců a velké míře dobrovolnické práci. Někteří se pokoušejí postupem času o větší profesionalizaci. V rozhovorech mluví o dílčích úspěších, kdy se daří měnit kulturní prostředí a celkově kultivovat kulturní politiku v daných místech. Často zmiňují, že prvotní motivací pro ně byl nedostatek alternativy k městem pořádaným akcím, zaměřeným spíše na masovou kulturu, a tuto motivaci sdílejí s pořadateli festivalů z předchozí kapitoly.

Kulturní a komunitní **Prostor** nepůsobí v Boskovicích příliš dlouho, ale má již za sebou řadu úspěšných kulturních aktivit a širokou členskou základnu s propracovanou strukturou. Patří k nejaktivnějším spolkům v celém Jihomoravském kraji. **Fujaré** v Rožnově pod Radhoštěm hledá přesahy v oblastech hudby, filmu a divadla pro náročnějšího diváka, ale součástí programu je také práce s folklórem. Sdružení **Vzбудьme Vary** se pokouší o netradiční práci s publikem a usiluje o spolupráci s politickou reprezentací, u níž by rádo vyvolalo zájem o vznik strategické koncepce rozvoje kultury ve městě. **Kulturák** přišel s fundraisingovým projektem **Kultura za pade**, který podporuje kulturní události

v okolí Bystřice pod Hostýnem. Navazuje přitom na činnost místního okrašlovacího spolku a v současnosti oživuje chvalčovský kulturní dům. Široké rozpětí má spolek **Rašelina**, sídlící v obci Mlázovy na Klatovsku, který se kromě kulturních programů zaměřuje i na péči o přírodu a krajinu, hlavní organizátorka čerpá zkušenosti z práce pro městskou kulturní organizaci, v níž narazila na nepochopení místní komunity. **Karnola** sídlí v bývalé textilní továrně v Hranicích, provozuje ji spolek Zvěř, založený manželi Vařekovými, kteří se po studiích vrátili z Prahy do rodného regionu. Ještě v menší obci Krakovec na Křivoklátsku sídlí **Zhoř žije**, projekt, s nímž přicházejí Anna a Marek Matvijovi, kteří se snaží o oživení a smysluplné využití rozlehlého statku a pozemků, získaných v restituci. **Offcity** je v pardubickém kulturním prostoru nejaktivnějším hráčem, který rozhýbává dění ve veřejném prostoru města a je napojen na řadu dalších organizací a projektů, z nichž některé pomohl uvést v život. **Za krásnou Ostravu** je spolek okrašlovacího stříhu, bez formální struktury, vlastníma rukama členů okrašlující a zlepšující celkový prostor ve městě. Členové dlouhodobě fungující iniciativy **Kuprospěchu** se pokoušejí o kulturní obrodu Chomutova, navzdory tomu, že v současnosti nemají stálý prostor, se nevzdávají a s projekty, oživujícími a mapujícími veřejný prostor města, pokračují dál.

Pobočný spolek Unijazzu v Boskovicích vznikl v roce 2019 a současně s ním i kulturní a komunitní centrum *Prostor* v budově Panského dvora. Jádro sdružení tvoří kulturně aktivní občané, kterým se podařilo zaujmout poměrně široký okruh podporovatelů (celkem má spolek asi padesát členů). Zajímavá je také organizační struktura spolku, v jehož čele stojí sedmičlenný organizační výbor, který spíše koordinuje, podporuje a zaštiťuje iniciativy a produkce jednotlivých členů i jiných obyvatel města. Ty se konají v sále centra Prostor nebo na nádvoří před ním, někdy i ve veřejném prostoru města (součástí Prostoru je kavárna). Takových akcí je v době plného provozu deset až patnáct měsíčně a mají podobu festivalů, koncertů, přednášek, projekcí, výstav, divadla, DJ akcí, večírků, debat či aktivit pro děti. Pozitivně se projevuje zapojení důležitých členů do dalších místních organizací a iniciativ—divadelních, mediálních či hudebních.

Nepokoj je to, co dává městu tep

Rozhovor s Kristýnou Znamenáčkovou
* *Prostor, Boskovice—Unijazz,
pobočný spolek Boskovice*

Ondřej Navrátil

Kristýna Znamenáčková je klavíristka, vystudovala brněnskou konzervatoř, Akademii múzických umění v Praze a Janáčkovu akademii múzických umění v Brně, dále španělský jazyk a literaturu na Masarykově univerzitě. Žije v Boskovicích. Působila jako učitelka a korepetitorka na ZUŠ v Blansku, nyní je korepetitorkou na brněnské konzervatoři. Věnuje se sólové i komorní hře. V roce 2015 zvítězila v soutěži Nadace Bohuslava Martinů. Věnuje se také volnočasové práci s dětmi, amatérskému divadlu, fotografii. Od roku 2018 je zastupitelkou v Boskovicích za Pirátskou stranu.

Jak Prostor vznikal?

Navázali jsme na Kafe za rohem, což byla kavárna, která vznikla asi před osmi lety v židovské čtvrti. Poznala jsem tam řadu nových lidí a kolem se vytvořila zajímavá komunita. Občas se tam pořádaly koncerty a další akce, ale naráželi jsme na to, že se kavárna nacházela v památkové zóně, neměla povolenou zahrádku a také tam byly problémy se sousedy. Začali jsme pátrat po novém místě. Při tom se k nám přidali další činnorodí kamarádi a vznikla asi desetičlenná skupina lidí. Místo jsme našli v panském dvoře, staré budově bývalých zámeckých koníren, která je z větší části nevyužitá. Momentálně je ve vlastnictví jednoho boskovického podnikatele, za kterým jsme přišli s tím, že bychom zde měli kavárnu, sklad a sál, kde by se děly různé věci, a on souhlasil. Následně jsme prostor svépomocně upravili a začali přemýšlet o organizačních věcech.

Kdo tvoří vaši skupinu?

K původní skupině kolem Kafe za rohem patřila Bára Hanzlová, která tu provozovala kavárnu a teď si vedle zřídila šperkařskou dílnu, Tomáš Trumpeš za divadlo NABOSO, společně s dalším členem Tomášem Znamenáčkem dělají také místní nezávislé periodikum *Ohlasy*. Jenda Nádvorník se věnuje improdivadlu a pořádá už mnoho let Festiválek bez bojů a válek, Luboš Valčík a Olda Brzobohatý jsou DJové, dále v té původní skupině byli ještě Radek Šamšula a Igor Láník.

Co vás motivovalo k rozjetí projektu?

Absence alternativy k městem dotovanému hlavnímu proudu. Místní kulturní zařízení se orientují na kulturu, která nasýtí většinu obyvatelstva, ale zároveň je tady solidní základna lidí, kteří prahnou po alternativní kultuře. Čtyřicátníci a padesátníci si ještě pamatují hudební klub Sklepy, kde probíhal jistý kulturní underground, je tu veliké množství aktivních lidí—většina těch, které jsem jmenovala, se zároveň v Boskovicích věnuje ještě něčemu dalšímu. Chtěli bychom dosáhnout i určité symbiózy s městem. Výhledově bychom se rádi více zaměřili na komunitní život, protože si uvědomujeme, že to, co lidé na Boskovicích hodně oceňují, je blízkost a komunita, a právě takováto schopnost se setkávat a tvořit něco ve svém volném čase, což není úplně automatické.

Jak váš spolek funguje?

Chtěli jsme skupinu převést na oficiálnější úroveň. V Boskovicích již řadu let funguje Festival Boskovice, který organizuje pražský

Unijazz, a někteří lidé z naší skupiny s ním jsou člensky i organizačně spojeni. Proto nás napadlo, že bychom mohli utvořit pobočný spolek Unijazzu. Poté jsme nabrali další členy, kterých nyní máme asi padesát a kteří každý rok volí sedmičlenný výkonný výbor. Ten stojí v čele spolku a směřuje ho dál. Teď máme za dobu existence spolku druhý výbor. Členové výboru jsou voleni, dost často hraje ve výběru roli jejich aktivita a to, že se již v minulosti osvědčili nebo zapojili, mají vizi dalšího směřování, pravděpodobně jsou také charismatičtí a komunikačně schopní. Výbor se schází jednou týdně a řeší organizační, často formální věci—papíry, finance. Pak je tu ale řada menších týmů, které se zabývají dalšími oblastmi—propagací, dramaturgií, technickou stránkou Prostoru. To jsou buňky zhruba po třech lidech. Já sama jsem v PR sekci a byla jsem v dramaturgické radě.

Jedinou komerční částí Prostoru je kavárna. Prostor provozuje neziskový spolek Unijazz, kavárna je u něj v nájmu. Jinak spolek provozujeme dobrovolnický a zadarmo, což začíná narážet na své limity. Aby to fungovalo, je třeba, aby tomu nemalé množství lidí věnovalo velké úsilí. Proto jsme se už snažili vymyslet i nějaký placený úvazek produkčního nebo technika, ale vzhledem k narušení činnosti pandemií k tomu zatím nedošlo. Jednou jsme dostali městský grant na provoz Prostoru a produkční si podávají vlastní žádosti o finanční podporu konkrétních projektů. To se ale týká jen malé části z našich akcí. Uvažovali jsme i o dalších grantech, ale naráží to na personální stránku. Také získáváme sponzorské dary. Část rozpočtu, což je asi unikátní, je tvořena měsíčními členskými příspěvky, to nám přinese asi 10 000 Kč měsíčně.

Máte etický kodex?

Nic formulovaného nemáme. V případě kontroverzních akcí, s nimiž si neporadí dramaturgická rada, věc probírá výbor. Řešili jsme tady problematiku politických akcí ve chvíli, kdy jsme poskytovali prostor osvětové přednášce na téma sucho, pořádané konkrétní politickou stranou. Uzavřeli jsme to tak, že na politickou kampaň bychom to zde samozřejmě neposkytli, ale vzhledem k tomu, že je probíráno obecně užitečné téma, tak je to v pořádku.

Projevuje se u vás únava?

Určitě ano, což souvisí i s tím, že členové jsou často aktivní nejen v Prostoru. Výbor většinou končí s „jazykem na vestě“. Zároveň je velké množství lidí zvenku, kteří mají představu, jak by to tu mělo

fungovat, ale nechtějí se zapojovat. A my jim říkáme: Něco na tom je, ale my už opravdu nemáme síly a čas. Vlivem dlouhodobé únavy už došlo i na osobní konflikty, protože si nemohou všichni vyhovovat. V důsledku toho proběhly už i nějaké supervize, například online setkání s paní, která řešila náladu v týmu. Je logické, že rozumět si s někým na kafi a provozovat s ním kulturní centrum jsou dvě různé věci.

Považujete svůj projekt za udržitelný?

Ještě nemáme úplně relevantní zkušenost, protože fungujeme teprve dva roky, z toho jeden jsme byli kvůli pandemii zavření. Netroufám si také odpovídat za všechny. Můj názor je, že to může fungovat, pokud nedojde k velkému odlivu lidí. Stává se, že lidé, kteří do toho šli s nadšením, ho už částečně ztratili nebo teď mají jiné zájmy, odstěhovali se. Takže myslím, že základní podmínkou jsou lidé. Důležitější než finance, protože ty se dají sehnat. Dále by nás mohl ohrozit prodej objektu jeho majitelem.

Jak získáváte členy a spolupracovníky?

Na začátku jsme hledali. Řekli jsme si, že musíme mít co nejdřív určitý počet členů, a každý z nás do týdne oslovil pět vybraných adeptů. Pak už přicházeli postupně, někteří také odcházeli, například právě v důsledku konfliktů. Ale příliv je pořád větší než odliv. Super je, že se sem teď dostává mladší generace. Tu jsme sem chtěli natáhnout, ale nevěděli jsme jak, podařilo se to díky provázanosti různých organizací v Boskovicích. A mladší pochopili, že aby tu Prostor byl, tak se o něj musí zasadit i oni.

Přesuňme pozornost k vaší konkrétní činnosti. Co všechno se v Prostoru děje?

Otevřeli jsme v červnu 2019. Pak byly koronavirové přestávky a v plné síle jedeme opět od letošního května. Kromě kavárny a sálu máme k dispozici i velký dvůr. Největší akce, které se tu odehrávají, jsou částečně Festival Boskovice a Festiválek bez bojů a válek. První z nich organizuje naše mateřská organizace pražský Unijazz. Festiválek je menší, pořádá ho náš člen Jenda Nádvorník. Velkou akcí je také Raveyard—drum'n'bassová akce. Ale největší procento tvoří menší, nízkorozpočtové akce v průběhu roku. Konají se tu koncerty, přednášky, projekce, výstavy, divadla, DJ akce, večírky nebo debaty s politiky a aktivními lidmi. Ty organizují *Ohlasy dění na Boskovicku*, místní nezávislé noviny, jejichž redaktoři jsou zároveň přítomni

i v našem spolku. Měli jsme tu i programy pro děti. Když se objeví někdo, kdo chce uspořádat akci, která zviditelňuje nějaký ekologický nebo místní problém, tak tomu jsme hodně nakloněni. Měli jsme zde například cyklojízdu, která poukazovala na to, že Boskovicemi se nedá rozumně projet na kole. Snažíme se spolupracovat se školami, školkami, místními kiny—v Prostoru se částečně odehrává festival Jeden svět.

V době plného provozu se zde koná deset až patnáct akcí měsíčně. Ta vyšší čísla jsou zvláště mimo prázdniny. Ale to je již hraniční počet, protože je náročné akce nejen zprodukovat, ale také na jejich výměnu připravovat sál. Což je stinná stránka toho, že zde není nikdo, kdo by se o něj staral profesionálně.

Jaké akce považuješ za důležité ty?

Podle mě je docela raritní, že se zde letos konal například festival soudobé vážné hudby. To je podle mě trošku pointa Prostoru, že se ke slovu může dostat i docela minoritní oblast kultury bez početného publika. Také jsou pro mě cenné přednášky na aktuální témata. Nedávno jsme tu měli například prezidenta Unie státních zástupců Jana Latu, který mluvil o současném dění ve svém oboru, já zas mám rozjednaného Petra Třešňáka z Respektu, který napsal knihu o své autistické dceři. Bohužel kvůli koronaviru neproběhla debata s Benjaminem Rollem z Milionu chviliek pro demokracii. Sympatické jsou mi také veganské společenské večery, které se tu konají, protože to lidem ukazuje nějakou etičtější alternativu. Moc užitečné jsou Ohlasy naživo.

V popisu naznačuješ, že produkce akcí funguje v částečně decentralizovaném modelu. Tedy že je připravují i lidé, kteří přichází z vnějšího okruhu či zvenku.

To je myšlenka, kterou sem přinesl současný výbor. V Prostoru funguje dramaturgická rada, která ale není iniciativní v tom smyslu, že by sama připravovala program, ale koriguje to, s čím přichází produkční. Těmi jsou většinou členové spolku nebo další občané Boskovic, kteří mají nějaký nápad. Dramaturgická rada posoudí, jestli zapadá do atmosféry Prostoru, zda není v rozporu s našimi názory, má-li odpovídající kvalitu. Poté produkčním pomáhá akce organizovat. Když například přijde někdo z gymnasia s nápadem uspořádat koncert, tak nemá představu, kolik to stojí, jak se to připravuje. Pro tyto účely jsme napsali i takzvané produkční howto. Shrnuli jsme v něm své zkušenosti. Většinu akcí ale pořádá jádro Prostoru.

Jak vás zasáhl koronavirus a jak jste reagovali?

Při první vlně nám majitel naštěstí odpustil nájem, při druhé jsme získali dotaci z programu COVID-Kultura. Protože byla kavárna zavřená, tak jsme prominuli nájem jí. Nicméně jsme zjistili, že jestli nás něco zabíjí, tak je to nečinnost. Přišli jsme proto s Krmelcem Prostor. Po vzoru facebookové stránky Estonský krmelec jsme streamovali přes internet non stop prázdný sál. Pak začali chodit lidi, kteří říkali: Co kdybychom tam udělali autorské čtení, rozhovor... Tak vznikl regulérní streamovaný program, ve kterém byly nakonec i koncerty vážné hudby a divadelní představení. Díky tomu jsme zde byli pořád a zase ze sebe všechno vydali. Ale taky to nalákalo několik nových členů a dostali jsme se až do ArtZóny.

Při druhé vlně jsme si řekli, že všichni jsou již streamované kultury přesycení, a využili jsme ji k zvládnutí restů—papírů, techniky. Ale nějaké malé akce se děly. Jenda Nádvorník se svým improdivadlem na objednávku hrál scény v našem elipsovém okně. Nedalo se ovšem zabránit, aby se tam lidé shlukovali, tak jsme to raději neopakovali.

Jaké máte programové plány do budoucna?

Teď jsme kvůli covidu stále v těsně poporodní fázi. Až budeme za sebou mít rok běžného provozu, tak si budeme moci teprve říci, co Prostor vlastně je. Zatím se to rodí dost organicky. Podle mě by měl Prostor více regulovat, jaké akce se tu budou konat. Měla by být lépe formulována ideová náplň.

Jak vás vnímá širší boskovická veřejnost?

Prostor si našel své publikum. Protože jsou tady akce nejrůznějšího druhu, vystřídá se tu široké spektrum návštěvníků. Myslím, že jsme ve městě už bráni jako relevantní pořadatel, ne pouze ve smyslu „děcka si hrají“. Některým lidem ale ležíme v žaludku. Důvodem může být hlasitá hudba, jiným vadí fakt, že někteří členové jsou zapojeni v politice nebo se pohybují v novinářské oblasti. Nicméně tomu se na malém městě nelze vyhnout a navíc to může přispívat k vzájemnému poznávání a boření bariér.

Snažíme se pořádat i akce, které se odehrávají i jinde, protože sem málokdo jen tak zabloudí. Příkladem je Koledomat—vánoční akce, při níž vystupujeme s harmoniemi na náměstí a zveme lidi na pokračování v Prostoru. Jinak je těžiště naší propagace na internetu—Facebook, Instagram, webovky, newsletter, posíláme program do městského zpravodaje.

Co ekologie?

Fungujeme vcelku low-costově. Snažíme se nezatěžovat planetu zbytečnostmi. Doufám, že i tematicky směřujeme k ekologičnosti. Dalo by se to samozřejmě posílit a kdyby se tady objevil nějaký ekologický nadšenec, tak bychom byli velmi rádi.

Podívejme se širěji na Boskovice. Mohla bys charakterizovat to, čím jsou specifické, jejich atmosféru a problémy?

Kdosi srovnával Boskovice s Blanskem a řekl, že zde nemůže vzniknout žádný underground, protože se tu máme strašně dobře, zatímco dělnické Blansko má syrovější prostředí. Boskovice jsou tedy definovány tím, že jsou hodně kulturní, mají zajímavé historické jádro, není tady žádné nepříjemné sídliště, velké fabriky. Dobře se tu žije. Ale často tu usínáme na vavřínech a ve vedení města není úplně vůle se rozvíjet a stávat se kosmopolitnějšími. Mohlo by se tu žít ještě líp. V rovině veřejného prostoru se dělá strašně málo a nemnoho pozornosti se věnuje tomu, jak se zde lidé cítí. Automaticky se počítá s tím, že dobře.

Jaké jiné organizace, iniciativy v Boskovicích fungují? Spolupracujete s někým?

Jsou zde městská kulturní zařízení—knihovna, kino, koncerty v zámeckém skleníku. Tam se teď vyměnil ředitel a my si od toho hodně slibujeme, protože je to člověk, s nímž se známe a vážíme si ho. Bylo by dobře, aby se tato kulturní sféra více otevřela a začala spolupracovat i s malými platformami a nebrala je jako konkurenci. Před dvěma lety jsme spolupracovali s muzeem na sérii přednášek k výročí 17. listopadu. V tom bychom rádi pokračovali. Přednášky u nás teď organizuje místní evangelický farář, který je zároveň v našem výkonném výboru. Máme také grant na cyklus *Živé slovo*, který je zaměřen na přednášky a debaty. Ten bychom částečně využili na spolupráci s muzeem a částečně na rozhovory o aktuálních problémech. A pak je tu spolupráce s různými dalšími iniciativami našich členů, o nichž už byla řeč.

Spolupracujeme také se školami. V Boskovicích je Střední pedagogická škola, kde se maturuje z dramatické výchovy, takže jsme tu měli jejich představení. Divadlo je také na gymnáziu. Nového ředitele má místní ZUŠ a s tím chceme také rozvíjet spolupráci, měla by tu vbrzku být výstava jejich výtvarného oboru. V nedalekém Kunštátě působí lesní školka Jelínek a dětský klub Dobrodružina, ti jsou hodně aktivní. V době koronaviru jsme ve spolupráci s nimi

zorganizovali procházku po šifrách. V Boskovicích taky funguje oddíl lesní moudrosti Vatra, který tu dělá výstavy a na konci srpna zde oslaví své výročí.

Co konkrétně přinášíte Boskovicím?

Jsme dobré útočiště pro každého, kdo má v sobě nějaký tvůrčí neklid—společenský, osobní, kulturní. Proto byl jeden z původních návrhů názvu našeho spolku i Nepokoj. Neděláme zde ovšem žádné nepokoje v revolučním smyslu, ale nepokoj je to, co dává městu tep.

Vidíte v Boskovicích nějaký problém, kterému byste se chtěli konkrétně věnovat?

Problémů je tu dost, ale tam už se to dostává na hranu s politikou. A tu bych nechtěla dělat přes Prostor, to chci řešit jako městská zastupitelka. Jediné, co mě teď napadá, je cyklojízda, poukazující na fakt, že Boskovice jsou město pro auta, a ne pro cyklisty. To vyšlo od členů a akce navazovala na oblíbené brněnské cyklojízdy. Velkou rezervou našeho města je veřejný prostor. Kdyby se nám podařilo přijít na to, jak na něj upozornit, tak bychom to pravděpodobně udělali nebo podpořili, například prostřednictvím pop-up výstav a akcí reagujících na konkrétní prostředí. V Boskovicích teď našťástí vznikají nové iniciativy, takže na to nejsme sami, u vedlejšího stolu zrovna sedí Spolek pro rozvoj architektury Boskovic. Takže mám teď z Boskovic moc dobrý pocit, protože zde vzniká několik občanských iniciativ, které reagují na to, o čem mluvím. Rozhodně nejsme mrtvé město.

Z čeho plyne tento nárůst zájmu o občanskou aktivitu?

Možná částečně z toho, že dospívá jiná generace. Jsme porevoluční děti, kterým je už třicet a přemýšlí, kde a jakým způsobem budou žít. A funguje zde asi efekt sněhové koule. Vznikne jedna věc a na tu se nabalují další, protože ostatní vidí, že to jde a že i oni můžou.

Fujaré je kulturní a produkční spolek působící od roku 2016 v Rožnově pod Radhoštěm. Vznikl z iniciativy divadelního historika Honzy Petružely poté, co se po šestnácti letech vrátil z Prahy do rodného města. Spolek má doplňovat nabídku zřizovaných kulturních organizací a vytvářet alternativu pro široké publikum. Jeho cílem je jak import současné kultury z center do Rožnova a její představování v lokálních specifikách, tak vytváření původních uměleckých a společenských projektů a akcí. Spolek se zaměřuje na formátové a žánrové přesahy v hudební, filmové a divadelní produkci, pořádá přednášky a akce zaměřené na občanská, společensko-politická nebo historická témata (projekty Rožnov89, Invaze18). Pořádá hudební festival Hlasy. Výchozím bodem byly hudební akce, na kterých se organizátoři dodnes snaží propojovat koncerty kapel různých žánrů s folklorní hudbou. Zároveň vytvořili tradici letních filmových projekcí, které kombinují s živou hudbou. Současnou snahou je též představovat v Rožnově aktuální podoby divadla, což navazuje na jejich populární autobusové zájezdy do větších měst za náročnější divadelní produkci. Část aktivit spolek kvůli absenci vyhovujícího městského kulturního zařízení pořádá v soukromých prostorách bývalé továrny Brillovka, v prostoru 3. Etáže, v městské knihovně či jako pop-up formáty. *Fujaré* je výrazným místním subjektem, kterému se daří představovat náročnější kulturu s respektem k místnímu divákovi.

Kypřit místní prostředí

* ZLÍNSKÝ KRAJ

Rozhovor s Honzou Petruželou
* *Fujaré—spolek Fujaré*

Jakub Frank

Honza Petružela vystudoval divadelní vědu na FF UK, od roku 2010 je šéfredaktor teatrologického časopisu Divadelní revue (Institut umění—Divadelní ústav). Věnuje se kulturnímu managementu, ediční a grafické práci. Žije s rodinou v Rožnově pod Radhoštěm.

Jakou má Fújaré právní formu, kdy a jak jste vznikli?

Jsmo zapsaný spolek, který působí v Rožnově pod Radhoštěm od roku 2016. Když jsem se po šestnácti letech vrátil z Prahy do Rožnova, tak jsme ho s kamarády založili proto, že nejen nám místní kulturní milieu připadalo nedostatečné, uvadlé. Původně jsme se situaci snažili rozproudit z pozice členů kulturní komise, to se nám ale moc nedařilo, proto jsme založili spolek a začali „kulturu“ kypřit aktivně sami.

Vstoupit do oblasti komunální politiky bylo ve vašem zájmu hned, jak jste se vrátil?

Viselo to ve vzduchu, a když jsem byl osloven kamarády, kteří jsou komunální politici, nezbylo než nabídku na členství v kulturní komisi přijmout.

Co je náplní a dlouhodobým cílem spolku? Komu jsou vaše akce určeny?

Nechceme dělat kulturu pro úzce vymezené skupiny, chceme muziku, film, divadlo, happeningy nabízet především v kvalitě a různorodosti. Přinášet moderní městskou kulturu do našeho maloměsta. Ale zároveň při tom hledat lokální specifika, nejen něco importovat, ale i tvořit. Hlavně pořád děláme, co nás baví, a snažíme se něco nového zpřístupňovat divákům, aby to nebyla jen zábava, ale bylo tam vždycky něco navíc, jinak. Děláme třeba i větší hudební festival Hlasy, který je dramaturgicky vyhraněnější, a tam se nám širší publikum přilákat nedaří, trefujeme se do úzkého segmentu. Ale když děláme letní kino s muzikou (Filmové fújaré), je to velmi populární akce, kam chodí četné a nejrozdílnější diváctvo, a přitom nijak neslevujeme z dramaturgické představy.

Naším dlouhodobým cílem je—pokud budeme mít sílu—místní prostředí pořád kypřit, ale nesesedět při tom jenom doma a dívat se taky do světa. A možná se to už za těch šest let, co působíme, v některých úrovních a momentech trochu daří. Diváci nás vnímají, byť už zmizel počáteční „wow“ efekt, ale jsme inspirativní i pro místní zřizované organizace, které třeba přebírají naše modely akcí, byť náplň a filozofie provozu jdou pak často dost jinam (funguje jim letní kino, tak my si ho koupíme a budeme ho provozovat bez vstupného s mainstreamovou dramaturgií).

Je kulturní scéna v Rožnově stále ovlivněná scénou okolo klubu Vrah?

Vrah skončil v roce 2014, ale stále hrají některé kapely z jeho okruhu, pořádají festival a guru klubu Martin Valášek se stal dramaturgem městské kulturní agentury, takže to v těchto formách nějak pokračuje.

Je podle vás cestou rozšiřovat radius, spádovou oblast lidí, kteří na vaše akce přijíždí, anebo je důležitější osvěta přímo na místě? Co je z vašeho pohledu efektivnější?

Pro naše celoroční programy je klíčový divák z Rožnova či ten z blízkého okolí. Ale kvůli dramaturgické jinakosti akcí i jejich atmosféře na nás pravidelně jezdí skupinky třeba z Ostravy či až od Hulína, tedy přes šedesát kilometrů. Jsme rádi, že si nás sami našli, protože tak daleko propagaci efektivně cílit nemůžeme. Konečně pořád nej-líp funguje, že si o akcích lidi řeknou mezi sebou. U festivalu Hlasy máme vysledované, že polovinu účastníků tvoří místní, polovinu dojezdoví, a tady je asi žádoucí usilovat o vzdálenějšího diváka, protože Rožnov je pro dramaturgicky náročněji vyprofilovaný festival už malý. Záleží to tedy na profilu akce a její ambici.

Co je vaše hlavní činnost? Jakou aktivitu považujete pro Fugaré za „vlajkovou“?

Hlavní činností jsou programové cykly Filmové, Hudební a nově teď i Divadelní fugaré. V koncertní sérii Hudební fugaré propojujeme současnou hudbu s folklórem. Jindy vypravujeme divadelní autobus, kdy nabereme lidi z Rožnova a okolí a vyvezeme je do divadla třeba v Ostravě, do Arény nebo k Bezručům. Po cestě držím lektorský úvod k představení a cestou domů pošleme kolovat flašu slivovice a pomalu tím budujeme vztah diváků k náročnějšímu divadlu, už se s námi nebojí jet třeba ani na hru o holocaustu.

Ale podstatné jsou pro nás a naše vnímání kultury ve společnosti i přímější akce, kdy jsme třeba v podobě happeningů pořádali, protože se toho nikdo jiný nechytí, demonstrace Milionu chviliek nebo s městskou knihovnou děláme pravidelný happening k výročí 17. listopadu a zaplníme náměstí lidmi s maskami, nebo s námi lidi k výročí srpnové okupace vystřihují papírové vojíčky. Nebojíme se toho, když naše aktivity přesahují ke společensko-politické akci, ono se pak to naše angažmá ve městě zajímavě mísí ve směsi podpory a hejtů a vytváří to nějaký kvas, a třeba i dění smyslu.

Má Fugaré své pevné sídlo—místo, kde se činnost odehrává?

Po skvělé etapě v galerijním sálku 3. Etáže teď naše programy ve většině můžeme díky osvěcenému mecenáši dělat ve větším sále bývalé továrny Brillovka s kapacitou, která nám dostačuje. Personálně a finančně nemáme na to, abychom někde udržovali a platili stálý provoz a program. Fugaré je „jen“ naše profesionální „hobby“, protože každý máme své zaměstnání, které nás živí. Pro

vztah publika k nám je to pochopitelně nevýhodné, protože si nás obtížněji identifikuje s nějakým prostorem. Ale jsme tak zase schopní dělat akce spontánněji a kdekoli, nejraději ve veřejném prostoru města.

Spolupracujete s místní komunitou, jakým způsobem se vám daří zapojit místní aktéry, stávají se účastníky nebo spolutvůrci vašich akcí?

Ideální je, když se účastník stane v nějaké podobě spolutvůrcem, ale to je vzácné. A vlastně se nám to dlouhodobě úplně nedaří. Je to možná otázka našeho generačního okolí čtyřicátníků, které sice oslovujeme přirozeněji, ale protože jsou to lidé v produktivním věku, kteří něco už dělají naplno a dobře, nemají často kapacitu své aktivity rozšiřovat. To je potíž, jsou tu nabídky, někdy už i finance, ale nejsou lidé, kteří by měli čas. Takže otázkou pro nás je, jakým způsobem oslovit mladší generaci. Zároveň ale řešíme, jestli to vlastně umíme a taky jestli na to máme charisma.

Dlouhodobě rádi spolupracujeme s městskou knihovnou, která rozvíjí svoje programy hodně komunitně. Jednou se nám podařilo propojit největší aktéry ve městě v čele s Valašským muzeem v přírodě a vytvořit sérii akcí k třicátému výročí 17. listopadu 1989—Rožnov89 (roznov89.knir.cz), včetně nového historického výzkumu s místním studentem historie, divadelního reenactementu revolučních událostí, výstavy v ulicích celého města a tak dále.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte (místní samosprávy, lokální granty, podpora jednotlivců, sponzorství a podobně), pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Nejvíce prostředků máme z Ministerstva kultury, pak z městských a krajských grantů, tato podpora je pochopitelně vitální. Lokální fundraising máme hodně vázaný na viditelnější festival. Taky je tu zajímavý fenomén, že se do spolupráce s námi neženou tradiční velcí lokální sponzoři—předpokládáme, že i proto, že nějakým způsobem vstupujeme do politického dění. Ale jiní naši dárci zase tento aspekt podporují. A pak je tu sice kvantitativně maličká, ale o to cennější podpora ze strany drobných příspěvků našich diváků, kterým třeba dáváme možnost libovolně navýšit částku vstupného na akci. Což souvisí s tím, že se dlouhodobě snažíme politikům i divákům vysvětlovat, že kultura není zadarmo, má svou hodnotu a cenu a že akce tohoto typu se ze vstupného a provozu baru vážně udělat nedají.

Spolek *Vzbudme Vary* od svého vzniku v roce 2015 pořádá akce, které se pokoušejí o netradiční práci s publikem a experimentálními uměleckými žánry, snaží se podněcovat k uměleckému aktivismu na Karlovarsku. Zajímá jej přitom tvůrčí prolínání uměleckých disciplín, jako je intermediální a komunitní umění, nové divadlo, současný tanec nebo menšinové hudební žánry a oživování míst v Karlových Varech i okolí. Iniciativa vznikla ve spolupráci nezávislých spolků Offcity a ProVary. Cílem bylo zprvu oživit Karlovy Vary i mimo období filmového festivalu, postupně se činnost rozšířila na komplexní snahu o rozvoj umění ve veřejném prostoru, podporu komunitních projektů. Spolek usiluje o spolupráci s politickou reprezentací a vytvoření kvalitní koncepce, vedoucí ke strategickému uvažování o kultuře. Věří, že „umění má léčivý potenciál“ nejen pro návštěvníky lázní, ale i pro Karlovarsko samotné.

Umění pomáhá vykročit z bludných kruhů

Rozhovor s Terou Dvořákovou

* *Vzбудme Vary*—spolek *Vzбудme Vary*

Dagmar Šubrtová

Tera Dvořáková je zakladatelkou a vedoucí mezioborového týmu spolku Vzbudme Vary. Vystudovala kulturologii na FF UK a také Školu humanistické a transpersonální astrologie. Zabývá se tématy imaginace, paměti a tělesnosti v kontextu umění, kulturní ekologie a psychoterapeutických směrů. Působí jako kurátorka, kulturní manažerka, facilitátorka a astroložka na volné noze. Je členkou spolku Offcity.

Jste ti, kteří si řekli, že probudí Vary. Jak se to stalo, že jste se k tomu rozhodli? Jste rodáci z Varů a vrátili jste se po studiích zpět, nebo to bylo jinak?

Kreativní jádro Vzbudme Vary tvoří nás pět žen (Tera Dvořáková, Tereza Hadravová, Veronika Žáková, Kateřina Konečná, Alžběta Benešová), které jsme se vrátily na Karlovarsko poté, co jsme žily na různých místech v České republice i zahraničí. Některé jsme se potkaly na prvním festivalu Vzbudme Vary v roce 2015, který jsem iniciovala, postupně jsme přibíraly další kolegyně. Několik let jsem žila v Praze, pak v Pardubicích, kde jsem intenzivně prožívala pardubické kulturní dění kolem Divadla 29, Terra Madoda a spolku Offcity, jehož jsem členkou. Vzpomínám si, že mi Divadlo 29 okamžitě připomnělo svobodnou uměleckou atmosféru někdejšího klubu Propaganda, který ve Varech fungoval v devadesátých letech. Zanikl podobně jako další přístavy nezávislé kultury ve Varech jednadvacátého století. V roce 2014 jsem cítila, že je čas, zkusit přenést do Varů to, co jsem se v Pardubicích naučila. Členky týmu spojuje nadhled, související se zkušeností s životem jinde, a vášnivý zájem o umění, kterým se snažíme posilovat vnímavý vztah k místu, podporovat mezilidskou komunikaci, sociální vazby a sounáležitost s přírodou.

Spolupracujete s Novou Sítí a s Tancem Praha. Jsou ještě nějaké spolky v okolí, které ke spolupráci zvete?

S Novou sítí spolupracujeme od počátku. I když jsem žila jinde, sledovala jsem, co se ve Varech děje. Byla jsem si dobře vědoma toho, že to tu nebude jednoduché a že budu potřebovat mohutnou podporu. Věděla jsem, že zde zajímavé umělecké aktivity často zánikají. Nová síť byla od počátku velká mentální podpora. Od roku 2015 spolupracujeme s mnoha spolky, které zde působí. Jedním z našich cílů bylo a je snažit se místní aktéry z různých oblastí propojovat. Kontinuálně funguje spolupráce s karlovarskou designovou galerií SUPERMARKET wc/DIZA.JNPARK, protože jsou nám nejbližší svými názory a snahou pečovat o kreativní prostor v regionu. Vzhledem k tomu, že nemáme vlastní prostory, tak stále navazujeme další spolupráce. Dlouhodobě také spolupracujeme s Lesní školou Svatošky na komunitních akcích a se spolkem Bieno při podpoře místní iniciativy proměny vnitrobloku Elite.

Vaše aktivity se často odehrávají v Letohrádku Ostrov. Jaká další místa pro své akce využíváte?

To, že nemáme vlastní prostor, je pro nás překážkou, ale zároveň

i výzvou testovat nové prostory, vstupovat do spolupráce s dalšími lidmi a zkoumat, jak nás mohou odlišné přístupy inspirovat. Do dalších měst poblíž Varů, jako je Ostrov nebo Jáchymov, jsem začala pronikat kvůli tomu, že Karlovy Vary skýtají jen omezené možnosti. Zároveň mě ta další místa prostě „volají“, probouzejí moji imaginaci. Mám takové osobní rčení, že „místa si vybírají lidi“, práce s místy, jejich paměti a geniem loci je pro mě obohacující a důležitá. Název Vzbudme Vary tak získal nový význam. Nejde jen o Karlovy Vary, ale o probouzení kulturního „varu“, což je spojené s nikdy nekončícím procesem péče o kvalitu života v daném místě.

Jaká témata ve vašich aktivitách převažují? Poukazujete na některé lokální problémy?

Společným jmenovatelem našich aktivit je upozorňovat na nevyužitý potenciál různých míst na Karlovarsku, ve vztahu k identitě obyvatel a k samotné krajině bývalého Egerlandu, potýkajícího se s vykořeněností. Uměleckými experimenty se snažíme reinterpretovat příběhy, které si dnes lidé vyprávějí, podporovat imaginaci a destilovat živé esence, podněcující tvůrčí síly. Věříme, že umění má léčebný potenciál a pomáhá vykročit z bludných kruhů. Nejde jen o místa, ale také o lidi, kteří v nich žijí a tvořivě pracují. Dlouhodobě nás zajímá fenomén lázeňské zóny Karlových Varů, léčebná krajina lázeňských lesů, zámecký park v Ostrově s barokním prostorem Letohrádku Ostrov a další. Možná, že nějak nově navazujeme na tradici péče o místa. Každé intervenci předchází průzkum historických a architektonických souvislostí i konkrétních problémů, především sociálních, kulturních a ekologických, čerpáme z antropologických, filozofických, sociologických i ekologických prací. Zajímá nás, zda se někdo tématem zabývá, a pokud nás dané téma osloví, snažíme se jej vnést do celkové koncepce a dramaturgie.

Můžete uvést nějaký konkrétní příklad?

Je jich celá řada. Bohužel jsme zatím nenašli způsob, jak naše aktivity dokumentovat jinak než vizuálně. Třeba festival Vzbudme Vary 2017 se zabýval geniem loci Zámeckého vrchu, historicky nejstaršího místa v lázeňském centru. Součástí příprav bylo nejen studium historických a mýtopoetických souvislostí, hovory se starousedlíky, ale také experiment Lázeňský deník, který se zabýval vnímáním a pocity Karlovaráků, spojenými s lázeňskou zónou. Navazovaly další happenings a performance v lázeňské zóně: festival Proublávání 2018 se zaměřoval na oživení karlovarských

kolonád. Prostřednictvím performance Krajina Yumemaboroshi jsme oživilí nerealizovanou původní myšlenku architekta Otruby, meditační japonskou zahradu na střeše Vřídelní kolonády. Karlovarský vnitroblok, který realizujeme společně se spolkem Bieno, je přímo zaměřen na podporu sousedské komunity, usilující o kultivaci prostoru vnitrobloku Elite. Na procházkách kulturní divočinou Do lesů vstupujeme do lázeňských lesů, zaobíráme se léčebnou krajinou, chůzí, vztahem člověka a přírody i hlubinnou ekologií. Několik našich projektů je ve fázi rozpracování. Jmenuji alespoň dlouhodobý umělecký průzkum Esence místa / Esence Thermalu, který jsme začali loni na podzim. Naším záměrem je prozkoumávat, jak znějí štěrby, jizvy a zlomy brutalistní architektury Thermalu, a poukazovat na společně vnímatelné vrstvy tohoto výjimečného prostoru, který však stále nějak „nezapadá“ do kulturního i veřejného prostoru města.

Od roku 2012 působí v Bystřici pod Hostýnem Okrašlovací a zábavní spolek. Členové spolku upozorňovali na podstatná společenská témata, založili galerii Výloha, organizovali aktivity, které vedly k zachování činnosti místního kina, pořádali přednášky, debaty nebo Dny architektury. V roce 2017 založili letní kino. Spolek také inicioval komunitní fundraisingový projekt Kultura za pade, na němž se podílí kolem čtyřiceti dobrovolných dárců a který podnítl založení spolku Kulturák v roce 2019. Spolek Kulturák převzal roku 2019 kulturní aktivity Okrašlovacího spolku a z části je přesunul do nedaleké obce Chvalčov. Cílem Kulturáku je přivést do regionu kulturu pro náročnějšího diváka, vytvořit z některých aktivit novou místní tradici a obnovit činnost chvalčovského kulturního domu. Pořádá projekce v letním kině na louce za vsí, kde od konce června do začátku září probíhají také koncerty, festival místních kapel a další programy. Spolek pořádá také každoroční Sušil happening k uctění památky Františka Sušila, s výšlapem na kopec Hostýn a živou folklorní hudbou hrající Sušilem sebrané písně. Pravidelné akce v průběhu roku probíhají zhruba v měsíčním intervalu. Jsou to hlavně autorská čtení, přednášky a debaty. Díky projektu Kultura za pade se spolku daří do aktivit zapojovat místní a vyzývat je k aktivnímu navrhování nových typů akcí.

Kultura za pade

* ZLÍNSKÝ KRAJ

Rozhovor s Pavlem Kubaníkem
* *Kultura za pade—spolek Kulturák*

Jakub Frank

Pavel Kubaník je vysokoškolský učitel, v letech 2018—2022 zastupitel Chvalčova, od roku 2013 člen Okrašlovacího a zábavního spolku (OZS), od roku 2019 principál nástupnického spolku Kulturák. S manželkou a třemi dětmi bydlí na Chvalčově.

Jakou má Kulturák právní formu a kolik vás je?

Samotný Kulturák je spolek o šesti členech. V Kultuře za pade, která funguje paralelně, je nás zhruba čtyřicet.

Co je náplní a dlouhodobým cílem Kulturáku?

Organizovat menší kulturní akce a snad časem aktivizovat mladší lidi, pokusit se je získat, dát jim příležitost organizovat a celou věc postupně předat dál.

Kdy a proč jste vznikli a kdo za projektem stojí?

Jsme v podstatě nástupnickou organizací Okrašlovacího a zábavního spolku v Bystřici pod Hostýnem. Všichni lidi, co jsou dnes v Kulturáku, byli předtím v Okrašlovacím spolku. Ten začal fungovat v roce 2012 z nespokojenosti s tím, co se (ne)děje v Bystřici, a byl v podstatě aktivistický. Dělali jsme kulturu, ale věnovali jsme se přesahům k občanským aktivitám. Jednou z prvních akcí bylo založení galerie Výloha a první výstava Lukáše Houdka, který tematizoval tehdy dost aktuální téma gamblingu, uspořádali jsme k tomu happening a veřejnou debatu. Pak se to přelilo do aktivit místního kina, které nebylo digitalizované, a tím pádem nebylo udržitelné. Uvědomovali jsme si, že je potřeba přesvědčit město, že takové kino může v Bystřici fungovat. Do toho jsme šli v podstatě taky přes občanskou aktivitu—do pravidelných projekcí pro rodiny s dětmi Kino po O jsme zapojili družiny a školy, pořádali pro děti doprovodný program k filmům, bylo to takové odpoledne v kině. Ve výsledku se to povedlo, město kino zafinancovalo a dneska je digitalizované.

Přechod od Okrašlovacího spolku ke Kulturáku vedl přes projekt Kultura za pade (KZP). Přestože se naše aktivity rozšiřovaly, dostávali jsme od města pořád stejnou částku, protože se ve městě rozdělovaly stále stejné dotace stejnému počtu zájemců. A to nás vedlo k myšlence, že pokud je tady v regionu padesát lidí, kteří jsou ochotni dát padesátikorunu měsíčně na naše akce, tak má smysl tady něco pořádat. Zkraje roku 2017 se nám podařilo ty lidi sehnat, každý nám měsíčně posílal padesát korun, což ročně udělalo kolem třiceti tisíc, a zároveň to vytvořilo docela silnou komunitu. A vedlejším důsledkem bylo, že to sem dostalo zájem lidí mimo region, přátel a známých většinou z tvůrčích profesí, kterým přišlo smysluplné tu aktivitu podpořit a tu padesátku posílají. Členové KZP můžou navrhopvat vlastní akce. V roce 2017 jsme začali provozovat letní kino, které nás mezi místními dost definovalo a zároveň neslo další

příjmy. To nám přineslo důležitou finanční nezávislost, ale zároveň jsme pochopili, že nemá smysl, aby kino provozoval Okrašlovací spolek, protože ten vznikl kvůli něčemu jinému, tak jsme celý provoz, včetně KZP, která na to byla hodně navázaná, v roce 2019 přesunuli do nově založeného spolku Kulturák. Ale personálně to pokračuje dál.

Co je vaše hlavní činnost? Jakou aktivitu považujete pro Kulturák za „vlajkovou“?

Hlavně letní kino. Na to chodí každý letní pátek zhruba 130 diváků. Dále to je Sušil happening, který připomíná sběratele lidových písní Františka Sušila. Je to taková pouť na Hostýn, připomínající Sušilovu poslední cestu, za doprovodu živé folklórní muziky, která hraje Sušilovský repertoár. Kromě toho děláme autorská čtení nebo workshopy, třeba workshop malování v krajině. Akce pořádáme od června do půlky září hodně intenzivně, hrajeme každý pátek, a pak je ambice, aby každý měsíc byla aspoň jedna akce—festival místních kapel, poslechové akce, divadla. To se týká spíše předcovidové situace, teď je samozřejmě všechno trochu nejistější.

Má Kulturák své pevné sídlo, nebo působí na různých místech v regionu?

Chtěli jsme původně rozvíjet činnost ve chvalčovském kulturáku, ale vstoupila do toho korona, která to dost zkomplikovala. Cílem ale je přizpůsobit si pro sebe ten prostor a zkoušet lidi naučit, aby chodili tam. Ale záleží na povaze akce, literární čtení Jaroslava Rudiše jsme třeba dělali ve staré hospodě na návsi, jiná čtení zase v prvorepublikové vile kousek za Bystřicí. Asi by nemělo zapadnout, že obec se chystá investovat do provozu letního kina, třeba za dva roky by tam mohly být mnohem lepší podmínky pro náš letní provoz.

Jaký je dosah vašich aktivit, je pro vás dostatečný, nebo usilujete o širší záběr?

Byli bychom rádi, kdyby se k nám jezdilo z co největší dálky. Lidi se na akce sjíždí hlavně z Bystřice a Chvalčova, někdy přijedou i lidi z větší dálky, na letním kině se totiž dá stanovat, protože je to na louce. Na Sušila jezdí hlavně obyvatelé z Velké nad Veličkou a okolí, odkud pochází soubor Hornácká muzika Petra Mičky, která na happeningu hrává, a pak známí z Brna. Nebo lidi přijedou na autorské čtení někoho známějšího, naposledy třeba Rudiše.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost vašich aktivit?

Máme myslím dobře nastavený mix financování—podporuje nás obec, lidé v iniciativě KZP, místní sponzoři, něco vyděláme na akcích. Chceme vylepšit areál kina, aby organizace letních věcí byla do budoucna snazší, jednak chci zatáhnout do organizování mladé—dát jim peníze na projekt a nechat je, ať něco vymyslí. I proto, že sami tuhle skupinu neumíme zaujmout.

Jaký je v Kulturáku poměr dobrovolnické a placené práce?

S placením začínáme až v letním kině, jinak je zatím vše v zásadě dobrovolné.

Jaký je váš ideální vývoj do budoucna?

Snažíme se držet malých akcí, postupně přidávat a vymýšlet série. Ideální vývoj je, aby jednotliví členové měli každý svou malou akci a dohromady se podporovali. Velký kus vize je předání spolku někomu dalšímu. Mám hodně zkušeností s aktivizací lidí a vím, že spousta z nich třeba nemá konkrétní nápad, ale do něčeho by se chtěla zapojit. Tak by bylo fajn dodat finance a podporu těm, kteří chtějí něco dělat.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení? Pracujete se všemi věkovými skupinami?

To je myslím naše základní víra. Mimo velká centra lidé dokážou ocenit, že pro ně někdo něco chystá, a nabídka kulturních a společenských akcí promlouvá do toho, jak lidé hodnotí svůj život v místě. Dříve jsme cíleně vynechávali děti, pro děti se toho děje celkem dost, dietu mají spíše dospělí, ale nevyhýbáme se jim, na naše akce běžně chodí rodiny. Důchodcům se zatím nevěnujeme. My jsme všichni čtyřicátníci, tak jsou naši primární cílovkou podobně staří lidé, kteří se nebojí zkusit a zažít něco nového. Ale v rámci kina rozprostíráme program mezi všechny věkové kategorie, promítáme něco pro děti, ale i pamětnické filmy.

Jaké kanály nejčastěji používáte k propagaci na veřejnosti a jak si myslíte, že jsou úspěšné?

Celkem klasické, máme Facebook, letní kino má svou facebookovou skupinu. S Instagramem se nám moc nedaří začít. Píšeme do místních zpravodajů, používáme obecní rozhlas, lepíme plakáty.

Vzhledem k širší publika, které nás vyhledává, se nám osvědčilo využívání všech možných kanálů na jednotlivé akce.

Jaká témata jste jako spolek museli řešit?

Ze začátku jsme ještě jako Okrašlovací spolek zažívali stresy s tím, jak vystačit s penězi, které obec do spolků rozděljuje. Vedle sportovních a jiných spolků, které už byly v obci zaběhlé, jsme byli bez tradice a docela odvážní, co se týče programu. Později jsme řešili malý zájem lidí o kulturní akce na maloměstech a na vesnici. Ukázalo se, že si na to musí místní prostě zvyknout a naučit se na ty akce chodit, k tomu je nutná vytrvalost ze strany organizátorů. Jinak si myslím, že takové společné téma spolků na malých městech může být, že často chybí prostor pro pořádání malých kulturních akcí.

Rašelina—kulturní spolek je společenství přátel různých profesí, kteří mají touhu scházet se a vymýšlet netradiční akce v daném regionu, konkrétně v okolí obce Mlázovy na Klatovsku. Při své činnosti čerpají témata zejména z historie regionu a zároveň reagují na potřeby místních obyvatel. Vějíř jejich aktivit je pestrý. Od pečení chleba, přípravy sousedských slavností, lokálního živého betlému, koncertů a divadelních představení po workshopy taneční a výtvarné. Připravují Tanec Praha v regionu, UBU camp neboli Woodstock ŠUMaVY, charakteristický jejich putovním stanem Geodom. Organizují literární i vědecké procházky a v minulosti divadelní putování krajinou Josefa Váchala, věnované románu *Šumava umírající a romantická*. Spolupracují také se současnými autory, kteří reflektují svět a reagují na změny v něm. Sami říkají, že rádi pečují o kulturní svěžest a že škála jejich aktivit je tak bohatá a blahodárná jako rašeliniště na Šumavě. Kromě kulturních programů se zaměřují na péči o přírodu a krajinu, řemesla a téma soběstačnosti.

Jsme taková tvůrčí platforma

* PLZEŇSKÝ KRAJ

Rozhovor s Jitkou Doubravovou
* *Kulturní Rašelina—Rašelina—
kulturní spolek*

Dagmar Šubrtová

*Jitka Doubravová žije v Mlázovech v Pošumaví.
Je absolventkou Katedry alternativního a loutkového divadla
na pražské DAMU, herečkou, loutkoherečkou a performerkou.
Je také kulturní aktivistkou a organizátorkou, lektorkou
kreativního a zážitkového vzdělávání. Od roku 2001 se
věnuje divadelní skupině TEArTR Rajdo, kterou založila
společně s manželem Jakubem Doubravou. Z Prahy se po
dokončení DAMU odstěhovala do Českých Budějovic, kde
pracovala v kulturním centru Bazilika a Solnice. Prošla roční
zkušeností s vedením kulturní příspěvkové organizace v Sušici
(MKS, přejmenované na SIRKUS) a poté společně s přáteli
založila v roce 2013 kulturní spolek Rašelina. Věnuje se
autorské divadelní tvorbě pro děti i dospělé, tvorbě v krajině
a zdravému, ekologickému, soběstačnému a respektujícímu
přístupu k životu. Od roku 2019 je vedoucí vzdělávacích
projektů v plzeňské pobočce Paměti národa.*

Jak dlouho funguje spolek Kulturní Rašelina?

Fungujeme už osm let, vznikli jsme na konci roku 2013. Lidé ve spolku se trošku mění, ale jádro je pořád stejné.

Pochopila jsem, že nepocházíte z Mlázov a že lidé ze spolku se sem postupně přistěhovali.

Je to různé, někteří členové jsou místní, žijí tady celý život. My s manželem jsme se sem přestěhovali, koupili jsme si domek v roce 2004. Nastalo jsme tu od roku 2009. Předtím jsme studovali a žili v Praze. Já jsem z Brna, manžel z Českých Budějovic. A ostatní členové? Někdo žil v Praze nějakou dobu a pak se vrátil zpět, takže jsme taková směs.

Vaše spolkové aktivity jsou poměrně bohaté s velkým žánrovým rozptylem, můžete nám je přiblížit?

Původně jsme divadelníci, máme loutkové divadlo a hrajeme divadelní představení pro děti i dospělé. A to po celé České republice, jsme nezávislí na místě. Právě proto nebyl problém, že jsme šli sem, dál od větších měst. Když jsme na Šumavu začali jezdit, byli jsme překvapení, kolik tady žije našich známých a kamarádů, se kterými jsme tvořili v Praze nebo v Brně. Jsme tady také díky faráři Honzovi Wirthovi, který se zde snažil lidi soustřeďovat. Věděli jsme, že v Praze nechceme zůstat. Po škole jsem viděla, kolik kultury se v centrech produkuje. Zde mi to přijde více smysluplné, kultury tu tolik není. Nejdříve jsme chtěli mít obrovský statek a tam velké divadlo. Byla jsem nakonec ráda, že jsme zvolili menší domeček, divadlo v něm máme, menší, ale ke zkoušení ideální. Od začátku jsme začali s divadelními prohlídkami ve Velharticích. Pro produkční věci a granty jsme založili platformu, abychom dosáhli na finanční podporu.

Město Sušice vypsalo výběrové řízení na ředitele kulturního střediska, dávalo mi smysl naši práci někam posunout, tak jsem se přihlásila a výběrové řízení vyhrála. Byla to pro mě hodně zajímavá zkušenost, dělat kulturu z oficiální pozice. Vždycky všechno dělám naplno, pojala jsem to, jak jsem zvyklá, velkolepě. Přizvala jsem ke spolupráci kolegyni, v Sušici jsme otevřeli galerii, kterou vedla profesionálka, dělali kvalitní kulturní program, vytvořili nová loga a přejmenovali jsme Městské kulturní středisko na SÍRKUS, vycházeli jsme ze zdejší tradiční výroby sirek. Ale na místní poměry toho bylo moc, bylo to na ně hrozně rychlé a po roce mě z funkce odvolali. Ze dne na den.

Mělo to svou setrvačnost. Další lidé se začali ozývat, třeba z tisku, jaké mám plány do budoucna, jak bych chtěla fungovat dál. Chtěla jsem se zaměřit na propojování místních spolků, protože Sušice, tam jsou pěvecké sbory, je tam více spolků, všechno se koncentruje v kině, chtěla jsem udělat takové informační centrum, aby se lidi mohli třeba přijít poradit s granty. Chtěla jsem se zaměřit na síťování, propojování lidí mě fascinuje. Přišlo mi škoda, že jsem nemohla pokračovat. Z kulturního střediska odešla i kolegyně a rozhodly jsme se, že založíme kulturní spolek Rašelina a aktivity budeme dělat dál zase nezávisle. První roky to bylo hodně ambiciózní, v roce 2015 byla Plzeň evropským městem kultury, takže byly nějaké možnosti, větší granty. Aktivit jsme dělali hodně, a to si držíme pořád. Pozveme třeba kamarády profesionální režiséry nebo výtvarníky a společně s místními tu tvoříme. Hlavním tématem je krajina, na tom jsme se na začátku shodli. Nechceme zatím žádný prostor. Cítíme se svobodněji, když tvoříme spíš v krajině.

Nejsou některá zpracovaná témata a jejich prezentace pro místní komunitu příliš složitě uchopená?

V Rašelině jsme se soustředili na to, aby aktivity vycházely z věcí, co tady jsou. Hodně vycházíme z historie, z tohoto místa, z lidí. Hodně je od začátku zapojujeme a zároveň nepotřebujeme dělat akce pro všechny, což je taky velký rozdíl oproti městské kulturní organizaci, která musí dělat kulturu pro všechny.

Jsme otevření, kdo chce, může se stát členem spolku. V jednu chvíli nás bylo sedmnáct. Naším mottem je plnit si své sny. Každý z nás má nějakou svoji fascinaci či touhu a ostatní členové, pokud s ní souzní, mu ji pomůžou realizovat.

Můžete uvést nějaký příklad splněného snu?

Třeba pojezdny kinematograf, projekt, který byl od začátku. Dalším příkladem práce s krajinou jsou procházky, připravujeme je jako tematické výlety. Jedna členka má blízko k archeologii, připravila procházku po zaniklých vesnicích a tam jsme četli poezii nebo historii místa. Dále jsme připravili putování krajinou s Josefem Váchalem. Toto téma je pro nás hodně silné také od začátku. Každý den jste tu v krajině a vidíte jeho obrazy. Přizvali jsme Vojtu Bártu, režiséra Chemického divadla, který to uchopil po režijní stránce. Procházku jsme opakovali dva roky po sobě. Pro více lidí jsme dělali Baroko, největší projekt, ten měl nějakých šest set lidí. To už mělo také svá specifika, byla zde kombinace s videomappingem,

pomáhal nám spolužák režisér Ondřej David, který si nedaleko od nás pořídil chalupu.

Jsou nějaké větší organizace, se kterými spolupracujete?

Udržujeme si dobrou spolupráci se sušickým kulturním centrem SIRKUS, s klatovským Městským kulturním střediskem a s Tancem Praha. U nás v obci hodně spolupracujeme s místními subjekty: s hasiči, se zámek (HolidayPark Mlázovy) a s hospodou (Saloon u Podkovy).

Jsou nějaké možnosti se touto činností alespoň částečně živit?

Na začátku jsme měli představu, že se tím budeme aspoň částečně živit. Ale samozřejmě žádné granty nejsou dělané pro provoz neziskovek. Vždycky to jsou jednorázové odměny v rámci projektů. Všichni členové spolku mají své zaměstnání a tohle dělají pro radost. Je část členů, kteří to ani nechtějí zaplatit, je to pro ně obohacení. Kdyby to alespoň někdo z nás mohl dělat více profesionálně, tak by aktivit mohlo být více, mohlo by to mít větší koncepci, začít fungovat v nějakém prostoru. Třeba k tomu někdy dojde.

Poslední dva roky se divadla a kultura na chvíli zastavila nebo zpomalila. Měli jste možnost se ohlédnout zpátky? Řešili jste tuto situaci společným přemýšlením, jak dál pokračovat, co vynechat, čemu se naopak věnovat více?

Hodně jsme to řešili, tak to bylo myslím všude. Všechno se najednou zastavilo. My jsme měli porady on-line, nikdo nevěděl, co se bude dít. Nikdo z nás to nemáme jako profesi, každý má svoji práci. Děti byly doma a život byl najednou mnohem náročnější.

Takže jsme se shodli, že se spíše budeme věnovat aktivitám, které směřují dovnitř do spolku, abychom nějak přežili. Shodou okolností jsme těsně před lockdownem nabrali nové členy. Před covidem jsme začali spolupracovat s klubem Falcon v Klatovech. Byla to oslava narozenin Kulturní Rašeliny, bylo to velkolepé, měli jsme plán akcí, udělali nový web. Samozřejmě nic není nutné lámat přes koleno. Výsledek byl, že se zaměříme na aktivity, které nebudou závislé na tom, jestli budou moci v létě být akce nad sto lidí, nebo ne. Začali jsme pořádat výlety, procházky, tematické s četbou v krajině. Zároveň se otevřela nová dimenze spolku. Členové jsou různorodí a je to obohacující, sami dělají skvělé aktivity. Jsme taková tvůrčí platforma. Moje představa je, že člověk otevře webové stránky Kulturní Rašeliny a tam bude spousta aktivit, na

kteří se může proklikat. Jedna členka vyrábí přírodní kosmetiku, dělá vůně, mýdla. Další člen, naše sousedka, dělá terapii přírodou. Další členka dělá zážitkový tanec. Já mám plán pracovat s hlasem v krajině.

Jste hodně napojeni na zdejší krajinu, vnímáte, s ohledem na Josefa Váchala a citování jeho *Šumavy umírající a romantické*, určitý nářek nad krajinou. Odráží se ve vašem programu dlouhodobá otázka změny krajiny v důsledku působení člověka?

Vnímáme to. Naše heslo je Péče o kulturní zdraví v Pošumaví, žijeme tu trvale třináct let, je to způsob života přes péči o krajinu, stravu, soběstačnost, bezpečnost. V tom se všichni členové shodujeme, péče o krajinu a naši planetu Zemi je pro nás hodně podstatná. Na spoustu věcí jsme taky trochu změnili úhel pohledu. Obohacujeme se o zkušenosti lidí, kteří tu žijí celý život, asimilovali jsme se. Známe například lidi, kteří pracují v Národním parku Šumava. Už se na problematiku dívám trochu jinak, nešla bych se přivazovat ke stromu, abych zabránila kácení. Spíš to vnímáme jako výměnu názorů, inspiraci a obohacování. Proto pracuji pro Paměť národa, zajímají mě příběhy místních lidí. Na základě příběhů se člověk hodně učí. Vnímám, že hodně frekventovaná témata, například voda nebo pocítování environmentálního žalu, zde lidé vnímají odlišně než ve velkých městech. Není to pro ně téma tragické.

Tady na Šumavě byla vždycky soběstačnost a vzájemná sousedská pomoc na prvním místě, že?

Ano, je to drsný kraj. Tady se máme pořád od starousedlíků co učit. Naši sousedi, mladší než my, pokračují v tom, co je naučil děda s babičkou, a je to úžasné. Když jsme před lety řešili internet a ptali se jich, jestli do toho nechtějí jít s námi, řekli, že ne, že internet nepotřebují. Ale myslím, že teď ho už taky mají.

Jak vaše aktivity ovlivňují bezprostřední okolí, chod vesnice?

Obnovili jsme ve spolupráci s místními lidmi tradici masopustu a mlázovské poutě, která probíhá už asi šestnáct let na zámku. Potom jsou zde společné poutě se zámkem. Děláme mlázovské adventní setkání. Některé naše aktivity jsou hodně komunitní, například pečení chlebě. Je to úplně jiné téma, ale gastronomie lidi sbližuje. Obecně aktivity pokračují, už je dělají i místní lidé. Mám také radost, že tu přibývá dětí. Když jsme se sem přistěhovali, naše dítě bylo třetí nejstarší a teď je tu dětí dvacet pět. Přistěhovalo se

sem hodně mladých lidí, někdy se vracejí zpátky do rodných chalup a zakládají rodiny. Několik akcí ročně pořádají místní hasiči ve spolupráci s hospodou nebo se zámekem. Z toho mám velkou radost.

Každé léto také pořádáte festival.

Jmenuje se UBU Camp—Woodstock ŠUMaVy. Letos byl osmý ročník. Je to putovní festival pro celou rodinu. Je tam spousta dílen pro všechny věkové kategorie, k tomu kapely, gastronomie, přednášky. Je úžasné sledovat naše děti, před osmi lety byly malinké a nyní už aktivity vedou samy. Těšíme se, až to budou organizovat za nás. Je to nejkrásnější akce z celého roku, vzorová akce, dva tři dny takový ráj na zemi. Sejdou se lidé, kteří chtějí společně pobýt a vzájemně se obohatit a inspirovat. Zatančit si, zacvičit jógu, vést třeba dialog do rána u ohně. Festival je dva roky na jednom místě tady v okolí, zapojíme místní kapely nebo spolky a další rok putujeme jinam. Přijdou místní a líbí se jim tam a další rok jsou už více aktivní. Myslím si, že pro lidi je to nová podpora.

Zní to skvěle. Máte recept na to, jak takzvaně spolkově nevyhořet? Jak si udržet energii a dobrou spolupráci pro další projekty?

Měli jsme různé fáze. Na začátku jsme byli hodně ambiciózní. Je důležité ale vnímat situaci, naslouchat, umět akce obměňovat, případně zrušit. Nejet setrvačně. Nejsme profesionální organizace, nemáme hierarchickou organizační strukturu ani žádné platy. Důležitá je obměna lidí ve spolku, kteří vnesou nový vítr. Teď si myslím, že to máme vyladěné, všem nám jde o stejnou věc. A všichni děláme, co umíme a můžeme. Když je nějaký problém, tak se jej snažíme vyřešit. Zároveň je důležitá tolerance, pochopení, že někdo má časově náročné zaměstnání nebo náročnější období. Když přijde krize, tak by k sobě lidé měli být tolerantní. A sladit vzájemně své osobní ambice. V tom jsme se hodně posunuli, vždycky to tak úplně nebylo.

Karnola v Hranicích je bývalá textilní továrna, kterou si v roce 2017 pronajali manželé Jan a Marka Vařekovi po návratu z Prahy do rodného Janova. Záměrem bylo část továrny, která se nachází v těsné blízkosti centra, zrekonstruovat a vybudovat v ní kulturní a komunitní centrum. Vařekovi navázali na předchozí využití továrny umělcem a organizátorem Oli Helclem. Prostor bývalých ženských šaten a umývárén přetvořili v prostředí atraktivní pro návštěvy širšího okruhu místních. Pro naplňování svých cílů založili Vařekovi spolek Zvěř, pod jehož hlavičkou začali pořádat kulturní, společenské a vzdělávací akce. Nejprve spoléhali na import náročnější a úzce profilované kultury z center, postupně se začali otevírat širšímu publiku a nabízet také komunitní a rodinné programy, přednášky, workshopy a debaty. Mimo jiné se v Karnole začala cvičit jóga, učit angličtina nebo zde probíhaly výtvarné kurzy. Spolek se podílel na řadě vzdělávacích projektů a byl iniciátorem mezinárodního projektu Back to the Roots, jehož cílem bylo zvýšit povědomí o kulturní rozmanitosti. Na provozu a pořádání akcí se podílí širší okruh pořadatelů z různých okruhů. Do Karnoly se sjíždí hardcorová a indie scéna z Ostravska i zájemci o současnou elektroniku z Olomoucka a dalších regionů. Během první covidové vlny se spolek snažil pokračovat v aktivitách v online prostoru a spustil podcastovou sérii. S druhou vlnou ale přišel nedostatek financí na provoz, což vedlo k výraznému útlumu činnosti. Další etapa fungování Karnoly zůstává otevřená.

Spojovat lidi, kteří by se jinak nesetkali

* OLOMOUCKÝ KRAJ

Rozhovor s Janem Vařekou
* *Komunitní a kulturní prostor
Karnola—spolek Zvěř*

Jakub Frank

Jan Vařeka vystudoval Filmovou školu ve Zlíně, obor Režie animovaného filmu. Ve svém profesním životě se věnuje obrazové postprodukci a audiovizuální tvorbě jako takové. Většinu svého života strávil v Praze, kde i v současné době žije. V roce 2017 se se svou ženou Markou přestěhoval do rodných Hranic, kde s pomocí nově vznikající komunity založili platformu pro setkávání/umění a kulturní život s názvem Karnola.

Jaký je vztah Karnoly a Zvěře?

Karnola je sídlo spolku Zvěř. Jinak je to komunitní prostor, kde může spolek naplňovat své aktivity. Primární pro nás na začátku bylo získat prostor, kde bychom mohli realizovat své plány, a až teprve potom se to rozvinulo dál a spolek Zvěř začal působit na různých místech ve městě. Tím místem v textilce, kde se většina našich aktivit odehrává, jsou původní šatny a sprchy pro ženy, které tam pracovaly, část atmosféry jsme se snažili v prostoru zachovat.

Co je náplní a dlouhodobým cílem Karnoly?

Náš projekt si dlouhodobě vytýčuje za cíl vytvořit živé místo pro setkávání a posílit občanskou společnost, veřejný prostor a kulturní život ve městě a přilehlém okolí.

Kdy a jak Karnola zahájila činnost a kdo za projektem stojí?

Karnola začala být aktivní začátkem roku 2018. Za projektem stojí primárně lidé z Hranic nebo se vztahem k tomuto místu. Předtím, než jsme Karnolu oživil, tam byl ateliér Oliho Helcla, který dělal v osmdesátých letech na Hranicku androšské akce, o kterých se vědělo jenom v poměrně úzkém okruhu lidí. Napřed jsme prostory upravili a zrekonstruovali. Po třech čtyřech měsících jsme udělali první akci, v nepřipravených podmínkách, a bylo to tristní. Zpočátku na akce chodili třeba dva lidi. Vůbec jsme tenkrát nevěděli, jak s nimi a s programem města pracovat.

Co je vaše hlavní činnost? Jakou aktivitu považujete pro Karnolu za „vlajkovou“?

Má žena dělá přednášky, workshopy, spíš edukativní věci. Mě zajímá spíš hudební dramaturgie. Potom jsme měli spolupracovníky, kteří dělali elektronickou hudbu a filmový klub. Přes mou sestru jsme byli napojení na rodinné akce. Zpočátku jsem měl hodně vyhraněný záběr, ale postupem času jsem ho rozvolňoval, protože přilákat lidi a mít možnost rozšiřovat nějakou myšlenku se pro mě stalo dost podstatné. Celkově jsme hlavně chtěli spojovat lidi, kteří by se jindy v životě nesetkali. Oslovovali jsme třeba leadery různých subkultur a tahali jsme je na akce. Na ně se zase nabalovaly jejich okruhy známých, a tím návštěvnost postupně rostla.

Jaká je četnost vašich aktivit? Věnujete se činnosti na denní bázi?

V průměru to jsou tři čtyři hudební akce za měsíc, dva filmy a workshop nebo přednáška. Zhruba čtyřicet akcí za rok. Pokud

ale chceme dosáhnout nějaké ucházející návštěvnosti, musíme spoléhat na lidi, kteří dojedou zvenku, tím pádem se pak akce omezují hlavně na pátky a víkendy. Problém je, že pak musíme korigovat pořádání akcí s pořadateli v širším regionu, třeba v Olomouci nebo v Ostravě. Kromě toho prostor nabízíme k pronájmu—je tam jóga, jsou tam kurzy angličtiny a další aktivity.

Odkud k vám přijíždějí návštěvníci?

Kromě Ostravska, odkud jezdí lidi nabalení na Karla Jančíka z Korobushka records, a z Olomoucka, k nám jezdili lidi taky z Valašska, z Rožnova nebo Valmezu. Co se týče návštěvnosti samotné, během prvního roku to bylo žalostné. Místní o tom nevěděli, nebo na akce nechodili, protože to brali jako kulturu, která není pro ně. Během druhého roku to ale začalo fungovat líp a v posledních dvou letech, když už jsme se s tím provozem naučili pracovat a dařilo se nám lépe plánovat, začalo všechno vypadat pozitivně, návštěvnost se začala zvedat, lidi o nás začali mluvit a zároveň s námi muselo začít počítat taky město, protože jsme najednou dělali více akcí ročně než oni. Zajímavé bylo, že část akcí po nás potom město začalo kopírovat.

Spolupracujete s místní komunitou?

Za dobu fungování našeho prostoru se podařilo díky spojení s jinými aktivními subjekty vytvořit třeba bloky opakujících se audiovizuálních elektronických akcí (série Border Collapse, série TOK), desítky živých koncertů, dva ročníky minifestivalu alternativní scény Neočekávaný dýchánek, akce pro děti ve spolupráci s místním dětským klubem Montík a tak dále. Oslovovat dobrovolníky se moc nedaří. U mladých lidí to hodně končí na financích a celkově máme problém je motivovat. Snažili jsme se infiltrovat na střední školy, nabídli jsme studentům prostor pro aktivity, ale nechytli se. Je komplikovanější je vůbec dostat ven. Takže naše cílovka jsou lidi tak 30+.

Jaký je dosah vašich aktivit, je pro vás dostatečný, nebo usilujete o širší záběr?

Dosah považujeme za nadregionální, na akce většího rozsahu přijíždějí lidé z celé republiky. Někdy by se chtělo říct bohužel, poněvadž tvoří většinové publikum. Návštěvníci z Hranic jsou mnohdy v menšině.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost svých aktivit?

K udržitelnému přístupu jsme se propracovávali postupně a stále je na čem pracovat. Nejdříve jsme museli pochopit, jaké aktivity a zásahy udržitelnost přinesou, a poté došlo na plánování a systematický přístup. Udržitelnost je u nás dána zejména diverzifikací zdrojů a snahou být co nejméně závislí na grantech ve prospěch vlastních výdělečných aktivit.

Spolupracujete s dalšími organizacemi v regionu nebo blízkém okolí?

Spolupracujeme s dalšími místními neziskovými subjekty: již zmíněný klub pro rodiče s dětmi Montík, Charita Hranice, Člověk v tísni, Skauti Hranice, celorepubliková iniciativa Automat nebo organizace Tomhelp. Máme spřízněný spolek Živé Hranice, se kterým jsme spoluorganizovali Workshop kritického myšlení nebo Úklid Hranic v rámci celorepublikové akce Uklidme Česko. Jsme propojení se sousedními hudebními zkušebnami a nahrávacím studiem, spolupracujeme s organizátory festivalů Letiště a Story.

Nakolik cítíte, že suplujete činnost, kterou by mělo vykonávat město?

Myslím, že naše aktivity jsou hodně mimo hlavní proud města, ale kdyby město bylo odvážnější, byli by lidé zvyklí chodit víc i na naše akce. Příkladně na tom je Rožnov pod Radhoštěm, kde jsou lidé z bývalého klubu Vrah v zastupitelstvu a učí na školách. V Hranicích se objevuje sentiment ve vztahu k devadesátým letům, protože v té době se tady dělo všechno, to ale skončilo a nikdo z lidí, kteří byli v té době aktivní, v zastupitelstvu nesedí ani v té činnosti nepokračuje.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte, o kterou usilujete, pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Nejprve jsme pro naši činnost sháněli prostor na městě, to ale nevyšlo, tak jsme se rozhodli jít do nájmu, což je pro nás ale samozřejmě největší finanční zátěž. Po nějakém čase nás město začalo vnímat jako regulérního aktéra místního kulturního a veřejného dění, stali jsme se tedy jedním ze subjektů, které každoročně finančně podpoří. Pomocí crowdfundingových sbírek jsme v minulých letech dostali podporu od „přátel“ Karnoly. Chystáme se oslovit některé z místních

podnikatelských subjektů i individuální dárce, s tím zatím nemáme zkušenost. Postupem času se k nám přidávali lidi, kteří přemýšleli víc podnikatelsky a navrhovali, jak to udělat, aby barák vydělával. Tak jsme se rozhodli provozovat bar i mimo akce, aby si tam lidi zvykli chodit, a dál jsme něco vydělávali z podnájmů.

Dále se nám podařilo získat grant od Ministerstva kultury na podporu alternativní dramaturgie a v minulých letech jsme získali ve spolupráci s polským a slovenským subjektem dotaci Visegrádského fondu, která pro organizace naší velikosti není úplně typická.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy vašeho regionu a města, co by byla potřeba změnit?

Zásadním problémem v oblasti kultury je zaspání nebo ustrnutí města při vzdělávání místních. Sázení na prověřené, vyčpělé interprety, strach dramaturgicky „experimentovat“, spoléhání na „staré, dobré, fungující“. Obecně jsou na Hranicku velký problém exekuce. Jsou tu hodně velké rozdíly mezi chudými a bohatými. To je téma, které jsme taky v našich programech pro veřejnost otevírali.

Jaký byl vývoj vašich aktivit do současnosti a jaký je ideální vývoj do budoucna?

Samozřejmě je vše mnohem pomalejší, než jsme si mysleli, nicméně začátkem roku 2020 jsme nastavili organizační strukturu a podařilo se nám do ní vedle původních zakladatelů zapojit více lidí. Ideální by bylo, kdyby přišel někdo a stal se z něj „pan nebo paní Karnola“. Kolem něj už bychom pak byli schopni postavit organizační tým.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování?

Udělali jsme pár streamů, vytvořili jsme podcast a další aktivity. Ale to bylo všechno ještě v roce 2020, to jsme stihli do podzimu udělat i několik akcí. Pak jsme ale z osobních důvodů museli odjet do Prahy a letos jsme uspořádali jen několik událostí.

Koronavirus naše fungování zasáhl velmi. V prvním roce se nám navzdory těžkým podmínkám sice povedlo uskutečnit vysoký počet akcí, letos se už ale situace změnila. Z důvodu zákazu kulturních akcí v první polovině roku nám chyběl příjem, a tak si letos oficiálně prostor nepronajímáme. Místo nás je dočasně v soukromém pronájmu subjekt, který nám umožňuje zorganizovat alespoň omezený počet akcí. Jaká bude naše budoucnost, je otázkou. Rozhodovat bude i případná další vlna a rušení akcí.

Kolik je na Karnolu napojených lidí?

Co se týče širšího organizačního týmu, je nás tam tak deset. Martina Černá s Davidem Korábem z AirForce, pak Karel Jančík nebo Radim Zbránek, který dělá Story, a pár dalších. Úzká skupina jsou tři lidi, důležitá je pro Karnolu teď hlavně Markéta Čočková. Ale příležitostně pořádáme brigády, na které vždycky přijde hodně lidí, kteří jsou ochotni pomáhat.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Potenciál zde určitě je, i když se zejména na malých městech jedná o běh na dlouhou trať. Pracujeme se všemi skupinami a naše zkušenost je taková, že musíme daným skupinám vycházet vstříc, netrvat nutně na svých ideálních představách a nabízet program, který pro ně bude přijatelný, zároveň však musí být kvalitní a musí splňovat i naše představy. Snažíme se vždy najít kompromis mezi tím, co máme rádi, a tím, co jsou místní ochotni a schopni akceptovat—někdy přestřelíme a neprijde nikdo místní, jen přespolní, ale pak to zase „vyladíme“ mainstreamovější akcí.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) ne-verbalizovaný, především s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování spravedlivých odměn za práci a podobně?

Ano, máme. I když máme své politické názory, rozhodli jsme se vědomě nebýt otevřeně politicky zabarveným subjektem a u společenských témat plnit zejména informativní funkci. Chceme zahrnout všechny vrstvy obyvatelstva. Například se nám několikrát stalo, že se u nás ocitli lidé s extremistickými politickými názory, ale rozhodli jsme se je nelynčovat a spíše jim poskytnout prostor pro inspiraci. Taktéž dostáváme pravidelně nabídky na spolupráci s politickými subjekty či projekty s politickým podtextem. Ty odmítáme. Tím pádem odmítáme i ty, s kterými názorově souzníme. Pokud si nejsme jistí svým rozhodnutím, členové spolku hlasují.

Otázka financování je náročnější než ta politická. Ze své podstaty je prostor našeho charakteru zatím stále závislý na grantových příjmech, i když jsme se už dost posunuli a dokážeme si na nákladný provoz prostoru vydělat svými aktivitami. Pokud jde o programovou náplň, tam nadále využíváme granty. Pokud by nám však město bylo schopno poskytnout cenově výhodný prostor k fungování, jak tomu u prostor našeho typu často bývá, nemuseli bychom platit

nesmyslné částky za soukromý pronájem a dokázali bychom být soběstační. Roli tedy hraje i pochopení pro důležitost komunitních prostor na straně vedení města.

Jaké kanály nejčastěji používáte k propagaci na veřejnosti a jak si myslíte, že jsou úspěšné?

I když poměrně hodně využíváme printovou reklamu (plakáty a letáky), nemyslíme si, že mají velkou účinnost, a tak se soustředíme spíše na sociální sítě a placenou reklamu na nich. Zatím se nám osvědčila i spolupráce s místním online zpravodajem a *Deníkem*.

Je něco, čeho se vám v Hranicích nedostává, ale nacházíte to v jiných regionech?

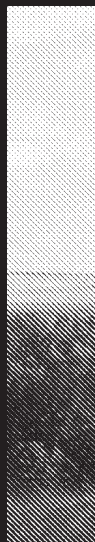
Myslíme si, že místní publikum je stále relativně dost konzervativní a málo náročné, respektive spokojené s tím, co zná už třicet let. Takže nejpobulárnější jsou tady gulášové a moto slavnosti, metalové a revival koncerty. Zájem o novou, jinou nabídku se objevuje, ale ve srovnání se sousedními regiony, jako je Valašské Meziříčí či Rožnov, je výsledek stále slabý.

Zabývá se vaše organizace nějakými tématy, která jsou podle vás specifická pro místo vašeho působení, případně celý region?

V loňském roce jsme se záměrně rozhodli zapojit do mezinárodního projektu (SR, PL, ČR), který se dotýká tématu menšin v naší lokalitě (Židé, Němci, Romové). Uspořádali jsme několik akcí se zapojením romské menšiny a rádi bychom v tom pokračovali, ale nemáme vytvořenou žádnou koncepci, která je v tomto případě žádoucí.

Zhoř je vesnička na území bývalého zámeckého areálu, součást malé obce Krakovec, situované na okraji CHKO Křivoklátsko. Rodina Anny Matvijí získala značně zdevastovaný areál s okolními polnostmi, les a rybníky v restituci. V posledních letech se Anna společně s manželem Markem snaží o rekultivaci areálu. Obnovují les, zvelebují Polský rybník. Začali s pořádáním výstav a farmářských trhů, v plánu jsou koncerty, semináře, workshopy a další kulturní aktivity. Pro ně chtějí vybudovat amfiteátr s kapacitou tři až čtyři sta lidí. Matvijovi se věnují také problematice sucha, jejich záměrem je vytvoření systému na sběr dešťové vody, usilují o osvětu v oblasti udržitelného zemědělství. Dalším záměrem je vybudovat v areálu dům s byty a přivést na místo nové obyvatele.

Aktivity blízké našemu srdci

Rozhovor s Annou Matvijou

* *Zhoř žije*—spolek NEIRO Association
for Expanding Arts, společnost s ručením
omezeným *Zhoř žije*

Michal Kindernay

Anna Matvija je majitelka panské usedlosti Zhoř s přilehlými poli, lesy a rybníky. Její aktivity a aktivity jejích společností zahrnují kulturní management, ekologické zemědělství, správu lesa a rozvoj části obce Zhoř na Křivoklátsku. Společně se svým mužem usiluje o rozvoj zhořské komunity. Je zastánkyní ekologického zemědělství, obnovitelných zdrojů a skvělého umění. Vystudovala divadelní vědu na prestižní americké Brown University a Performance Design and Practice na londýnské univerzitě Central Saint Martin's. Vyučovala hlasovou tvorbu na pražské DAMU a jako hlasová performerka vystupuje pod uměleckým jménem Annabelle Plum.

Ke Zhoři máte hluboké rodinné vazby, přitom jste se zde začali angažovat teprve nedávno. Můžete stručně popsat vazby k místu a okolnosti vzniku vašich aktivit?

To je na začátek opravdu velice obtížná otázka. Zhoř patří mojí rodině od čtyřicátých let minulého století. Ale samozřejmě za minulého režimu jsme o ni přišli. Celá Zhoř byla následně zdevastována Státními statky a JZD. Když se majetek rodině vrátil, vazby na krajinu kolem Zhoře už byly porušeny. Moje maminka a tetička se během komunistického režimu přestěhovaly do zahraničí, sama jsem se narodila v Německu, kde jsem žila do svých osmnácti let. Moje první vzpomínka na Zhoř je až kolem roku 1998. Po Sametové revoluci naše rodina získala i další majetky, které byly, dejme tomu, uchopitelnější, na jejichž záchranu jsme se soustředili.

Když jsem se před deseti lety přestěhovala do Česka, tak jsem si uložila výzvu Zhoř, která není pouhým shlukem budov, ale celým ekosystémem polí, lesů a rybníků, obyvatel, místních autorit a také v neposlední řadě zvířat a ptáků, nějakým způsobem pochopit, uchopit a vymyslet, jak s ní naložit. To samozřejmě nebylo úplně jednoduché. V tu samou dobu jsem se musela zorientovat v českém prostředí jako takovém a zároveň jsem byla ve věku, kdy jsem definovala sebe sama na pracovní a osobní dráze. A proto bývalo na Zhoř méně času. To se změnilo v momentě, kdy jsem Zhoř ukázala svému tehdejšímu příteli, dnes už muži Markovi. Ten nebyl zatížený bolestmi rodinné historie a viděl ve Zhoři velký potenciál. Vlastně se do Zhoře určitým způsobem zamiloval. Jeho entuziasmus a optimismus mě nakazil a i já jsem začala věřit, že se s tímto kdysi nádherným místem opravdu dá něco dělat. Marek také pochází z rodiny restituentů a tematika znovuoobnovení rodinných majetků mu není cizí.

Na Zhoři jsme se začali intenzivně angažovat před pěti lety. Ty správné první kroky bývají obvykle neviditelné. Člověk se musí s místem seznámit, aby poznal, co tam je a není možné. Brali jsme s sebou přátele a odborníky z nejrůznějších okruhů; dělali rozhovory s místními pamětníky, rešerše v archivech; zadali jsme několik studií a částečně si doplnili zemědělské a lesnické vzdělání. I k tomu byla covidová pauza v kultuře dobrá. Poslední tři roky na Zhoři pořádáme výstavy současného umění a dva roky i farmářské trhy. To bylo velice racionální rozhodnutí—abychom měli ke Zhoři lepší vztah, musíme se tam věnovat aktivitám, které jsou blízké našemu srdci. Jak se ukázalo, byl to krok správným směrem a akce si téměř okamžitě získaly širokou podporu. Pro nás to byl výtečný způsob, jak se představit v místní komunitě.

Založili jste spolek, do jaké oblasti kromě kulturní a umělecké a zmíněného pořádání farmářských trhů se chystáte svými aktivitami ve Zhoři proniknout?

Spolek NEIRO Association for Expanding Arts se věnuje podporování rozvoje českých umělců a teoretiků—aby mohli spolupracovat se světovou špičkou ve svých oborech na akcích u nás i v zahraničí. Skrze Zhoř jsme rozšířili aktivitu spolku o rurální agendu. V současné době se jedná především o výstavy českých umělců, kteří se věnují vztahu člověka a krajiny. Návštěvnický zájem o tyto akce nám doslova vyrazil dech. Každoročně to „nabíjí baterky“ celému kolektivu našich spolupracovníků a přátel. Z povahy majetku, jeho rozsáhlosti, propojenosti a návaznosti, spadá do našich kompetencí a zájmů také péče o kvalitní životní prostředí: aby se v okolí nepoužívala chemická hnojiva a pesticidy, abychom měli čistou vodu, aby se voda v krajině držela, aby krajina nebyla monokulturní poušť a tak dále. Zkrátka a dobře, staráme se o krajinu jako takovou, včetně její historické paměti. Vnímáme, jak příroda žije v úplně jiném čase, v jiné setrvačnosti, v jiných rychlostech než lidé, dokonce obzvlášť v jiném čase než my hudebníci. Když se něco pokazí na koncertě, máte zkažený večer. Když něco pokazí bagr, může to být na třicet i na sto let. Proto se snažíme svá rozhodnutí důkladně připravovat a ověřovat s odborníky.

V posledních letech jsme intenzivně řešili sucho a odvádění vody z krajiny. To nás dovedlo k rozhodnutí, že jsme všechna naše pole nově propachtovali ekologickým zemědělcům. Předtím na nich hospodařili především konvenční zemědělci, avšak letos můžeme pyšně prohlásit, že veškerá naše pole jsou v ekologickém režimu. Zároveň spolupracujeme s Výzkumným ústavem vodohospodářským, se kterým připravujeme celkové šetrné řešení pro naši oblast. Postihla nás také kůrovcová kalamita. Na jejím potlačení pracujeme s hajnou a odborným lesním hospodářem. Dále pracujeme na přechodu od holosečného lesa na výběrový. O krajině uvažujeme dlouhodobě. Tím, že to je rodinné vlastnictví, tak nehledáme řešení, která přinášejí rychlý zisk, ale udržitelné řešení, které bude nosné přes generace.

Jak spolupracujete s místní komunitou, daří se vám zapojit místní, stávají se účastníky nebo spolutvůrci vašich akcí?

Když jsme na Zhoři začali být aktivní, tak jsme místní komunitu znali velice málo a oni znali velice málo nás. Dokonce o nás kolovaly různé fámy—moje zahraniční vzdělání na Schule Schloss Salem se stalo sanatoriem a byla jsem tedy zřejmě nesvéprávná.

Markovy vlasy z něj zas udělaly Itala a tak podobně. Všechny tyto fámy pocházejí z doby, kdy starý správce Zhoře komunikaci mezi námi a místními různě blokoval a mlžil a místo našich zájmů hájil především ty svoje.

Prvním krokem ke sblížení byla výstava, kterou jsme na Zhoří před třemi lety uspořádali. V té době jsme se místní komunitu snažili zapojit tak, že jsme je poprosili o brigádu, aby pomohli upravit špejchar a areál. Místní tehdy vlastně neměli přesnou představu o tom, čím tahle výstava je a jak to může být pro Zhoř nebo pro ně prospěšné. Něco udělali, ale hlavně sledovali, jací jsme lidé. Všechny nás překvapil úspěch výstavy a přidruženého grilování, výstavu za tři dny navštívilo více než 180 lidí. Večer při táboráku jsme se pak postupně seznámili s většinou obyvatel. Možná k vlastnímu překvapení zjistili, že nejsme zbohatlíci z Prahy, ale normální rodina, která má běžné problémy. Tak jsme začali budovat vzájemnou důvěru a vzájemně poznávat své životní perspektivy. Na příští ročník už se aktivně hlásili, jak by se chtěli podílet, a my jsme je s velkou radostí do akce zapojili. Dalším velkým krokem bylo zapojení místních do farmářského trhu, kde vedle farmářů prodávají vlastní produkty.

Ve vašem programu se objevují výstavy, přednášky, akce spojené s tématy, která úzce souvisejí s vašimi vlastními uměleckými aktivitami. Chystáte se věnovat i jiným lokálním tématům? Je pro vás důležitý mezioborový přístup a propojování různých oborů? To je zajímavá otázka, vlastně je to trochu naopak. Téma vztahu člověka a krajiny, které prostupuje zhořskými výstavami, do naší tvorby přišlo až prostřednictvím celé zhořské anabáze. Marek na příbuzné téma udělal krátký film a mně tato témata najednou začínají pronikat do písni. Opravdu mám pocit, že se to stává až potom, co se se Zhoří začínáme potýkat. Na Zhoří se angažujeme zejména jako kurátoři a pořadatelé, pouze nepatrně jako výkonní umělci. Co se hudební aktivity týká, tak jedním z našich ambiciózní plánů je, aby zde vznikl koncertní sál a venkovní amfiteátr s plovoucím pódiem.

Se Zhoří máte hodně plánů do budoucna. Můžete některé odtajnit? Jakým způsobem je hodláte financovat, jak se chystáte zajistit dlouhodobou udržitelnost svých aktivit?

Naše plány a vize pro Zhoř se pomalu konkretizují. Letos jsme založili zemědělskou firmu a v následujících letech se budeme věnovat rozvoji ekologické farmy. Pro začátek jsme si vzali pod sebe nějakých padesát hektarů, na kterých si chceme ověřit své schopnosti.

O koncertním sále a amfiteátru jsem se již zmínila. V současné době studio Prokůš Příkryl Architekti dokončilo studie a pokračujeme přípravou projektu. Chtěli bychom, aby na Zhoři vznikl výjimečný sál napojený na okolní přírodu, se skvělou akustikou a zázemím. Dále připravujeme penzion s restaurací, která bude servírovat pokrmy připravené z našich a jiných místních surovin. Domníváme se, že kultura, pohostinství a zemědělská výroba jsou složky, které se navzájem dokáží obohacovat. Viděli jsme to v zahraničí a rozhodli jsme se to vyzkoušet i u nás. Zatímco zemědělství přináší finanční stabilitu a pohostinství vyšší přidanou hodnotu, kultura přináší PR. V takovém režimu může být kultura i zdarma nebo za symbolické vstupné. Dlouhodobá vize pro Zhoř je, aby se stala soběstačnou, udržitelnou, bezodpadovou komunitou.

V Krakovci je dlouhodobě kulturně aktivní místní kastelán. Spolupracujete či chystáte spolupráci s dalšími organizacemi či kulturními aktéry v blízkém okolí?

Spolupracujeme s obcí Krakovec právě prostřednictvím starosty, kastelána a výjimečného člověka Jiřího Sobka. Vlastně to byl on, kdo nám navrhl, ať během Husových dnů zkusíme pořádat výstavy. Zahájili jsme také spolupráci s rakovnickou Místní akční skupinou a s iniciativou pro obnovu Krakoveckého potoka. Inspirací pro nás jsou třeba naši milí sousedé, nedaleký Chříčský pivovar nebo Farma Hedecko. O dalších kulturních aktérech víme, ale spolupráci jsme ještě nezahájili. Myslím, že to přijde později, až náš zhořský projekt více zkonsolidujeme. Vše se teď prudce vyvíjí a my napínáme síly zejména k záchraně budov, zkvalitnění krajiny a rozvoji farmy.

Získáváte nějakou místní podporu, například od místní samosprávy, lokální granty, od jednotlivců, formou sponzorství a tak podobně? Pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Jsme vděční za všechnu podporu, které se nám dostává. Mnoho lidí ještě pamatuje zhořský statek v provozu a mají k místu osobní vztah. Každé dobré slovo, každé doporučení řemeslníka nebo jiná vstřícnost nám ukazují, že to, co děláme, má smysl. Obec Krakovec nás například podporuje ohláškami našich akcí v médiích. Skrze NEIRO získáváme podporu od Ministerstva kultury ČR. Bohužel Středočeský kraj nemá zatím žádnou grantovou kulturní politiku. Uvažujeme o tom požádat o podporu na výstavbu nebo vybavení koncertního sálu a amfiteátru. Jsme zvyklí na spolupráci se zahraničními institucemi především z Německa a Japonska na našich

ostatních kulturních akcích. V zahraničí mám stále velký okruh přátel, z nichž někteří se vydali podobnou cestou. I z jejich příběhů čerpám inspiraci a ráda si od nich nechávám poradit. Ráda bych ale vedení grantu a vyúčtování evropských grantů svěřila zkušené firmě. Plán financování zatím ale vytváříme, a proto sledujeme grantové výzvy krajů, státu i evropských institucí. Chceme, aby nové prostory na Zhoři, zejména sál a amfiteátr, nesloužily jenom nám, ale i místním, jejich oslavám a zájmům.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Snažíme se na našich akcích i uvnitř naší kanceláře volit ty nejšetrnější prostředky. Například i na prodej vánočních stromků z prořezávky v našich lesích jsme sehnali bavlenné a kompostovatelné sítky z fabriky z Německa, u nás je však u komerčních prodejců jen stěží uvidíte. V současné době existuje tolik alternativních produktů, že každý, kdo jen trochu hledá, najde. Například plastový kelímek je něco, co už dávno nemá na veřejné akci co dělat.

Nicméně míra dotací, kterou kulturní organizace v České republice dostávají, je extrémně nízká. Zároveň jsou lidé zvyklí za kulturu platit buď symbolicky nebo vůbec. V takové situaci nemůžeme navzdory všemu idealismu volit vždy environmentálně nejšetrnější cestu. Nemůžeme si třeba dovolit posílat umělce přes Evropu vlakem. Ceny mezinárodních spojů jsou vysoké a zároveň jsou vlaky časově náročnější způsob dopravy, což také navyšuje cenu, za kterou je umělec ochoten toto cestování podstoupit. O transkontinentálním cestování umělců ani mluvit nemůžeme.

Vzhledem k vašim plánům na obnovení zhořské komunity a vaší kulturní a sociální angažovanosti se naskytá další otázka. Chystáte se v rámci spolku či jiné kulturní platformy zavést vnitřní kodex fungování, s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování, spravedlivých odměn za práci a podobně?

Takový kodex u nás již v praxi funguje. V současné době připravujeme jeho psanou formu. Snažíme se ověřovat si vlastnickou strukturu našich partnerů, protože některé jevy v naší společnosti nechceme podporovat. V principu se jedná o to, že nespolupracujeme se subjekty, které střetem zájmu usilují o ovládnutí státu. Nepřijímáme podporu od státních organizací nedemokratických režimů.

Nepřijímáme podporu od organizací navázaných na tabákový průmysl, ropný průmysl a organizovaný zločin.

Co se týče spravedlivých odměn za práci, jsou naším snem! V kulturním odvětví je práce extrémně podhodnocena, což velmi omezuje výběr našich spolupracovníků a naši schopnost si ty nejlepší udržet. Jedna věc je přesvědčit japonskou hvězdu, aby na vaši akci v Praze zahrála za honorář, který doma získá za desetiminutové vystoupení. Podhodnocovat ale takto tým lidí, který je s vámi každý den, prostě nelze. Kvalitní kultura, ač může být těžko uchopitelná, není luxus, ale nutnost. Je to prostor, kde se řeší směřování našich životů, kde se hojí osobní i historická traumata a kde se testují nové technologie. Právě umělci, společně se sportovci, učí naše děti na sobě tvrdě pracovat a dbát osobní integrity. Proto vnímám spravedlivé ohodnocování kultury jako jeden z důležitých dlouhodobých cílů naší práce. Obsazování žen umělkyní je důležitým bodem našeho dramaturgického plánu. V žánrech, kde jsou ženy slabě zastoupeny ve špičce oboru, hledáme třeba v rámci festivalu vhodný způsob, jak podpořit nastupující umělkyně.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet své aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

Koronavirová krize nás zastihla v Japonsku, kde Marek pilně cvičil se svým učitelem a společně jsme tam měli několik koncertů. Tehdy to bylo naposledy, až do druhé půlky roku 2021, co jsme měli zahraniční angažmá. O koronavirové pauze jsme se začali více věnovat zemědělským a jiným aspektům Zhoře. V současné době nám opět jede kultura a mohutně se rozjela i Zhoř. Proto hledáme další spolupracovníky, což přináší mnohem komplexnější problematiku předávání a vedení úkolů, než kterou jsme znali před krizí. V době homeofficů a mnohem větší míry online komunikace je předávání úkolů a informací úplně jiná problematika než dřív. Postupně se nám snad daří najít způsob, jak úspěšně fungovat i v tomto hybridním prostředí.

Oba jste velmi umělecky aktivní i v mezinárodním kontextu. Organizace, rekonstrukce, lokální kulturní a komunitní angažovanost obvykle znamená totální nasazení. Jak chcete skloubit svou uměleckou dráhu s velkorysími plány regionálního kulturního centra ve Zhoři?

Chceme Zhoři přinášet to, co opravdu umíme a co nás také baví. Ostatní problematice se učíme za pomoci odborníků a různých

publikací porozumět tak, abychom ji mohli náležitě kontrolovat. Tudíž úspěch Zhoře nebude nikdy pouze naším úspěchem, ale úspěchem mnoha lidí, které pro tento projekt svádíme dohromady.

Projekt *Offcity* vznikl na konci roku 2008. Do roku 2013 fungoval pod hlavičkou občanského sdružení Terra Madoda, od roku 2013 jako samostatné sdružení, nyní spolek. Působí především v Pardubicích, snaží se vytvářet možnosti pro komunikaci s veřejnou správou, iniciuje diskuse na aktuální témata, týkající se především veřejného prostoru Pardubic. Zabývá se mimo jiné možnostmi vzniku uměleckých děl a aktivit pro veřejný prostor města, podporuje nové realizace především mladých umělců, architektů a studentů uměleckých škol. Offcity chápe město jako strukturu a živý organismus, jako sociální, uměleckou a architektonickou hmotu, v níž vytváří prostor pro komunikaci a interakci. Veřejnost učí vnímat umění a kulturu jako něco zcela přirozeného, co je a má být součástí našeho životního prostředí. Offcity podporuje další iniciativy, například přispělo ke vzniku karlovarského spolku Vzbudme Vary, s nímž dosud spolupracuje. Pořádá přednášky, diskuse, workshopy a intervence do veřejného prostoru města, zážitkové prohlídky a tvůrčí rezidence.

Na začátku jsme byli takovým křiklounem

Rozhovor s Šárkou Zahálkovou
* *Offcity—spolek Offcity*

Kristýna Pozlerová

Šárka Zahálková je programová ředitelka pardubické galerie GAMPA. Spoluzaložila a vede projekt mezioborového týmu Offcity, jehož práce spočívá především v kultivaci veřejného prostoru. Vystudovala galerijní management a animovanou tvorbu a na Valand Academy University ve švédském Göteborgu jednoroční postgraduální program „Commissioning and Curating Contemporary Public Art“. Od roku 2019 je doktorandkou na AVU v Praze. V rámci Fulbright-Masarykova stipendia pro neziskový sektor pobývala v New Yorku, absolvovala řadu dalších zahraničních tvůrčích i kurátorských pobytů. Je členkou Spolku Skutek. Zabývá se výtvarným a zvukovým uměním.

Co je důležité pro spolek Offcity, zasahuje vaše práce kromě kulturní a umělecké i do jiných oblastí?

Fungování v kulturním a uměleckém kontextu samozřejmě úzce souvisí se vztahováním se k architektuře a veřejnému prostoru. Důležité pro nás je také hledisko sociálního rozměru, komunitnost a také určitá hladina aktivismu a kulturní politiky. Spíše však ve smyslu otevírání diskuze, než bytí strůjcem nějaké politiky.

Spolupracujete s místní komunitou, jakým způsobem se vám daří zapojit místní aktéry, stávají se účastníky nebo spolutvůrci vašich akcí?

Práce s komunitou je určitě důležitá, řekla bych vlastně klíčová. Primárním cílem, proč jsme se do společných aktivit začali pouštět, je vlastně edukace. Každý z nás v Offcity kolektivu nahlíží na veřejný prostor z jiné pozice: architekta, umělce, teoretika a tak dál. Motivací ke vzniku a společnému fungování se staly různé zkušenosti s nepochopením, proto se pro nás stalo stěžejní právě ono vzdělávání, respektive osvěta. Z toho pak vzešly další vrstvy společné práce a jejich propojování s jinými, umělečtějšími a aktivističtějšími přístupy.

Zapojování místních aktérů se snad daří, ale nutno říci, že nejde o masu. To si ale myslím, že ke způsobu naší práce vlastně sedí. Důležité pro nás je budování společného vztahu, který je založený na důvěrné spolupráci. Nepracujeme s anonymizovanými davy. Samozřejmě jsme začínali v kolektivu známých, pak známých známých, pak se na to logicky začala nabalovat i další veřejnost.

Kolik lidí je v současnosti v Offcity aktivních a jak často se scházíte?

Aktuálně jde o takových pět šest osob. Nutno ale říci, že často pracujeme v určitých „buňkách“ po dvou třech, závisí to hodně na konkrétním tématu a také časových možnostech všech—kdo, kdy a jak má zájem a kapacitu se zapojit. V buňkách se pak scházíme, jak je potřeba. Společný kontakt udržujeme průběžně a máme milou tradici: vždy začátkem roku jezdíme na několikadenní výlet, kdy hodně diskutujeme, přemýšlíme, vymýšlíme, což nám v mnohém vydefinuje kostru právě započatého roku. Někdy mají tyto společné výletní diskuse strukturovanější plánovací formát, jindy jde o volnější podobu. Ve společném fungování mi přijde velmi důležité sledovat rytmus a potřeby nejen okolí, s nímž (a pro které) pracujeme, ale i nás jako tvůrčího kolektivu. Ač určitá rutina práce není ke škodě, myslím, že v našem případě by „unifikace“ fungování byla brzy krokem k vyhoření.

Dokázali byste charakterizovat aktéry kulturního života ve vašem místě působení, tedy v Pardubicích, případně v širším regionu, se kterými spolupracujete?

Mně přijde, že hledání spolupracovníků je na denním pořádku a vzájemné prolínání je vlastně normální součástí toho všeho. Ze začátku jsme spolupracovali se spolkem Město na kole nebo Terra Madoda. Dnes to není tak intenzivní, ale to je součástí procesu—vychází to z potřeb, konkrétní situace, projektu. Dále pak dlouhodobě spolupracujeme s Divadlem 29 nebo GAMPou, což je nejspíše dané mojí osobou, která tyhle subjekty propojuje. Dále je to spíše případ od případu, záleží, jakému tématu se chceme věnovat.

Jaký je dosah vašich aktivit, je pro vás dostatečný, nebo usilujete o širší záběr?

Nechtěla bych to kvantifikovat, jsou to jenom čísla, která dle mého názoru nemají hlavní vypovídající hodnotu. Jsou aktivity, které mají smysl, i když se dotknou jen jedné osoby a nějakým způsobem ji obohatí či pozmění způsob nahlížení na věci. Důležité pro nás je, že věci děláme, protože chceme a baví nás to, a ne protože musíme. Všichni máme vlastní práci, která nás živí a která je našim společným aktivitám pod hlavičkou Offcity blízka, vždycky se zmobilizujeme, pokud vyvstane nějaké aktuální palčivé téma.

Je pro vás důležitý mezioborový přístup? Snažíte se skrze své aktivity propojovat různé obory a přístupy k tématu?

Určitě. To je to v mnoha ohledech důležitý aspekt, nevnímat odděleně, ale vlastně prorostle a hledat nové přesahy. To je pro mě osobně velmi zábavná a vzrušující věc.

Jakým způsobem zajišťuje dlouhodobou udržitelnost svých aktivit?

Důležitá je energie, kterou do toho člověk vkládá. Ta se prostřednictvím zúčastněných a okolní komunity vrací. Dalším faktorem je pak určitě financování—díky grantům, o které žádáme, můžeme umělcům a dalším spolupracovníkům nabídnout podporu, kterou považujeme za důležitou, nejen osobní, ale také tu finanční.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte, o kterou usilujete (místní samosprávy, lokální granty, podpora jednotlivců, sponzorství apod.), pomohla by vám širší podpora a jakého druhu? Myslím si, že je nasnadě podpora finanční. V kontextu menších

měst je pardubický grantový program na podporu kultury vlastně fajn a poměrně transparentní, i když vždycky je samozřejmě co zlepšovat. V mnohém je ale ještě důležitější podpora nefinanční—vzájemná podpora mezi spolky, platformami i ze strany úřadů. Budování těchto vztahů a vzájemné důvěry je dlouhodobý, vlastně nikdy nekončící proces.

Získáváte podporu též mimo region? Získáváte mezinárodní podporu, případně chystáte se o ni zažádat?

Poměrně pravidelně se nám daří získávat finanční podporu od Ministerstva kultury. Letos jsme zde však nežádali, domluvili jsme se, že budeme mít takový lehčí rok, protože se chceme vyhnout nutnosti něco produkovat jenom pro samotné produkování. Na letošní program rezidenčních pobytů nám stačí podpora od města. Finanční podpora od soukromníků je u nás prozatím velkou otázkou, průběžně diskutujeme, od koho případné finanční prostředky přijímat a od koho nikoli.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy Pardubic a širšího regionu, co by bylo potřeba změnit?

Já jsem takový optimista, takže když jsem v diskuzi s někým jiným, ostatní často vidí více temných stránek. Hodně věcí je spjatých s politikou, ale myslím, že ve své podstatě jsme na tom tady dobře. Samozřejmě ale existují věci, které má smysl zlepšovat a měnit zaseté pořádky, je stále na čem stavět.

Jaká je kulturní infrastruktura v místě vašeho působení, je dostatečná?

Je tu dost různých organizací kulturního a uměleckého zaměření, existuje zde také zajímavá hudební scéna, ale co si myslím, že zde chybí, je zázemí pro ně. Ateliéry nebo zkušebny. Toto téma je myslím pořád nějak na stole. To by bylo skvělé řešit.

Jaký je poměr dobrovolnické práce a placené práce ve vašem projektu?

Někdy je dobrovolnická ze sta procent, někdy se člověk dostane na padesát, což umožňuje výše již zmiňovaných grantů. Jako spolek žádné vlastní příjmy z vedlejší činnosti nemáme, čili jsme v tomto skutečně odkázáni na granty, dary a dobrovolnictví.

Jaký je vývoj vaší organizace od jejího založení do dnešních dnů a jaký je ideální vývoj do budoucna?

Na začátku jsme byli do jisté míry takovým křiklounem. Tak nás vnímalo město, úředníci, politici. To se do velké míry změnilo. Dnes vystupujeme spíše jako partner v diskusi nebo jako hlídací pes. Ve smyslu aktivit je naším cílem do budoucna určitě prohlubování vícevrstevnatosti naší práce a podpora ostatních, například začínajících projektů, to je pro nás klíčové. Současně si myslím, že je důležité si uvědomovat i svou potenciální konečnost, to totiž dodává jistou svobodu. I budoucnost s neexistováním Offcity je vlastně v pořádku.

Můžete zmínit konkrétní způsob podpory začínajících projektů, jakým způsobem byste ze své role zkušeného organizátora poradila začínající organizaci, na co si dát pozor, čeho se vyvarovat?

Konkrétní způsob podpory je hodně individuální záležitost, vždy vychází ze specifické situace a potřeb. Obecně se dá ale říci, že mnohým nejvíce pomůže nasměrování, na koho se v čem obrátit ve smyslu různých povolení, záborů, ohlášek, které jsou v práci s veřejným prostorem potřebné. Na řadě míst v České republice nyní vznikají pozice koordinátorů občanských aktivit, kteří mají být ve spletnosti úřadů pro organizátory průvodcem a pomocníkem. To je skvělé, ale stále to není pravidlem. V loňském roce jsem se jako mentorka zapojila do projektu „Troufni si“ Skautského institutu v Praze, jehož cílem je právě podpora mladých aktivních lidí v organizaci něčeho komunitně prospěšného. Mě si jako mentorku vybrala dvojice mladých gymnazistek z Příbrami, které si daly za cíl ve svém městě uskutečnit studentský umělecký festival. V průběhu několika měsíců jsme postupně diskutovaly jejich plány a řešily různé praktické otázky. Slečny byly skvělé a jejich tým, který jsem postupně také poznala, jakbysmet. Jak veškerou organizaci zvládly, bylo obdivuhodné. Vzpomínám si, jak pro nás s Offcity byla před lety velmi důležitá mentorská podpora, kterou jsme jako nefinanční grant získali od Nadace Via. Šlo o obdobný formát programu a možnost konzultací s profesionály nás hrozně moc v další činnosti posunula. V tom vidím také klíč naší podpory směrem k ostatním.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

V organismu našeho fungování to sice není hlavním tématem, ale prolíná se to s řadou věcí. V minulosti jsme se například věnovali

tématu vody, půdy, snažíme se fungovat mezioborově, spolupracovat nejen s umělci a architekty, ale také s vědci a odborníky. Uvažování o environmentu je v mnohém samozřejmost, kterou si člověk už ani v prvním sledu neuvědomuje.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Zajisté!

Jakým způsobem toho kulturní aktivity dosahují, myslíte, že by se to dalo popsat?

Veřejný prostor je spoluutvářen různými sociálními interakcemi, bez nich by byl jen prázdnou hmotou. Umění a kultura je jednou z takových interakcí, která v sobě navíc nese potenciál klást důležité otázky, zpochybňovat a nahlodávat zažité pořádky, které mohou být přeci jen trochu nahnílé. V tom vidím největší sílu.

Pracujete se všemi věkovými skupinami, zapojujete důchodce, děti?

Ano, dá se říci, že fungujeme napříč věkovými skupinami, ač jsme například i uskutečňovali formáty zaměřené především na děti.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) neverbalizovaný, s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování, spravedlivých odměn za práci a podobně?

O financování jsem už částečně mluvila. Vždy zvažujeme, od koho finanční podporu přijímat—proč ano a proč ne. Uvědomujeme si, že finance z vnějšku nám umožňují ohodnocovat práci těch, které do našich projektů zveme. A to je důležité. Na druhou stranu je pro nás transparentnost a etika zdrojů, s nimiž pracujeme, klíčová. Fungovat se snažíme v nehierarchické struktuře, kde je pro nás důležitá společně sdílená myšlenka, sdílený cíl. Ne vždy všichni dělají všechno, ale snažíme se průběžně informovat, dávat si vědět, setkávat se a také si samozřejmě důvěřovat. Jak jsem již říkala v případě environmentu: klimatické nebo genderové otázky sice nejsou primárním východiskem našeho uvažování, ale zajisté jím pak (kde to dává smysl) prorůstají.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet své aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí

proměně vašeho způsobu práce?

V první i druhé pandemické vlně jsme své záměry situaci uzpůsobili a jsme rádi, že změnu programových plánů pochopili také naši donátoři, od kterých jsme čerpali finanční podporu. Z rezidenčních pobytů, které byly pro nás do té doby založené na fyzické zkušenosti a práci s místem, se na čas staly online rezidence. Tento distanční způsob byl cennou zkušeností, s níž určitě chceme do budoucna pracovat. Rádi bychom toto období nějak zreflektovali, ale na to je myslím ještě brzy. Chce to trochu nadhled.

Okrašlovací spolek *Za krásnou Ostravu* vznikl v roce 2013 a patří k městským spolkům, jejichž posláním je péče o veřejný prostor. Navazuje na bohatou tradici předválečných okrašlovacích spolků, přičemž ve velké míře zachovává jejich tradiční úlohu, tedy kulturně-společenskou osvětu a rozvíjení uvědomělého vztahu k místu a komunitě, ať už jde přímo o prostředí města s jeho budovami, parky a sochami, nebo o významné krajinné prvky. Za krásnou Ostravu nemá žádnou právní formu, je neformálním seskupením dobrovolníků. Personálně i zájmově je nicméně úzce propojen se spolkem Fiducia, který mu poskytuje prostorové i právní a ekonomické zázemí. Fiducia působí na ostravské scéně od roku 1998, provozuje antikvariát, Fotografickou galerii Fiducia a Galerii Dole. Šíře zájmů jednotlivých členů spolku *Za krásnou Ostravu* umožňuje spolku odborně fungovat v řadě odvětví. Mezi ta hlavní patří architektura a památková péče, umění, literatura, environmentální a ekologické otázky. Témata, která spolek otevřel a dlouhodobě se k nim vyjadřuje, jsou například soutěže na umělecké realizace ve veřejném prostoru a architektonické soutěže, záchrana významných budov a přírodních prvků, smysluplná výsadba a úprava zeleně nebo připomínání významných kulturních osobností z regionu formou pamětních desek a památníků. Přestože se členové spolku často zapojují do veřejné společenské debaty, zůstává spolek nepolitický. Důležitou aktivitou spolku je vydávání samizdatového čtvrtletníku *Krásná Ostrava* a provoz databází Ostravské památky a Ostravské sochy.

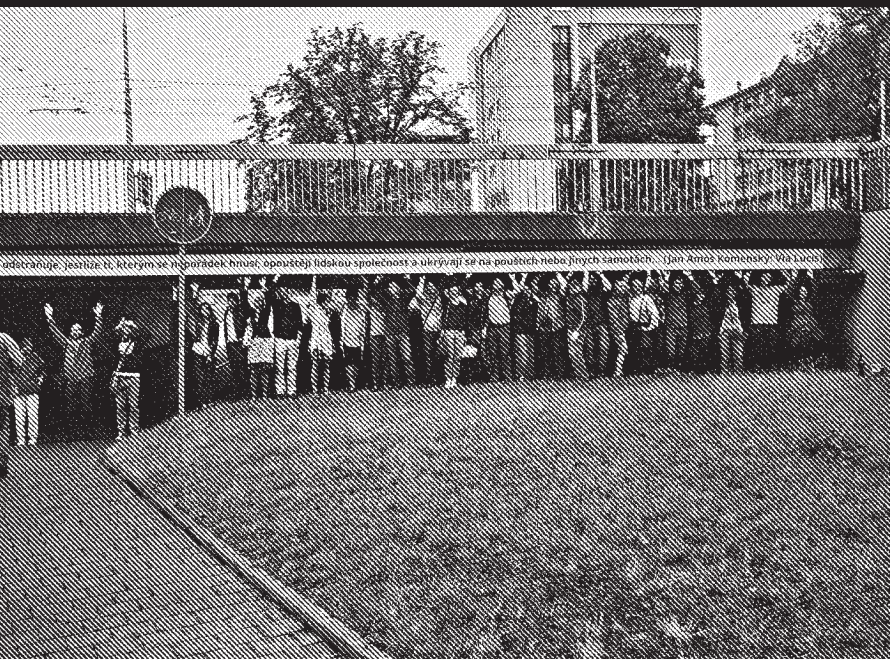
Zlepšovat věci fyzickou prací

Rozhovor s Ilonou Rozehnalovou

* *Za krásnou Ostravu—spolek Fiducia*

Jakub Frank

* MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

Mgr. Ilona Rozehnalová (1976 v Ostravě) je antikvářka, editorka, projektová manažerka a aktivistka, zakladatelka jedné z nejznámějších a nejdéle fungujících nezávislých kulturních scén v Ostravě—Antikvariátu a klubu s galerií Fiducia a zakladatelka okrašlovacího spolku Za krásnou Ostravu. Absolvovala obor český jazyk a literatura na Filozofické fakultě OU a marketingová komunikace na Univerzitě Tomáše Bati. Více než dvacet let se věnuje propagaci ostravské kultury, práci s veřejností včetně posilování patriotismu u obyvatel Ostravy a mapování i záchraně kulturního dědictví Ostravy, za což jí byla v roce 2021 udělena Cena města Ostravy. Kromě organizování kulturních aktivit se dlouhodobě věnuje fundraisingu v oblasti kultury, za sebou má víc než stovku úspěšných žádostí. Je členkou strategické skupiny pro tvorbu Koncepce kultury statutárního města Ostravy.*

Co je náplní a dlouhodobým cílem spolku Za krásnou Ostravu?

Jsou to dvě věci. Máme praktickou část, kde je hlavní náplní osvěta Ostravanů v oblasti kultury a umění, zabýváme se také přírodním dědictvím. Děláme buď konkrétní akce, to znamená, že vytváříme různé pamětní desky, naučné cedule, staráme se o bylinkové zahrádky, děláme hmyzí domky ve spolupráci s Fiducíí. Druhá část je potom vzdělávací, dlouhodobá, kdy vydáváme bulletin *Krásná Ostrava*, který vychází čtyřikrát ročně. V něm se věnujeme současnosti a minulosti Ostravy a k tomu pořádáme různé programy k tématům architektonických soutěží, jak má vypadat veřejný prostor, jaká má být práce s lidmi.

Jaký je vztah Fiducie a Za krásnou Ostravu?

Hodně se prolínají lidé, kteří jsou v obou spolicích. Za krásnou Ostravu není spolek, ale seskupení lidí a ti se finančně skládají na různé aktivity, třeba na pamětní desky, protože nemáme žádné dotace. Fiducia je spolek, který dělá větší projekty a programy. Některé finančně náročnější projekty, jako sochy nebo hmyzí domky, grantuje Fiducia. Dobrovolnické seskupení Za krásnou Ostravu zase přispívá prací a pomocí na aktivitách.

Jakou má spolek tradici a kdo za ním v současnosti stojí?

Krásná Ostrava vznikla v roce 2013 a předcházely jí různé aktivity, které řešily otázky veřejného prostoru nebo diskuse o tom, jak nakládat s městem. Postupem času jsme se rozhodli, že nebudeme jen poukazovat na to, co je ve městě nefunkční, ale sami budeme některé věci zlepšovat fyzickou prací, třeba osadíme záhonek nebo vytvoříme pamětní desky. Ze začátku to byly guerillové aktivity, úpravy pozemků na nepovolených místech, a pak se to rozvíjelo. Je nás vždycky čtyřicet, tento počet se snažíme držet, to je takové jádro. Vždycky, když někdo odejde, hlasujeme o nových členech a vybíráme z lidí, kteří něco aktivně dělají pro město. Organizační jádro spolku je ve Fiducii, tam je naše setkávací místo. U Fiducie je taky produkční rada, která řeší, čím se budeme zabývat v dalším roce.

Co je vaše hlavní činnost? Jakou aktivitu považujete za „vlajkovou“?

Nejdůležitější jsou dvě aktivity. Jedna vedoucí ke vzniku pamětních desek a naučných cedula. Každý rok se snažíme o vznik pamětní desky věnované nějakému významnému ostravskému rodákovi. A druhá aktivita je bulletin *Krásná Ostrava*, kde se snažíme mapovat, co se ve městě děje, ne akce, ale spíše témata.

Jaká je četnost vašich aktivit? Věnujete se činnosti spolku na denní bázi?

Máme několik akcí měsíčně. Za krásnou Ostravu jednou dvakrát za měsíc, Fiducia osm akcí měsíčně. Vnitřní fungování jede na denní bázi.

Spolupracujete s místní komunitou? Jakým způsobem se vám daří zapojit místní aktéry?

Jasně. I v okrašlovacím spolku se třeba snažíme přibírat mladé lidi. Na některé aktivity chodí hodně mladí—třeba na čištění soch, komentované procházky. Ale třeba se na nás obrátili i mladí lidé, kteří přišli do Fiducie a chtěli pomoci se záchranou komínu Strakáče, k těm jsme se zase připojili my. Stává se běžně, že si nás komunita najde a společně se snažíme něco změnit, ale taky se jim samotným snažíme ukázat, že se situací můžou něco udělat, založit vlastní iniciativu a pracovat sami.

Jsou v regionu další organizace, se kterými spolupracujete?

V Karvině je spolek S.O.S. Karviná, kde s jedním členem spolupracujeme na mapě Tří živelů, přičemž on dělá tu karvinskou část. Jinak spolupracujeme třeba s opavskou a ostravskou univerzitou, s menšími spolky, jezdíme na festivaly, poskytujeme prostory pro velké festivaly. Tady v Ostravě to běžně funguje tak, že příspěvkové organizace jsou hodně nápomocné. Když děláme veřejné debaty, tak nám prostor poskytne galerie Plato a pomůže s propagací i organizačně. To tady funguje dobře dlouhodobě.

Jaký je dosah vašich aktivit, je pro vás dostatečný, nebo usilujete o širší záběr?

Zájem je velký, musíme odmítat. Nestíháme ani dělat, co bychom chtěli. Jedná se o dobrovolnický spolek, kde všichni máme ještě svá zaměstnání, takže dělat tuhle práci po večerech je pro nás náročné. Vždycky musíme uvažovat tak, abychom to zvládli udělat v nějaké kvalitě.

Je pro vás důležitý mezioborový přístup? Snažíte se skrze své aktivity propojovat různé obory a přístupy k tématu?

Naše hlavní témata jsou architektura, literární a výtvarné umění, veřejný prostor, ale i příroda, protože máme v týmu i přírodovědce a téma ostravské krajiny je velice silné.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost?

Spontánně. Dokud je chuť a energie něco dělat, tak to má nějakou udržitelnost, a ve chvíli, kdy energie vyhasne, tak to skončí. Samozřejmě ve Fiduně máme grantové projekty na více let, tak tam je to dané tímhle. Jinak to ale máme hodně mentálně nastavené tak, že nás to baví a vidíme v tom smysl. Ale nějaké plánované desetiletky nemáme.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte nebo o kterou usilujete?

My to máme tak, že se snažíme využívat veřejné dotační zdroje, jakožto transparentní financování, kdežto sponzorství se snažíme vyhýbat. Máme drobné dárce, kteří nám přispívají třeba na pamětní desku, to jsou členové spolku, anebo ti, kteří přispěli na tisk bulletinu—ty v něm pak jmenujeme. Tím, že nemáme platy, tak hodně šetříme na nákladech a tolik zdrojů ani nepotřebujeme.

Získáváte podporu též mimo region? Získáváte mezinárodní podporu, případně chystáte se o ni zažádat?

Nechystáme. Kdysi jsme měli visegrádský grant, ale to není naše ambice. My děláme místní věci, co se týče veřejného prostoru. Co se týče výtvarného umění, tak máme i zahraniční vystavující, ale to podporuje ministerstvo. Tam se nám daří docela úspěšně získávat dotace i v konkurenci ostatních galerií.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy Ostravy a Ostravska a co by bylo potřeba změnit?

Velké téma byla absence transparentního zadávání třeba architektonických soutěží a zakázek, to byla aktivita, které jsme se věnovali desetiletí. Vedlo to k tomu, že město začalo zadávat soutěže jak v architektuře, tak u soch. Což vede k dalšímu tématu, a to je osvěta ohledně moderního umění. Do soutěží se hlásí hodně moderních návrhů, na které lidé prostě nejsou zvyklí.

Jaký je ve spolku poměr dobrovolnické práce a placené práce?

Většina dobrovolnické, tak dvacet procent placené. Snažíme se samozřejmě zaplatit grafičku, která dělá časopis, korektorce nebo dáváme honoráře hostům na debatách. Časopis *Krásná Ostrava* je celý dobrovolnický, tam se neplatí nikomu. Já se živím jako antikvářka, ale platíme na dohody třeba kurátora nebo koordinátora a lidi, kteří naplňují projekty.

Máte nějakou konkrétní vizi do budoucna?

Vize je asi držet téma, které je důležité pro společnost, pro mě je jím hlavně otevřenost. Není úplně nejdůležitější vyhrávat souboje, ale udržet témata v otevřené diskusi, i když víš, že nemůžeš vyhrát.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Je to pro nás téma. Už jen když řešíme, jestli je potřeba tisknout tolik věcí, nebo jak šetřit energii. Zvažujeme jiné cesty propagace, aby se tak nespotřebovávaly zdroje. Téma, které nás zajímá, je, jestli má být město tak aseptické a jestli není na čase vrátit ho přírodě. My jsme zvyklí, že je město čisté a zarovnané, ale není na čase zamyslet se, jestli není možné změnit přístup? Tomu se teď taky věnujeme. Na drobnostech se snažíme lidem ukázat, jak jednoduše se dá přírodě pomoci. Třeba nechat hromadu dřeva na náměstí pro brouky.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Jasně, jasně. Věřím tomu já a všichni ve spolku. A je to vidět, třeba když je dobře navržena část města urbanisticky a architektonicky, tak jaký obrovský vliv to má na lidi, kteří to nedokáží popsat, ale podvědomě to vnímají. Taky máme zkušenost s tím, že když se o nějaký objekt staráš, tak z něj přestane být problémové místo, najednou to lidé respektují a přestanou to ničit, třeba sprejovat po sochách a podobně.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, třeba s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování?

Myslím, že všichni na to máme stejný názor. Genderově, rasově, orientačně nic neřešíme a nikdy jsme to neměli jako bariéru. Jediné, s čím počítáme, je to, že člen není politik, a když se politikem stane, tak mu zpasivníme členství a po své politické kariéře se samozřejmě může vrátit zpátky. Ale to máme nepsané, je to spíš taková společná idea.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování?

Začali jsme dělat básničky na ulici na téma naděje—lidi poslali básně o naději, co mají rádi, a my jsme udělali cedulky po celém

městě. Pak jsme začali dělat online akce, v létě terénní přednášky a vycházky. Oprášili jsme i výstavní prostor, který je u Textilie, a tam jsme začali pravidelně dělat výstavy. Chuť a motivace dělat akce se u nás nezměnila, jen jsme trochu upravili způsob tak, aby to vyhovovalo nařízením. Každý měsíc jsme i tak vytiskli program s akcemi, snažili jsme se standardně fungovat.

Jaké kanály nejčastěji používáte k propagaci své činnosti na veřejnosti a jak si myslíte, že jsou úspěšné?

My to kombinujeme, protože jsme zjistili, že lidi si pořád rádi vezmou letáček. Ty roznášíme po městě, ale neděláme výlep, to nám přijde nevýhodné. Děláme tiskové zprávy do médií a pro rozšiřování názorů používáme sociální sítě. A od covidu máme webové stránky.

Je něco, čeho se vám ve vašem místě působení (regionu) nedostává, ale nacházíte to v jiných regionech?

Myslím, že ani ne. Kulturní infrastruktura je nyní docela dobře nastavená. Ale otázka je, jak dlouho to bude trvat, to se uvidí po volbách. Ale jinak oproti jiným městům nepocítuji nějaký velký deficit.

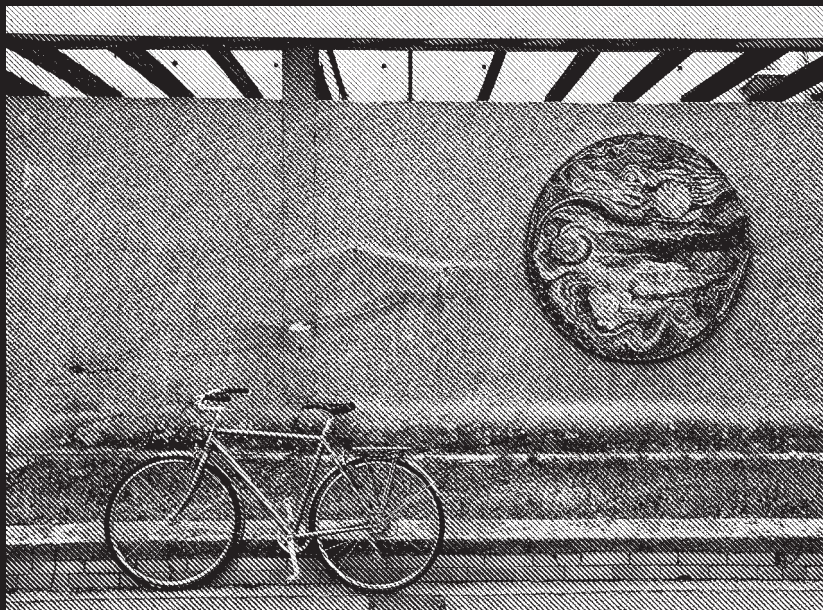

Činnost spolku *Kuprospěchu* směřuje ke kulturní a sociální regeneraci lokality. Jeho členové se domnívají, že v Ústeckém kraji zatím probíhá zejména ekonomická a fyzická regenerace prostoru, je třeba ale „regenerovat“ také místní komunity. Spolek založili studenti a čerství absolventi vysokých a středních škol, kteří se rozhodli vrátit život na severozápad Čech, který se stále vzpamatovává z následků dřívější ničivé industrializace. Problémem je, že mladí lidé Chomutovsko po studiích často opouštějí. Členové Kuprospěchu se svou aktivitou snaží přispět ke zlepšení kvality života v Ústeckém kraji, zvláště na Chomutovsku, a mimo jiné tak zabránit pokračujícímu vysídlování této oblasti. Provozovali kulturní prostory v pronajatém bývalém kině Evropa na chomutovském sídlišti Březenecká, po výpovědi z kina se soustředí na jednorázové aktivity ve veřejném prostoru. K dalším projektům patří webová platforma Mozaiky, mapující normalizační umění ve veřejném prostoru. Pořádají také česko-německý hudební festival Cumbajšpíl a další akce.

Tvůrčí síla Sudet se zdá být nekonečná

Rozhovor s Miroslavem Korandou
a Petrem Karáskem
* *Kuprospěchu—spolek Kuprospěchu*

Dagmar Šubrtová

Mirek Koranda je vystudovaný divadelní produkční, který zůstal ve svém rodném Chomutově, aby pomocí kultury a kreativity pomáhal měnit severozápadní Sudety. Pracuje pro chomutovského senátora a jako manažer politických kampaní. Podílí se na rozvoji tvůrčí sítě Kreativni.uk, která propojuje kreativce, podnikatele a významné instituce při spolupráci na transformaci uhelného regionu severozápadních Čech.

Petr Karásek je jednatel spolku Kuprospěchu.

Ráda bych se zeptala na aktuální stav spolku Kuprospěchu. Když jste vymýšleli název, čemu nebo komu jste chtěli být prospěšní?

MK: Celému Severozápadu, Chomutovu, ale určitě jsme to nemysleli prvoplánově, že jsme ku prospěchu, naše akce budou ku prospěchu. Od začátku jsme psali a říkali, že v podobných lokalitách, jako je Chomutov, má kultura a občanský život pro formování celého území významnou roli. Po roce 2000 jsme se tu nacházeli v totální kulturní poušti. Byli jsme vysokoškoláci, kteří se vraceli zpět, a zpočátku nám byla média a radnice nakloněna a podporovali nás. Pamatuji si, že jsme s Petrem Karáskem šli kolem budovy jednoho atypického výměníku a oba jsme se shodli, že bychom tam chtěli mít kulturní centrum. Nakonec nám radnice pronajala bývalé kino Evropa. Z prostého pořádání kulturních akcí jsme dospěli k tomu, že jsme pár let dávali život obrovské budově uprostřed sídliště Březenecká. Díky té budově se v Chomutově najednou objevilo hodně tvůrčích lidí. A tak v kině vedle sebe fungovali hiphopeři, kluci, kteří hráli industriální hudbu, skejtáci si tam vybudovali rampu, pořádali jsme techno party, prostě všechny subkultury se najednou setkaly v jednom prostoru a člověk viděl, že to město má silný tvůrčí potenciál.

Co tedy vedlo k tomu, že město přestalo tyto aktivity podporovat?

MK: Tehdy se to vše odehrávalo v kulisách ROP Severozápad, které proslulo kauzou rozkradených miliard určených na přeměnu kraje. Byli jsme ještě schopní dostat peníze na zpracování stavební projektové dokumentace, měli jsme ji připravenou, přispěl nám kraj, tehdejší hejtman Šulc, něco nám poslaly Severočeské doly. Snažili jsme se, aby náš projekt byl součástí transformačních plánů, najednou se však kolem toho začaly dít prapodivné tlaky, že náš projekt není vyhovující, se slovy „my vám to partnerství dáme, ale ještě nám připravte tohle a tenhle papír“, a začalo být zjevné, že nás v programu nechtějí. Už tehdy bylo jasné, že dotace jsou předem rozdělené. Vedení radnice se nás nakonec snažilo vtáhnout do místních politických her, nám šlo ale fakt jenom o to kino. Pak mi jednou volali z novin, co říkám na výpověď z kina. Nic jsem o tom nevěděl. Z naší strany ještě probíhaly naivní pokusy, aby nám město nabídlo jiný prostor. Od té doby ožívujeme různé prostory ve městě jednorázovými akcemi.

Na co se dnes soustředíte?

MK: Dlouhodobým projektem jsou Mozaiky, vymyslela je Markéta Fridrichová. Je to mapování hlavně normalizačního nástěnného

umění ve veřejném prostoru v našem kraji. Na webu Projektmozaiky.cz je možné vidět otevřenou databázi s lokací a popisem. Pořádání kulturních akcí nebo třeba tematických cyklojízď je hodně právě na Petru Karáskovi, který ještě s dalšími drží Kuprospěchu při životě. Baví mě pořádání akcí, ale myslím si, že cílem podpory kultury nemá být jenom to, aby se odehrávaly akce a přivázelo umění. Místní tvůrkyně a tvůrci by měli mít podmínky, prostor a čas, aby mohli tvořit. *PK:* Po letech činnosti v nomádském stylu se nyní rýsuje možnost stálé základny, kterou by mohly využívat i další subjekty, ale tento projekt je zatím v plenkách. Pokračujeme v letité tradici Cyklojízď, které se kromě propagace cyklistiky stále více zaměřují na místní historii a architekturu, společně sázíme stromy. Letošní ročník se soustředí na unikátní stavbu Podkrušnohorského přivaděče. S historií také souvisí výstavy o místní architektuře, jako byly Experimenty, letos chystáme výstavu o hlavní třídě města, Palackého ulici. Novým formátem jsou rovněž neformální besedy s osobnostmi nazvané Thrash talks. Těžištěm zůstávají kulturní akce klasického střihu. Kromě přivázení zajímavých umělců odjinud stále lpíme na zapojení a účasti umělců místních.

V tomto tématu jste dlouhodobě aktivní. Máte velké snahy lidi propojovat. Nyní jste součástí aktivity Kreativní Ústecký kraj. Představte nám ji.

MK: Náš kraj prochází transformací, z uhelného průmyslu se musíme přeorientovat na nové obory. V podobných průmyslových lokalitách v Evropě se vždy ke slovu dostali místní tvůrčí talenti, kteří místům se špatnou pověstí začali dávat novou tvář. A nejen tvář, kreativní a tvůrčí odvětví mohou hrát významnou roli při oživení lokální ekonomiky a tvorbě regionální HDP. Takže společně s Jiřím Řehákem, krajským náměstkem pro kulturu, ústeckou pobočkou CzechInvestu, s krajským Inovačním centrem, místní univerzitou a mnoha místními partnery napříč krajem spouštíme síť Kreativni.uk.

Docela se inspirujeme u sousedů na druhé straně Krušnohoří, kde saské ministerstvo financí podporuje Kreatives Sachsen. Výsledkem je zvýšení počtu nejen mladých lidí podnikajících v tvůrčích oborech od rukodělných řemesel až po filmová studia, posílení komunitního života a HDP srovnatelné s automobilovým průmyslem. Na webu Kreativni.uk se může kdokoli do sítě přihlásit a ovlivnit, jakým směrem se v našem kraji bude přesně ubírat. Čeká nás hodně intenzivní podzim i několik dalších let.

Dlouhodobě spolupracujete i v Chomutově s různými spolky. Všimla jsem si, že některé aktivity se již nyní v Chomutově propojují. Je to tak?

MK: Když někde jsem, tak ani neříkám, že jsem z Kuprospěchu, ale že jsem z chomutovského kulturního podhoubí, protože se vše propojuje. Zároveň se za poslední dva měsíce díky síti Kreativni.uk potkávám s dalšími lidmi, o kterých jsem ani pořádně nevěděl. Ta tvůrčí síla Sudet se zdá být nekonečná a v Kreativni.uk ji postupně propojujeme a dáváme jí směr.

Tedy to vypadá, že se něco mění. Možná i pohled na severní Čechy?

MK: Mně už připadá opravdu směšné, když někteří redaktori nebo sociologové o nás píšou, jako bychom byli nějaká zvířátka. Trochu je to takový koloniální způsob uvažování, že o nás mluví nadřazeně, o vykořeněném Severozápadu píšou, jako by to byla tajuplná země na konci světa. Přitom z Chomutova jsi za hodinu v Dejvicích. Lokální patriotismus a místní aktivity rostou. Stačí se podívat do Krušných hor, kolik kapliček a podobných staveb se za poslední dobu obnovilo.

Nepomáhají tomuto náhledu také některé televizní seriály, které líčí sever jako ponurou zdevastovanou krajinu?

MK: Ano, také, na druhou stranu při natáčení vzniká i určitá popularita míst. Příkladem je třeba seriál Most. Myslím si, že je to příležitost i pro místní občany, že když jim to někdo takto takzvaně nasvítí, tak se na tím zamyslí. I tento zájem je mi vlastně docela sympatický. Taky si nemyslím, že bych čekal po zhlédnutí nějaké severské, norské kriminálky, že mě tam při příjezdu někdo pod mostem zapíchne. Skandinávie knižně a filmově líčí jiné příběhy, než se tam běžně dějí. Nemá smysl stěžovat si, že se u nás točí temné scénáře. Napišme si vlastní nebo finančně podpořme scénáře s jiným než drsně romantizujícím nádechem.

Jste i nasměrovaní ve smyslu, že jste příhraniční oblast? Chystáte také tuto spolupráci?

MK: Musím říct, že ačkoliv bydlím v Chomutově, mám rádius nastavený dost široce. Do Prahy je to pro mě kousek, prostor hor vnímám skoro jednotlivo bez ohledu na státní hranici, necítím se jako někde na periferii. Jedna z prvních věcí byla, že jsme v roce 2004 napsali do Německa, do Alte Brauerei v krušnohorském Annabergu-Buchholzi,

skamarádili se a začali dělali společné akce. Byl to klasický příběh, kdy se místní němečtí pankáči dostali k nějakému prostoru, pak jim prostor město dalo a nakonec prací vytvořili kulturní a sociální centrum. Také dlouhodobě spolupracujeme s kulturním centrem AJZ Chemnitz. Stejný příběh, staré kino na kraji města. Co je zajímavé, co se také mění, je, že při prvních dvou ročnících našeho hudebního festivalu Cumbajšpíl měli místní nejspíše připomínky k programu, kde vystupuje tolik německých kapel. Postupně se chomutovské publikum naučilo vnímat sousedy jinak, začali se kamarádit a kapela Meniak pak byla tradičním každoročním hostem.

Nepřemýšleli jste někdo z vás, že byste vstoupili do politiky, když některé změny nejdou klasickou cestou posunout dále?

MK: Dva lidé z Kuprospěchu jsou chomutovští zastupitelé. Mě zkušenost s kinem Evropa přesvědčila, že měnit věci jen odspodu tak úplně nejde, to bych musel mít ještě jeden další život nebo dva. Přirozeně jsem se začal kolem politiky motat. V podstatě dělám politické kampaně a s dobrými politiky spolupracuji. Nemá smysl pořád opakovat, dejte nám na kulturu víc peněz a buďte na nás hodní, uznejte, že jsme dobří. Měli bychom si říkat, pojďme změnit tvář toho kraje.

Mám takový vnitřní cíl, spojit místní kreativce, abychom pak pomohli s novou tvář kraje. Myslím, že podobně to mají nastavené i někteří lidé z ústecké fakulty umění, ale když o tom přemýšlím, tak se teď na všech úrovních setkáváme spíš jako místní patrioti, kterým jde o kraj, než jako zástupci institucí. To se týká i vládního CzechInvestu, kraje nebo Inovačního centra, chceme tvář kraje změnit pomocí kreativity a zdá se, že to bude pro všechny docela zábava, ještě k tomu dost užitečná.

V.
MÍSTNÍ
VÝSTAVNÍ
PROSTORY

Poslední kapitola představuje iniciativy, jejichž zaměření je primárně výstavní, tedy různé formy galerijních provozů. Určitou výjimku v našem cyklu představuje první rozhovor s Jolanou Chalupovou a Janou Písaříkovou, které se starají o program **Galerie města Blanska**. Jedná se o příspěvkovou organizaci města, rozhodli jsme se ji však zařadit proto, že dokazuje, že i v rámci periferních oblastí a oficiálních struktur lze vytvářet náročný program s celorepublikovým dosahem. Dalším příkladem je soukromá iniciativa **Galerie Luxfer** v České Skalici, která svůj region také dalece přesahuje. Obě instituce zdůrazňují, že je důležité udržet rovnováhu mezi otevíráním se místnímu publiku a udržením vysokého standardu výstav.

Další dva galerijní prostory jsou si velice blízko geograficky i tím, že fungují na malé vesnici. **Přespolní** v Lubné u Poličky využívají galerijní budovu ve formě prostorové sochy, navržené Jiřím Příhodou, a dále také přilehlé drobné zemědělské objekty. Venkovská galerie kombinuje výstavní program s každoročními festivalovými událostmi. **GaP / Galerie a Prostor** ve Znojmě je dobrým příkladem toho, jak může vytrvalé spolkové úsilí vyústit ve vznik ambiciózní kulturní instituce s kvalitním programem. Nakonec ve dvojhlasém rozhovoru představíme aktivity spolku **Bludný kámen**, který nedávno oslavil dvacetileté výročí a ve své činnosti, zaměřené na alternativní hudbu a výtvarné umění, lokalizované především

v Opavě, nijak nepolevuje, naopak čerpá novou sílu ze spolupráce s mladší generací organizátorů.

Kapitolu skutečně uzavíráme posledním rozhovorem s Eivindem Sletteameåsem z **Harpefoss Hotell Kunstarena**, jež je norským partnerem celého projektu Kartografie (Eko)systémů: Black Edition. Navzdory různým odlišnostem lze postřehnout, že v úvahách o působení na norském a českém „venkově“ je společného mnohem více, než bychom čekali.

Galerie města Blanska vznikla na starších základech v 90. letech minulého století, její činnost však upoutala širší pozornost až v prvním desetiletí nového věku. Tehdy zde začal působit kurátorský tým, který se časem personálně obměňoval, udržoval však kontinuitu kvalitního výstavního programu, orientovaného na současné umění. Díky tomu se v něm i dnes střídají prezentace etablovaných i méně známých osobností, spíše mladších, ale také starších generací, které se často vyjadřují k aktuálním problémům. Dlouhodobě můžeme sledovat tíhnutí k environmentální problematice, feministickému myšlení a obecně aktuálním tématům. Především v poslední době věnují kurátorky větší pozornost také interpretaci místních kontextů—tvůrcům, příběhům i dění. Historie programově nejzajímavější galerie v rámci jihomoravského „venkova“ je tak i výpovědí o snaze uvést a obhájit současné progresivní umění v prostředí převážně průmyslového a dělnického města (20 000 obyvatel), které má k jeho recepci jen slabou motivaci. Tento stav se v současnosti začíná v pozitivním smyslu proměňovat a podobný proces můžeme sledovat i v některých dalších městech regionu. Galerie se snaží na tomto procesu participovat prostřednictvím dalších činností, jako jsou tábory, kurzy, festivalové události, spoluprací s dalšími městem zřizovanými i nezávislými aktéry blanenského kulturního milieu. Trvalým a podnětným úkolem pak zůstává hledání cest, které tuto „mimozemskou civilizaci“ funkčně propojí s místní komunitou.

Ted' zažíváme zlaté časy

Rozhovor s Jolanou Chalupovou
a Janou Písaříkovou
* *Galerie města Blanska*

Ondřej Navrátil

* JIHOŘAVSKÝ KRAJ

Jolana Chalupová je umělkyně, kurátorka a vedoucí Galerie města Blanska. Její kolegyní je teoretička umění Jana Písaříková, která zastává kurátorskou pozici také v Moravské galerii v Brně.

Začneme krátkým představením historie galerie.

JP: Galerie města Blanska navázala na Galerii v předsálí, která fungovala již v průběhu 80. let na jiném místě. Současná galerie byla založena v roce 1991 a tehdy vznikla i její budova. Nejprve přízemí, které funguje jako multikulturní centrum a klub důchodců, poté bylo pro účely galerie přistavěno horní patro. V průběhu 90. let několikrát hrozilo zrušení či stěhování galerie, ale naštěstí k tomu nedošlo.

Kdo tvoří tým galerie a jak funguje?

JP: Na začátku jakési obrody galerie stála Petra Herotová. Ta přišla kolem roku 2005 na pozvání místního sběratele Jiřího Štarhy a s jeho pomocí získala jistou politickou podporu pro svůj záměr zkvalitnění dramaturgie galerie. Ta předtím příliš nefungovala, konaly se tu i výstavy neuměleckého charakteru, například výživových doplňků. Když pak Petra odcházela, snažila se to předat někomu, kdo to nepotopí. Proto zde po ní působila řadu let Olga Hořavová, ve stejné době jsem tady začala pracovat i já a Olu později vystřídala Jolana. Já se tu stále motám, ale oficiálně jsem teď na mateřské. Kromě Jolany jsou tu nově Andrea Kaňkovská a Júlia Chodúrová, v době Jolaniny mateřské zde byla Ivana Hrončková. Dohromady máme mezi sebe rozděleno 1,5 úvazku. Co se týče řízení, tak zde nefunguje žádný hierarchický systém. Musí být stanovena vedoucí, což je Jolana, ale spousta věcí vzniká v diskuzi, ve vzájemném vyjednávání. Funguje tu také širší galerijní rada a konzultujeme s lidmi, kteří tu pracovali či se kolem galerie pohybují.

JCH: Tím, že je tu větší svoboda, to pak také člověka víc baví.

Žijete zde v Blansku?

JP: To je takový mix. Jolana je z Blanska, já tu mám rodinné vazby a žiji v nedaleké vesnici, podobně i Júlia, Ivana bydlí v Brně.

JCH: Při výběru tento faktor bereme v úvahu. Je to dobré z hlediska operativnosti a také vazeb na komunitu a práce s ní. Jsme sice rádi, když přijedou návštěvníci z Brna a odjinud, ale hodně důležití jsou místní, kteří kontinuálněji chodí na vernisáže či programy a jsou hlavní podpůrnou složkou.

Využíváte dobrovolnictví?

JP: Občas se přihlásí například studenti. Přichází z potřeby splnit si studijní praxi či proto, že je to zajímavá. Ale i s nimi se snažíme uzavřít nějakou smlouvu, aby za svou práci dostali odměnu.

JCH: Tuhle platformu ale asi neumíme nějak zvlášť využít.

JP: Mě vždycky zajímal klub důchodců pod námi. Před dvěma lety jsme se snažili iniciovat spolupráci, ale nepodařilo se to příliš nastartovat. Stále jsou to dost oddělené vesmíry.

Jak jste financováni?

JP: Město nám platí provoz, energie a platy a ve srovnání s jinými srovnatelnými obcemi v okolí je poměrně štědré, dává nám asi 1,5 milionu ročně. K tomu pak máme půl milionu z grantů Ministerstva kultury, který je kompletně využit na realizaci výstavního programu. Pokoušíme se i o jiné granty, ale to zatím nevyšlo.

Podívejme se na výstavní program. Zajímalo by mě, jak ho tvoříte, jaké perspektivy sledujete.

JCH: Je tu deset výstav ročně, polovina ve velkém sále, polovina v „pracovně“. Program je výsledkem vzájemného dialogu kurátorského týmu.

JP: Sama za sebe se tu snažím prosazovat program, který vychází z toho, co mě zajímá. Je to generace starších autorů s konceptuálním zázemím, nastupující od 70. let, dále pak projekty, jejichž témata pociťuji jako aktuální—jsou angažované, zabývají se ekologií. Nezaměřuji se ale úzce a vybírám si autorky a autory napříč generacemi, podle toho, zda k tomu mají co říct. Také se snažíme obsáhnout různá média—tedy zahrnout malířskou výstavu, další více intermediální, kolektivní kurátorský projekt. K tomu se snažíme zvát i externí kurátory.

JCH: Vychází to i z osobních kontaktů, které máme například na FaVU. Ola sem zase více přivázela slovenské autory, protože studovala v Bratislavě. Snažíme se také nakombinovat autory přicházející odjinud a místní. Tím rozvíjíme komunikaci s komunitou, je to vstřícný krok vůči ní. Lidé umělce znají a funguje jako jakýsi most, který je sem přivede a oni pak třeba zjistí, že to, co se zde děje, není úplně mimo jejich chápání. A takováto akce nám může i radikálně zvýšit návštěvnost, za což jsme také hodnoceni.

Jsou zde v regionu zajímaví umělci?

JCH: Tyto výstavy jsou často více osobní. Nemusí to být nutně sto-procentní výkon, ale zase se k tomu váže nějaký příběh, který se dotýká zdejší společnosti.

JP: Já jsem se na počátku bránila „lokálnímu umění“, měla jsem pocit, že galerie by měla přinášet věci, které zde nejsou. Postupem času jsem ale tento názor změnila. Zjistila jsem, že pro přežití galerie je

naprosto zásadní představovat, pokud ne lokální umělce, tak lokální témata. Ukázalo se, že s mnohými místními autory, kteří nesplňují parametry současného umění, lze pracovat jako se zajímavým fenoménem. Příkladem je výstava Zdeňka Tábořského—místního malíře suvenýrů z Moravského Krasu. Za pomoci současného kurátorského uvažování a instalování se z ní podařilo udělat prezentaci, která měla mimikry aktuálního dění. Já jsem s tím byla jako kurátorka spokojená a zároveň byla obrovsky navštěvovaná.

JCH: Tohle ale aplikujeme po malých dávkách, jednou za čas.

Má na váš program a fungování vliv blízkost Brna?

JP: Historicky jsou tady vernisáže v sobotu, což bylo asi myšleno i jako příležitost pro Brňáky, tip na víkendový výlet. V tomhle je to pozitivní, že je zde nedaleko komunita lidí, kteří se o umění více zajímají. Další výhodou je možnost spolupráce s galeriemi, jako je Dům umění města Brna, TIC, Fait Gallery—například v zapůjčování fundu na výstavy. Někdy se ale taky stává, že se překrýváme a plánujeme stejné výstavy. Výhodou je také blízkost FaVU, její pedagogové a studenti také tvoří část programu.

V programu máte častěji výstavy s environmentálními tématy, reflektujete tuto problematiku také v provozu galerie?

JP: Já tu v zimě pořád chodím a zastavuji topení. Snažíme se také šetřit na instalačním materiálu. Obecně je ale jednodušší se k tomu přihlásit, zatímco v praxi je to těžší.

JCH: Mám pocit, že jsme se nedostali o moc dál než k třídění odpadu. Je to závislé i na jiných osobách, například na vyjednávání s paní uklízečkou, a někdy v tom běhu událostí není prostor se na to tolik zaměřovat. Někdy se třeba matou kategorie recyklace a „bordel“, já mám tendenci schovávat úplně všechno, ale to také nejde. Snaha tady je.

JP: Je to také akcentováno v doprovodném programu—používají se věci, které zbyly z výstav, tematicky jsou zaměřené na ekologickou výchovu.

Jakým dalším aktivitám se galerie věnuje?

JCH: Ke každé výstavě se snažíme dělat doprovodný program. Pandemická karanténa podnítila další nápady. Na Velikonoce jsme vydaly brožuru *Návod k upotřebení jara*. Byla to kompilace návodů na drobné všední činnosti inspirované konceptuálním uměním Mariana Pally, Jiřího Koláře, Vladimíra Havlíka a Lucie Králíkové.

Byla volně dostupná v předsalí vchodu, v takovém výdejním okénku, jak jsme to nazvaly, a vcelku to zafungovalo. Nevím, zda lidé byli tak hladoví po činnosti, nebo už měli po krk digitálního prostředí a tohle bylo hmatatelné, každopádně o to měli zájem. Na vyžádání jsme to posílaly i do Prahy, jižních Čech...

Podobně jsme pak pokračovaly prvního května v návaznosti na Svátek práce a zahálky, což je minifestival, který zahájila před pár lety Iva Hrončková. Letos se nemohl uskutečnit, a tak jsme vyrobily pohlednice s akvarely Veroniky Vlkové, pro které si lidé mohli opět přijít a poslat je jako blahopřání. K současné výstavě jsme vyrobily pracovní listy v edici Art to Go, které jsou i s materiálem také lidem k dispozici. Mezi tradiční záležitosti patří letní výtvarná dílna—workshopy s pozvanými lektory, inspirované výstavami, které proběhly. Teď chystáme příměstský tábor, což bude teprve druhý ročník.

JP: Do budoucna bychom chtěly u dílen dosáhnout finanční soběstačnosti.

JCH: To je ale otázka. Poplatek může být pro místní lidi brzdou, zvláště když je pro ně obsah v první chvíli obtížněji uchopitelný. I proto jsem zrušila vstupné na výstavy.

JP: Také jsme začaly dělat kurzy kresby a malby, ale kvůli koronaviru se to zatím příliš nerozběhlo.

JCH: Dále se pravidelně účastníme dvou, tří městských akcí, což přispívá k našemu zviditelnění. Oslav sv. Martina, kterému je zasvěcen místní kostel, což je docela velká akce s jarmarky a průvodem, u nás se konají na to navázané výtvarné dílny. Pak jsou to Velikonoce a nedávno vzniklá akce Zažít Blansko jinak—takový velký pouliční mejdan. Podnětem k němu byl náš již zmíněný Festival práce a zahálky, který má ale alternativnější charakter. Vzájemně by se měly během roku střídat a doplňovat. Realizace těchto událostí souvisí také s novou situací, kdy většina městských institucí získala nové trochu mladší vedení, což se projevuje i v jejich snaze o spolupráci, která nahradila dřívější pocit konkurence.

Jaké funkce by měla vaše galerie v rámci komunity plnit?

JP: Galerie by měla být součástí života města, jeho kulturní platformou, ale s přihlédnutím k možnostem a schopnostem prostředí. Nemá cenu se snažit násilně překonávat stropy vnímání, které jsou zde nastaveny. Už dávno jsem pochopila, že přicházet jako misionář a ukazovat, podívejte, tohle je současné umění, nedává příliš smysl. To vás budou lidé ignorovat.

JCH: Někdy je to takové zvláštní, že věci, které zde děláme, nám uvnitř galerie smysl dávají, ale neuvědomujeme si, že jiným dávat smysl nemusí. To se ukázalo v odpovědích dotazníků, s nimiž tu kdysi pracovala Kateřina Šedá, kterou jsme si sem přizvaly. Pro některé byla naše činnost úplně mimo. V tomto je zde situace dost jiná než v Praze nebo Brně.

JP: Proto je třeba nacházet nějaké chytřejší způsoby, jak na to dotyčné naladit. Lidé umění nemusí přímo milovat, ale měli by ho respektovat a akceptovat, i když tomu třeba plně nerozumí. Mohou se naučit, že to může být zajímavá náplň dvou hodin, které odpoledne stráví s dětmi v galerii. Cílem je tedy zprostředkovávat současné umění, ale citlivě a srozumitelně, aby to místní neodradilo.

JCH: Lidé by měli mít pocit, že se tu děje něco, čeho má smysl se účastnit, měli by na to být do určité míry hrdí a stát za naší institucí.

Co od vás očekává váš zřizovatel, tedy město?

JP: Teď zde zažíváme jakési zlaté časy. Kulturní středisko města Blanska má nového ředitele, díky čemuž se spousta věcí výrazně pozvedla. Je tu lepší atmosféra a asi poprvé cítíme z této strany podporu.

JCH: Poprvé se zdá, že nás berou. Nejsme bráni jen jako mimozemská civilizace, která, když už tu musí být, ať si to tedy dělá a hlavně přitom nepůsobí nahoře problémy.

JP: Co se týče městského zastupitelstva, na počátku je to často tak, že když je zvoleno nové, tak si udělá výlet do galerie. Mnozí ze zastupitelů, pokud tu nebyli už s minulou reprezentací, přichází poprvé a často nastává v něčem i kreativní nedorozumění. V galerii je výstava Davida Možného, ale oni ji nevidí a ptají se, proč je galerie prázdná. A tak se jich začneme ptát, jestli někdy byli v galerii současného umění, třeba i ve Vídni... Základními parametry hodnocení jsou návštěvnost a schopnost generovat zisk. Teď se to i zde trochu mění a začíná být zvažován i symbolický, nejen finanční zisk. Ale protože ta změna právě probíhá, tak se nám to špatně posuzuje. Nesnaží se nám ale ovlivňovat konkrétní program, takže v dramaturgii výstav máme obrovskou svobodu.

JCH: Já si myslím, že je to ale i tím, že pravidelně získáváme grant z ministerstva. To je pro nás takový štít, před nímž si někteří říkají: Já tomu nerozumím, ale vyšší instance to oceňuje, a tak do toho nebudu moc rýpat. Kdybychom ty peníze chtěli po městě, tak by realita byla pravděpodobně dost jiná.

JP: Někdy je také potřeba vyjít vstříc a udělat například výstavu Milana Knížíka. Ukázat, že neděláme jen výstavy divného umění autorů, které neznají, ale že jsem schopni oslovit i toho velkého umělce. Ten sice taky dělá divné umění, ale znají ho.

Je možno pojmenovat základní charakteristiky, témata či problémy města a jeho obyvatel?

JCH: Z historického hlediska je Blansko dělnické industriální město, jehož obyvatelé sem často přišli relativně nedávno za prací. Po ní chtějí odpočívat, spíš tak trochu každý sám pro sebe nebo na svém, a nemají potřebu vytvářet si městskou zábavu nebo různorodější formy komunitního života.

JP: Na druhou stranu ale právě fakt, že to bylo dělnické industriální město, motivoval určitou vůli do kultury investovat. Vznik Galerie v předsálí se zajímavým výstavním programem může souviset se snahou prostřednictvím kultury řešit sociální otázky města vystaveného z nově přichozích lidí.

JCH: Tehdejší vedoucí Galerie v předsálí paní Irma Charvátová, která u nás zrovna teď vystavuje, nám popisovala, že kulturní oblast byla tehdy víc řízená, byla tu spousta kroužků, z nichž některé měly dobrou úroveň.

Jana také uváděla urbanistické problémy Blanska, které pravděpodobně souvisí s prudkým růstem města v době popisovaného industriálního rozmachu. Poukazovala na ně ve zmíněném výzkumu i Kateřina Šedá, která se domnívala, že zde chybí přirozený střed města.

JCH: Mám pocit, že centrum není příliš dobře nastavené k tomu, aby žilo, a proto se také vylidňuje. Souvisí to i s rozprodejem soukromníků, růstem nájmů a tak dále.

JP: Typickou kauzou je případ hotelu Dukla, velké budovy v centru. Už jeho výstavba v 70. letech byla velký problém a později se změnil v dělnickou ubytovnu, místo sociálních nešvarů. Řešilo se to před každými volbami a nakonec bylo rozhodnuto v referendu o jeho odstranění. Na jeho místě pak vznikla jakási relaxační zóna a hřiště. Nicméně jeho základy v zemi zůstaly a i to naznačovalo, že se objeví návrh na novou zástavbu, což se také stalo. Proti tomu se ale zvedla velká vlna odporu, první tak velká, kterou jsem zde zaznamenala, a město to nakonec zastavilo. Což, myslím si, je i vlivem Brna, odkud se sem stěhuje spousta lidí, kteří snad přestanou Blansko brát jen jako noclehárnu. Registruji, že mnoho lidí, kteří zde žijí teprve pět,

deset let, začíná být aktivní. Což se musí dřív či později projevit i na městské politice a uvažování o městském prostoru.

Reagujete nějak na tyto podmínky a dění?

Často se snažíme z nějakého místního fenoménu udělat téma výstavy. Hotelu Dukla se věnoval Josef Dabernig, natočil zde film, který se nedávno promítal v letním kině. Teď budeme dělat výstavu, která tematizuje Moravský kras. Do budoucna mě láká výstava věnovaná Rudolfu Barákovi. To je velmi kontroverzní postava komunistického politika a ministra vnitra z 50. let a rodáka z Blanska. Jsem zvědavá, jak to místní prostředí přijme, protože obecně je Barák vnímán velmi negativně, ale na druhou stranu spousta starších lidí říká, že měl i pozitivní stránky, že velmi dbal, aby jeho město vzkvétalo. Barák byl také známý sběratel umění, a když byl později uvězněn, jeho majetek, včetně například obrazu od Picassa, byl v Blansku vystaven, s čímž chceme také pracovat. Historických výstav tu bylo víc, jedna se věnovala blanenskému kulturnímu podhoubí.

Jak funguje v Blansku občanská sféra? Spolupracujete s někým?

JP, JCH: Nejvíc teď asi spolupracujeme s farností, protože zdejší farář je nakloněn umění a umí lidi nadchnout. Děláme spolu Martinské slavnosti nebo velikonoční programy. Kulturní středisko bude spolupracovat s hudebním klubem Gauč. V rámci workshopů saháme mezi své známé, například do místní street artové skupinky. Spolupracovaly jsme také s cestovatelským festivalem a v návaznosti na něj dělaly výstavy—například horolezeckých soch Štefana Papča. V rámci výstavy Marty Fišerové Cwiklinski jsme zas měli přednášku Zbyňka Spíška, který si říká Jan Oskeruše a stará se o stromy v okolí a vysazuje nové. Bylo tu divadlo Kolárka. Hudební doprovod vycházel z místní scény. A jinde zase narážíme—paradoxně se nedaří spolupráce s místní Základní uměleckou školou. Jako by odtamtud vycházela jakási nedůvěra k současnému umění nebo pocit konkurence.

JCH: Ale funguje domluva s konkrétními učiteli. Na výukové programy chodily například dvě učitelky s uční z Metry, což byli patnácti, šestnáctiletí studenti. Mě to dost bavilo—například jsme vytvářeli objekty z montážních pěn. Velký prostor galerie využívají také další spolky—jednou až dvakrát týdně zde zkouší pěvecký sbor Rastislav a Komorní orchestr města Blanska. My zde vytváříme jakési provizorní zázemí, ale je pro ně tak trochu nedůstojné.

Je zde v okolí nějaká další zajímavá kulturní iniciativa?

JP: Často tady fungují spíše individuality, jakési první vlaštovky. Mám pocit, že je teď trend unikat z města. Jsou to „klimatičtí uprchlíci“, lidé, kteří si už nemohou dovolit drahé nemovitosti. A tak odchází na venkov opravovat chalupy po předcích nebo si tam něco zakoupili a snaží se vytvářet individuální kulturní iniciativy, na které zvou své kamarády. To je Jan Karpíšek v Útěchově, ve Vilémovicích bydlí Hynek Skoták... Počítám mezi ně i sebe, protože jsme se v kontextu pandemie rozhodli opustit podnájem v Brně a přestěhovali se do Ludíkova, kde opravujeme dům po rodičích. Na podzim chceme pozvat ateliér Vasila Artamonova a udělat plenér zaměřený na regionální malbu. Domlouváme to s místními zemědělci, aby studenti mohli portrétovat práci na polích, sběr brambor...

Jaké máte vize do budoucna?

JCH: Mně by se líbilo udělat zde volnočasové zázemí. Mohla by zde fungovat kavárna, art shop, ateliér, čítárna... Když sem člověk přichází, tak je to zde tak trochu sterilní, a proto vstupuje opatrně či nedůvěřivě. V tomto smyslu by mohla být galerie živější.

JP: Mě od začátku zajímá, jak místní přimět, aby sem chodili, a zároveň to udělat tak, aby současní umělci měli důvod přijet a vystavovat tu. Také je pro mě důležité hledání cest, jak prostřednictvím současného umění uchopovat lokální fenomény, zviditelnit je i mimo samotný region.

Chtěli debatovat o tom nejčerstvějším umění, proto Luděk Rathouský naložil do auta obrazy a společně s nimi zamířil do Náchoda, kde si v kavárně spolu s dalšími protagonisty vytvořili improvizovaný prostor Galerie Slávie, a vyplnili tak absenci místa pro kulturní podhoubí v rodném kraji. To předcházelo vzniku *Galerie Luxfer* v České Skalici v roce 2010. Sídlí v industriálním prostoru s pozůstatkem luxferových kachlů, které daly prostoru název a metaforu osvěty, kterou chce galerie šířit. Je jasné, že v hledáčku mají současné české, ale i zahraniční umění, které prezentují s vysokým standardem. Luděk Rathouský, Roman Rejhold a Kateřina Štroblová je trojice s místní historií, stojící za chodem galerie, která má neodmyslitelnou zásluhu na výrazném místním kulturním růstu. Galerie Luxfer nabízí několik prostorů s bohatým výstavním a edukativním programem, provozuje vzdělávací projekt Luxfer Open Space Academy (LOSA!) a vydavatelství Luxfer Publishing.

Šířit výhonky umění do regionu

* KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Rozhovor s Luděkem Rathouským,
Romanem Rejholdem, Kateřinou Štroblovou
* *Galerie Luxfer, Česká Skalice—spolek Luxfer
Open Space*

Kristýna Pozlerová

Luděk Rathouský je malíř, člen umělecké skupiny Rafani. Vede ateliér malířství na brněnské FaVU. Je kurátorem Galerie Luxfer. Kateřina Štroblova vystudovala dějiny umění a kulturologii na Univerzitě Karlově v Praze, působí jako kurátorka a teoretička současného umění, je kurátorkou Galerie Luxfer. Malíř Roman Rejhold je spoluzakladatelem a ředitelem Galerie Luxfer.

Jaký je charakter Galerie Luxfer, do jaké oblasti kromě kulturní a umělecké vaše práce zasahuje, máte přesahy například do environmentální, sociální, politické oblasti, případně do veřejného prostoru?

LR: Souhrnně nás zajímá současné umění, otázky spojené s ním, a samozřejmě přesahy, které padly v otázce, jsou zahrnuty v jakékoliv formě zabývající se uměním. Bez toho se to nedá dělat. Zabývat se aktualitami a nejprogresivnějším současným uměním je vždycky spjaté s přesahy, ať do environmentální problematiky, politického aktivismu či městského prostředí. Ovšem naši galerii nejde označit tak, že my sami bychom se na to nějak programově soustředili nebo byli hlavními aktéry, ale zároveň je nutné říct, že jsme obecně zvyklí na tyto otázky reagovat, protože je to součástí agendy galerie současného umění a témat, která se snažíme šířit.

KŠ: Dále je pro nás důležitým bodem edukační činnost. Považujeme za klíčové vzdělávat v umění, ať se jedná o učitele na základních uměleckých školách, či další lidi působící v místních kulturních institucích.

Spolupracujete s místní komunitou, patří mezi účastníky vašich akcí nebo ji zapojujete i jinak?

KŠ: Myslím, že za těch více než deset let se nám podařilo vytvořit okruh pravidelných návštěvníků a účastníků výstav i doprovodných akcí. Jsou to většinou místní lidi, u kterých jsme si časem získali důvěru. Zásadní bylo vydržet a nenechat se odradit počáteční nedůvěrou.

LR: Nyní se to snažíme dělat tak, abychom tu důvěru neztratili. Divák musí věřit, že to, co děláme a co přinášíme, děláme na vážno a že my sami věříme, že to má smysl. Ona vždycky ta první setkání se současným uměním mohou vzbuzovat úsměv a občas to přivodí až takový pocit zděšení, zda si z člověka někdo nedělá „dobrý den“. Ale naštěstí se nám tento moment podařilo po několika letech zlomit. Lidé pochopili, že jde opravdu o seriózní druh přemýšlení, a to má za důsledek, že se postupně vytrácí otažítost a nedůvěra. Troufám si říct, že nyní se již nejedná pouze o důvěru v nás, ale že někteří dokážou kulturu i unést sami v sobě.

RR: Ještě bych rád dodal, že za naši dlouhou dobu působení tady jsme se posunuli od formátu pouze vystavovat, děláme rezidence, plenéry, přednášky a také rádi dáváme příležitost umělcům vytvořit něco přímo tady, což je pro naše publikum další způsob prohloubení pouta mezi nimi a uměním.

Dokázali byste charakterizovat aktéry kulturního života v České Skalici, případně v širším regionu, se kterými spolupracujete nebo byste chtěli?

LR: Myslím, že v nedávné době došlo k boomu šíření umění mezi regiony, a tak už dávno nejsme sami. Můžeme mluvit o iniciativě ze strany města a i mnoha iniciativách soukromých. Oblast s bohatou kulturní aktivitou je Broumovsko a projekty kolem Broumovského kláštera, dále třeba Galerie UFFO v Trutnově, která má také dobrý zvuk. V obou případech se jedná o oblasti původních Sudet a už i tam je ta situace příznivá.

KŠ: A pak určité větší instituce, jako GAMPA v Pardubicích a Galerie moderního umění v Hradci Králové.

Jaký je dosah vašich aktivit, vnímáte je jako dostatečný?

LR: Samozřejmě vždycky je tu otázka otevření se širší veřejnosti, která často přichází na přetřes s nějakým finančním darem. My odpovídáme tak, že se otevíráme širší veřejnosti tím, že prezentujeme především současné umění a snažíme se ho neprezentovat arogantně a dbát na překládací mechanismus, například ve formě trpělivě připravených přednášek či improvizovaných rozhovorů při vernisážích, které boří piedestaly umělců a sbližují je s diváky. Ale pozor, ono není důležité vybudovat si důvěru jen divácké komunity, je důležité myslet i na důvěru komunity umělecké, bez níž je nemožné udržet si vysoký umělecký standard. A to si myslíme, že se nám doposud povedlo, že Galerie Luxfer je dobrá adresa.

RR: Ano, to je důležité, udržet v tom balanc. A jako příznivé znamení bych zmínil to, že se nám umělci z první ligy i sami ozyvají.

KŠ: Na základě získání dalšího objektu se nám otevřelo mnoho nových možností a aktivit, které se v současné době snažíme usměrnit a naplnit a které rozjedeme naplno až po celkové rekonstrukci. Konkrétně se jedná o rezidence jednotlivců a skupin a edukační činnost.

RR: Nyní jsme v křehkém bodu expanze, kdy je třeba pečlivě zvážit naše možnosti, abychom nezměnili svůj cíl a kvantita aktivit nikdy nepřevládla nad kvalitou.

RR: Chceme šířit výhonky umění do regionu, pouze se střídá forma, ať už to budou knihy, výstavy, rezidenční umělecké pobyty, nebo kurzy, myšlenka bude stále stejná.

Spolupracujete s dalšími organizacemi v regionu nebo v blízkém okolí?

RR: Co se týká galerií, tak je to v spíš ve fázi, že o sobě víme, navzájem

se navštěvujeme. Například galerie v Náchodě, skvělá spolupráce je v Hradci Králové s Centrem uměleckých aktivit a samozřejmě tamními aktivitami spojenými s osobou Františka Zachovala v Galerii moderního umění.

LR: A nesmíme zapomenout, že letos se nám podařilo navázat úzkou spoluprací s městem. Letos v zimě spolu chceme uspořádat soubor přednášek o městské architektuře a tato spolupráce by snad v dlouhodobém horizontu mohla proměnit tvář České Skalice.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte nebo o kterou usilujete (místní samosprávy, lokální granty, podpora jednotlivců, sponzorství a podobně)?

LR: Myslím, že formy možné spolupráce jsou převážně o lidech. Nyní jsme ve fázi, kdy spolupracujeme s městem a krajem ve velice příjemné a vstřícné atmosféře.

RR: Jako příklad můžeme uvést naši novou budovu, kterou jsme od města dostali jako dar.

Získáváte podporu též mimo region? Získáváte mezinárodní podporu, případně chystáte se o ni zažádat?

RR: Samozřejmě získáváme podporu od Ministerstva kultury.

KŠ: Co se týče mezinárodní spolupráce, tak jsme dostali podporu od Českých center a ve výhledu plánujeme žádat o další mezinárodní granty zaměřené především na rekonstrukce historických objektů, právě kvůli záchraně naší nově získané budovy. A mimo jiné máme i několik místních soukromých sponzorů.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy vašeho regionu, České Skalice, co by bylo potřeba změnit?

LR: Myslím, že toto je celorepubliková problematika, vnímání kultury ve společnosti je na bodu nula. A to je zásadní problém, se kterým regiony nic neudělají. Podle mě není možné žít v zemi, která nepodporuje kulturu. Jako příklad lze uvést mediální podporu kultury, víceméně ze všech deníků již zmizela rubrika kultura, a tam, kde zůstala, je to maximálně půlstránka. Celospolečenská úroveň je z mého pohledu strašná.

Jaká je kulturní infrastruktura v místě vašeho působení, je dostatečná?

LR: Řekl bych, že Česká Skalice prochází z části nešťastným obdobím, kdy ztrácí svoji kulturní pozici, ať již třeba díky nenaplněnému

odkazu Boženy Němcové, který zde existuje pouze z podstaty filmu. Vnímám to i jako důsledek státní nekulturní politiky, kdy stát netlačí na muzea, aby fungovala v nějaké současné podobě.

RR: Myslím, že město začíná postupně chápat, že instituci místního muzea by pomohlo stát se městským muzeem. Muzeum přišlo před pěti lety nešťastně o sbírku zaměřenou na textilní průmysl, který má v České Skalici historické kořeny. Pro nás bylo textilní muzeum inspirací pro tematicky, lokálně zaměřené projekty a nyní bez přítomnosti tohoto zázemí postrádá daná tematika do jisté míry smysl. Ale stále je pro nás velmi zajímavá představa spolupráce se sousedícím, dobře fungujícím muzeem.

Jaký je poměr dobrovolnické práce a placené práce ve vašem projektu?

LR: Začínali jsme samozřejmě tak, že nárok na nějaký honorář nepřipadal v úvahu, následně jsme s přirozeným růstem a vývojem začali žádat o granty. Nyní platíme umělcům za výstavu.

RR: Snažíme se o co nejefektivnější a nejprogresivnější financování. Projekt Galerie Luxfer a Luxfer Open Space—Prostoru pro současné umění je a v budoucnu bude výhradně nezisková aktivita. Vyhodnotili jsme jako nejvhodnější outsourceovat své požadavky. Naštěstí jsme se dostali do fáze, kdy nejsou granty náš jediný přísun příjmů pro podporu produkce zmíněných výstavních projektů. Nedokážu procentuálně zhodnotit poměr placené a neplacené práce, ale po letech nyní vítězí ta placená.

KŠ: Naše současná vize do budoucna není o dobrovolnících, ale rádi bychom nabídli práci stážistům, pro které by čas strávený u nás a s námi byl i určitou zkušeností v oboru. Vše je ale propojeno s budoucí rekonstrukcí budovy a jejími limity.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) neverbalizovaný, s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování, spravedlivých odměn za práci a podobně?

LR: Jediné naše krédo je asi současné umění, nej kvalitnější současné umění, na které dosáhneme.

RR: Prezentovat ho v té nejlepší kvalitě.

KŠ: Jelikož pracujeme ve velice přátelském prostředí, tak společné naladění asi nahrazuje případné kodexy.

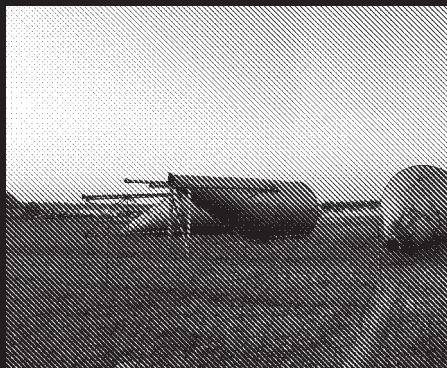
Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet své aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

KŠ: Pro nás je klíčová interakce mezi umělci a publikem, proto jsme se nesnažili dodržet náš plánovaný program a nuceně ho přesouvat do onlinu. Ani nás by to nebavilo.

RR: Co se týče existence a financování, díky našemu nastavení jsme to ustáli celkem obstojně.

LR: To ano, ale pokud by to trvalo déle, tak nevím. Ale to asi z jiného důvodu než financování.

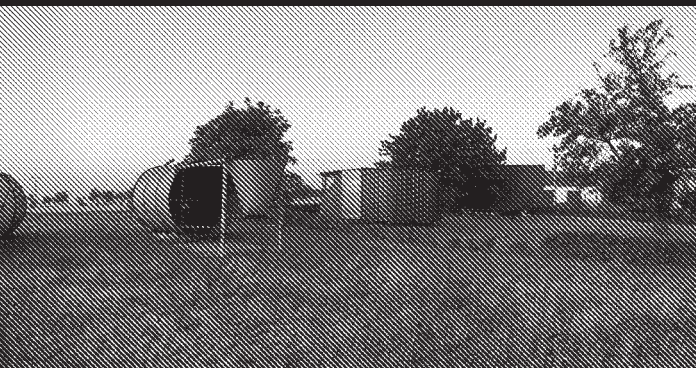
Spolek Přespolní byl založen roku 2017 v malé obci Lubná u Poličky. Zde organizuje výstavy, rezidence, hudební festival Bučení a edukační programy, především přednášky a dílny. Sídlí na okraji vesnice, kde má k dispozici Kulturák Archa, sochařskou architekturu navrženou Jiřím Příhodou, která původně vznikla pro jeho výstavu Sochy na Zámku Troja v Praze v roce 2016. Po přemístění do Lubné u Poličky začala sloužit pro pravidelné výstavy současných umělců. Další využívanou částí prostoru je Kurník, který je skutečným kurníkem a zároveň má svou obyvatelnou část, sloužící jako ateliér a noclehárna. 5 sil jsou vyřazené zásobníky na obilí, přetvářené v alternativní výstavní prostory a zázemí pro lidské i zvířecí rezidenty. Festival Bučení se koná každoročně v létě a je zaměřený na experimentální hudbu a audiovizuální umění, účastní se ho umělci z Čech, Slovenska i zahraničí. V roce 2021 proběhl 4. ročník.

U pole a kravína

Rozhovor s Evou Machovou
* Přespolní, Lubná u Poličky—
spolek Přespolní

Kristýna Pozlerová

Eva Machová (1991) vystudovala na FF MU v Brně bakalářský program Pedagogika (2011—2014), navazující magisterský program Andragogika (2014—2016) a bakalářský program Muzeologie (2014—2017). Ve svých pracích se zabývala tématem trávení volného času a mezigeneračním učením. Pracovala v Portmoneu: Museu Josefa Váchala (2017), v aukčním domě Sýpka (2017—2019), od roku 2017 spoluorganizuje program ve spolku Přespolní. Od roku 2019 žije střídavě v Nizozemsku a v České republice.

Můžete popsat vývoj projektu, kdo za ním stojí, proč jste se ocitli zrovna v Lubné u Poličky?

Spolek Přespolní vytváříme jako partnerská dvojice s podporou našich rodin a přátel. Martin Hurych, můj partner, z Lubné pochází a spolek sídlí na zahradě u jeho rodného domu. Organizační a kurátorskou činností jsme se zabývali již před vznikem Přespolní. V letech 2005—2013 jsme pořádali multižánrový hudební festival Lubenská lodyha. Nynější podoba spolku Přespolní existuje od roku 2017. Nejdříve začala ideou a realizací rezidenčního místa Kurník v roce 2016. Rok poté se přestěhovala Archa Jiřího Příhody do Lubné, kde má Jiří svůj ateliér, a spolek začal fungovat více aktivně.

Jaký je charakter spolku Přespolní, zasahuje svou činností kromě kulturní a umělecké i do dalších oblastí?

Náš spolek kromě hudebního festivalu, výstav a rezidencí pořádá také workshopy a dílny pro děti i dospělé, takže se dotýkáme i vzdělávací oblasti. Například jsme realizovali architektonický workshop s architektkou Janou Kašánkovou v místní základní škole. Zároveň činností spolku rozšiřujeme nabídku aktivit pro volný čas na malé vesnici. Na konkrétní dění v obci reagujeme spíše ne jako spolek, ale individuálně jako občané.

Spolupracujete s místní komunitou a veřejným prostorem? Jakým způsobem se vám daří zapojit místní aktéry, stávají se účastníky nebo spolutvůrci vašich akcí?

S komunitou dalších místních spolků nijak organizovaně nespolečně pracujeme. Zrealizovali jsme ale několik akcí, které se místních mohly přímo dotknout, anebo se na realizaci místní mohli přímo podílet. Například plenér ateliéru Environment FaVU VUT Brno, kdy studenti intervenovali do veřejného prostoru obce, spolupracovali s místními obyvateli či různě narušovali všednost jejich každodenního života: pravidelně probíhalo netradiční rozhlasové hlášení, jedna ze studentek se učila od místní cukrářky péct dort, druhá se seznámila s pracovníkem sběrného dvora a poté nafotila jeho soukromou sbírku předmětů metalového fanouška, další studentka malovala v čekárně místního lékaře obraz, výhled z tamního okna, a další podobné intervence.

Pokud se jedná o služby či řemeslné práce, které pro realizaci akcí občas potřebujeme, kontaktujeme většinou osoby nebo firmy z naší obce či obcí přilehlých. Tedy využíváme lokální zdroje. Naše

akce—výstavy, festival, přednášky—místní navštěvují. Naše obec má 945 obyvatel, nejedná se o mnohadesítkové davy návštěvníků, ale spíš o jednotlivce. Zastavují se i lidé z obcí přilehlých, které bych považovala za skoro místní. Pokud bychom se bavili o návštěvnosti pouze výstav, tam by byl počet lokálních návštěvníků vyšší, protože náš výstavní prostor se nachází u silnice, je prosklený a často se méně dychtivý návštěvník spokojí jen s nahlédnutím skrz velké okno. Lokace programu i výstavního prostoru je na okraji vesnice u pole a kravína. Před činností našeho spolku se nejednalo o lokalitu, kudy se lidé často vydávají na procházky. Po zahájení provozu výstavního prostoru se tato trasa stala, dle našeho odhadu, frekventovanější.

Dokázali byste charakterizovat aktéry kulturního života ve vašem nejbližším okolí, případně širším regionu, se kterými spolupracujete?

Jedním z aktérů kulturního života, se kterým jsme v kontaktu, je spolek Planeta Chaos Veroniky Šrek Bromové v nedaleké Stříteži u Poličky. Ten se zabývá současným uměním s přesahem do environmentální tematiky, šamanismu a podobně. Dále by se do jisté míry dalo říci, že spolupracujeme se Smetanovou výtvarnou Litomyšlí, i když loni byla naše spolupráce trochu přerušena. Přímou v naší vesnici se do kulturního ranku dají zařadit akce jako letní kino či posezení u dechovky. O našem záběru přemýšlíme. Na jednu stranu nechceme být konzumentsky zaměřená organizace, ale zároveň chceme, aby se z akcí těšil i dostatek návštěvníků.

Je pro vás důležitý mezioborový přístup? Snažíte se skrze své aktivity propojovat různé obory a přístupy k tématu?

Nijak soustředěně se mezioborovostí nezabýváme. Přirozeně děláme různě tematicky zaměřené akce. Důležité je pro nás poznávat a dávat prostor zajímavým lidem. Mezioborovost se dá v našem případě chápat v rámci mísení různých podob umění, přes výstavy, dílny, přednášky a rezidence až po hudební festival.

Mohla byste popsat programové zaměření galerie, jaké výstavy se v Kulturáku Archa dosud uskutečnily, kdo umělce vybírá? Kulturák Archa je výjimečnou výstavní architekturou, reagující vystavující na daný prostor?

Programové zaměření Kulturáku Archa se dá rozdělit na program, který inicioval Jiří Příhoda, a program, který iniciovalo Přespolní

(Martin Hurych a Eva Machová). V programu Jiřího Příhody se jednalo o výstavy umělců 90. let 20. století. Představili jsme Veroniku Šrek Bromovou, Milenu Dopitovou, Markétu Othovou, Jiřího Straku, Kateřinu Vincourovou, Davida Černého, Křištofa Kinteru či Alenu Kotzmannovou. Z programu Přespolní mohu jmenovat Václava Stratila, Báru Klímovou, Petra Nápravníka a Františka Jugase, Ateliér Environment FaVU, Davida Bartoše a studenty SŠ-DAM Prostějov či Báru Bažantovou s Tamarou Splajković a dětmi Pepou, Kačou a Tomáškem.

Vzhledem k povaze prostoru byli vesměs všichni vystavující nuceni prostor reflektovat. Někteří prostor využili přímo ke vzniku díla. V dalších případech prostor sloužil jako white-cube pro instalaci děl, či někteří pro svá díla naopak samotný prostor upozadili. Kulturák Archa není jen galerií. Odehrávají se v něm také projekce, workshopy, přednášky či koncerty v rámci festivalu Bučení.

Vaše prostory jsou u pole a kravína, v bývalých zemědělských objektech. Reflektujete ve vašem programu nějak tuto lokaci, téma zemědělství, chovu zvířat? Objekty částečně slouží zvířatům i lidem, probíhá zde nějaká mezidruhovú spolupráce?

V zásadě neklademe cílený důraz na reflexi naší lokace v programu, který realizujeme. Necháváme na umělcích, zda nějakým způsobem téma hospodářství či symbiózu zvířat a lidí promítnou ve své tvorbě. Toto se například podařilo Markétě Wagnerové při jeho rezidenci v Kurníku, kde dva týdny koexistoval se slepicemi a snažil se za jejich pomoci dostat do vesmíru. Také výstava Iniciace Archy zahrnovala performanci Neoselky (Veronika Šrek Bromová) s hospodářskými zvířaty. Samotné platformy (5sil, Kurník) jsou od začátku koncipovány s odkazem na vytrácející se hospodářskou tradici vesnice a soužití člověka s hospodářskými zvířaty. Kurník slouží z jedné čtvrtiny, po vzoru dřívějšího poměrového rozložení, obytné a hospodářské části statků, jako ateliér či rezidenční místo pro umělce. V případě 5sil se jedná o recyklaci zásobníků na krmení dobytka, která byla původně místním zemědělským družstvem vyražena z provozu a určena k likvidaci. Sila jsme přemístili na zahradu a postupně je adaptujeme na nové funkce. Jedno silo již funguje jako zázemí pro rezidenty s kuchyňkou, malým posezením a toaletou. Další sila slouží jako alternativní stage, ale do budoucna je chceme také přetvořit v příbytky jak pro zvířata, tak i pro lidi.

Jakým způsobem zajišťujete dlouhodobou udržitelnost svých aktivit?

Promýšlíme, jakým způsobem budeme naše aktivity financovat, snažíme se neustále každý rok najít nějaký nový zdroj financování. Také přemýšlíme, jak udržet nadšení v našem spolku, jak přijímat či motivovat nové lidi, aby se k nám připojili, a případně jak celé fungování uvnitř spolku zmoderovat.

Jaké jsou formy místní podpory, kterou získáváte nebo o kterou usilujete (například místní samosprávy, lokální granty, podpora jednotlivců, sponzorství a podobně), pomohla by vám širší podpora a jakého druhu?

Pokud pořádáme akci, která je přínosná hlavně občanům Lubné, například edukační program pro žáky místní školy, pak žádáme o podporu obec, která se k naší aktivitě staví pozitivně. Na festival ani na výstavy podporu od obce nežádáme. Každoročně žádáme o podporu Pardubický kraj. Nevím přesně, co si pod širší podporou představit. Pokud by se jednalo například o přidělení pravidelné minimální roční částky na realizaci našeho programu, pak by se nám jistě ulevilo, mohli bychom dopředu predikovat a lépe plánovat.

Získáváte podporu též mimo region? Získáváte mezinárodní podporu, případně chystáte se o ni zažádat?

Podporu mimo region získáváme. Jedná se o podporu například Ministerstva kultury, Státního fondu, Pardubického kraje, různých nadací. O mezinárodní podporu se rozhodně v nadcházejících letech budeme snažit. Loni nás podpořil Institute of Sonology v Haagu. Nejednalo se o veřejnou výzvu, ale o naši cílenou žádost o podporu našeho projektu Bučení 4.

Jaké jsou podle vás zásadní problémy vaší obce, co by bylo potřeba změnit?

V naší obci není o umění přehnaný zájem. Stejně tak o přednášky či workshopy a v neposlední řadě o experimentální hudbu prezentovanou v rámci Bučení. Roli také hraje, že se nacházíme na malé vesnici, kam se nejlépe dostává autem. V případě cestování vlakem a autobusem se jedná o velmi časově náročný, ale krásný výlet.

Jaká je kulturní infrastruktura v místě vašeho působení i v jeho okolí, je dostatečná?

Kulturní infrastruktura je asi adekvátní velikosti naší obce. Obec

má letní areál na letní akce, zařízení Skalka na plesy, dvě hospody, kde se kultura přímo neodehrává, ale rozhodně je tam podnětné prostředí. V obci fungují spolky. V radiu dvaceti kilomentrů je bohatý kulturní program v Litomyšli (z nejznámějších galerie Zdeněk Sklenář, Galerie Miroslava Kubíka, Galerie Pakosta, Regionální muzeum, Státní zámek Litomyšl, konají se zde festivaly Smetanova Litomyšl či Smetanova výtvarná Litomyšl, Lázně Ducha), dále White Gallery v Osíku u Litomyšle, již zmíněný Chaos Veroniky Šrek Bromové ve Strážce u Poličky. V Poličce probíhají hudební festivaly Colour Meeting a Poličské rockoupání, Polička jazz nebo festival pantomimy Mime Fest. Tedy z tohoto hlediska si myslím, že se nacházíme v kulturně bohatém regionu.

Jaký je poměr dobrovolnické práce a placené práce ve vašem projektu?

Existujeme od roku 2017. Do roku 2020 to byla stoprocentně dobrovolnická práce. Loni deset procent placená práce a devadesát dobrovolnická. Letos by se podíl placené práce mohl zvýšit. Nepočítám do procentuálního rozložení ne/placené práce umělce. Těm se pokaždé vyplácí nějaký honorář, i když často nedosahuje adekvátní výše.

Jaký je vývoj vaší organizace od jejího založení do dnešních dnů a jaký je ideální vývoj do budoucna?

Z mého pohledu se organizace vyvíjí kontinuálně, má jakousi vnitřní stabilitu. Postupem času k prvním objektům Kurník a Kulturák Archa, kterými to vše začalo, přibýlo 5sil. Pokud se ohlédnu zpět, neustále se rozrůstáme. Program držíme a co se týká získávání financí, každoročně máme nějaký nový zdroj, mnoho finančních podpor může spolek získat jen jednou za několik let. Ideální vývoj do budoucna je rozšířit náš spolek o nové členy. Tvořit zajímavý program a rozšířit řady našich návštěvníků. K tomu také zapracovat na menším podílu dobrovolnické práce na programu.

Jak vnímáte způsob fungování kulturních organizací v době environmentální krize, měly by se nějakým způsobem proměnit, usilujete o to?

Možnosti změn a možná i míra důrazu na změnu se bude měnit s velikostí konkrétní kulturní organizace či s její lokací. V našem případě se snažíme jednat ohleduplně, zodpovědně a šetrně k životnímu prostředí. Snažíme se neplýtvat zdroji, recyklovat materiály,

eliminovat používání jednorázových produktů. Na druhou stranu například Bučení 4 bylo loni složeno převážně ze zahraničních interpretů, což zahrnuje cesty autem, letadlem, vlakem, autobusem.

Věříte v potenciál umění a kulturních aktivit zlepšovat životní podmínky v místě působení?

Určitě. Jedná se o podnět, který člověka může vytrhnout z denní reality, ukázat mu jiné způsoby žití / myšlení, představit různá témata z různých úhlů pohledu.

Pracujete se všemi věkovými skupinami—zapojujete důchodce, děti?

Nebráníme se žádné věkové skupině. Máme dobrovolné vstupné, aby výše vstupného neomezovala žádného zájemce. Jsme v kontaktu i se spolkem Ramus, kde se sdružují lidé s a bez fyzického postižení. Co se týká edukačních programů, prozatím jsme realizovali jen programy pro žáky místní základní školy a studenty gymnázia z Litomyšle. Plánovaná je výstava Tamary Spaljakovič a Báry Bažantové ve spolupráci s romskými dětmi a žáky divadelní školy v Poličce. V červnu a červenci 2021 v Kulturáku Archa probíhala výstava Davida Bartoše a studentů SŠDAM Prostějov. Na Bučení 4 jsme pozvali Tadeáše Poláka, který vedl výtvarnou dílnu na téma Zvířátka, která neexistují.

Máte nějaký vnitřní kodex fungování, byť třeba i (dosud) neverbalizovaný, například s ohledem na stav klimatické nouze, genderové otázky, spolupráci s problematickými subjekty, otázky financování, spravedlivých odměn za práci a podobně?

Vzhledem k tomu, že se jedná převážně o dobrovolnickou činnost, nemusíme si nijak zásadně definovat spolupráci s problematickými subjekty, ani spravedlivé odměny za práci. Co se týká genderu, snažíme se, aby v našem programu figurovaly jak umělkyně, tak umělci. Jak jsem výše zmínila, snažíme se využívat lokální řemeslníky, služby a tak dále.

Jak proměnila izolace v důsledku koronaviru váš způsob fungování, jak se vám daří udržet své aktivity, došlo k zásadní nebo dílčí proměně vašeho způsobu práce?

S koronavirem se u nás velikost programu zredukovala o část výstavní programové linie Jiřího Příhody, který žije v České republice a zároveň v USA, odkud se v posledních měsících nedalo cestovat.

Koronavirus nám také trochu zkomplikoval cestování účastníků ze zahraničí na předešlé dva ročníky festivalu Bučení. Způsob naší práce se zásadně nezměnil.

Spolek *Umění do Znojma* vznikl v roce 2012 a jak napovídá název, jeho cílem je přinášet současné umění do jihomoravského města. Spolu s tím chce rozvíjet i obecnější kulturní a komunitní potenciál místa. Iniciátorkou projektu je Andrea Krejčí, kolem níž postupně vznikl 10 až 15členný tým dobrovolnic. Již dříve nezanedbatelné aktivity sdružení nabraly nový směr v roce 2017, kdy se podařilo s městskou podporou zřídit výstavní a kulturní platformu GaP / Galerie a Prostor. Zde rozvíjí bohatý program, v jehož středu jsou výstavy výtvarného umění, vedle toho jsou zde realizovány kroužky, tábory, workshopy pro děti a dospělé, konají se zde přednášky, besedy, promítání, talk show či čtení. Součástí prostoru je kavárna. Spolek také prosadil vznik sochy Maxima Velčovského ve veřejném prostoru v exteriéru. Do budoucna má další ambiciózní plány, například zřízení umělecké rezidence, a chtěl by dosáhnout částečné profesionalizace. GaP upoutá svou neúnavnou činností a poměrně širokým záběrem. Díky tomu se mu skutečně daří přinášet současnější umění do města či rozvíjet jiné kulturní a komunitní aktivity.

Učit se umění po malých krůčcích

* JIHOŘAVSKÝ KRAJ

Rozhovor s Andreou Krejčí

* GaP / Galerie a Prostor—spolek Umění
do Znojma

Ondřej Navrátil

Andrea Krejčí studovala češtinu a výtvarnou výchovu na Pedagogické fakultě v Ostravě a v Ateliéru konceptuálních tendencí VOŠ Scholastika v Praze. Doma je však na jižní Moravě, kde spoluzaložila spolek Umění do Znojma a stala se duší projektu GaP / Galerie a Prostor.

Jsi klíčovou osobností projektů Umění do Znojma a GaPu. Můžeš přiblížit jejich historii a také svou motivaci k jejich realizaci?

Už od dětství jsem měla zájem o kulturu, především výtvarné umění. První podnět mi dal místní undergroundový spolek Na věčnosti, kde se záhy po revoluci formovala kultura. Začala jsem tam chodit a zde vznikla myšlenka festivalu Šramlfest, na němž jsem se několik let podílela. Organizovala jsem ty „pankáče“. V roce 2012 jsem šla studovat do Prahy na výtvarnou školu Scholastika a tam mě v Ateliéru konceptuální tvorby přesvědčili, abych začala rozvíjet i své vlastní projekty, zaměřené již výhradně na výtvarné umění. Tak vznikl koncept projektu Umění do Znojma, což je dnes zapsaný spolek. První rok jsem v tom byla sama, získala jsem licenci na PechaKucha Night a dělala jsem různé akce. Po roce se pak přidala první osoba, pak další a dnes jsme již rozrostlý tým.

Jak vznikl tento prostor, v němž se nacházíme, tedy GaP?

To přirozeně vyplynulo z naší činnosti. Původně jsme si na naše akce pronajímali různé sály, kino, divadlo. Velmi záhy vznikla potřeba mít vlastní střechu nad hlavou, kde lze permanentně tvořit. Zároveň jsme tím chtěly dodat naší činnosti váhu, vystupovat jako určitá instituce. V té době bylo Znojmo dost jiné než dnes, spousta městských i soukromých prostor nebyla obydlená a centrum města moc nežilo. Proto jsem začala chodit otravovat na radnici a přesvědčovala jsem je, že by bylo dobré, kdyby nám město jednu z těch prostor zapůjčilo. To trvalo dalších čtyři až pět let, kdy mi vždy s úsměvem odpovídali, že to vidím naivně a že to není jen tak. V roce 2017 ale tehdejší místostarosta a radní pro kulturu řekl, že ano. Během čtrnácti dnů jsme prošly tři různé prostory a tento byl nejlepší—největší a na strategickém místě na okraji památkové zóny.

Jakým způsobem jsi představitele města přesvědčovala, co jsi jim nabízela?

Jednou za čtvrt až půl roku jsem se objednala na audienci a vysvětlovala jim, že je potřeba rozvíjet kulturní život ve městě. Mluvila jsem o našich akcích, zvyšující se návštěvnosti a zájmu. V podstatě jsem si tam chodila popovídat. Oni si mě vyslechli, řekli, že nám fandí, a pak následovala spousta „ale“. Nebyla na to tehdy ještě připravená půda.

Co všechno v získaném prostoru nalezneme a jak funguje?

Primárně je to výstavní prostor, který slouží také pro divadelní představení, koncerty, promítání filmů, poslechové večery nebo

společenské akce. Dále je zde bar s kavárnou. Je zde ateliér, kde se soustředí vzdělávací činnost. Kdybychom měli více lektorů, kteří by souzněli s naší vzdělávací metodou, tak by kurzů mohlo být i více, zájem je veliký. Vzadu je menší coworkingová místnostka, kde pronajímáme stoly, a rádi bychom ji brzy zaplnili.

Projekt financujeme z dotací. Největší granty získáváme od Ministerstva kultury, ty financují výstavní činnost a divadelní scénu, letos jsme poprvé dostali peníze na rezidenční pobyt. Připravujeme rezidence ilustrátorů. Město nám zapůjčuje tento prostor a dává nám finanční příspěvek na činnost. Loni jsme měli také evropský grant na příhraniční spolupráci. Tu jsme rozvíjeli s malou galerií v Retzu. U Jihomoravského kraje jsme neuspěli, tam se mi grantové podmínky jeví jako diskriminační. Výrazně preferují folklór a činnosti, jako je draní peří nebo pečení chleba. Další příjmy máme ze vstupného na akce, ale to většinou pokryje jen deset až patnáct procent nákladů. Máme totiž poměrně malý prostor, takže se sem vejde jen tak padesát lidí. Také máme jednoho donátora, nabízíme cowork a zřizujeme design shop, kde budou také knihy o umění. Co se týče kavárny, výdělky jdou na pokrytí nákladů. Pokud by bylo něco navíc, šlo by to na kulturní činnost. Bez grantů fungovat nemůžeme. Poněkud jiné by to mohlo být ve velkém městě, kde bychom mohly provozovat obchodně zaměřenou privátní galerii, ta ale není v Znojmě uskutečnitelná.

Kdo tvoří váš tým a jak pracuje?

Tým tvoří samé ženy. Kromě mě patří do základního jádra Lenka Lovicarová, která žije v Praze a pracuje online, píše granty a dělá divadelní dramaturgii. Sofie Walterová se stará o kavárnu a technické záležitosti. Andrea Steigerová je nyní na mateřské, ale patří k zakladatelkám, grafička a ilustrátorka Dagmar Skokanová nám dělá vizuál, Silvie Stehlíková pro nás peče, Pavlína Faraga fotí. Jolana pobývajíc v Londýně je naše ajťačka. Nové posily jsou Daniela a Romana, které budou dělat PR a produkci. Pak jsou další holky na mateřské. Je nás mezi deseti a patnácti. Všechny zde pracují dobrovolně ve svém volném čase vedle svého zaměstnání. Nicméně snažím se, aby tu už nepracovaly jen zadarmo.

Na základě jakých vnitřních mechanismů fungujete?

Fungujeme absolutně demokraticky, jsem pať z toho, jak jsme nekonfliktní. Ještě jsme neměly vážnější spor. Někdo dostane nápad, napíše ho na komunikační kanál, každý se k tomu vyjádří, případně

se o tom diskutuje. Hovoříme také o tom, jak souzníme s vybranými osobnostmi, jak to zapadá do naší filozofie. Nepozveme si sem někoho, s kým se názorově či politicky míváme, kdo například podporuje intoleranci a podobně. To je také obsaženo v našem etickém kodexu. Komunikace hodně probíhá i on-line, některé holky jsem měsíce neviděla. S Jolanou z Londýna se vůbec fyzicky nepotkáváme a přitom velmi pomáhá.

Pocítujete občas vyčerpání? Máte nějaké prostředky vnitřní hygieny týmu?

Osobně se cítím silně motivovaná, hrozně se těším, až se to po covidové uzávěře zase rozjede. V té nás vyčerpávala byrokracie, ale teď máme spoustu připravených či odložených akcí, které se budou realizovat. Takže nás v průběhu únava asi dožene. Hodně jsme byly vyčerpány v prvním roce, především psychicky. Byly jsme tehdy zklamány z přijetí ve městě, nedostávaly jsme tu správnou pozitivní zpětnou vazbu. Musely jsem čelit různým fámám o tom, kdo se zde obohacuje. To snad již opadlo. Teď tyhle polemiky asi zase rozvíří Budka. To je projekt, za kterým si absolutně stojím. Ale mám zároveň i strach, nejsem tak silná, abych dokázala jen tak čelit všem pomluvám a agresii.

Jaké jsou cíle vaší iniciativy?

První vyjadřuje naše motto: „Přinášíme současné umění do skvělého města.“ Chceme dělat osvětu, zvát umělce z center, zároveň ale i podporovat umění ze Znojma a šířit ho ven. Tomu bude věnován rezidenční projekt. Další důležitou věcí je budování sousedské komunity. Chceme, aby lidé přijali tento prostor za svůj, aby sem chodili rádi, setkávaly se zde různé generace, předávaly si své znalosti, vzpomínky a podobně.

Orientujete se specificky na nějaké cílové skupiny?

V podstatě jsme tu pro všechny. S dětmi sem chodí jejich rodiče a přitom zde vzniká skvělá atmosféra. Některé akce jsou pro „náročnějšího diváka“, především ty vzdělávací a osvětové, jiné jsou pro širší veřejnost. Budeme také dělat „čaje o páté“ pro seniory—setkání, kde si například pustíme staré songy či promítneme film a pak se budeme bavit při štrůdlu a čaji. Přitom jim ukážeme i něco současného, aby viděli, že se toho nemusí bát, a oni nám zase sdělí něco ze svých zkušeností.

Jaká je koncepce vašeho výstavního programu?

Program je hodně „didaktický“, tvořený s respektem ke znojemskému divákovi, který nejezdí tak často do galerií a nemůže tak znát současné umění. Snažíme se proto o různorodost, střídání forem a přístupů, žánrů, etablovaných i méně známých umělců. Prvním byl Vladimír Houdek, kterého nebylo lehké přesvědčit, aby přijel do neověřené galerie. Z dalších pak třeba Jiří Franta a David Böhm, Aleš Růžička. Do toho se vkradly výstavy studentů vysokých škol, které jsou tu přes léto. Poprvé to byli studenti AVU, pak to byla VŠUP—ateliér keramiky a porcelánu, teď je to ústecká univerzita UJEP. Do budoucna bych do programu jednotlivých let chtěla dostat jednotící linku, roční téma či příběh, který budeme vyprávět skrze těch pět až šest výstav.

Ve vašem programu je viditelné soustředění na tradičnější média—malba, socha, objekt.

Nedotáhli jsme původní koncept, v jehož rámci jsme chtěli představovat i nová média v menším galerijním sálu. Myslím, že v budoucnu toho dosáhneme.

Naznačovala jsi, že chcete nejen vozit umění do Znojma, ale dostávat ho i ven. Zamýšlíte pracovat i s místními autory, je zde někdo, kdo vás zajímá?

Našli bychom tak jednoho či dva místní, kteří nás zajímají.

Již zde byla řeč o Budce, dalším vaším projektem je Umění do schránky. Mohla bys je přiblížit?

Už při první prohlídce budoucí galerie jsme si všimli strašné telefonní budky, která zacláněla na nároží. Začali jsme přemýšlet, co s ní. Telekomunikační společnost byla tehdy velmi vstřícná a dovolila nám pod podmínkou zachování funkce a na naše náklady její libovolné přetvoření. Oslovila jsem Maxima Velčovského—říkala jsem si, že bude prospěšné vybrat někoho, koho znají i Znojemáci. Teď už je to čtyři roky a mezitím tento záměr uspěl i v rámci participativního rozpočtu města Znojma, z něhož jdou finance na zvelebování města na základě občanských podnětů. Současně budky postupně zanikaly a dílo získalo další význam. Stalo se pomníkem telefonních budek a obecně doby off-line. Vždycky jsem cítila, že Znojmo potřebuje sochu. Nepočítáme-li historický morový sloup a pár náboženských soch, není zde žádné umění ve veřejném prostoru. Až si budka „sedne“ a obhájí se, což bude trvat tak rok, chceme pokračovat v jeho prosazování.

Některé lidi to bude samozřejmě velmi dráždit a já jim do jisté míry rozumím. Někdy přirovnávám výtvarné umění k cizímu jazyku a dětem říkám, že se ho musí učit po malých krůčcích, zkoušet pár slov a postupně jim do sebe začnou zapadat souvislosti. Není nutné číst nějaké bichle, ale především chodit a koukat na umění. Časté nepochopení vychází právě z neznalosti tohoto cizího jazyka. Což je možná chyba českého školství, které výtvarku zanedbává a chápe ji jen jako odpočinkový předmět. Nerozvíjí myšlení v obrazech, které klade otázky, přibližuje různé problematiky.

Projekt umění do schránky vznikl během pandemie a byl to spontánní nápad, jak se dostat blíže k lidem. Nechtělo se nám úplně do online prostoru, osobně mám plné zuby sezení u počítače. Zároveň jsme chtěli lidi potěšit, povzbudit je, dát jim naději. Slovenský textař Šimon Ondruš nám napsal verše a ty jsme dali na kartičky 10 × 10 cm, další vytvořili umělci, kteří spolupracovali s naší galerií. Osm takovýchto sdělení pak dostalo celé Znojmo do schránek.

Reagovali na to lidé?

Méně, než jsme čekali. Mysleli jsme, že to lidé budou mít na ledničkách, dali jsme si záležet i na papíru. Ale asi to trochu zaniklo v záplavě reklamních letáků. Bylo to jemné, křehké gesto, které mělo dát lidem najevo, že na ně myslíme.

Vraťme se ještě ke vzdělávacím aktivitám—můžeš je podrobněji popsat?

Jednou týdně probíhá Herna pro děti od dvou do čtyř let. Ty jsou zde i s maminkami. Pro děti od pěti do třinácti let máme kurz GaP dětem. Především dětem ukazujeme, že umění je komunikace, a prostřednictvím tvorby mohou vyjádřit, co mají na srdci. Zároveň jim rozšiřujeme obzory technikami, které na škole obvykle nezažijí. A pak tu pan Balon, místní tvůrce, vedl kurz olejomalby pro zájemce od patnácti let až po seniorský věk. Letos v létě se budou konat také dva příměstské tábory, které nebudou zaměřeny jen na výtvarné umění. Začlenujeme do toho probíhající výstavy, někdy je přímo tematizujeme, nové si vždycky projdeme a bavíme se o nich.

Vedle toho děláme jednorázové workshopy—zvali jsme lektory, ve spolupráci s místním ekologickým květinářstvím jsme dělali květinové vazby. Také pořádáme besedy a přednášky. Jeden přednáškový cyklus jsme dělali ve spolupráci s místním architektonickým studiem ORA (Originální regionální architektura), které také navrhlo rekonstrukci naší galerie. Na to bychom chtěli navázat

a udělat přednáškovou řadu o umění, designu a architektuře, ale trochu chybí kapacity.

V předchozím rozhovoru ses dotkla také řady dalších aktivit. Zmiňovala jsi, že jste začínali s Pecha Kucha Night.

S tou jsme skončili před otevřením GaPu. Už nebyly síly. Dělali jsme také Garage design, kde jsme prezentovali autorskou tvorbu. Ve spolupráci s rakouským Retzem jsme dělali Artfest, intenzivní dvoudenní akci. Fajn jsou také poslechové večery. To se pouští muzika s plátnem, uvádí ji hudební publicista Karel Veselý a můj muž, největší posluchač hudby, kterého znám. Vždy se probírá nějaké téma, příběh kapely. Konala se zde tři nebo čtyři autorská čtení, opakuje se Slam Poetry. Herec a zdravotní klaun Filip Teller pořádá talk show s přizvanými hosty.

Jak vás vnímá znojemská veřejnost?

Skupina našich přívrženců, kteří sem chodí rádi, se rozrůstá. Je to okruh tak tří až pěti set lidí. Ale jsou také lidé, kterým vadíme. Někdo nám přišel vynadat, že máme černý bar, což je prý morbidní, dalším vadí, že fungujeme z dotací, že do nás město investovalo. Ale úhrnem se to lepší. Fungujeme teprve dva roky, přičemž ten poslední byl díky koronaviru dost nestandardní.

Jak oslovujete veřejnost?

Klasické cesty—komunikační kanály, newslettery. Myslím, že zde máme mezery, dělali jsme to amatérsky a intuitivně a zde je nyní novou posilou Daniela. Lepší ohlasy máme vlastně venku anebo u turistů a nyní je potřeba se dostat ještě blíže ke Znojemákům.

Jaká jsou specifika a problémy vašeho regionu?

Nevím, zda do toho mám dostatečný vhled. Jsme příhraniční zemědělská oblast. Pokud budu hovořit o městě, tak myslím, že se zde skvěle žije. Má příjemné rozměry. I zde se to rozvíjí, mám pocit, že je to rok od roku lepší, otevírají se nové podniky a projekty. I zde se učí dělat dobrou architekturu.

Jak hodnotíš kulturní život ve Znojmě a jak se na něm podílí oficiální instituce a občanské iniciativy?

Jihomoravské muzeum plní základní funkce, ale z hlediska výstav je to hodně konzervativní a neinovativní přístup.

Na jeho budově je nápis Dům umění.

Konají se tam výstavy igračků, kočárků a podobně. Kromě nás tu není žádná platforma pro vystavování současného umění. Ale jinak to není z hlediska kultury zabitě. Rozvinutá je tu muzika—Hudební festival Znojmo, zaměřující se na oblast vážné hudby, což byla první vlašťovka občanských snah, skvělý multižánrový Šramlfest, který se už vymanil z undergroundu. Také městská příspěvková organizace Znojemská beseda se posunula a pořádá například akci Znojmo žije divadlem. Vinobraní se mění, vedle řachandy s Helenou Vondráčkovou se tam objevují i scény s alternativnější kulturou. Úroveň se hodně zvedla. Dnes už se akce i překrývají a přetahujeme se o oněch pět set kulturomilů. Mimo Znojmo ale nic není, tam je venkov.

Snažíte se o spolupráci s jinými iniciativami? Zmiňovala jsi společný projekt s Retzem.

To byla příjemná spolupráce, ale myslím, že teď končí. To byl projekt dvou umělců, ale neměli takové zázemí, jako máme my. Retz je maličké městečko uprostřed venkova. Teď se porozhlížíme po někom jiném, protože přeshraniční spolupráce se nabízí.

Téměř nakonec vzletná otázka: Věříte v potenciál umění a kulturních akcí zlepšovat podmínky v místě působení?

Naprosto jednoznačně, jinak bychom to nedělaly. Myslím, že bez toho nejde žít a nemohou bez toho žít ani ti, kteří si myslí opak. Kdyby si všechnu kulturu kolem nás vypli, co by jim zbylo? Věřím, že kultura propojuje lidi, že stejně jako může naštvat a rozdělovat, tak může i zahlazovat hrany.

Kam by se měl váš projekt ideálně ubírat v budoucnu?

Loni bylo cílem vše ufinancovat, zorientovat se v grantech. Letos asi splatíme půjčky, které jsme investovaly do rozjezdu. Pro tento rok jsme si stanovily stabilizaci týmu, vypadá to optimisticky. Až se to zaběhne, mohou se rozvíjet další věci—možná zásahy do veřejných prostorů, rezidenční pobyty, rozšiřování nabídky, abychom opravdu pojali celou škálu—hudba, divadlo, výtvarno, literatura.

Uvažujete o profesionalizaci?

Ano, to je namístě. Do dalších dvou let by to mělo přijít. Skvělé by byly dva, tři úvazky, které by nám dovolily luxus pracovat jen pro GaP. Ale to je samozřejmě hodně peněz.

Kolektiv *Bludný kámen* působí od roku 1995 v opavském a ostravském kulturním prostředí jako organizátor kulturního dění, výstav, přednášek, veřejných diskusí, koncertů experimentální hudby a performancí. Pořádal kulturní aktivity v Univerzitním klubu—čajovně Bludný kámen v Opavě (1996—2003), provozoval Dům umění v Opavě (1999—2008), kde uskutečnil okolo 250 výstav. Na přelomu milénia začal pořádat výstavy, koncerty či netradiční divadla v interiéru bývalého kostela sv. Václava vedle Domu umění. V letech 2008—2009 si Bludný kámen vzal na starost Galerii Albertovec v prostoru zdevastovaného „zámečku“ na Hlučínsku. Uspořádal řadu rozsáhlých mezinárodních výstav, mimo jiné Na houby / for John Cage (2012), Body varu (2013), Vy troubo! / Pro Jiřího Koláře (2014), Předtím, teď, potom (2015), Hraniční (2016), Znějící, rezonující, vibrující (2017), $\lambda \sim$ viditelné, neviditelné (2018) a další.

V současnosti uskutečňuje výstavní program v Galerii Cella v otevřeném městském prostoru Hovorny, ve výklencích po telefonních automatech, a v Matičním domě v Opavě. Dále pravidelně představuje experimentální, improvizovanou a elektronickou českou a mezinárodní hudbu, mimo jiné v rámci festivalů Pohyb-Zvuk-Prostor a Minimaraton elektronické hudby, na němž spolupracuje s Galerií výtvarného umění v Ostravě a s Ostravským centrem nové hudby, a putovní festival HearMe!. Hlavním zájmem Bludného kamene je mapování a prezentace současného umění v podobách, které se mnohdy ocitají na okraji zájmu. V současnosti se na aktivitách podílejí především zakladatel Bludného kamene Martin Klimeš, dále Jakub Frank, Matěj Frank, Nela Bártová a další.

Sisyfovský balvan bludný

Rozhovor s Martinem Klimešem
a Jakubem Frankem

* *Bludný kámen, Opava—
spolek Bludný kámen*

Petr Ferenc

* MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

Martin Klimeš (1960) je kurátor, galerista, organizátor koncertů experimentální hudby a umělec. V současnosti se věnuje aktivitám v opavském Bludném kameni a v nedaleké Továrně Litultovice. Výtvarnému umění se aktivně věnuje od počátku 80. let, kdy založil Malou galerii VŠV v Brně a začal pořádat výstavy v Opavě a okolí. V polovině 90. let založil sdružení Bludný kámen, mezi lety 1999 a 2008 vedl opavský Dům umění, od roku 2009 pokračoval jako nezávislý kurátor v Galerii Albertovec a později v Opavě založil Galerii Cella. Jako dramaturg nebo kurátor působil v Galerii výtvarného umění v Ostravě, v galerii PLATO, Divadle Antonína Dvořáka a na dalších místech. Je zakladatelem festivalu Pohyb—Zvuk—Prostor a platformy Stará síť na novou hudbu. Ve spolupráci s Ostravským centrem nové hudby pořádá Minimaratón elektronické hudby.*

Jakub Frank (1993) je kurátor, teoretik a historik umění. Pracuje jako kurátor Muzea umění Olomouc a projektu Central European Art Database. Dříve působil jako manažer PR a komunikace v galerii PLATO v Ostravě. Od roku 2013 je kurátorem Galerie Cella a Hovoren a členem spolku Bludný kámen v Opavě. Od roku 2017 je kurátorem výstavní sekce festivalu Luhovaný Vincent a také členem olomouckého kolektivu 8848, v roce 2021 spolukurátoroval ostravský festival umění ve veřejném prostoru Kukačka. V rámci svých aktivit se zabývá mapováním a propagací nezávislé audiovizuální kultury a organizováním výstav a koncertů v Opavě, Ostravě a Olomouci.*

Jakým způsobem se změnila situace Bludného kamene v souvislosti s covidem? Co jste museli rušit?

MK: Nic příjemného to pro nikoho pochopitelně nebylo, program jsme ze dne na den museli téměř utnout, všechny koncerty, výstavy, které byly domlouvány v rámci České republiky i mezinárodně, skončily. Kluci přišli s myšlenkou postavit se tomuto problému prostředky, které byly v té době dostupné, tedy prostřednictvím internetu.

JF: Velice svižně jsme přešli na streamy. Zprvu jsme chtěli pořadat online předem domluvené akce, které jsme museli zrušit. Pak nám došlo, že to může být dlouhodobější program a můžeme oslovovat spřízněné umělce. Takže jsme okamžitě napsali open call na zasílání projektů, zaměřený na vizuální tvůrce, hudebníky, performery a tak dále. Každý čtvrtek v 6, 7 a 8 hodin jsme vysílali.

MK: Open call nebyla ale žádná střela do neznáma. Na Facebooku nás sleduje určitá spřízněná komunita, takže jsme trochu věděli, koho oslovujeme a kdo by mohl mít o naši výzvu zájem. To se více-méně potvrdilo.

JF: Zároveň jsme výzvu cíleně posílali lidem, u kterých nám přišlo, že by jejich vystoupení v tomto kontextu dávalo smysl. Osm nebo devět týdnů jsme potom streamovali. Bylo to dost náročné. Zabrало to podobně času, jako kdybys organizoval koncert. Myslím, že to ale mělo celkem úspěch. Tím, že to byl průřez a že se to celé odehrávalo na Facebooku, lidi to sdíleli a velice organicky se to rozšiřovalo dál.

MK: Bylo potěšující, že o účast na streamech byl zájem ze strany kvalitních a známých umělců. Nejen, že jsme umělce vyzývali, ale někteří i sami psali, že by svou aktuální práci rádi představili prostřednictvím nás tímto způsobem.

Propláceli jste za streamy honoráře?

JF: Symbolicky. Tak to bylo myšleno od začátku, pojali jsme to jako symbolickou podporu umělců v době, kdy přišli o hlavní zdroj příjmu. Každý umělec dostal 1000 korun nebo 40 euro.

Vím, že sólo měl v rámci streamovaného programu Petr Vrba, kdo další?

JF: Petr Vrba měl hrát s Michalem Zbořilem. Michal onemocněl, takže Petr zahrál sólo. Nebudu jmenovat všechny, ale na první stream zareagoval, během těch dvou dnů, kdy jsme to spustili, Hubert Kostkiewicz z polských Kurws, který zahrál kytarové sólo. Dále Eric Arn z Vídně nebo Vojtěch Rada—vizuální umělec, který pracuje ve 3D a navrhuje

různé fiktivní imaginární architektury. Pak tam byli třeba Rafani, různí performeři a performerky jako Darina Alster, Lenka Klodová. Z muzikantů Martin Janíček, Alexej Švamberg. Náhodně se přihlásila maďarská skupina Ziggurat Project. Udělali performativní akci, která se odehrávala v celém bytě, zajímavě pracovali s kamerami. Šlo nám o to, aby umělci připravili výstup, který by co nejvíc odpovídal danému médiu. Za nejlepší osobně považují dvě události, které neděláme úplně typicky, budějovické Rek s Liborem Staňkem, kteří zahráli koncert doplněný o čtení básní, a Tomáše Hrdinu z Ostravy, který teď žije v Dánsku a dělá noisovou hudbu. Užil jsem si to i přes obrazovku.

Na co se těšíte teď? Bude rozvolněno, budou naplňující akce...

JF: Letos se nám poprvé stalo, že jsme v lednu připravili výstavní plán na celý rok, řekněme tedy do listopadu. A najednou nám vypadly dvě výstavy, které nemohou být jednoduše přesunuté na pozdější termín, protože to byli zahraniční umělci. Nakonec jsme ty výstavy zrušili s tím, že nám to rozhodilo celý výstavní plán. Teď jsme se rozhodli, že uděláme výstavu Izolovaných spojení, což je cyklus, který jsme poslední dva měsíce streamovali. Připravíme instalaci těchto videí, protože to sice viděl Facebook, ale neviděla to Opava. Pro nás je důležité, aby se vědělo, co všechno Bludný kámen dělá, aby si to lidé nespojovali jen s výstavami, které probíhají jednou za měsíc nebo s tím, že zase někde vyčistíme nějaký prostor a uděláme tam velkou výstavu, které si lidi všimnou. Ale aby všechny aktivity, které Bludný kámen dělá například i v Ostravě, byly nějak komunikované. Teď tedy budeme videa prezentovat v galerijním prostoru.

MK: Nemá to být výstava, která jen dokumentuje, co bylo, ale má být sama o sobě zajímavá i bez té souvislosti. Ještě nás teď naplňuje velká výstava k výročí pětadvaceti let Bludného kamene, festival Pohyb—Zvuk—P rostor a vydání publikace, takže toho je dost. Od roku 2012 pravidelně pořádáme velké kolektivní výstavy. Letos chystáme výstavu, která se původně měla zaměřit na připomenutí činnosti Bludného kamene, ale rozhodli jsme se, že budeme reflektovat, co přišlo. Takže výstavu postavíme na specifickém tématu, které se váže k současné situaci, ale zároveň je pro nás obecně důležité. Nevím, zda je dobré prozrazovat více, abychom to nezakřikli...

Kde získáváte finance, jak funguje Bludný kámen po této stránce?

MK: Hlavně z ministerských grantů, někdy dostaneme podporu od města. Za rok to bývá několik set tisíc. Sponzory se nám získávat zatím nedaří.

Chtěl jsem se zamyslet nad kontinuitou Bludného kamene, čtvrt století je spousta práce, která se pořád nabaluje a lidský okruh přízněných umělců se zvyšuje. Kde se bere váš okruh umělců? Kdo už je v něm takhle dlouho a jak vznikla kontinuita? Kolik umělců se v Bludném kameni vystřídalo?

MK: Bludný kámen vznikl, když jsem už patnáct roků aktivně pobýval v současném umění, především výtvarném. Měl jsem již své známé, přátele a kamarády, které bych mohl zahrnout do širěji pojímaného konceptuálního okruhu. Patřili tam Jan Steklík, J. H. Kocman, Marian Palla, Jiří Valoch, Dalibor Chatrný, Pavel Rudolf, Vladimír Havlík, Ladislav Daněk, Jiří Šigut, Dáša a Milan Lasotovi, Jan Wojnar, Karel Adamus, Milan Maur, ale taky Adriena Šimotová, Ladislav Novák a řada slovenských umělců jako Desider Tóth, Klára a Milan Bočkayovi, Igor Kalný, Otis Laubert a mnoho dalších. Postupně přibývali umělci mladší generace a také zahraniční. Okruh výtvarných umělců, s nimiž jsem spolupracoval později v rámci Bludného kamene, byl poměrně široký, ale dalo by se říci, že většina vycházela z intencí konceptuálního umění, z možností intermedialní tvorby a z východisek, které poskytovaly průzkumy vlastních výrazových prostředků. Podobně se to týkalo i hudebních okruhů. Ty byly a jsou tvořeny hudebníky, snažícími se o hledání netradičních cest, o experimentování, soustředění se na kvalitu, strukturu a architekturu zvuků, na rozšířené „neakademické“ možnosti hry na klasické nástroje, na „jiné“ zvuky tvořené nástroji vlastní výroby a podobně. Jsou to hudebníci, kteří pracují s jinými zvukovými souvislostmi, než je „jen“ melodie a harmonie, kteří se vyjadřují bez předem stanovených mantinelů s otevřenou myslí a hudbu chápou jako dobrodružný proces. Mohou vytvářet hluky nebo pracovat se zvuky našeho okolí. „Naše“ okruhy jsou poměrně široké a dynamicke. Nemám pocit, že bychom se opakovali, spíše jsme věrni svým představám, které ale nemají rigidní hranice.

My jsme ještě s Kubou vzpomínali na prostor Gottfrei.

MK: Zdá se, že pro Bludný kámen je typické, že putuje významově akcentovanými prostory. Kromě specifické atmosféry bývalého kostela vedle Domu umění to byla třeba zrušená továrna Karnola, industriální Gottfrei, „zámeček“ Albertovec, bývalý Divadelní klub v někdejším klášteře a dva hluboké sklepy ve dvou různých historických budovách Slezského muzea. Dalším prostorem byl několik roků opuštěný skejtácký obchod, okna polepená vykřičenými reklamami. Byla to pěkná díra, stahovali se k ní fetišti, aby nebyli

tolik na očích, v okolí plno odpadků... My jsme vše vyčistili, uklidili, vymalovali, vyspravili podlahu, udělali jsme tam dvě tři výstavy, pár koncertů a museli skončit. Tam jsme ale věděli, že náš pobyt je jen dočasný. Možná jsme současnému majiteli kavárny ukázali, jak je to zajímavé místo.

JF: Myslím, že jsme to ukázali celé Opavě. Bylo to v centru města ve velice pěkné lokalitě, ale úplně hluché a špinavé místo, kterého si nikdo nevšímal. Ve chvíli, kdy jsme tam udělali výstavu, tak ožilo. První výstava byla světelná instalace. Svítila i večer a jak je prostor celý prosklený, tak najednou úplně prokoukl a lidi si ho začínali všimát, dokonce se tam začali náhodně zastavovat. Takže jsme se po dlouhé době zase ve městě projevíli.

To mě přivádí k otázce, jak je na tom Bludný kámen a Opava? Má vás město rádo a naopak, jak Bludný kámen vidí svou roli ve městě?

MK: Začátky Bludného kamene byly polosoukromé, odehrávaly se v domě, kde jsem s rodinou bydlel, na periférii Opavy. Měli jsme volný prostor po bývalé keramické dílně. Tu jsem přebudoval na čajovnu a nazval ji Bludný kámen. Nešlo o esoterickou čajovnu, ale o místo, kde se uskutečňovaly literární čtení, koncerty, přednášky o filozofii, společnosti, přírodě a tak dále. Na akce chodilo třicet až šedesát lidí, na čteních s Jáchymem Topolem či přednáškách o buddhismu nebylo k hnutí. Ale přesto to byla aktivita hodně komorní až rodinná. Po nějaké době jsme se přestěhovali do centra města, do místa, kde jsem shodou okolností v 80. letech organizoval výstavy, a tam jsme vytvořili Univerzitní klub—čajovnu Bludný kámen. Jeho nová činnost se nesla ve znamení spolupráce se Slezskou univerzitou, především s historiky, literáty a zvláště se studenty. To už jsme přerostli úroveň užšího okruhu insiderů a otevřeli se širší skupině návštěvníků. Brzy se z toho stalo opavské centrum alternativní kultury, hojně navštěvované mladými lidmi. Když jsme začali koncem 90. let působit v Domě umění, oficiální městské galerii, měl jsem pocit, že kulturní dění v Opavě silně ovlivňujeme. Všichni zájemci o hudbu, výtvarné umění, literaturu, film, divadlo a tak dále věděli, co je Bludný kámen. Bylo to v době, kdy v Opavě nebyly jazzové kluby, rockový klub skomíral. Takže jsme pořádali alternativnější jazzové, bluesové a rockové koncerty, divadelní představení typu Teatru Novogo Fronta, festivaly nekonformní hudby. Měli jsme působivé prostorové možnosti v samotném Domě umění, bývalém barokním klášteře, v Moravské

kapli a zvláště v interiéru kostela sv. Václava. Nikdo v Opavě nic podobného nepořádal.

Z Domu umění jsme museli po deseti letech odejít, v té době jsme už byli jednou nohou ve výše zmíněném Albertovci. Na spolupráci jsme se domluvili s novým ředitelem Galerie výtvarného umění v Ostravě, který finančně podporoval pravidelné koncerty experimentální hudby. V ostravské galerii Plato jsme organizovali intermediální zvukové performance a s Národním divadlem moravskoslezským jsme v jeho galerii pořádali výstavy. Z Opavy jsme se na čas vytratil, politická reprezentace nám tehdy nakloněna nebyla. Po nějakém roce jsme se vrátili zpět do podzemí výstavní budovy Slezského muzea, kde jsme založili galerii Cella, která funguje dodnes. Byla to temná kobka, ale povedlo se nám z ní udělat inspirativní výstavní prostor, v němž jsme uspořádali taky několik koncertů. Cella se pak stěhovala do dalšího sklepa a trochu později do bývalé márnice, kde sídlí nyní. Zažili jsme slušný zájem studentů Slezské univerzity, ale už několik dlouhých let nás navštěvují jen ti, kteří „vědí“. Dá se říci, že jsme se s tímto stavem smířili, obecně té situaci rozumíme, ale stále o svých aktivitách širokou veřejnost informujeme, pořád jsme otevřeni všem.

JF: Myslím, že se vliv na opavskou kulturu zase dost proměňuje. Od té doby, co šel Bludný kámen na okraj a začal dělat umění a hudbu pro velice úzký okruh zájemců, už nikdy nezískal silnou pozici v rámci kultury města. Taky proto, že v roce 2007 Bludný kámen v Domě umění vystřídala Opavská kulturní organizace, oficiální kulturní organizace města, která díky prostředkům a prostorovým možnostem převzala monopol na kulturu dotovanou městem. Veškeré další nezávislé kulturní projekty musely vytvářet alternativu.

MK: Bludný kámen věnoval první třetinu své existence aktivitám určeným širšímu okruhu zájemců. Dům umění byl městským výstavním prostorem, který nemohl sloužit jen úzce vyprofilované skupině. Ale i tam se nám toho povedlo hodně. Prostor je to velmi členitý a umožňuje pořádání několika odlišných výstav najednou. Atrium bylo zaměřené na mladé tvůrce, kteří se vyjadřovali jazykem geometrie. Oratoř byla věnována „jiným“ experimentálním médiím a projektům site specific. V hlavním prostoru se jedna tematická linie věnovala představování současných malířů jako Jiří Sopko či Michael Rittstein, jejichž tvorba měla nezpochybnitelnou hodnotu. V rámci této linie měli ale své retrospektivy také Jan Steklík či Marian Palla. Oblíbené byly koncertní řady představující jazzmany nebo alternativní rock, folk, etnickou hudbu a podobně. Kromě toho jsme

pořádali festivaly Dva dny soudobé hudby nebo Pohyb-Zvuk-Prostor a samostatné koncerty s tvorbou, kterou nazvěme experimentální, jinou, novou... Zůstala nám jedna cesta—představování současného umění s důrazem na onu současnost.

JF: Myslím, že v tom spočívala role Bludného kamene v Opavě—vytvářel charakter opavského Domu umění, který měl v té době jméno.

MK: Když jsem byl ještě v Domě umění, tak jsem jeden čas docela intenzivně žádal po představitelích města, aby zprostředkovali možnost získání vhodného prostoru. V té době se spojovala či rušila řada základních škol, budovy se uvolňovaly... Naše snaha nikdy nebyla korunována úspěchem. Dnes by mě něco podobného už ani nenapadlo.

Každopádně zbývá otázka, co tedy chcete nyní Opavě předávat?

MK: Jestli to není trochu patetická otázka. Děláme jen to, o čem jsme přesvědčeni, že je kvalitní, co se nám líbí a co nás baví. Budeme samozřejmě rádi, když to v Opavě nějakou stopu zanechá.

JF: Myslím, že roli hraje spousta různých faktorů. Opava je na konci světa, už jen dostat se tam znamená udělat si výpravu, a zpátky po vernisáži už se domů jednoduše nedostanete.

MK: A jak jsme byli rádi, že rychlík z Prahy už jede přímo do Opavy.

JF: To byl možná jeden z největších úspěchů minulých let. Teď dokonce jede i jeden Regiojet z Prahy. Myslím, že v týmu, který funguje posledních osm deset let, jsme se přirozeně naladili na to, že děláme něco, co je na okraji zájmu, a děláme to rádi. Neděláme to s ambicí, aby to bylo na okraji zájmu, spíš je to pro nás přirozené. Všechny v kolektivu zajímají podobné věci, ať už to je experimentální hudba nebo performance, které nemají zájem mainstreamové veřejnosti. Vlastně jsme se všichni shodli, že cesta, kterou se ubíráme, pro nás funguje, dává nám smysl a naplňuje nás. Sisyfovský kámen tlačíme dál, protože smysl pro město to má. Přestože na vernisáže a koncerty chodí skupina stejných lidí, tak je zcela zásadní ta možnost, že na ně chodit můžou. O Bludném kameni se daleko víc ví v rámci republiky nebo na experimentální scéně v Evropě než v Opavě. To je asi věčný problém, protože divácká základna bude vždy omezená i s ohledem na to, že potenciálních návštěvníků je tady málo.

Když jsem sem začal jezdit hrát, tak jsem si říkal, že kdyby každé okresní město mělo jednoho Klimeše, tak máme v kultuře vystaráno, ale pak přišel konec Domu umění a přesun do Ostravy. Stalo se mi, že jsme se domluvili s Martinem, že koncert v Opavě

nebude, protože sem nikdo nechodí, a v Ostravě ano. Proměňuje se nějak příliv a odliv publika?

MK: V Ostravě se to střídá. Jeden čas chodívala větší parta, pak třeba studenti z Fakulty umění. Poslední dva roky to zase bylo s počtem návštěvníků slabší.

Já jsem měl minimálně v Domě umění pocit, že je tu velice vycílené publikum, které se naučilo chodit.

JF: To je podle mě tou kontinuitou.

MK: Tehdejší studenti a mladí lidé, kteří chodívali, se vrátili či naopak odešli na vysoké školy do jiných měst a už tam zůstali a noví nejsou nebo mají jiné zájmy. Někdy je možná potřeba trochu ty mladé popíchnout. Kdysi, když se něco šustlo, tak to každý hned věděl a musel přijít.

JF: Ale teď se neustále něco „šustá“.

MK: Teď se „šustá“ všude.

Tak nadpis bychom měli... Kubo, jak jsi se seznámil s Bludným kamenem ty?

JF: Nevím, co bylo první setkání, ale pamatuju si nějaké výstavy z Domu umění, kdy jsem ještě neznal Martina, ale věděl jsem, že existuje Bludný kámen.

MK: Chodil jsi do ZUŠky?

JF: Jo, chodil jsem do ZUŠky. ZUŠka sousedí s Domem umění, takže jsme chodili i na výstavy. Utkvěla mi ale až výstava Mariana Pally, jedna z pozdních v roce 2006. Ta na mě hodně zapůsobila. Tím, že jsem se v té době nepohyboval na poli současného umění, jsem tyhle polohy neznal. Byl jsem ve věku, kdy jsem ty věci teprve objevoval. A potom koncert, který musel být v podobné době, možná o něco později. Popravdě nevím, jak jsem se na něj dostal. Byl jsem tam s mámou, bylo to v Moravské kapli, část byla vevnitř a část venku. Uvnitř hrál Martin Küchen na saxofon, to bylo něco fantastického, byl jsem poprvé na čtyřicetiminutovém koncertě, kde nezazněl jediný saxofonový tón, bylo to takové to jeho profukování saxofonu, mačkání klapky a práce s dechem. To byla iniciační věc, kterou jsem měl spojenou s Bludným kamenem.

Jak probíhala tvoje cesta k Bludnému kameni dál?

JF: Pak jsem jezdil na výstavy do Albertovce, už mi bylo nějakých patnáct. Začali jsme se o ty věci zajímat, a jakmile se něco šustlo, tak jsme za tím běželi. První výstavy, co jsem začal dělat v Celle,

byly v roce 2013. To šlo přes staršího bráchu, který byl s Martinem v bližším kontaktu. Nás ty aktivity přirozeně zajímaly, tak jsme je vyhledávali, začali jsme na nich pomáhat a pak je i spolupořádat... A teď už není cesty zpět.

Dopracovali jste to až tak, že Martin psal, jestli si nechci radši popovídat s „těma mladejma“. Budeš to Martine předávat, chystáš se na odpočinek?

MK: Já se chystám Bludný kámen předat posledních deset let. Vždycky kolem Vánoc máme členskou schůzi, kdy se volí předsednictvo a předseda. Poslední čtyři roky už ale ani nahlas neříkám, že končím. Víím, že je to zbytečné. Ale teď zase začnu. S předsednictvím je spojena administrativní práce, která mi ani trošku nesedí. Je problém, že Matěj a Kuba Frankovi nejsou v Opavě, a Vendula Kolářová s Nelou Bártovou studují vysoké školy, takže tady taky nejsou. Radovan se jasně vymezil, chce být ten, který je na telefonu, když mu zavoláme, že potřebujeme instalovat, vymalovat, udělat webové stránky nebo něco podobného, tak je vždy ochoten, ale něco organizovat, vymýšlet už nechce. Takže to zbývá na mně. Rozhodování a hledání nových témat ale děláme už léta společně.

JF: Myslím, že teď hodně funguje, že se o všem snažíme rozhodovat kolektivně. To, kam se budeme ubírat, vychází z konsenzu čtyř až šesti lidí, podle toho, kolik se nás k té konkrétní věci sejde.

MK: Vnitřní fungování Bludného kamene je dobré.

Takže co se týče dramaturgie, už to není jen o Martinovi, ale rozhodování je kolektivní. Jak moc přetrvává nastavený Martinův styl?

JF: Já myslím, že absolutně.

MK: Jsem moc rád, že jsem Kubu potkal. Cítil jsem se v Opavě trochu osamocený. Jsme si s Kubou i Matějem názorově blízcí, spojuje nás zájem o současnou hudbu i výtvarné umění a můžeme se vzájemně obohacovat.

JF: Ale funguje to oboustranně. Kdybych tehdy nebyl na koncertě Kuchena, kdyby Martin nedělal tuhle hudbu, tak se k tomu dostanu oklikou nebo vůbec. Můj vkus, můj styl, to, co mě zajímá, do velké míry utvářel Bludný kámen, respektive Martin Klimeš. To, co Martin před lety nastavil a byla to alternativa, se teď přesunulo do polohy experimentu. Když přijdeme s něčím lehčím, elektroničtějším, tanečnějším, tak to Martin často obrblá. Ale v základu se myslím shodujeme, takže tu linii, kterou stanovil Martin, stále držíme.

MK: To myslím není v tom, že bych to stanovil, to není nějaká úzká

linie. Těžko to nazývat avantgardou, to je pojem pro dvacátá, třicátá, možná šedesátá léta. Těžko se mi hledá pojmenování, pro to, co nás zajímá, ale víme to, cítíme to velmi podobně.

JF: Nejsme radikálně nastaveni jenom na cageovskou vlnu. Snažíme se v tom spektru pohybovat celkem rozkročeně, ale zároveň máme nějak nastavené propustné hranice.

Je Bludný kámen značka?

MK: To by ses měl ptát spíš lidí okolo.

JF: Do určité míry jo, pojem „klimešovina“ nebo to, co dělá Bludný kámen, je tu celkem zavedený a používaný.

MK: Teď už ne, myslím...

JF: Občas to ještě zaslechněš.

Tak to je pochvala, ví se, co se děje...

MK: Není to vykládáno jako kvalita, ale spíš ve smyslu odpovědi na otázku „Jaký byl ten koncert?“

JF: To je značka.

Harpefoss Hotell Kunstarena je umělecké centrum v bývalém železničním hostinci v údolí Gudbrandsdalen na jihu Norska. Celoročně se zde koná široké spektrum výstav, rezidencí (Harpefoss A-i-R), festivalů, koncertů, přednášek a konferencí, propojující experimentální přístup a spolupráci. Hlavní program probíhá od dubna do listopadu. Harpefoss Hotell publikuje knihy, věnuje se produkci filmů a veřejných uměleckých projektů. V roce 2016 byla založená kolaborativní platforma pro nové umění a interdisciplinární projekty TILT. Zdejší workshopy a umělecké projekty zapojují umělce, spisovatele a hudebníky, ale též účastníky z oblastí architektury a designu. TILT zajišťuje studijní a výukové programy pro mládež a děti v oblasti veřejných uměleckých projektů a místního rozvoje. Tyto projekty jsou často kombinované s programem uměleckých rezidencí.

Nevědět je kvalita

* NORSKO

Rozhovor s Eivindem Slettemeåsem
* *Harpefoss Hotell Kunstarena*

Lenka Dolanová
a Michal Kindernay

Eivind Slettebø (1974) je producent, kurátor a spisovatel. Vystudoval Akademii umění a designu v Bergenu. Byl vydavatelem Torpedo Press. Nyní se svou partnerkou, umělkyní Annou Gudmundsdottir, žije a vede umělecké centrum Harpefoss Hotell Kunstarena v bývalém železničním hostinci v údolí Gudbrandsdalen na jihu Norska. Aktivitty centra jsou zaměřené na eko-umělecké a sociální projekty a zahrnují festivaly, koncerty, konference, vzdělávací programy, umělecké rezidence a publikace v nakladatelství TILT.

Jste jedním z manažerů organizace Harpefoss Hotell Kunstarena. Její aktivity jsou zaměřené na eko-umělecké a sociální projekty, od festivalů, koncertů či konferencí, vzdělávacích programů až po umělecké rezidence a publikační aktivity. Jak byste váš profil popsal a co si myslíte, že je v rámci Norska na vašich aktivitách jedinečné?

Zprvė, v rámci vřstavnřho programu nedáváme přednost výstavám nad řekněme publikační aktivitou nebo seminři, jsou to jen odlišné řásti řetěhoř... Jednotlivé formáty spojuje to, ře jsou procesuální. Myslím, ře to je to hlavní, proč je tato organizace poněkud odlišná od typického rámce norských uměleckých institucí. Možná je bliřší práci na výzkumných projektech, kde jsou fyzická budova ři institucionální struktura méně důležitě než proces, vývoj v průběhu samotné práce.

Mám dojem, ře tento způsob práce s uměním má lepší schopnost nasměrovat pozornost k sociální skutečnosti a kulturním fenoménům, které nejsou veřejně komunikované nebo nevstupují do institucionálních diskursů. Umělecké projekty, které se zabývají lokálními problémy, zdůrazňují potenciál vzájemných procesů ři „mezer reality“, méně regulované prostory mohou působit jako enzymy změny v sociálním řádu politiky a ekonomie. To nemá znít jako poetický popis avantgardní mentality jako takové, domnívám se, ře její vývoj a definování je úkolem umělců.

Zařali jsme řím, ře u nás hostovaly festivaly a měli jsme běžný výstavní program, ale stále více jsme zařali podporovat veřejné intervence a modely spolupráce mezi různými uměleckými formami. Když pracujeme na publikacích, opakovaná otázka zní, jak vytvořit společný základ interpretace například vřtvárněho umělce a skladatele, spíš než ře bychom se snařili o formální pochopení řetěho uměleckých forem. Naše cíle definují vřdy spíš zapojení lidé než model organizace.

Projekt jste zalořili společně s partnerkou, umělkyní Annou Gudmundsdottir, oba jste se před deseti lety přestěhovali do starěho řelezniřního hotelu v Sør-Fron. Takře se domnívám, ře je velice propojený s vařím soukromým řívotem, ale postupně se do něj zapojilo více lidí. Jak pracujete jakořto kolektiv a jak se vaše práce v průběhu řetěho let vyvířela? Měli jste nějaká očekávání, která jste museli postupně revidovat?

Rozhodli jsme se, ře myřlenku kolektivní entity nebudeme formalizovat v nějakou definovanou organizaci. Řím, co mě zajímá a co

jsem řešil v průběhu tohoto období, je, jak vytvořit platformy pro kolaborativní práci či aktivity jako festivaly, publikace či veřejná umělecká díla. Základem bylo přivést zúčastněné k další spolupráci na nových projektech.

Samozřejmě, že potřeba formální organizace je vždy přítomná; potřebujeme žádat o finanční podporu, vyhovět hodnoticím kritériím či nutnosti právních závazků k dalším partnerům. Ale výhoda neformalizovat kurátorskou skupinu či členskou radu spočívá v tom, že s každým projektem začínáme přímo od základu, na rozdíl od kurátorského konceptu či programu, kde se předpokládá, že umělci odpoví na kurátorskou výzvu. Vždy se jedná nejprve o vytvoření platformy, rozvinutí díla a nakonec eventuálně prezentaci nějakého výsledku.

Vždy mě zajímal proces, kdy projekt začne, někdo přijde se silnou myšlenkou a projekt funguje nějakou dobu ad hoc a experimentálně. V případě dlouhodobého projektu je ale myslím obtížné tuto otevřenost udržet, protože to svádí k tomu, učinit ho více organizovaným, aby měl větší dopad, zapojil více lidí, zkrátka je tu potřeba nějaké struktury. Je to něco, co se děje také vám?

Ano, někdy lidé musejí projekt opustit a pokračovat ve svých životech. Možná je to tvrdohlavost, kterou jsem získal a která někdy ostatní otravuje. „Před dvěma lety jsme s tím skončili, ale promluvme si o tom znovu!“ Některé projekty jsou navždy, a dokud ještě nejsou zafixované, práce může pokračovat se směsicí frustrace a intuice. Některé projekty nechtějí být realizované a zkrátka umírají, zatímco jiné si udržují tu malou jiskřičku, která nevyhoří a pokračuje, i když se mohou třeba zdát být neaktivní.

Něco zajímavého jsem se naučil, když jsme se sem přistěhovali a já jsem krátce působil jako jmenovaný ředitel regionálního uměleckého centra v Lillehammer. Centrum se připravovalo na své třicetileté výročí a já jsem o tomto regionu nic nevěděl. Pak jsem se dozvěděl o volně propojené síti umělců, kteří byli zapojeni do pionýrských landartových projektů a od raných osmdesátých uplatňovali konzistentní ekologický přístup. Jednalo se o umělce, jako jsou Egil Martin Kurdøl a Marit Arnekleiv, s nimiž jsem měl tu čest sám spolupracovat, a kurátory jako Per Bj. Boym a Per Erik Fonkalsrud, kteří také zařídili kontakt s polskými umělci a později širší mezinárodní síti. Snad v důsledku opomenutí se o této historii vědělo tak málo, nebyla součástí dějin umění.

Každopádně mě inspirovalo, když jsem se o dlouhodobém úsilí těchto umělců dozvěděl. Někteří z nich jsou dosud velmi aktivními

a výraznými umělci a mě překvapilo, jak málo archivního materiálu je k dispozici a kolik toho z jejich okruhu zmizelo. Hnutí vyvolalo ve své době diskuse, které všichni považovali za zapomenuté, ale environmentální kritičnost těchto projektů je dosud překvapivě živá a naléhavá. Ačkoliv projekty samotné působily stylisticky zastarale, možná dokonce naivně ve srovnání se současným uměleckým diskurzem, jejich odkazování k environmentálnímu vědomí bylo hluboké. Bylo velice zajímavé vidět, jak umělci s regionem roky pracovali, nahlédl jsem do způsobu, jak dosud pracují s příbuznými tématy. Myslím, že mě to přesvědčilo, že jistá tvrdohlavost může opravdu fungovat.

Když jsme nedávno mluvili o norské umělecké scéně a snažili se ji porovnat se situací v České republice, zdůraznil jste fakt, že v Norsku považujete za nejvíce inspirativní převážně ad hoc vznikající, umělci zakládané a vedené, z daného místa vycházející iniciativy. A že je mnoho organizací, které se objeví, nějakou dobu fungují a zase zmizí. Také jste zmínil, že v Norsku existuje struktura, určující daný počet organizací pro každý region, které mohou dostat podporu pro regionální rozvoj. Jak funguje propojení mezi těmito ad hoc vznikajícími a státem podporovanými organizacemi? Pokud se nová organizace chce stát součástí systému podpory, jak to funguje?

Zaprvé právě to, že existují veřejně podporované instituce, regionální umělecká centra založená v pozdních sedmdesátých a raných osmdesátých letech, umožňuje umělcům rozvíjení uměleckých kariér mimo Oslo a další velká města. Můžete pravidelně vystavovat na profesionální úrovni v regionu, produkce je finančně zajištěna, i když trh zde neexistuje. Tyto veřejně podporované instituce jsou často velmi dobře organizované a to pomáhá vytvářet profesionální standardy pro umělce.

Můj zájem je však nejvíce zaměřen na samoorganizované, umělecky řízené projekty—ačkoliv nepřinášejí pro uměleckou práci příliš zdravé podmínky. Věřím ale, že tyto projekty jsou pro umělce klíčové, umožní jim daleko více riskovat při prezentování umění v protikladu k práci v ekonomicky stabilizovaných norských uměleckých institucích.

Mnoho norských umělců pobírá také každoročně stipendia, schopnost pracovat mimo institucionální rámce je tudíž sycena různými platformami. Řekněme, že chci spolupracovat s experimentálním autorem a umělcem na novém projektu. Svoboda posunovat

rovinu experimentování je pak vysoce zhodnocena v rámci těchto mimoinstitucionálních prostor. A jelikož existuje podpůrný systém pro práci mimo omezení galerie, chápání umění jakožto invenčního přístupu ze strany společnosti a publika poroste. Umělci vedené iniciativy a nezávislé galerie a projekty mají tedy tuto důležitou funkci jakožto vůdčí principy pro pomalejší systém institucí, zvyšují jejich ochotu riskovat.

Zdá se, že v Norsku existuje dobrý systém podpory, zajišťující přežití umělců. V České republice probíhá výrazná diskuse o prekaritě—mnoho prací v kultuře je založeno na projektovém základě, lidé nejsou zaměstnaní, nemají garantované sociální a zdravotní pojištění. Vy jste autorem knihy *Kunst og prekaritet* (Umění a prekarita). Většina prací v kultuře je takového druhu. Kurátoři, umělci a další profese v kulturním sektoru jsou mezi prvními, kdo pociťuje dopad takových situací, jako je pandemie covidu. V Norsku je situace odlišná, ale projevuje se nějak poslední rok a půl na situaci v umění?

Zní optimisticky, že norská vláda nabídla uměleckým pracovníkům a komerčním kreativním průmyslům v Norsku velkou podporu po dobu pandemie. Ale umělci a kulturní pracovníci jsou na tom vždyc-ky hůř než většina profesionálů ve společnosti. Máme sice vzdělání, široké znalosti a praxi, pracovní zkušenosti, ale přesto bojujeme s nízkými příjmy. Domnívám se, že situace v Norsku bude stejná i po pandemii, ale propast mezi těmi, kteří jsou na tom dobře, a těmi, co nejsou, narůstá. To se v Norsku ani trochu nezměnilo, zhoršilo se to. Velké množství lidí na tom je stále velice dobře, zatímco umělci samozřejmě patří k těm, kteří na tom jsou hůř než předtím.

Myslím ale, že ještě horší situace je v oblasti bydlení. Lidé z mladší generace prohlašují, napůl v žertu, že jedinou zbývajícím odpovědí na krizi v bydlení je revoluční akt. Situace ve všech velkých městech je neudržitelná. Pokud nemáte rodiče, kteří vás mohou podpořit ekonomickou spekulací v oblasti bydlení, jste téměř v každém ohledu vyřízení. Panuje určitá hořkost ve vztahu k umělcům uprostřed kariéry, protože my jsme měli příležitost vytvářet si svou vlastní scénu, zatímco mladí lidé stejné příležitosti, co se týče nezávislého bydlení, získávání levných ateliérů či vytváření vlastní scény nemají.

Situace je možná nyní podobná v celé Evropě.

Takže samotná představa, že je možné přijet do starého venkovského sídla a tam dělat cokoli tvůrčího, může některým mladým

umělcům připadat jako výjimečná příležitost. Dům již nepoužíváme jako soukromý dům na bydlení, stal se nyní místem pro veřejné a poloveřejné aktivity. Koncept sdílení domu s dalšími umělci a uměleckou produkcí může znít v situaci, kdy jsou takovéto příležitosti vzácné, poněkud snobsky, není to ale jediný cíl projektu. Nabídnou místo k práci jednotlivci či skupině na tři nebo čtyři týdny, přičemž nikdo neví, co z toho vznikne, je nutné pro spontánní setkávání, diskuse a výměny. Mít možnost nevědět, co se stane, je kvalita, která mi připadá jedinečná, i když to zní trochu moc romanticky. Může být velmi hloupé to propagovat v rozhovoru.

Proč?

Protože se to v neoliberálním smyslu propaguje všude. Myslím, že každé místo má svůj balík problémů a vydat se do rurálního prostředí pro uměleckou inspiraci by nemělo být představované jako idylicky pastorální. Myslím, že hodně z umělců, zvláště těch mladých, kteří těžko nalézají ve městě dobré pracovní podmínky, může takovéto rurální místo naivně vnímat jako oázu míru a klidu. Může to však být docela zatěžující zkušenost, přenést svou uměleckou existenci do rurálního prostředí.

Opravdu se to děje, vnímají to umělci ve větší míře jako možnost, přesunout se na venkov?

Ano, jistě. Pokud máte příjem, ze kterého přežijete, mnoho umělců se v určitém životním okamžiku na tuto příležitost připravuje, ať už je to spisovatelská chatka nebo ateliérové útočiště, nebo přestěhování natrvalo do zanedbaného industriálního objektu. Pro mě spočívá hlavní problém, týkající se života na venkově, ve zvýšeném tlaku na životní prostředí obecně. Toto místo je stejně problematickým místem jako kterékoliv jiné.

Existuje nějaký program pro umělce, díky kterému si mohou levně pronajmout místa mimo města, na delší časová období? Venkovské rezidenční programy, nebo obecně nějaká forma podpory, která by na venkov přivedla mladé lidi, umělce?

Možná ne tolik dlouhodobých pobytů, ale existuje mnoho míst, kde můžete zůstat třeba dva měsíce nebo méně. Jsou místa, kde můžete, když o ně požádáte, získat stipendium. Jak jsem říkal, není mi vzdálená představa, že by umělci měli mít pauzu nebo oživit svou uměleckou osobnost v rámci této pastorální tradice. Co mi ale připadá důležité, je to, že umělci mají možnost setkávat se za

odlišných podmínek. Mnohé z těchto rezidencí mohou být lákavé jako útočiště od života ve stresu, kam jedete proto, že budete co možná nejvíc o samotě. Nejsem samozřejmě zcela proti tomu, představa izolace má krásu, kterou často hledám i pro sebe. Ale také si myslím, že když projekt, jako je náš, získá veřejnou podporu, hlavní zájem spočívá v práci s novými myšlenkami či koncepty a v možnosti nějaké reálné výměny v tomto procesu.

Na rurálních uměleckých prostorech začíná být stále více zajímavé, že mohou být použity také jako ohnisko pro myšlenky, objevující se v konverzacích či v průběhu produkčního procesu. To mi připadá stejně nutné jako sociální život ve městě, kde jdete do baru, pijete, smějete se, vtipkujete a zbavíte se svých frustrací, předtím než se uchýlíte znovu do svého vlastního světa, což je jistým způsobem uvolňující. A stejná věc platí, když můžete jet do míst, kde můžete vstoupit do tichého ateliéru a prostředí. Ideálně jsou tyto možnosti v nabídce pro zdravější životní podmínky v někdy mentálně nezdravé profesi.

Zmínil jste projekt Mycelium, jehož základnou je region Oppland a jehož cílem bylo vytvořit necentrickou organizaci, mapující, poskytující radu a podporu umělecky vedeným iniciativám, které jsou mimo umělecké instituce. Jaký je dnešní stav projektu?

S koronovou situací jsme se do toho ještě nepustili naplno, ale projekt je nyní v přípravě, začali jsme zvat hosty a plánovat diskuse o budoucím procesu.

Jaká je hlavní myšlenka? Vytvořit nějakou síť?

Jde to v podobném duchu, jako jsem říkal na začátku, vytvořit platformu pro diskusi o určitém tématu, s upozaděním kurátorsko-mažerské role. Jako každý projekt začínáme s prázdným papírem, načrtáváme klíčové myšlenky, týkající se principů sebeorganizace. Inspirujeme se vaším projektem Mapy Perpedian, to je jeden z inspiračních zdrojů. Na začátku mě zajímal biologický koncept mycélia, podzemní struktury bez centra. Jedná se o radikálně odlišnou představu o tom, jak funguje síť, která není omezena vertikálním růstem či centrálním řízením, co se týče profesionality, ekonomiky a formálního statusu. Ve svém konceptu horizontálního růstu se jedná o ideální cestu, jak pracovat s uměním ve vztahu k místnímu prostředí a sociálnímu tkaní, jehož součástí se umělci mohou stát, namísto aby se mu cítili odcizeni z důvodu nedostatku společné řeči s těmi, kdo politicky rozhodují. Je to také druh síťového modelu,

který zvyšuje možnosti objevování nových metodologií a forem vědění. Věřím, že tyto metody, rozvinuté v oblasti umění, představují skutečnou alternativu systému, v němž se umělecká autonomie často měří ve formě uznání mezi kolegy navzájem.

DOSLOV

K čemu to celé je?
Obhajoba lidí
a filipika
proti misomusům
Jiří Sádlo

Těžko tady předjímat všechny možné námitky a zejména ty nesmyslné a hloupé, ale stejně bych zde rád tuto knihu v jejím poslání zásadně obhájil. K čemu to vlastně je, takové aktivity a taková kniha? „Odpověď musí být nutně agresivní, protože taková otázka chce být ironická a kousavá,“ píše Deleuze o otázce po užitku filosofie. Potkává se tu péče o krajinu, společnost a umění. A tento text mám psát z perspektivy krajiny, biologie a ekologie, což jsou moje obory profesní. Ono se to bude pořád stáčet na lidi a společnost, ale to je v pořádku. Krajina je pojem tak široký, aby lidi mohli být krajiny součástí. A díky tomu můžeme mluvit o lidské ekologii, ovšem skutečně v rámci ekologie, abychom zůstali v krajině a vyhnuli se hlubinám politologie, sociologie, teorie umění a podobných specializací.

Iniciativa Vánoce

Píšu to v krajině předvánoční a suburbánní čili příměstské. Vánoce jsou za dveřmi a ukazují se mi v okně, venku lidi nosí hojné dary a psi mají za ušima pentličku a padlý sníh. K tomu na předzahrádkách statečně kvetou pozdní růže a rané čemeřice, což nám nikdy nedělaly, dokud si nenavykly na globální oteplení. A vevnitř mě podporuje profesionalita chorregentů Brixih, Šenkýře, Habermanna a Haury a občanská aktivita početných venkovských kantorů s čele s Linkem, Koutníkem a Michaličkou. *Ost et hey!* Vánoce jsou totiž dobrý příklad pro něco obecného, co budeme k dalším úvahám

potřebovat. Jsou pro lidi tekutým médiem jejich přerozmanitých aktivit, které většinou přímo nevycházejí ani z přísné a nesmlouvavé víry ani z konzumace vánočního průmyslu a ani z občanského či dobrovolnického přístupu. Zítra půjdeme zpívat před kapličku, sejde se tam půl vsi. Vánoce prostě máme většinou rádi. Přesněji: máme rádi kulturu Vánoc, kterou si stále rozvíjíme (i včetně zavedení toho hyperkorektního velkého písmene na začátku slova). Jedeme v té tvorbě Vánoc víceméně všichni včetně psů, růží a čemeřic a vánočních popíračů.

Tak to byla ekologie člověka ohledně Vánoc na předměstí. No a ohledně proplétání přístupů environmentálních, komunitních a uměleckých je to velmi podobné.

Obavy a rizika

Nicméně se hned loudí obavy a pochybnosti. Moc obav. Bude mi to vůbec někdo číst? Bude vůbec číst tu knihu, aspoň kousky z ní? Kdyby to člověk od těch kreatur neznal: Tohle? Proč to taky číst, když je to o nesmyslech? Umění, komunita, krajina, koho to zajímá? Nevládky zakázat, dobrovolníkům stopnout medializaci, krajinu dát pod ministerstvo průmyslu a hotovo. Anebo si, milí čtenáři, myslíte, že přeháním a že to takhle nikdo nebo skoro nikdo netvrdí? „Občanská společnost je polemika se svobodnou společností a je povinností každého demokrata ze všech svých sil do konce svých věků proti ní bojovat.“ Víš-li, občane, co to za ptáka, že takto předivně pěje a vše jen svým ohavným trusem

zdobí? Tak si ho vygoogluj, mně je stydno. Ale dobře. Některým lidským typům se to vysvětlit nedá. Ale i s takovým materiálem je nutno pracovat. Chtíce vždy páchat zlo, jen dobro vykonají.

Pětašedesát iniciativ a mapa teček. Z dálky vše vypadá velmi aktivisticky a zároveň bídně a beznadějně, dokud nezjistíme, že se ti lidé a spolky takto projevují ne z nějakých ideologických nebo ekonomických důvodů, ale především je to zajímá a baví. Je to ta drobná práce v obecný prospěch. Angažovanost, aktivismus, to tam všude může i být, ale jen jako nástroj, když to nejde lépe a smírněji. „Rozčilovat se není program.“ „Svět stál a stojí na práci, ne na náladě, svět udržuje se jen prací, a to prací drobnou, prací stálou.“ (T. G. Masaryk) Za nehnutými kulisami zdánlivých obcí, voličů a stád zní neustálý cvrkot skutečné občanské společnosti. To je ta permanentní emergence, o které v úvodu píše Přemysl Mácha. Jsou to maličké revoluce od akce k akci, dohromady evoluce, v níž každým krokem naskakuje nový obzor.

Změna

Ta doba změny, přelom, o němž výše píše Ondřej Navrátil, to je počínající antropocén. Doba, kdy se zemědělství změnilo v průmysl nebo ve hru, městská periferie se rozlila, aby pohltila venkov, a člověk se stává geologickou silou, hlavním organismem planety. Má to mraky kontextů, ale v našem měřítku je důležité, že pojem příroda mizí. Není to móda, ale zásadní rozpaky, co by

to vlastně dneska měla ta příroda bez člověka být. Ve výkladu světa už nadále nelze člověka od přírody odpárat a podat ho jako kulturu, kdežto přírodu vyložit jako necivilizovaný panenský základ. Už je vše příliš propojené a příroda bez člověka není prakticky žádná, zejména ne bez člověka jako pozorovatele. Příroda není, ani v pralese nebo v ledových pustinách.

Zato vidíme propojenost, symbiózu. Takto srostlé, hybridní a komplexní jsou i zde popisované aktivity: složku uměleckou, environmentální a společenskou sice dokážeme rozeznat, ale ne je odtrhnout a chápat samostatně. Když to zkusíte, vyjde pitomost, ale to se zlobte sami na sebe. Tradiční výklad by byla mezioborovost: od každého trochu, umění ředěné spolkovým životem a naopak, jak rum v kafi. Je to jinak. Lišejník není ani řasa, ani houba, ani něco napůl. Je to plnohodnotně obojí, a je to víc než sama řasa a sama houba. Podruhé emergence. Úměrně k tomu nemají výsledky propojování žádný pevný tvar. Pokaždé je to jiné podle okolností. Zkuste to opatřit nějakým modernistickým ismem, abyste to mohli pochválit nebo odstřelit; pokaždé shoříte.

Místo příroda se většinou říká krajina. To není slovíčkaření. Má to nový obsah a nové lidi a přístupy. Dřív příroda, o ni pečovali ochránáři a z umělců se o ni starali nejvýš nedělní malíři. A pak byla obec, tam žádná příroda nebyla, zato tam byla ekologie—totiž taková ta ošklivá chemicko-komunální: odpady, voda, kouř, cokoli takového. Dokud se mluvilo o přírodě, pracně se hledaly bory po skalinách a jara květ,

a tím se ochranáři, ekologisti a malíři akvarelů vydělovali co zvláštní kasta. Dneska se krajina šťastně shledává jako všechno od těch borů až po městskou krajinu, v ní se vidí nová nezvyklá krása. A tím taky (konečně!) padají všechny ideové a koncepční hranice s tím spojené. Výsledkem je nepřehledná bramboračka. Pokaždé jiná. Taky máte rádi bramboračku?

Světla za záclonou

Pětašedesát iniciativ a šestačtyřicet rozhovorů. A to je všechno? Není, nešlo katalogizovat všechno, víme přece, jak se tu vše vzpírá pevné definici. Kniha mapuje, co z toho chaosu zachytila nad hladinou nerozlišené nesmírnosti společenské a krajinné. Dva chaosy, diverzita a apeiron. První se rodí z druhého. V knize je jen, co se právě objevilo nad hladinou, a už toto je heterogenní a vnitřně protikladné, a co teprve celé to těleso, ten vynořující se čili emergentní svět! Hlavní část pořád zůstává pod hladinou rozlišení. A ta je stejně důležitá, je to základ, podhoubí, rhizom, kdežto tady se popisují svého druhu vrcholy, které se ovšem zároveň ocitly na periferii. Vysoká hora, hluboká propast. Pořád jsme v podezření určité výlučnosti aktérů, jako by šlo o nějakou (samozvanou nebo přirozeně uznávanou) elitu. A jako by šlo o pátku kolonu, která podvrací coby skrytá spiklená opozice nevládních organizací. To tak určitě není. Je to mnohem horší. Když odlišíme fungování centralizované čili arborescentní a decentralizované čili rhizomatické (Deleuze), tak co uvidíme? Zlo působí arborescentně,

pomocí pevného středu (např. ideje, ideologie, ekonomiky), je vysoce organizované, a proto je nápadné, výhružné, autoritativní. Kdežto dobro chodí pěšinkama, je rhizomatické, nenápadné a skryté, decentralizované, proměnlivé. A ani není jasné, kdo všechno se na tom dobru bezděčně podílí. To je to, čeho oni se pořád tak bojí a proč řvou proti nevládkám a vidí za občanskou společností jen ty temné konspirační organizace: vůbec si tenhle druh fungování nedokážou představit. A to rozptýlené světlo je drtí; ve výsměchu se ďábel vyzná, ale neumí se smát.

Všimněte si, jak často se tady v hovorech objevuje: je to celé v procesu, nemáme přesné záměry a improvizujeme, uzly vážeme, aby držely, ale daly se zas hned rozvázat. A kdyby nejhůř, tak můžeme vše přesměrovat nebo ukončit, aniž co moc ohrozíme nebo tomu ublížíme. A v tom permanentním provizoriu bez ambic je naše trvalá udržitelnost.

Kdo se tedy těch umělecko—krajinně—komunitních aktivit vlastně všechno účastní? Zkusím tedy specificky klasifikovat význačné role celého cvrkotu. Vyjde to ovšem jinak než u těch Vánoc, protože kulturní gradienty jsou odlišné.

Aktivisti (aktivní na základě názoru a přesvědčení, s velmi různým výsledkem)

Environmentální aktivisti (umělečtí aktivisti se zaměřením na životní prostředí a ekologii člověka, těžiště může ležet v umění, v prostředí, ve sdružování i v aktivismu)

Dobroseři (kteří se snaží obohatit společnost

domnělým konáním domnělého dobra)

Typ Jonathan Chapman (Johnny Appleseed, Honza Jadýrko, skutečně obohacují společnost průkazným nezištným konáním dobra)

Pragmatici (tak si sami říkají, ale rozuměj bezohledné ziskuchtivé svině)

Filistrové (Těž šosáci, maloměšťáci, zpátečníci, nic z toho nesedí přesně. Hlavní referenční, kontrolní a brzdný systém společnosti, v tom je jejich kladná a nezastupitelná, harmonizující role. Ošklivě řečeno jsou to ovšem burani zejména městského a suburbánního typu. Úslužní k silnějším, nenávidní ke slabším. Od popeláře po profesora mimo svůj obor hrubě nevzdělaní a pověřiví, agresivní vůči všemu, co je přesahuje. Není režimu, který by je nemiloval a neplodil. „Hovada, svých věcí hledající, bez svědomí lidé, buď hloupí, nevytvoření anebo chytrí, lstiví, opatrností světa, a ne Božích plní“—Jan Blahoslav, 1502.)

Mecenáši, sponzoři, grantové instituce (nezištné a zištné dary s různou mírou tlakové deformace obdarovaných a jejich aktivit)

Hipsteři (ve smyslu povrchních sběratelů povrchních trendů)

Hipsteři (ve smyslu pěstování hry neaktivistické, nezávazné a proměnlivé, přitom někdy o to trvalejší)

Bobos (alternativní kapitalisté, zodpovědní bohémové)

Obzvláštníci a ozvláštňovatelé (od lidí a kolektivů originálního ducha až po mašíbl)

Profesionálové (aktivní s podporou svých

pravomocí, osvícení nebo ne, od konkrétních lidí po anonymní rozhodovací sítě např. úřadů a legislativy. Dělat něco naplno má vždycky rysy dobrovolnictví.)

Hračičkáři (civilní a zdrobnělá varianta skoro všeho předchozího. Nepodceňovat tuto spodní úroveň pouhých hříček! Je to odvar i odraz i krystalizační prostředí. Jako tagy a náhodné fleky na zdi jsou vždy krystalizačním prostředím velkých muralistů.)

Diváci a kolemjdoucí (no pro ty to přece je hlavně a značná pasivita účasti je samozřejmost.)

Tak tihle všichni jsou účastníky, podílníky a tvůrci oněch aktivit, a podstatná část výsledného díla roste z rozdílů mezi nimi a z protikladné harmonie, která z toho roste.

A umění, je to umění?

Je. Umění je použití nepřímých prostředků pro komunikaci mezi osobami (Tolstoj) a způsob, jak si společenství vytváří médium pro sebevyjádření a interpretaci (Heidegger). Fajn. Umění je tedy asi cokoli, nač pomyslíme jako na umění, a to zejména ve srovnání s něčím jiným, co pro nás až tak moc umění není. No ale copak to nemá festovní estetickou hodnotu, zachránit budovu fabriky, naučit lidi podojit kozu atd.? Jasně, hrozí tu, že jiná činnost by byla shledána umělečtější. Lépe řečeno ještě umělečtější. No a co? Vždycky je nějaká lepší alternativa, na kterou jsme nepomysleli nebo jí nedosáhli. Horší je riziko kýče, zrovna environmentální a sociální kýč jsou běžné pasti na likvidaci dobrého

úmyslu. A hrozí konceptualizace, zřemeslnění, ztráta autenticity v konání i v možnostech prožitku. A hrozí prostě jen nekvalita: například nějakým odborným kiksem celá věc abortuje už v embryonálním stavu, anebo se přece jen narodí a rovnou spadne z výšky do odpadu. To všechno ale hrozí i třeba, když děláte svíčkovou. No a co?

Zpátky k úvodní otázce, k čemu ta kniha je. Aby ukázala na jednom příkladu, že obecné dobro vůbec existuje a nemá být ignorováno nebo popíráno a potíráno například ve jménu svobody vzájemně si škodit. Už proto ne, že práce na obecném dobru je podstatnou složkou lidské ekologie. A dále, že to dobro není a nemá být jen produktem státu. Ve skutečnosti jeho podstatným a rozhodujícím zdrojem je růst zdola, od spontánních a svobodných aktivit, kterým ani nutně nemusíme říkat občanské, protože už toto označení svazuje a kanalizuje. Ono se to dá vidět i všude jinde, třeba na oné všelidové a mnohotvárné kultuře Vánoc, ale tam to většinou bereme spíš automaticky. Konec kázání.

Tak už ji špikuju, tu svíčkovou do foroty na svatého Štěpána. Psi přišli domů ze zahrádky, kožichy jim voní zimou. No to víte, však taky Vánoce nejsou hnutí nebo spolek, ale stav mysli.

PODĚKOVÁNÍ

V říjnu 2021 jsme po půlročním sběru polořízených rozhovorů se zástupci kulturních iniciativ napříč Českou republikou dospěli k názoru, že jejich výpovědi jsou tak zajímavé, že jsme se místo původní koncepce novin s krajovými medailony rozhodli připravit tento soubor rozhovorů. Rozhodnutí umocnila i aktuální pandemie covid-19 a související obavy o její dopady na kulturu. Právě z tohoto pohledu se nám konkrétní zkušenosti iniciativ zdály jako hodnotné mikrosondy do vrstvy občanské společnosti, která kulturu a umění vytváří a zosobňuje.

Prosíme čtenáře, aby vzali v úvahu, že rozhovory původně nebyly určeny k otištění a redakce souboru je částečná. Děkujeme panu Jiřímu Sádlovi za nápaditou koncepci rozvržení celku a panu Přemyslu Máchovi za jeho podněty. Ne vždy jsme byli vzhledem k dostupným materiálům a času schopni jejich doporučení dodržet. Díky náleží Lence Dolanové, která se podílela na základním výběru rozhovorů z většího celku, jejich editaci a přípravě k tisku.

Děkujeme především všem, kteří nám rozhovory poskytli a podělili se o své zkušenosti, a také těm, kteří je s nimi vedli. Ne všechny rozhovory, které jsme pořídili, jsme mohli zařadit do této tištěné publikace, ale většinu jsme již zveřejnili na webové stránce projektu blackedition.cz, kterou pro projekt připravil Lloyd Dunn. Zde najdete kromě profilů iniciativ a rozhovorů i odborné texty k tématům souvisejícím s jednotlivými regiony v České republice.

Tematickou inspirací *Kartografie (Eko)systémů / RurArtMap a Mapa Perpedian: Black Edition* byl dřívější projekt *Frontiers of Solitude / Na pomezí samoty* (frontiers-of-solitude.org), který se zabýval problematikou provázanosti postindustriální společnosti a přírody, a také několik vět zaslaných Michalem Kindernayem k plánovanému projektu spolku *yo-yo* a jeho tištěné mapy uměleckých a ekologických iniciativ *RurArtMap*.

Díky patří také norské umělkyni a kurátorce Ewě Jacobsson, která nám zprostředkovala partnerství s Eivindem Slettemeåsem z *Harpefoss Hotel Kunstarena*, a Dagmar Šubrtové za spoluvedení a podporu v průběhu celého projektu. A všem, kteří jakkoli přispěli k jeho realizaci.

za Nadaci Agosto Foundation
Dana Recmanová

DÁLE
SPOLUPRACOVALI

Lenka Dolanová (* 1979) je historička umění a kurátorka. Je autorkou knihy *Dialog s démony nástrojů: Steina a Woody Vašulkovi* (NAMU a JSAF, 2011, anglický překlad Vašulka Kitchen Brno, 2021). V letech 2013–2020 působila v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě, kde založila zvukovou galerii IGLOO. Je (spolu)editorkou řady katalogů (mj. *Seno, sláma, řeřicha*, OGV, 2015, *X: Čestmír Kafka*, OGV, 2016) a knihy rozhovorů *Tam u šraňků bude přístaviště. Rozhovory s umělci z českomoravské povýšeni* (OGV, 2019). Pro humpoleckou 8smičku připravila výstavu *Nejedna rodina: Jirousovi, Padrtovi, Ságlovi* (s Marikou Svobodovou a Mariannou Placákovou, 2020–2021). Krátce působila jako kurátorka Východočeské galerie v Pardubicích. Je členkou spolku Vašulka Kitchen Brno, spolupracuje mj. také s Městským muzeem v Chotěboři. V rámci spolku yo-yo spolupracovala vydáváním mapy venkovských iniciativ *RurArtMap*. Věnuje se propojení umění, médií a ekologie. Žije v Hradci Králové.

Multimediální umělec a vydavatel **Lloyd Dunn** (* 1957, Iowa, USA) je zakládajícím členem legendární experimentální skupiny The Tape-beatles a zakladatelem, vydavatelem a editorem několika publikací malého tisku, jako je *Photostatic* a *Retrofuturism*. Od 80. let začal ve své práci využívat různá média, včetně 16 mm filmu, digitálního videa, zvuku, tisku a webu. Vystudoval lingvistiku na University of Iowa, studoval film, fotografii, multimédia a elektronickou hudbu. Od roku 2001 žije a pracuje v Praze. Je tvůrcem filecastového projektu nula.cc, který zahrnuje desítky hodin zvuku, stovky fotografií a textů, které vycházejí z jeho cest a jeho každodenního života. Jednotlivé soubory obsahují záznamy terénních nahrávek, objevených zvuků, obrázků a slov a jsou zpřístupňované ke stažení zdarma. V Nadaci Agosto Foundation je správcem IT, tvůrcem webu a designu a kurátorsky se podílí na speciálních programech.

Jakub Frank (* 1993) je kurátor, teoretik a historik umění. Pracuje jako kurátor Muzea umění Olomouc a projektu Central European Art Database. Dříve působil jako manažer PR a komunikace v galerii PLATO v Ostravě. Od roku 2013 je kurátorem Galerie Cella a Hovoren a členem spolku Bludný kámen v Opavě. Od roku 2017 je kurátorem výstavní sekce festivalu Luhovaný Vincent a také členem olomouckého kolektivu 8848, v roce

2021 spolukurátoroval ostravský festival umění ve veřejném prostoru Kukačka. V rámci svých aktivit se zabývá mapováním a propagací nezávislé audiovizuální kultury a organizováním výstav a koncertů v Opavě, Ostravě a Olomouci.

Jan Freiberg (* 1976) se narodil ve Strakonících. Studoval v Ateliéru fotografie na Fakultě užitého umění a designu na UJEP v Ústí nad Labem a obor Teorie a dějiny designu a nových médií na pražské VŠUP. Pracoval v Galerii Klatovy / Klenová jako kurátor a fotograf. V roce 2010 založil Galerii Na shledanou v bývalé smuteční síni na hřbitově Malsička ve Volyni. V letech 2012–2015 vedl sdružení Oživme si Strakonice. Od roku 2019 je ředitelem Galerie Františka Drtíkova Příbram. Byl spolukurátorem řady výstav, například Fotografie?? v Galerii Klatovy / Klenová nebo Husákovo 3+1 na pražské VŠUP.

Michal Kindernay (* 1978) je intermediální umělec, kurátor a performer. Jeho audiovizuální instalace propojují oblasti a nástroje umění, technologie a vědy. Často se dotýká témat ekologie a skrze aplikování technologických přístupů ve vztahu k přírodě reflektuje environmentální problematiku. Jeho práce zahrnují videoperformance a interaktivní instalace, intermediální a dokumentární projekty, hudební zvukové kompozice a divadelní spolupráce. Je jedním ze zakladatelů umělecké neziskové organizace yo-yo, iniciátorem projektu *RurArtMap*. Působí také jako pedagog v Centru audiovizuálních studií FAMU v Praze a na Prague City University. Jako organizátor nebo umělec se podílel na mnoha mezinárodních projektech.

Petr Kovář (* 1979) pochází z Dolní Cerekve na Vysočině, kam se po studiích zase vrátil. Studoval v ateliéru Environment na Fakultě výtvarných umění VUT a na Katedře výtvarné výchovy na Pedagogické fakultě MU. Od roku 2008 působí jako redaktor a publicista (*Literární noviny*, *Kulturní noviny*, *Salon deníku Právo*, *O-kraj*). V roce 2009 spoluzakládal *Kulturní noviny* jako první médium na družstevním principu a o dva roky později galerii OFF/FORMAT. K těmto projektům přibyl s životem na vsi spolek Roztoč kolektiv (2014), který prostřednictvím autorských divadelních her, hudebního festivalu Z kopce a jiných

aktivit kriticky reflektuje společenské dění a zdůrazňuje význam společenství, kultury a ochrany přírody. Příležitostně vystavuje vlastní výtvarné práce, častěji ale jako kurátor práce jiných umělkyň a umělců. Desátým rokem učí v ateliéru Malba a ilustrace na Střední uměleckoprůmyslové škole v Jihlavě-Heleníně.

Přemysl Mácha (* 1975) vystudoval etnologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a lesnictví na Lesnické a dřevařské fakultě Mendelovy univerzity. V letech 1998 až 2003 pracoval jako projektový manažer ve sdružení Děti Země a v letech 2000 až 2018 jako odborný asistent na Ostravské univerzitě. Od roku 2019 je výzkumným pracovníkem Etnologického ústavu AV ČR v Brně, kde se zabývá pamětí krajiny, zeměpisnými jmény a kulturním dědictvím. Příležitostně se angažuje v projektech ochrany přírody a krajiny.

Ondřej Navrátil (* 1980) vystudoval výtvarné učitelství a dějiny umění na MU v Brně a absolvoval Fakultu výtvarných umění VUT tamtéž. V současné době působí na katedře výtvarné výchovy PdF MU, kde vyučuje dějiny umění a vede semináře věnované současnému uměleckému dění. S přáteli založil roku 2011 nezávislou brněnskou galerii OFF/FORMAT a dodnes je jejím kurátorem. Odborně se zaměřuje na oblast setkávání umění s environmentální problematikou a diskurzem, které věnoval také knihu *Zelené ostrovy: České umění ve věku environmentalismu 1960—2000* (Brno: Masarykova univerzita 2017). Podílel se na komiksových publikacích popularizujících dějiny umění *To bych zvládl taky* (Brno: Masarykova univerzita 2016) a *To je starý* (Brno: OFF/FORMAT 2019). Příležitostně publikuje v *Artalku*, *Kulturních novinách* aj. a vystavuje v regionálních galeriích.

Kristýna Pozlerová (* 1992) vystudovala umění v ateliéru Performance Jiřího Kovandy na Fakultě umění a designu UJEP v Ústí nad Labem. Kromě své výtvarné činnosti se v současné době věnuje kurátorským aktivitám překračujícím hranice zaběhlých formátů výstav a především jejich diváků. V roce 2018 založila alternativní nezávislou galerii Chov, která se nachází v jejím rodišti Barchov, malé vesnici u Hradce Králové, kde se snaží rozostřovat hranice uměleckého publika a aktivně zapojovat místní obyvatele.

Dana Recmanová (* 1970, Havířov) absolvovala obor Média a komunikace na UK. V letech 1999–2003 vedla v Centru pro současné umění v Praze mezinárodní program tvůrčích pobytů na Zámku v Čimelicích, později v Praze založila Studio Jelení. V letech 2005–2016 spolukurátorsky a manažersky vedla chod Galerie Školská 28. Produkčně, manažersky nebo kurátorsky se podílela na řadě specifických projektů se zaměřením na umění, nezávislá média a komunity. Připravila nebo iniciovala zpracování soukromých archivů a pozůstalostí (mj. archiv z experimentálních psychoterapií MUDr. Milana Hausnera, archiv amatérského fotografa a cestovatele Th. Dr. Josefa Baťky, archiv Nadace Hermit a Centra pro Metamedia Plasy, Universální psychiatrický chrám Upsych 316a, účetní korespondence dýmkařského výrobce Antonína Zieglera). Zajímá ji propojování a reflexe souvislostí médií, současného umění, přírody, ekologie a občanských komunit. Od roku 2016 je výkonnou ředitelkou Nadace Agosto Foundation, kde spoluiniciovala grantový program Perpedes pro podporu regionálních kulturních a uměleckých aktivit.

Jiří Sádlo (* 1958) je biolog. Absolvoval geobotaniku na Přírodovědecké fakultě UK a pracuje v oddělení ekologie invazí v Botanickém ústavu AV ČR v Průhonicích. Jeho hlavním výzkumným zájmem jsou hraniční témata spojující humanitní a přírodovědnou sféru. Jde zejména o sociologii rostlin, biologické invaze, nepřírodní biotopy či starou i moderní historii krajiny včetně praktických aplikací do krajinné architektury, urbanismu či ochrany přírody. Výsledky publikoval v široké škále textů odborných, popularizačních i beletristických, z malé části i pomocí umělecké tvorby. Spolupracoval v praktických projektech zaměřených na obnovu krajiny po těžbě, na urbanismus a krajinnou architekturu. Externě učí na několika vysokých školách.

Eivind Slettemeås (* 1974) je producent, kurátor a spisovatel. Vystudoval Akademii umění a designu v Bergenu. Byl vydavatelem Torpedo Press. Nyní se svou partnerkou, umělkyní Annou Gudmundsdottir, žije a vede umělecké centrum Harpefoss Hotell Kunstarena v bývalém železničním hostinci v údolí Gudbrandsdalen na jihu Norska. Aktivita centra jsou zaměřené na eko-umělecké a sociální projekty a zahrnují festivaly, koncerty, konference, vzdělávací programy, umělecké rezidence a publikace v nakladatelství TILT.

Dagmar Šubrtová (* 1973) žije a pracuje v Kladně. Absolvovala Ateliér veškerého sochařství VŠUP v Praze u Kurta Gebauera. V ateliéru působila do roku 2013 jako asistentka. Vedle umělecké profese se věnuje kurátorským projektům. Pracovala několik let jako kurátorka Hornického skanzenu v bývalém dole Mayrau ve Vinařicích a v galerii Ústavu makromolekulární chemie Akademie věd ČR v Praze. Dlouhodobě sleduje proměny krajiny v důsledku trvající industrializace. Ústředním tématem jsou průmyslem zdevastovaná „území nikoho“ a odvaly hlubinných dolů. Směřuje také k sochařské interpretaci nově vznikajících míst tzv. nové divočiny. Od roku 2015 se zabývá projektem *Na pomezí samoty / Frontiers of solitude*, který zkoumá aktuální otázky proměn krajiny a problematiku provázanosti postindustriální společnosti a přírody. Od roku 1992 proběhla řada jejích samostatných výstav, byla zastoupena na mnoha společných výstavách a další výstavy připravila jako kurátorka. Je spoluautorkou knihy *Průvodce: Současná umělecká díla v krajině* (s R. Schmelzovou a R. Mikulášem, Academia, 2014).

Veřejný sál Hraničář je otevřenou platformou propojující současné umění a kulturu s každodenním životem v dynamicky se rozvíjející společnosti. Je prostorem pro kreativní lidi, kteří potřebují reflektovat jak komunitní, tak celospolečenské změny uměleckými prostředky a jsou schopni svým entuziasmem obohacovat veřejný prostor o neotřelé a kvalitní myšlenky. Spolek vnímá současné umění a kulturu jako více než nadstavbu a volnočasovou aktivitu—kulturu a současné umění považuje zejména za prostředek pro rozvoj tvořivosti, osobnostního růstu a objevování nových způsobů komunikace v široké společnosti.

Hraničář programově staví na spolupráci města a univerzity s ambicí stát se jejich průsečíkem v oblasti kultury. Výsledkem této vize jsou kvalitní pořady, které mají být přínosem pro širokou ústeckou veřejnost. Obsáhlý kulturní program domu je založen na profilaci jednotlivých pravidelných vlastních pořadů tak, aby se návštěvník mohl snáze spolehnout na pravidelnost v termínech a také na kvalitu výběru. Cílem je také do Ústí přitáhnout pozornost veřejnosti z regionu.

Veřejný sál Hraničář v Ústí nad Labem byl spolupořadatelem a hostitelem závěrečného fóra Kartografie (Eko) systémů ve dnech 10.—12. června 2022.

- 7 Přemysl Mácha—Obytná krajina
 13 Ondřej Navrátil—Umělci v časech Změny
 26 Být sám se sebou v souladu—Matěj Kolář—*spolek KUŠ*
- 47 I. ZAPADLÍ VLASTENCI, PODHOUBÍ A SÍTĚ
 50 Od zvuků přírody po vazebnou strukturu města—
 Tomáš Šenkyřík
 62 Spojit náš život s mimolidskou přírodou—Jiří Zemánek—
spolek Pilgrim
 70 Ten les by zde mohl žít sám—Edith Jeřábková—
Les—společenství pro pěstování, teorii a umění
 80 Dohledávat střípky minulosti—Jan C. Löbl—
Studio Löblhof & Artgrund
 88 Jako výprava přes Antarktidu—Ivan Mečl—*Nová Perla*
 98 Nikdo jiný by to neudělal—Petr Bergmann—*Ústav Institut*
regionální paměti
 106 Hlavně se o nic nesnažit—Martin Jelínek
 116 Kráva do každého tábora!—Tereza Říčanová
- 127 II. OCHRANNÍ DUCHOVÉ
 130 Dvanáct hektarů nikomu nechybělo—Jiří Šindelář—
Bečovská botanická zahrada
 138 Myslím, že nás přijali—Karel Jungwirth—*Otisk*
 146 Bojujeme všichni společně—Jitka Jakubičková—
Zauhlovačka
 158 Úředník je mocnější než angažovaný občan—Barbora
 Koritenská—*Živá vila*
 168 Místní komunita je zcela zásadní—Ondřej Pleštil—
kino Varšava
 176 Možnosti setkávání—Roman Černík—*Moving Station*
 184 Bořit předsudky a mýty—Petr Globočnický—
Sousedský dům Libuše
 194 Punkové selské cosi—Barbora Lungová—*Boršovské louky*
- 205 III. FESTIVALY
 208 Trošičku nakopnout všeobecné blaho—Zuzana
 Stejskalová—*Marienbad Film Festival*
 216 Přinést současné umění do regionu—Vojtěch Janoušek—
Festival UFF
 224 Kulturu nevnímáme jako oddělenou—Zdena Morávková—
Festival V centru / Im Zentrum
 232 Ukradené město—Magdaléna Petráková—
Festival Luhovaný Vincent

- 242 Lhostejnost by byla nejhorší—Jana Nuslauerová—
Festival Obnažení
- 248 Možná si dáme chvíli pauzu—Tereza Horváthová—
Festival Tabook
- 260 Tolik kultury, na kolik se složí—Ivo Dokoupil
a Petr Mihalco—*Festival Pelhřimovy*
- 269 IV. SPOLKY SE ŠIRŠÍ ZÁKLADNOU
- 272 Nepokoj je to, co dává městu tep—Kristýna
Znamenáčková—*Prostor, Boskovice*
- 282 Kypřit místní prostředí—Honza Petružela—*Fujaré*
- 288 Umění pomáhá vykročit z bludných kruhů—Tera
Dvořáková—*Vzbudme Vary*
- 294 Kultura za pade—Pavel Kubaník—*spolek Kulturák*
- 304 Jsme taková tvůrčí platforma—Jitka Doubravová—
Kulturní Rašelina
- 310 Spojovat lidi, kteří by se jinak nesetkali—Jan Vařeka—*Karnola*
- 320 Aktivita blízké našemu srdci—Anna Matvija—*Zhoř žije*
- 330 Na začátku jsme byli takovým křiklounem—Šárka
Zahálková—*Offcity*
- 340 Zlepšovat věci fyzickou prací—Ilona Rozehnalová—
Za krásnou Ostravu
- 348 Tvůrčí síla Sudet se zdá být nekonečná—Miroslav Koranda
a Petr Karásek—*Kuprospěchu*
- 357 V. MÍSTNÍ VÝSTAVNÍ PROSTORY
- 360 Teď zažíváme zlaté časy—Jolana Chalupová
a Jana Písaříková—*Galerie města Blanska*
- 372 Šířit výhonky umění do regionu—Ludek Rathouský,
Roman Rejhold, Kateřina Štroblová—*Galerie Luxfer*
- 380 U pole a kravína—Eva Machová—*Přespolní*
- 390 Učit se umění po malých krůčcích—Andrea Krejčí—*GaP*
- 400 Sisýfovský balvan bludný—Martin Klimeš a Jakub Frank—
Bludný kámen
- 412 Nevědět je kvalita—Eivind Slettemeås—*Harpefoss*
Hotell Kunstarena
- 425 Jiří Sádlo—K čemu to celé je? Obhajoba lidí a filipika
proti misomusům
- 437 Poděkování
- 441 Dále spolupracovali

Publikace vychází jako součást projektu *Kartografie (Eko)systémů / RurArtMap a Mapa Perpedian: Black Edition*, zaměřeného na mapování a posilování regionálních kulturních iniciativ. Většina rozhovorů byla pořízena během terénního výzkumu projektu v roce 2021, na kterém spolupracovali Jakub Frank (kraje Olomoucký, Moravskoslezský a Zlínský), Jan Freiberg (kraje Jihočeský a Středočeský), Petr Kovář (kraj Vysočina), Ondřej Navrátil (Jihomoravský kraj), Kristýna Pozlerová (kraje Královéhradecký, Pardubický a Liberecký), Dagmar Šubrtová (kraje Plzeňský, Ústecký a Karlovarský), Lenka Dolanová a Michal Kindernay.

Publikace je ke stažení na webové stránce projektu *blackedition.cz*, kterou jako součást Mediátéky Nadace Agosto Foundation připravil její technický a umělecký kurátor Lloyd Dunn. Na webu jsou rovněž rozšířené profily většiny iniciativ v česko-anglické mutaci v překladu Víta Bohala a rozhovory, které jsme s ohledem na omezený rozsah tištěné publikace do ní nezařadili.

Přebalem publikace je mapa s umístěním a adresami 105 iniciativ zahrnutých do užšího terénního sběru.

Projektový partner: Harpefoss Hotell Kunstarena (*harpefosshotell.no*)

Projekt byl inspirován: Frontiers of Solitude (*frontiers-of-solitude.org*)

Vedení projektu: Dana Recmanová

Koncepce publikace a průvodní texty: Jiří Sádlo, Přemysl Mácha

Text Umělci v čase změny: Ondřej Navrátil

K vydání připravily: Lenka Dolanová, Dana Recmanová,
Dagmar Šubrtová

Jazykové korektury: Sára Vybíralová

Obálka, grafická úprava a sazba: Onkubator

Obrazové materiály: archiv Nadace Agosto Foundation
a archivy zastoupených iniciativ

Vytiskla tiskárna: Tiskárna Protisk, s.r.o.

Náklad: 2700 ks

1. vydání, neprodejně, Praha 2022

agosto-foundation.org

blackedition.cz

© Nadace Agosto Foundation

* STŘEDOČESKÝ KRAJ

Farmstudio—středisko umění a kultury
Klub Ferenc Futurista
Galerie sv. Havla
Stará škola
Zhoř kultura—NEIRO Association for
Expanding Arts
Hornický skanzen Mayrau
Uhelný mlýn a kotelna
Platforma NOVA FORMA—spolek
Schrödingerova kočka

* JIHOČESKÝ KRAJ

Tabook—festival malých nakladatelů Tábor
Pilgrím—Potulná univerzita přírody
Živá vila
Vodňany žijou
Cesta—Čtiborův mlýn
Naplaveno
Švestkový dvůr
Vila Fiala / Krčkovna Blatná—spolek Navíc

* KRAJ VYSOČINA

Hanka a Martin Jelínkovi—Svobodná
chalupa
Spolek KUŠ pro environmentální
a multikulturní výchovu
Tereza Říčanová
Třešský průměr
Ticho46—cca—Klub korealistických aktivit
Festival Z kopce—spolek Roztoč kolektiv
Přátelé podlipnických kostelů
Zastávka194—spolek Dobrá společnost

* ZLÍNSKÝ KRAJ

Zlínský Zvěřinec
Spolek Luhovaný Vincent a Nadační fond Pramen
Luhačovice
Šarovy—spolek Jiná krajina
galerie U Cesty
Kulturák—podhostýnská kulturní družina
Fujaře
Festival Horem dolem—UnArt Provodov
3.Etáž
Festival Nelení!

* MORAVSKEŠLEZKÝ KRAJ

Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu, klub
Fiducia
Za Opavu
Festival Pelhřimovy—Kostel sv. Jiří
Fajfr štýl Fest—SkateClub Vrbno pod Pradědem
Bludný kámen
Galerie Krystal
Klub Na pasece a festival Paseka—Trojanovice
Galerie a knihovna města Třinec

* LIBERECKÝ KRAJ

Kulturní prostor Nazdar!—spolek ArtproProstor
Zauhlovačka —spolek AvantArt
Kino Varšava
blog Jizerské ticho
Rodiče za klima Liberec
Festival Kukokli—kostel Navštívení Panny Marie
v Horním Vítkově—spolek Svítání
Festival Mnoho světů v Jilemnici
Argonaut Creative Lab

